

Σ. ΣΤΟΥΡΑΪΤΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΤΥΠΩ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

δρ 2.0

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Α. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

1920

...μασσε μετ' αὐτῶν
καὶ ἴσως ὁ νόμος ἐννοεῖ ἀπογραφεὶν αὐτὰς
ὑποὺς τῆς ἰδίας δεσποταρίας

Τῶν πρώτων ἐπιπέδων
γέροντι τῆς ἀπογραφῆς
τοῦ ἰδιοκλήτου

~~Μ. Α. Μ. Α. Μ.~~

~~Μ. Α. Μ. Α. Μ.~~

Σ. ΣΤΟΥΡΑΪΤΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΤΥΠΩ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

1920

ΞΕΝ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Handwritten notes:
Αναμνηστικά ποίηματα
με ενδοκλήσεις
καὶ μεμνηστικά
με ενδοκλή
№ 98

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Α. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

1920

Ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐκδόσει τῶν Ξενοφῶντος Ἀπομνημονευμάτων περιέχεται α') τὸ κείμενον, ἐκλογαί, αἵτινες ὑπὸ τοῦ Paul Dörwald ἰδιαιτέρως συνιστῶνται ἐν τῇ Διδακτικῇ του ὡς αἱ μᾶλλον κατάλληλοι, ὅπως ἀναγινώσκονται ὑπὸ τῶν μαθητῶν, β') βραχεῖα εἰσαγωγή, γ') ἡ γλωσσικὴ προπαρασκευὴ καὶ προσέτι ἰδιαιτέρως τὰ πραγματικὰ καὶ δ') ἀναλύσεις ἐκάστου κεφαλαίου. Τὸ δ' τοῦτο μέρος δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἐκδοσιν, ἣτις θὰ κυκλοφορήσῃ πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν.

Ἐν τῇ γλωσσικῇ προπαρασκευῇ ἡ βοήθεια παρέχεται, ὡς καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου, οὕτως, ὥστε ὁ μαθητὴς εἶναι ἠναγκασμένος πάντοτε νὰ αὐτενεργῇ.

Ἐν τῷ δ' μέρει παρελήφθησαν αἱ πολλοῦ λόγον ἀναλύσεις τῶν δύο πρώτων κεφ. τοῦ α' βιβλ. αἱ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβούλου κ. Δημ. Λάμψα ἐν τῷ Παιδαγωγικῷ Δελτίῳ (τόμ. α', σελ. 120-128), εὐμενῶς παραχωρηθεῖσαι.

Βοηθήματα εἶχομεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἑξῆς:

Xenophons Memorabilien für den Schulgebrauch, erklärt von Raph. Kühner, 4te Auflage, besorgt von Rud. Kühner, Leipzig, 1882.

Memorabilien Xenophons erklärt von L. Breitenbach, 3 Auflage, Berlin, 1863.

Xenophons Memorabilien für den Schulgebrauch, erklärt von Edm. Weissenborn, Gotha, 1896.

Καὶ τὰ παρ' ἡμῖν, ἰδίᾳ δέ:

Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα ὑπὸ Ἀν. Σακελλαρίου, ἐν Ἀθήναις, 1903.

Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα ὑπὸ Γ. Μπουζουβάλα, ἐν Ἀθήναις, 1903.

Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα ὑπὸ Γ. Μιστριώτου, ἐν Ἀθήναις, 1911.

περὶ παραφ. προσ. π. κ.

ὁ κύριος οὐκ οἶδεν ὅπως ἀποβήσοιτο λαοῦτα
οὐκ οἶδα πως ἀποβήσεται λαοῦτα

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν ἵ
οὶ γραφάμενοι Σωκράτην, ὡς ἄξιός εἴη θανάτου τῇ πόλει. Ἡ
μὲν γὰρ γραφή κατ' αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης,
οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεούς, οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ
δαιμόνια εισφέρων· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

Πρῶτον μὲν οὖν, ὡς οὐκ ἐνόμιζεν οὓς ἡ πόλις νομίζει, ἔ
θεούς, ποίῳ ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίῳ; θύων τε γὰρ φανερός
ἦν πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς
πόλεως βωμῶν, καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανής ἦν. Διε-
τεθρύλητο γὰρ ὡς φαίη Σωκράτης τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ ση-
μαίνειν ἔθην δὴ καὶ μάλιστα μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι
καινὰ δαιμόνια εισφέρειν. Ὁ δ' οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε
τῶν ἄλλων, ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες οἰωνοῖς τε χρωῶνται
καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις. Οὗτοί τε γὰρ ὑπο-
λαμβάνουσιν οὐ τοὺς ὄρνιθας οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναί
τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τού-
των αὐτὰ σημαίνειν, κἀκείνος δὲ οὕτως ἐνόμιζεν.

Ἄλλ' οἱ μὲν πλείστοί φασιν ὑπὸ τε τῶν ὄρνιθων καὶ τῶν ἄ
ἀπαντῶντων ἀποτρέπεσθαι τε καὶ προτρέπεσθαι. Σωκράτης
δ' ὡσπερ ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγε· τὸ δαιμόνιον γὰρ ἔφη
σημαίνειν. Καὶ πολλοῖς τῶν συνόντων προηγόρευε τὰ μὲν
ποιεῖν, τὰ δὲ μὴ ποιεῖν, ὡς τοῦ δαιμονίου προσημαίνοντος·
καὶ τοῖς μὲν πειθομένοις αὐτῷ συνέφερε, τοῖς δὲ μὴ πειθο-
μένοις μετέμελε. Καίτοι τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν

βούλεσθαι μήτ' ἡλίθιον μήτ' ἀλαζόνα φαίνεσθαι τοῖς συνοῦ-
σιν; ἐδόκει δ' ἂν ἀμφοτέρωτα ταῦτα, εἰ προαγορεύων ὡς ὑπὸ
θεοῦ φαινόμενα ψευδόμενος ἐφαίνετο· δῆλον οὖν ὅτι οὐκ ἂν
προέλεγεν, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀληθεύσειν. Ταῦτα δὲ τίς ἂν
ἄλλω πιστεύσειεν ἢ θεῶ; πιστεύων δὲ θεοῖς πῶς οὐκ εἶναι
θεοὺς ἐνόμιζεν;

Χ Ἀλλὰ μὴν ἐποίει καὶ τάδε πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους. Τὰ 6
μὲν γὰρ ἀναγκαῖα συνεβούλευε καὶ πράττειν, ὡς νομίζοιεν
ἄριστ' ἂν πραχθῆναι· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων, ὅπως ἀποθήσοιτο,
μαντευσομένους ἔπεμπεν, εἰ ποιητέα. Καὶ τοὺς μέλλοντας 7
οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς οἰκήσειν μαντικῆς ἔφη προσδει-
σθαι· τεκτονικὸν μὲν γὰρ ἢ χαλκευτικὸν ἢ γεωργικὸν ἢ ἀν-
θρώπων ἀρχικὸν ἢ τῶν τοιούτων ἔργων ἐξεταστικὸν ἢ λογι-
στικὸν ἢ οἰκονομικὸν ἢ στρατηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ
τοιαῦτα μαθήματα καὶ ἀνθρώπου γνώμη αἰρετὰ ἐνόμιζεν
εἶναι· τὰ δὲ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς 8
καταλείπεσθαι, ὧν οὐδὲν δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. Οὔτε
γὰρ τῷ καλῶς ἀγρὸν φυτευσασμένῳ δῆλον ὅστις καρπώσεται,
οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησασμένῳ δῆλον ὅστις ἐνοική-
σει, οὔτε τῷ στρατηγικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει στρατηγεῖν, οὔτε
τῷ πολιτικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει τῆς πόλεως προστατεῖν, οὔτε
τῷ δυνατοῦς ἐν τῇ πόλει κηδεστὰς λαβόντι δῆλον, εἰ διὰ
τούτους στερήσεται τῆς πόλεως. Χ

Τοὺς δὲ μηδὲν τῶν τοιούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον, 9
ἀλλὰ πάντα τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης, δαιμονᾶν ἔφη· δαιμο-
νᾶν δὲ καὶ τοὺς μαντευσομένους, ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ
θεοὶ μαθοῦσι διακρίνειν, οἷον εἰ τις ἐπερωτήσῃ πότερον ἐπι-
στάμενον ἢ νιοχεῖν ἐπὶ ζευγος λαβεῖν κρεῖττον ἢ μὴ ἐπιστά-
μενον, ἢ πότερον ἐπιστάμενον κυβερνᾶν ἐπὶ τὴν ναῦν κρεῖτ-
τον λαβεῖν ἢ μὴ ἐπιστάμενον, ἢ ἃ ἔξεστιν ἀριθμήσαντας ἢ
μετρήσαντας ἢ στήσαντας εἰδέναι, τοὺς τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν
θεῶν πυνθανομένους ἀθέμιτα ποιεῖν ἤγετο. Ἐφη δὲ δεῖν, ἃ
μὲν μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοὶ, μανθάνειν, ἃ δὲ μὴ

δηλα τοῖς ἀνθρώποις ἐστί, πειρᾶσθαι διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πυνθάνεσθαι· τοὺς θεοὺς γὰρ οἷς ἂν ὧσιν ἔλεφ σημαίνειν.

Ἄλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε αἰεὶ μὲν ἦν ἐν τῇ φανεροῦ· πρῶ τε 10 γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἦει καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερός ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν αἰεὶ τῆς ἡμέρας ἦν, ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι. Καὶ ἔλεγε μὲν ὡς τὸ πολύ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἐξῆν ἀκούειν. Οὐδεὶς δὲ πώποτε 11 Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὐδὲ ἀνόσιον οὔτε πράττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. Οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως, ἢ περ τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι διελέγετο σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔχει καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυε. Καὶ πρῶτον 12 μὲν αὐτῶν ἐσκόπει πότερά ποτε νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τᾶν θρόπινα εἰδέναι ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες, ἢ γοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν.

Ἐθαύμαζε δ', εἰ μὴ φανερὸν αὐτοῖς ἐστίν, ὅτι ταῦτα οὐ 13 δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὔρειν· ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ τῇ περὶ τούτων λέγειν οὐ ταῦτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακείσθαι πρὸς ἀλλήλους. Τῶν τε γὰρ μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεῖνὰ δεδιέναι, 14 τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι, καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὀτιοῦν, τοῖς δὲ οὐδ' ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν, καὶ τοὺς μὲν οὔθ' ἱερὸν οὔτε βωμὸν οὔτ' ἄλλο τῶν θεῶν οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους καὶ ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι τῶν τε περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως μεριμνώντων τοῖς μὲν δοκεῖν ἐν μόνον τὸ ὄν εἶναι, τοῖς δ' ἄπειρα τὸ πλῆθος, καὶ τοῖς μὲν αἰεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δ' οὐδὲν ἂν ποτε κινηθῆναι, καὶ τοῖς μὲν πάντα γίγνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυσθαι, τοῖς δὲ οὔτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν οὔτε ἀπολέσθαι.

Ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε, ἄρ' ὡς περ οἱ τᾶνθρώ- 15

πειρα μανθάνοντες ἡγοῦνται τοῦθ' ὅτι ἂν μάθωσιν ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτῳ ἂν βούλωνται ποιήσῃν, οὕτω καὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες νομίζουσιν, ἐπειδὴν γινώσκουσιν αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται, ποιήσῃν, ὅταν βούλωνται, καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὥρας καὶ ὅτου ἂν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων, ἢ τοιούτον μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γινῶναι μόνον.

16 ἢ τῶν τοιούτων ἕκαστα γίγνεται. Περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα πραγματευομένων τοιαῦτα ἔλεγεν· αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων αἰεὶ διελέγετο σκοπῶν τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί δίκαιον, τί ἀδικον, τί σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία, τί πόλις, τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοῖς μὲν εἰδότας ἡγεῖτο καλοὺς καγαθοὺς εἶναι, τοὺς δ' ἀγνοοῦντας ἀνδραποδώδεις ἂν δικαίως κεκληθῆσθαι.

17 Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὸς ἦν ὅπως ἐγίνωσκεν, οὐδὲν θαυμαστὸν ὑπὲρ τούτων περὶ αὐτοῦ παραγινῶναι τοὺς δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ἤδεσαν, οὐ θαυμαστὸν εἰ μὴ τούτων

18 ἐνεθυμήθησαν· βουλευσας γὰρ ποτε καὶ τὸν βουλευτικὸν ὄρκον ὁμόσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ τοὺς νόμους βουλευσῆναι, ἐπιστάτης ἐν τῇ δῆμῳ γενόμενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους ἐννέα στρατηγούς μὲν ψήφῳ τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ Ἐρασινίδην ἀποκτείνει πάντας, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψηφίσαι, ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν ἀπειλοῦντων· ἀλλὰ περὶ πλείονος ἐποιήσατο εὐορκεῖν ἢ χαρίσασθαι τῇ δῆμῳ παρὰ τὸ δίκαιον καὶ φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας. Καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων, οὐχ ὅν τρόπον οἱ πολλοὶ νομίζουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ οἶονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ εἰδέναι· Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τὰ τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ πρᾶναι καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

20 Θαυμάζω οὖν, ὅπως ποτὲ ἐπέισθησαν Ἀθηναῖοι Σωκρά-

την περὶ θεοῦ μὴ σωφροεῖν, τὸν ἀσεβῆς μὲν οὐδέν ποτε περὶ τοὺς θεοὺς οὔτ' εἰπόντα οὔτε πράξαντα, τοιαῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα, οἷά τις ἂν καὶ λέγων καὶ πράττων εἶη τε καὶ νομίζοιτο εὐσεβέστατος.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Χ Θαυμαστὸν δὲ φαίνεται μοι καὶ τὸ πεισθῆναί τινας ὡς 1 Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὅς πρὸς τοῖς εἰρημένοις πρῶτον μὲν γαστρὸς πάντων ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν, εἶτα πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος, ἔτι δὲ πρὸς τὸ μετρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένος οὕτως, ὥστε πάνυ μικρὰ κεκτημένος πάνυ ῥαδίως ἔχειν ἀρκοῦντα. Πῶς οὖν αὐτὸς ὦν τοιοῦτος ἄλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς ἢ παρα- 2 νόμους ἢ λίχρους ἢ πρὸς τὸ πονεῖν μαλακοὺς ἐποίησεν; ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων πολλοὺς, ἀρετῆς ποιήσας ἐπιθυμεῖν καὶ ἐλπίδας παρασχών, ἂν ἑαυτῶν ἐπιμελῶνται καλοὺς κάγαθούς ἔσσεσθαι· καίτοι γε οὐδεπώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος 3 εἶναι τούτου, ἀλλὰ τῇ φανερός εἶναι τοιοῦτος ὦν ἐλπίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ, μιμουμένους ἐκείνον, τοιοῦτους γενήσεσθαι. Χ

Ἄλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτὸς τε οὐκ ἡμέλει τοὺς 4 τ' ἀμελοῦντας οὐκ ἐπὶ γινεῖ· τὸ μὲν οὖν ὑπερσεθίοντα ὑπερπονεῖν ἀπεδοκίμαζε, τὸ δέ, ὅσα ἡδέως ἢ ψυχῇ δέχεται, ταῦτα ἱκανῶς ἐκπονεῖν ἐδοκίμαζε· ταύτην γὰρ τὴν ἕξι ὑγιεινὴν τε ἱκανῶς εἶναι καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη.

Χ Ἄλλ' οὐ μὴν θρυπτικός γε οὐδὲ ἀλαζονικός ἦν οὔτ' 5 ἀμπεχόνη οὔθ' ὑποδέσει οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ. Οὐ μὴν οὐδ' ἐρασιχρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτοῦ ἐπιθυμοῦντας οὐκ ἐπράττετο χρήματα. Τούτου δ' ἀπεχόμενος ἐνόμιζεν ἐλευθε- 6 ρίας ἐπιμελεῖσθαι. Τοὺς δὲ λαμβάνοντας τῆς ὀμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει, διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς

- 7 εἶναι διαλέγεσθαι, παρ' ὧν λάβοιεν τὸν μισθόν. Ἐθαύμαζε δ' εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττειτο καὶ μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἔξειν, φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ φοβοῖτο μὴ ὁ γενόμενος καλὸς κἀγαθὸς τῷ τὰ
- 8 μέγιστα εὐεργετήσαντι μὴ τὴν μεγίστην χάριν ἔξει. Σωκράτης δὲ ἐπηγγείλατο μὲν οὐδενὶ πώποτε τοιοῦτον οὐδέν, ἐπίστευε δὲ τῶν συνόντων ἑαυτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους ἄπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν εἰς τὸν πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσσεσθαι. Πῶς ἂν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθεῖροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν.
- 9 Ἀλλὰ νῆ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει τῶν καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων ὡς μῶρον εἶη τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου καθιστάναι, κυβερνήτῃ δὲ μηδένα ἐθέλειν χρῆσθαι κυαμευτῷ μηδὲ τέκτονι μηδ' αὐλητῇ μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, ἃ πολλῷ ἐλάττονας βλάβας ἀμαρτανόμενα ποιεῖ τῶν περὶ τὴν πόλιν ἀμαρτανομένων· τοὺς δὲ τοιοῦτους λόγους ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νέους κατα-
- 10 φρονεῖν τῆς καθεστώσης πολιτείας καὶ ποιεῖν βιαίους. Ἐγὼ δ' οἶμαι τοὺς φρόνησιν ἀσκοῦντας καὶ νομίζοντας ἱκανοὺς ἔσσεσθαι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας ἥκιστα γίγνεσθαι βιαίους, εἰδόντας ὅτι τῇ μὲν βίᾳ πρόσσεισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι, διὰ δὲ τοῦ πείθειν ἀκινδύνως τε καὶ μετὰ φιλίας ταῦτά γίγνεται. Οἱ μὲν γὰρ βιασθέντες ὡς ἀφαιρεθέντες μισοῦσιν, οἱ δὲ πεισθέντες ὡς κεχαρισμένοι φιλοῦσιν. Οὐκ οὖν τῶν φρόνησιν ἀσκοῦντων τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχυρῶν
- 11 ἄνευ γνώμης ἐχόντων τὰ τοιαῦτα πράττειν ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν καὶ συμμάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν δέοιτ' ἂν οὐκ ὀλίγων, ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος οὐδενός· καὶ γὰρ μόνος ἤγοιτ' ἂν δύνασθαι πείθειν. Καὶ φονεύειν δὲ τοῖς τοιοῦτοις ἥκιστα συμβαίνει· τίς γὰρ ἀποκτεῖναί τινα θούλοιτ' ἂν μᾶλλον ἢ ζῶντι πειθομένῳ χρῆσθαι; (1)

(1) § 12—30. Ἐὰν ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ Κριτίας πλείστα

Ἐξ ὧν δὴ καὶ ἐμίσει τὸν Σωκράτην ὁ Κριτίας, ὥστε ³¹
καὶ ὅτε, τῶν τριάκοντα ὧν, νομοθέτης μετὰ Χαρικλέους ἐγένετο, ἀπεμνημόνευσεν αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἔγραψε λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκείνῳ καὶ οὐκ ἔχων ὄπῃ ἐπιλάβοιτο, ἀλλὰ τὸ κοινῇ τοῖς φιλοσόφοις ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπιτιμώμενον ἐπιφέρων αὐτῷ καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς πολλοὺς· οὐδὲ γὰρ ἔγωγε οὔτ' αὐτὸς τοῦτο πώποτε Σωκράτους ἤκουσα οὔτ' ἄλλου του φάσκοντος ἀκηκοένα ἡσθόμην. Ἐδήλωσε δέ· ἐπεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα πολλοὺς μὲν ³²
τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ προετρέποντο ἀδικεῖν, εἶπέ που Σωκράτης ὅτι θαυμαστὸν οἱ δοκοῖη εἶναι, εἴ τις γενόμενος βοῶν ἀγέλης νομεὺς καὶ τὰς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χείρους ποιῶν μὴ ὁμολογοῖη κακὸς βουκόλος εἶναι· ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης γενόμενος πόλεως καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους τε καὶ χείρους μὴ αἰσχύνεται, μηδ' οἶεται κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως.

Ἀπαγγελλέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντες ὁ τε Κρι- ³³
τίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτην τὸν τε νόμον ἐδεικνύτην αὐτῷ καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην μὴ διαλέγεσθαι. Ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρητο αὐτῶ, εἰ ἐξείη πυνθάνεσθαι, εἴ τι ἀγνοοῖτο τῶν προαγορευομένων. Τῷ δ' ἐφάτην. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ³⁴
παρσκευάσμαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἀγνοίαν λάθω τι παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοντες ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς ἀπέχεσθαι κελεύετε αὐτῆς. Εἰ μὲν γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς, δῆλον

κακὰ εἰς τὴν πόλιν ἐπροξένησαν, δὲν ἐπιβαρύνεται διὰ τοῦτο ὁ Σωκράτης, διότι οὗτοι ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας παρορμηθέντες προσήλθον εἰς τὸν Σωκρ., ἵνα διδαχθῶσι παρ' αὐτοῦ τὴν τέχνην τοῦ πείθεσθαι. Ὁ βίος καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ Σ. δὲν εἴλκυσεν αὐτούς. Ὁ Σ. πάντοτε ἐπετίμα αὐτούς. Ἐνεκὰ δὲ τούτου καὶ ἐμίσειον τὸν Σ. καὶ μάλιστα ὁ Κριτίας.

ὅτι ἀφεκτέον ἂν εἴη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν.

- 35 Καὶ ὁ Χαρικλῆς ὀργισθεὶς αὐτῷ, Ἐπειδὴ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα προαγορεύομεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι. Καὶ ὁ Σωκράτης· ἵνα τοίνυν ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ἦ, ὡς ἄλλο τι ποιῶ ἢ τὰ προηγορευμένα, ὀρίσατέ μοι μέχρι πόσων ἐτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὁ Χαρικλῆς· ὅσου περ, εἶπε, χρόνον βουλευεῖν οὐκ ἔξεστιν, ὡς οὐπω φρονίμοις οὖσι· μηδὲ σὺ διαλέγου νεωτέροις τριάκοντα ἐτῶν. Μηδέ, εἰάν τι ὠνώμαι, ἔφη, ἦν πωλῆ νεώτερος τριάκοντα ἐτῶν, ἔρωμαι ὀπόσου πωλεῖ; Ναὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς· ἀλλὰ τοι σὺ γε, ὦ Σώκρατες, εἴωθας εἰδῶς πῶς ἔχει τὰ πλεῖστα ἐρωτῶν ταῦτα σὺν μὴ ἐρώτα. Μηδ' ἀποκρίνωμαι σὺν ἔφη, ἄντίς με ἐρωτᾷ νέος, εἰάν εἰδῶ, οἷον ποῦ οἰκεῖ Χαρικλῆς ἢ ποῦ ἐστὶ Κριτίας; Ναὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς. Ὁ δὲ Κριτίας· ἀλλὰ τῶνδε τοί σε ἀπέχεσθαι, ἔφη, δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυτέων καὶ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν χαλκῶν· καὶ γὰρ αἶμαι αὐτοὺς ἤδη κατατετριφθαι διαθρυλουμένους ὑπὸ σοῦ. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἐπομένων τούτοις, τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ δόσιου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων; Ναὶ μὰ Δί, ἔφη ὁ Χαρικλῆς· καὶ τῶν βουκόλων γε· εἰ δὲ μὴ, φυλάττου, ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βουδὸς ποιήσης.
- 38 Ἐνθα καὶ δῆλον ἐγένετο ὅτι ἀπαγγελθέντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τῶν βουδῶν λόγου ὠργίζοντο τῷ Σωκράτει.

Οἷα μὲν σὺν ἡ συνουσία ἐγεγόνει Κριτία πρὸς Σωκράτην καὶ ὡς εἶχον πρὸς ἀλλήλους εἴρηται. Φαίην δ' ἂν ἐγωγε μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παιδευσιν παρὰ τοῦ μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης οὐκ ἀρέσκοντος αὐτοῖς Σωκράτους ὠμιλησάτην, ὃν χρόνον ὠμιλείτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὠρμηκότε προεστάναι τῆς πόλεως. Ἐτι γὰρ Σωκράτει συνόντες οὐκ ἄλλοις τισι μᾶλλον ἐπεχειροῦν διαλέγεσθαι ἢ τοῖς μάλιστα πράττουσι τὰ πολιτικά.

Λέγεται γὰρ Ἀλκιβιάδην, πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, 40
 Περικλεῖ, ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς
 πόλεως, τοιαύδε διαλεχθῆναι περὶ νόμων· εἶπέ μοι, φάναι, 41
 ὦ Περικλείς, ἔχεις ἄν με διδάξαι τί ἐστὶ νόμος; Πάντως
 δῆπου, φάναι τὸν Περικλέα. Δίδαξον δὴ πρὸς τῶν θεῶν·
 φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην· ὡς ἐγὼ ἀκούων τινῶν ἐπαινουμένων,
 ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσίν, οἶμαι μὴ ἂν δικαίως τούτου τυχεῖν
 τοῦ ἐπαίνου τὸν μὴ εἰδότα, τί ἐστὶ νόμος. Ἄλλ' οὐδέν τι 42
 χαλεποῦ πράγματος ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη, φάναι τὸν
 Περικλέα, βουλόμενος γινῶναι τί ἐστὶ νόμος· πάντες γὰρ
 οὗτοι νόμοι εἰσίν, οὓς τὸ πλῆθος συνελθὼν καὶ δοκιμάσαν
 ἔγραψε, φράζον, ἃ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἃ μὴ. Πότερον δὲ,
 τὰγαθὰ νομίσταν δεῖν ποιεῖν ἢ τὰ κακὰ; Τὰγαθὰ νῆ Δία,
 φάναι, ὦ μειράκιον, τὰ δὲ κακὰ οὐ. Ἐὰν δὲ μὴ τὸ πλῆθος, 43
 ἀλλ', ὥσπερ ὅπου ὀλιγαρχία ἐστίν, ὀλίγοι συνελθόντες γρά-
 φωσιν ὅτι χρὴ ποιεῖν, ταῦτα τί ἐστὶ; Πάντα, φάναι, ὅσα ἂν
 τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως βουλευσάμενον, ἃ χρὴ ποιεῖν γράψῃ
 νόμος καλεῖται. Κἂν τύραννος οὖν κρατῶν τῆς πόλεως,
 γράψῃ τοῖς πολίταις, ἃ χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα νόμος ἐστίν;
 Καὶ ὅσα τύραννος ἄρχων, φάναι, γράφει, καὶ ταῦτα νόμος
 καλεῖται.

Βία δέ, φάναι, καὶ ἀνομία τί ἐστίν, ὦ Περικλείς; 44
 Ἄρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τὸν ἥττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασά-
 μενος, ἀναγκάσῃ ποιεῖν ὅτι ἂν αὐτῷ δοκῇ; Ἐμοίγε δοκεῖ,
 φάναι τὸν Περικλέα. Καὶ ὅσα ἄρα τύραννος μὴ πείσας τοὺς
 πολίτας ἀναγκάζει ποιεῖν γράφων, ἀνομία ἐστὶ; Δοκεῖ μοι,
 φάναι τὸν Περικλέα· ἀνατίθεμαι γὰρ τό, ὅσα τύραννος μὴ
 πείσας γράφει, νόμον εἶναι. Ὅσα δὲ οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς 45
 μὴ πείσαντες, ἀλλὰ κρατοῦντες γράφουσι, πότερον βίαν
 φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι; Πάντα μοι δοκεῖ, φάναι τὸν Περικ-
 κλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει τινὰ ποιεῖν, εἴτε γράφων,
 εἴτε μὴ, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι. Καὶ ὅσα ἄρα τὸ πᾶν
 πλῆθος κρατοῦν τῶν τὰ χρήματα ἐχόντων γράφει μὴ πείσαν,

- 46 βία μάλλον ἢ νόμος ἂν εἶη; Μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὦ Ἀλκιβιάδῃ, καὶ ἡμεῖς τηλικούτοι ὄντες δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἤμεν· τοιαῦτα γὰρ καὶ ἐμελετώμεν καὶ ἐσοφίζομεθα, οἷά περ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν. Τὸν δὲ Ἀλκιβιάδῃ φάναι· εἴθε σοι, ὦ Περικλείε, τότε συνεγενόμην ὅτε δεινότατος σαυτοῦ ταῦτα ἦσθα.
- 47 Ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα τῶν πολιτευομένων ὑπέλαβον κρείττονες εἶναι, Σωκράτει μὲν οὐκέτι προσῆσαν· οὔτε γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρεσκεν, εἴτε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον ἐλεγχόμενοι ἤχθοντο· τὰ δὲ τῆς πόλεως ἔπραττον, ὧν περ
- 48 ἔνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον. Ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητῆς καὶ Χαιρεφῶν καὶ Χαιρεκράτης καὶ Ἐρμογένης καὶ Σιμμίας καὶ Κέβης καὶ Φαιδῶνδας καὶ ἄλλοι, οἱ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιτο, ἀλλ' ἵνα καλοὶ τε κάγαθοὶ γενόμενοι καὶ οἴκῳ καὶ οἰκέταις καὶ οἰκείοις καὶ φίλοις καὶ πόλει καὶ πολίταις δύναιτο καλῶς χρῆσθαι. Καὶ τούτων οὐδεὶς οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύτερος ὢν οὔτ' ἐποίησε κακὸν οὐδὲν οὔτ' αἰτίαν ἔσχεν.
- 49 Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πατέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συνόντας ἑαυτῇ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φάσκων δὲ κατὰ νόμον ἐξεῖναι παρανοίας ἐλόντι καὶ τὸν πατέρα δῆσαι, τεκμηρίῳ τούτῳ χρώμενος, ὡς τὸν ἀμαθέστερον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρου
- 50 νόμιμον εἶη δεδέσθαι. Σωκράτης δὲ τὸν μὲν ἀμαθίας ἔνεκα δεσμεύοντα δικαίως ἂν καὶ αὐτὸν ᾔετο δεδέσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων, ἃ μὴ αὐτὸς ἐπίσταται· καὶ τῶν τοιούτων ἔνεκα πολλάκις ἐσκόπει, τί διαφέρει μανίας ἀμαθίας· καὶ τοὺς μὲν μαινομένους ᾔετο συμφερόντως ἂν δεδέσθαι καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς φίλοις, τοὺς δὲ μὴ ἐπισταμένους τὰ δέοντα δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ἐπισταμένων. Ἀλλὰ Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον τοὺς πατέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεὶς ἐποίει ἐν ἀτιμίᾳ εἶναι παρὰ τοῖς ἑαυτῇ

συνουσι, λέγων, ὡς οὔτε τοὺς κάμνοντας οὔτε τοὺς δικαζο-
μένους οἱ συγγενεῖς ὠφελουσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἱ ἰατροί,
τοὺς δὲ οἱ συνδικεῖν ἐπιστάμενοι.

Ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν, ὡς οὐδὲν ὄφελος εὔνους εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνήσονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξίους εἶναι τιμῆς τοὺς εἰδότας τὰ δέοντα καὶ ἐρμηνεύσαι δυναμένους· ἀναπείθοντα οὖν τοὺς νέους αὐ-
τόν, ὡς αὐτὸς εἶη σοφώτατός τε καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφούς, οὔτω διατιθέναι τοὺς ἑαυτῷ συνόντας, ὥστε μηδαμοῦ παρ' αὐτοῖς τοὺς ἄλλους εἶναι πρὸς ἑαυτόν. Ἐγὼ δ' αὐτὸν οἶδα μὲν καὶ περὶ πατέρων τε καὶ τῶν ἄλλων συγ-
γενῶν καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ πρὸς τούτοις γε δὴ ὅτι τῆς ψυχῆς ἐξελεύσεως, ἐν ἧ μόνῃ γίγνεται φρόνησις, τὸ σῶμα τοῦ οἰκειοτάτου ἀνθρώπου τὴν ταχίστην ἐξενεγκόν-
τες ἀφανίζουσιν.

Ἐλεγε δὲ ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, ὃν πάντων μάλιστα φιλεῖ, τοῦ σώματος ὅ,τι ἂν ἄχρειον ἢ καὶ ἀνωφελές, αὐτὸς τε ἀφαιρεῖ καὶ ἄλλῳ παρέχει. Αὐτοὶ τέ γε αὐτῶν ὄνυχάς τε καὶ τρίχας καὶ τύλους ἀφαιροῦσι καὶ τοῖς ἰατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτέμνειν καὶ ἀποκάειν καὶ τούτου χάριν οἶονται δεῖν αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν καὶ τὸ σῖαλον ἐκ τοῦ στόματος ἀποπτύουσιν ὡς δύνανται πορρω-
τάτω, διότι ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτοὺς ἐνόν, βλάπτει δὲ πολὺ μᾶλλον. Ταῦτ' οὖν ἔλεγεν οὐ τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατο-
ρῦττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κατατέμνειν, ἀλλ' ἐπιδεικνύων ὅτι τὸ ἄφρον ἄτιμόν ἐστι, παρεκάλει ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ὡς φρονιμώτατον εἶναι καὶ ὠφελιμώτατον, ὅπως, ἐάν τε ὑπὸ πατρός ἐάν τε ὑπὸ ἀδελφοῦ ἐάν τε ὑπ' ἄλλου τινὸς βούληται τιμᾶσθαι, μὴ τῷ οἰκεῖος εἶναι πιστεύων ἀμελεῖν, ἀλλὰ πειρᾶ-
ται, ὅψ' ὧν ἂν βούληται τιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμος εἶναι.

Ἔφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ποιη-
τῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα καὶ τούτοις μαρτυρίαις

χρώμενον διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούργους τε εἶναι· καὶ τυραννικούς, Ἡσιόδου μὲν τό·

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.

τοῦτο δὴ λέγειν αὐτὸν ὡς ὁ ποιητῆς κελεύει μηδεὶς ἔργου μήτ' ἀδίκου μήτ' αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ποιεῖν 57 ἐπὶ τῷ κέρδει. Σωκράτης δ' ἐπεὶ δισμολογήσαιο το μὲν ἐργάτην εἶναι, ὠφέλιμόν τε ἀνθρώπῳ καὶ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀργὸν βλαβερὸν τε καὶ κακόν, καὶ τὸ μὲν ἐργάζεσθαι ἀγαθόν, τὸ δ' ἀργεῖν κακόν, τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἐργάζεσθαι τε ἔφη καὶ ἐργάτας ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ κυβεύοντας ἢ τι ἄλλο πονηρὸν καὶ ἐπιζήμιον ποιοῦντας ἀργοὺς ἀπεκάλει. Ἐκ δὲ τούτων ὀρθῶς ἂν ἔχοι τό·

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.

58 Τὸ δὲ Ὀμήρου, ἔφη ὁ κατήγορος πολλάκις αὐτὸν λέγειν, ὅτι Ὀδυσσεύς·

Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κηεῖη.
τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς·
δαιμόνι', οὐ σε ἔοικε κακὸν ὡς δειδίσσεσθαι,
ἀλλ' αὐτός τε κἀθήσο καὶ ἄλλους ἴδρουε λαούς·
ὄν δ' αὖ δῆμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,
τὸν σκῆπτρῳ ἐλάσασκεν, ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ·
δαιμόνι' ἀτρέμας ἦσο, καὶ ἄλλων μῦθον ἄκουε,
οἱ σέο φέρτεροί εἰσι· σὺ δ' ἀπτόλεμος καὶ ἄνακτις,
οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρτίθμιος οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ὡς ὁ ποιητῆς ἐπαινοῖη παίε- 59 σθαι τοὺς δημότας καὶ πένητας. Σωκράτης δ' οὐ ταῦτ' ἔλεγε· καὶ γὰρ ἑαυτὸν οὕτω γ' ἂν ᾔετο δεῖν παίεσθαι· ἀλλ' ἔφη δεῖν τοὺς μήτε λόγῳ μήτ' ἔργῳ ὠφελίμους ὄντας, μήτε στρατεύματι μήτε πόλει μήτε αὐτῷ τῷ δήμῳ, εἴ τι δέοι, βοηθεῖν ἰκανούς, ἄλλως τ' ἐὰν πρὸς τούτῳ καὶ θρασεῖς ᾧσι, πάντα τρόπον κωλύεσθαι, κἂν πάνυ πλούσιοι τυγχάνωσιν 60 ὄντες. Ἀλλὰ Σωκράτης γε τάναντία τούτων φανερὸς ἦν

καὶ δημοτικὸς καὶ φιλόανθρωπος ὢν. Ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς ἐπιθυμητὰς καὶ ἀστοὺς καὶ ξένους λαβῶν οὐδένα πώποτε μισθὸν τῆς συνουσίας ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀφθόνως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ· ὢν τινες μικρὰ μέρη παρ' ἐκείνου προῖκα λαβόντες πολλοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπώλουν, καὶ οὐκ ἦσαν ὡσπερ ἐκεῖνος δημοτικοί· τοῖς γὰρ μὴ ἔχουσι χρήματα διδόναι οὐκ ἤθελον διαλέγεσθαι.

Ἄλλὰ Σωκράτης τε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώ- 61
πους κόσμον τῇ πόλει παρείχε, πολλῷ μᾶλλον ἢ Λίχας τῇ Λακεδαιμονίων, ὃς ὀνομαστὸς ἐπὶ τούτῳ γέγονε. Λίχας μὲν γὰρ ταῖς γυμνοπαιδίαις τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐν Λακεδαίμονι ξένους ἐδειπνίζε, Σωκράτης δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου τὰ ἑαυτοῦ δαπανῶν, τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει· βελτίους γὰρ ποιῶν τοὺς συγγιγνομένους ἀπέπεμπεν.

Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης, τοιοῦτος ὢν, ἐδόκει τιμῆς ἄξιος 62
εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον ἢ θανάτου. Καὶ κατὰ τοὺς νόμους δὲ σκοπῶν ἂν τις τοῦθ' εὔροι. Κατὰ γὰρ τοὺς νόμους, εἴαν τις φανερὸς γένηται κλέπτων ἢ λωποδυτῶν ἢ βαλαντιστομῶν ἢ τοιχωρυχῶν ἢ ἀνδραποδιζόμενος ἢ ἱεροσυλῶν, τούτοις θάνατός ἐστιν ἡ ζημία· ὢν ἐκεῖνος πάντων ἀνθρώπων πλεῖστον ἀπειχεν. Ἄλλὰ μὴν τῇ πόλει γε οὔτε πολέμου κακῶς 63
συμβάντος οὔτε στάσεως οὔτε προδοσίας οὔτε ἄλλου κακοῦ οὐδενὸς πώποτε αἴτιος ἐγένετο· οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθῶν ἀπεστέρησεν, οὔτε κακοῖς περιέβαλεν, ἀλλ' οὐδ' αἰτίαν τῶν εἰρημένων οὐδενὸς πώποτ' ἔσχε.

Πῶς οὖν ἂν ἔνοχος εἴη τῇ γραφῇ; ὃς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ 64
νομίζειν θεοὺς, ὡς ἐν τῇ γραφῇ ἐγγέγραπτο, φανερὸς ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἀντὶ δὲ τοῦ διαφθεῖρειν τοὺς νέους, ὃ δὴ ὁ γραψάμενος αὐτὸν ἠτιᾶτο, φανερὸς ἦν τῶν συνόντων τοὺς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἔχοντας τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης ἀρετῆς, ἣ πόλεις τε καὶ οἶκοι εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων

ἐπιθυμῆν ταῦτα δὲ πράττων πῶς οὐ μεγάλης ἄξιος ἦν τιμῆς τῇ πόλει ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Ὡς δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδόκει μοι τοὺς συνόντας τὰ μὲν ἔργῳ δεικνύων ἑαυτὸν οἷος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος τούτων δὴ γράψω ὅποσα ἂν διαμνημονεύσω. Τὰ μὲν τοίνυν πρὸς τοὺς θεοὺς φανεροὺς ἦν καὶ ποιῶν καὶ λέγων, ἢ περὶ ἢ Πυθία ἀποκρίνεται τοῖς ἐρωτῶσι, πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ περὶ θυσίας ἢ περὶ προγόνων θεραπείας ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων ἢ τε γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀναίρει ποιοῦντας εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν, Σωκράτης τε οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγει, τοὺς δὲ ἄλλως πως ποιοῦντας περιέρχους καὶ ματαίους ἐνόμιζεν εἶναι. Καὶ ἠϋχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀπλῶς τὰγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδόμενος ὅποια ἀγαθὰ ἐστὶ τοὺς δ' εὐχομένους χρυσοῖον ἢ ἀργύριον ἢ τυραννίδα ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδὲν διάφορον ἐνόμιζεν εὐχέσθαι ἢ εἰ κυβείαν ἢ μάχην ἢ ἄλλο τι εὐχοίντο τῶν φανερῶς ἀδήλων ὅπως ἀποθήσοιτο.

Θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν οὐδὲν ἠγείτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. Οὕτε γὰρ τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον· πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν εἶναι κεχαρισμένα· οὐτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἦν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλιστα χαίρειν. Ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ τοῦ ἔπους τούτου·

Καδδύναμιν δ' ἔρδειν ἱέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
καὶ πρὸς φίλους δὲ καὶ ξένους καὶ πρὸς τὴν ἄλλην δίαίταν
καλὴν ἔφη παραίνεσιν εἶναι τὴν Καδδύναμιν δ' ἔρδειν. Εἰ δέ
τι δόξειεν αὐτῷ σημαίνεσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ἤττον ἂν ἐπέι·

σθη παρὰ τὰ σημαινόμενα ποιῆσαι ἢ εἴ τις αὐτὸν ἔπειθεν ὁδοῦ λαβεῖν ἠγεμόνα τυφλὸν καὶ μὴ εἰδότα τὴν ὁδὸν ἀντὶ βλέποντος καὶ εἰδότος· καὶ τῶν ἄλλων δὲ μωρίαν κατηγόρει, οἷτινες παρὰ τὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα ποιουσί τι, φυλαττόμενοι τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν· αὐτὸς δὲ πάντα τὰνθρώπινα ὑπερέωρα πρὸς τὴν παρὰ τῶν θεῶν συμβουλίαν.

Διαίτη δὲ τὴν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε καὶ τὸ σῶμα, ἢ χρώμενος ἂν τις, εἰ μὴ τι δαιμόνιον εἶη, θαρραλέως καὶ ἀσφαλῶς διάγοι καὶ οὐκ ἂν ἀπορήσειε τοσαύτης δαπάνης. Οὕτω γὰρ εὐτελής ἦν, ὥστ' οὐκ οἶδ' εἴ τις οὕτως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο, ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα. Σίτη μὲν γὰρ τοσούτῃ ἐχρήτο, ὅσον ἠδέως ἦσθιε, καὶ ἐπὶ τοῦτο οὕτω παρεσκευασμένος ἦει, ὥστε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σίτου ὄφον αὐτῷ εἶναι· ποτὸν δὲ πᾶν ἠδὺ ἦν αὐτῷ διὰ τὸ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῆη.

Εἰ δέ ποτε κληθεῖς ἐθελήσειεν ἐπὶ δεῖπνον ἐλθεῖν, ὃ τοῖς 6 πλείστοις ἐργωδέστατόν ἐστιν, ὥστε φυλάξασθαι τὸ ὑπὲρ τὸν κόρον ἐμπίμπλασθαι, τοῦτο βραδίως πάνυ ἐφυλάττετο. Τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὰ πείθοντα μὴ πεινῶντας ἐσθίειν μηδὲ διψῶντας πίνειν· καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας καὶ κεφαλᾶς καὶ ψυχᾶς ταῦτ' ἔφη εἶναι. Οἶσθαι δ' ἔφη ἐπισκώπτων καὶ τὴν Κίρκην, ὅς ποιεῖν τοιού- 7 τοις πολλοῖς δειπνίζουσιν· τὸν δὲ Ὀδυσσεῶα Ἑρμοῦ τε ὑποθησομένην καὶ αὐτὸν ἐγκρατῆ ὄντα καὶ ἀποσχόμενον τοῦ ὑπὲρ τὸν κόρον τῶν τοιούτων ἄπτεσθαι, διὰ ταῦτα οὐ γενέσθαι ὕν. Τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἔπαιζεν ἅμα σπουδάζων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Εἰ δέ τινες Σωκράτην νομίζουσιν, ὡς ἔνιοι γράφουσί τε καὶ 1 λέγουσι περὶ αὐτοῦ τεκμαιρόμενοι, προτρέψασθαι μὲν ἀνθρώπους ἐπ' ἀρετὴν κράτιστον γεγονέναι, προαγαγεῖν δ' ἐπ' αὐτὴν οὐχ ἱκανόν, σκεψάμενοι μὴ μόνον ἃ ἐκεῖνος κολαστηρίου ἕνεκα τοὺς πάντ' οἰομένους εἰδέναί ἐρωτῶν ἤλεγχεν, ἀλλὰ καὶ ἃ λέ-

γων συνημέρευε τοῖς συνδιατρίβουσι, δοκιμαζόντων εἰ ἱκανὸς ἦν βαλτίους ποιεῖν τοὺς συνόντας. Λέξω δὲ πρῶτον ἃ ποτε αὐτοῦ ἤκουσα περὶ τοῦ δαιμονίου διαλεγομένου πρὸς Ἀριστόδημον τὸν μικρὸν ἐπικαλούμενον. Καταμαθὼν γὰρ αὐτὸν οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς οὔτε μαντικῇ χρώμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα καταγελῶντα. Εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀριστόδημε, ἔστιν οὐστιας ἀνθρώπους τεθαύμακας ἐπὶ σοφίᾳ ; "Εγὼ γ' ἔφη.

3 Καὶ ὅς, Λέξον ἡμῖν, ἔφη τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Ἐπὶ μὲν τοίνυν ἐπῶν ποιήσει "Ομηρον ἔγωγε μάλιστα τεθαύμακα, ἐπὶ δὲ διθυράμβῳ Μελανιππίδην, ἐπὶ δὲ τραγωδίᾳ Σοφοκλέα, ἐπὶ δὲ ἀνδριαντοποιίᾳ Πολύκλειτον, ἐπὶ δὲ ζωγραφίᾳ Ζεῦξιν.

4 Πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ ἀπεργαζόμενοι εἰδῶλα ἄφρονά τε καὶ ἀκίνητα ἀξιοθαυμαστότεροι εἶναι ἢ οἱ ζῶντες ἔμφρονά τε καὶ ἐνεργά ; Πολὸν νῆ Δία οἱ ζῶντες, εἴπερ γε μὴ τύχῃ τινί, ἀλλ' ὑπὸ γνώμῃς ταῦτα γίνονται. Τῶν δὲ ἀτεκμάρτως ἐχόντων ὅτου ἔνεκά ἐστι καὶ τῶν φανερώς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντων πότερα τύχης καὶ πότερα γνώμης ἔργα κρίνεις ; Πρέπει μὲν τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ γιγνόμενα γνώμῃς ἔργα εἶναι. Οὐκ οὖν δοκεῖ σοι ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους ἐπ' ὠφελείᾳ προσθεῖναι αὐτοῖς δι' ὧν αἰσθάνονται ἕκαστα, ὀφθαλμοὺς μὲν ὥσθ' ὄραν τὰ ὄρατά, ὦτα δὲ ὥστ' ἀκούειν τὰ ἀκουστά ; ὁσμῶν γε μήν, εἰ μὴ ῥῖνες προσετέθησαν, τί ἂν ἡμῖν ὄφελος ἦν ; τίς δ' ἂν αἰσθησῆς ἦν γλυκέων καὶ δριμέων καὶ πάντων τῶν διὰ στόματος ἡδέων, εἰ μὴ γλῶττα τούτων γνώμων ἐνεργάσθη ;

6 Πρὸς δὲ τούτοις οὐ δοκεῖ σοι καὶ τάδε προνοίας ἔργοις εἰοκέναι, τό, ἐπεὶ ἀσθενῆς μὲν ἐστὶν ἡ ὄψις, βλεφάροις αὐτὴν θυρῶσαι, ἃ, ὅταν μὲν αὐτῇ χρῆσθαι τι δέη, ἀναπετάννυται, ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ συγκλείεται, ὡς δ' ἂν μὴδὲ ἄνεμοι βλάπτωσιν, ἠθμὸν βλεφαρίδας ἐμφῦσαι, ὀφρύσι τε ἀπογειῶσαι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων, ὡς μὴδ' ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἰδρώς κακουργῇ· τὸ δὲ τὴν ἀκοὴν δέχεσθαι μὲν πάσας φωνάς, ἐμπίμπλασθαι δὲ μήποτε· καὶ τοὺς μὲν πρόσθεν ὀδόντας πᾶσι ζῴοις οἴους τέμνειν εἶναι, τοὺς δὲ γομφίους οἴους παρὰ τούτων δεξαμένους λεαίνειν, καὶ στόμα

μέν, δι' οὗ ὢν ἐπιθυμεῖ τὰ ζῆα εἰσπέμπεται, πλησίον ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν καταθεῖναι· ταῦτα οὕτω προνοητικῶς πεπραγμένα ἀπορεῖς πότερα τύχης ἢ γνώμης ἔργα ἐστίν; Οὐ μὰ τὸν 7 Δι', ἔφη, ἀλλ' οὕτω γε σκοπούμεν πάνυ ἔοικε ταῦτα σοφοῦ τινος δημιουργοῦ καὶ φιλοζώου τεχνήματι. Τὸ δὲ ἐμφῦσαι μὲν ταῖς γειναμέναις ἔρωτα τοῦ ἐκτρέφειν, τοῖς δὲ τραφεῖσι μέγιστον μὲν πόθον τοῦ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβον τοῦ θανάτου; Ἀμέλει καὶ ταῦτα ἔοικε μηχανήμασί τινος ζῆα εἶναι βουλευσαμένου.

Σὺ δ' ἐν σαυτῇ φρόνιμόν τι δοκεῖς ἔχειν. Ἐρώτα γοῦν καὶ 8 ἀποκρινούμαι. Ἄλλοθι δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲν οἶει φρόνιμον εἶναι; καὶ ταῦτ' εἰδὼς ὅτι γῆς τε μικρὸν μέρος ἐν τῇ σώματι πολλῆς οὐσης ἔχεις καὶ ὑγροῦ βραχὺ πολλοῦ ὄντος καὶ τῶν ἄλλων δήπου μεγάλων ὄντων ἐκάστου μικρὸν μέρος λαβόντι τὸ σῶμα συνήρμοσταί σοι· νοῦν δὲ μόνον ἄρα οὐδαμοῦ ὄντα σε εὐτυχῶς πως δοκεῖς συναρπάσαι, καὶ τάδε τὰ ὑπερμεγέθη καὶ πλῆθος ἄπειρα δι' ἀφροσύνην τινὰ οὕτως οἶει εὐτάκτως ἔχειν; Μὰ Δι' οὐ γὰρ 9 ἔρω τοὺς κυρίους, ὡσπερ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων τοὺς δημιουργούς. Οὐδὲ γὰρ τὴν σαυτοῦ σύ γε ψυχὴν ὄρας, ἢ τοῦ σώματος κυρία ἐστίν· ὥστε κατὰ γε τοῦτο ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι οὐδὲν γνώμη, ἀλλὰ τύχη πάντα πράττεις.

Καὶ ὁ Ἀριστόδημος· οὗτοι ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, ὑπε- 10 ρορῶ τὸ δαιμόνιον, ἀλλ' ἐκεῖνο μεγαλοπρεπέστερον ἡγοῦμαι ἢ ὡς τῆς ἐμῆς θεραπείας προσδεῖσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, ὅση μεγαλοπρεπέστερον ὄν ἀξιοῖ σὲ θεραπεύειν, τοσούτῃ μᾶλλον τιμητέον αὐτό. Εὐ ἴσθι, ἔφη, ὅτι, εἰ νομίζοιμι θεοὺς ἀνθρώπων τι 11 φροντίζειν, οὐκ ἂν ἀμελοῖην αὐτῶν. Ἐπειτ' οὐκ οἶει φροντίζειν; οἱ πρῶτον μὲν μόνον τῶν ζῶων ἀνθρωπον ὀρθὸν ἀνέστησαν· ἢ δὲ ὀρθότης καὶ προσῶν πλέον ποιεῖ δύνασθαι καὶ τὰ ὑπερθεν μᾶλλον θεᾶσθαι καὶ ἤττον κακοπαθεῖν καὶ ὄψιν καὶ ἀκοὴν καὶ στόμα ἐνεποιήσαν· ἔπειτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἐρπετοῖς πόδας ἔδωκαν, οἱ τὸ πορεύεσθαι μόνον παρέχουσιν, ἀνθρώπῳ δὲ καὶ χεῖρας προσέθεσαν, αἱ τὰ πλείιστα οἷς εὐδαιμονέστεροι

- 12 ἐκείνων ἐσμέν ἐξεργάζονται. Καὶ μὴν γλωττάν γε πάντων τῶν ζώων ἐχόντων, μόνην τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐποίησαν οἷαν ἄλλοτε ἀλλαχῆ ψαύουσιν τοῦ στόματος ἀρθροῦν τε τὴν φωνὴν καὶ σημαίνειν πάντα ἀλλήλοις ἢ βουλόμεθα.
- 13 Οὐ τοίνυν μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ τοῦ σώματος ἐπιμεληθῆναι, ἀλλ', ὅπερ μέγιστόν ἐστι, καὶ τὴν ψυχὴν κρατίστην τῷ ἀνθρώπῳ ἐνέφυσεν. Τίνος γὰρ ἄλλου ζώου ψυχὴ πρῶτα μὲν θεῶν τῶν τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα συνταξάντων ἤσθηται ὅτι εἰσί; τί δὲ φύλον ἄλλο ἢ ἀνθρωποι θεοὺς θεραπεύουσι; ποία δὲ ψυχὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἱκανωτέρα προφυλάττεσθαι ἢ λιμὸν ἢ δίψος ἢ ψύχη ἢ θάλαπυ, ἢ νόσοις ἐπικουρῆσαι, ἢ ῥώμην ἀσκησαι, ἢ πρὸς μάθησιν ἐκπονήσαι, ἢ, ὅσα ἂν ἀκούσῃ ἢ ἴδῃ ἢ μάθῃ, ἱκανωτέρα ἐστὶ διαμενησθαι;
- 14 Οὐ γὰρ πάνυ σοὶ κατάδηλον ὅτι παρὰ τὰλλα ζῆα ὡσπερ θεοὶ ἀνθρωποι βιοτεύουσι, φύσει καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ κρατιστεύοντες; Οὐτε γὰρ βόδις ἂν ἔχων σῶμα, ἀνθρώπου δὲ γνώμην ἐδύνατ' ἂν πράττειν ἢ ἐβούλετο, οὐθ' ὅσα χεῖρας ἔχει, ἄφρονα δ' ἐστὶ, πλέον οὐδὲν ἔχει. Σὺ δ' ἀμφοτέρων τῶν πλείστου ἀξίων τετυχηκὼς οὐκ οἶε σοῦ θεοὺς ἐπιμελεῖσθαι; Ἄλλ'
- 15 ὅταν τί ποιήσωσι, νομίεις αὐτοὺς σοῦ φροντίζεις; Ὅταν πέμπωσιν, ὡσπερ σοὶ οὐ φῆς πέμπειν αὐτούς, συμβούλους ὅτι χρὴ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν. Ὅταν δὲ Ἀθηναίους, ἔφη, πυνθανομένοις τι διὰ μαντικῆς φράζωσιν, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς φράζειν αὐτούς, οὐδ' ὅταν τοῖς Ἑλλήσι τέρατα πέμποντες προσημαίνωσιν, οὐδ' ὅταν πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ μόνον σὲ ἐξαιροῦντες ἐν
- 16 ἀμελείᾳ κατατίθενται; Οἶε δ' ἂν τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις δόξαν ἐμφῶσαι ὡς ἱκανοὶ εἰσιν εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν, εἰ μὴ δυνατοὶ ἦσαν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐξαπατωμένους τὸν πάντα χρόνον οὐδέ ποτ' ἂν αἰσθῆσθαι; Οὐχ ὄρας ὅτι τὰ πολυχροنیωτάτα καὶ σοφώτατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ ἔθνη, θεοσεβέστατά ἐστι, καὶ αἱ φρονιμώταται ἡλικίαι θεῶν ἐπιμελέσταται;
- 17 Ὁγαθέ, ἔφη, κατάμαθε ὅτι καὶ ὁ σὸς νοῦς ἐνὼν τὸ σὸν σῶμα, ὅπως βούλεται, μεταχειρίζεται. Οἶεσθαι οὖν χρὴ καὶ τὴν

ἐν τῷ παντὶ φρόνησιν τὰ πάντα, ὅπως ἂν αὐτῇ ἡδὺ ἦ, οὕτω τίθεσθαι, καὶ μὴ τὸ σὸν μὲν ὄμμα δύνασθαι ἐπὶ πολλὰ στάδια ἐξικνεῖσθαι, τὸν δὲ τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν ἀδύνατον εἶναι ἅμα πάντα ὄραν, μηδὲ τὴν σὴν μὲν ψυχὴν καὶ περὶ τῶν ἐνθάδε καὶ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Σικελίᾳ δύνασθαι φροντίζειν, τὴν δὲ τοῦ θεοῦ φρόνησιν μὴ ἱκανὴν εἶναι ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι. Ἦν μέντοι, ὥσπερ ἀνθρώπους θεραπεύων γιγνώσκεις τοὺς ἀντιθεραπεύειν ἐθέλοντας καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀντιχαριζόμε-¹⁸ νους καὶ συμβουλευόμενος καταμανθάνεις τοὺς φρονίμους, οὕτω καὶ τῶν θεῶν πείραν λαμβάνῃς θεραπεύων, εἴ τί σοι θελήσουσι περὶ τῶν ἀδήλων ἀνθρώποις συμβουλεύειν, γνώσει τὸ θεῖον, ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστιν, ὥσθ' ἅμα πάντα ὄραν καὶ πάντα ἀκούειν καὶ πανταχοῦ παρεῖναι καὶ ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι. Ἐμοὶ μὲν οὖν ταῦτα λέγων οὐ μόνον τοὺς συνόντας ἐδόκει¹⁹ ποιεῖν, ὁπότε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὄρῃντο, ἀπέχεσθαι τῶν ἀνοσιῶν τε καὶ ἀδίκων καὶ αἰσχροῶν, ἀλλὰ καὶ ὁπότε ἐν ἐρημίᾳ εἶεν, ἐπειπερ ἡγήσαιντο μηδὲν ἂν ποτε, ὧν πράττοιεν, θεοὺς διαλαθεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν ἀνδρὶ κτῆμά¹ ἐστίν, ἐπισκεψώμεθα εἴ τι προὐβίβαζε λέγων εἰς ταύτην τοιαύδε· ὦ ἄνδρες, εἰ πολέμου ἡμῖν γενομένου βουλοίμεθα ἐλέσθαι ἄνδρα, ὑφ' οὗ μάλιστα ἂν αὐτοὶ μὲν σφίζοιμεθα, τοὺς δὲ πολεμίους χειροίμεθα, ἄρ' ἔντινα αἰσθανοίμεθα ἤττω γαστροῦ ἢ οἴνου ἢ πόνου ἢ ὕπνου, τοῦτον ἂν αἰροίμεθα; καὶ πῶς ἂν οἰηθείημεν τὸν τοιοῦτον ἢ ἡμᾶς σῶσαι ἢ τοὺς πολεμίους κρατῆσαι;

Εἰ δ' ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου γενομένοι βουλοίμεθά τῃ ἐπι-² τρέφαι ἢ παιδας ἄρρενας παιδεῦσαι ἢ θυγατέρας παρθένους διαφυλάξαι ἢ χρήματα διασῶσαι, ἄρ' ἀξιόπιστον εἰς ταῦθ' ἡγήσάμεθ' ἂν τὸν ἀκρατῆ; Δούλω δ' ἀκρατεῖ ἐπιτρέψαιμεν ἂν ἢ βροσκήματα ἢ ταμιεῖα ἢ ἔργων ἐπιστασίαν; Διάκονον δὲ καὶ ἀγοραστὴν τοιοῦτον ἐθελήσαιμεν ἂν προῖκα λαθεῖν; Ἄλλὰ μὴν³

εἰ γε μὴδὲ δούλον ἀκρατῆ δεξαίμεθ' ἄν, πῶς οὐκ ἄξιον αὐτόν γε φυλάξασθαι τοιοῦτον γενέσθαι; Καὶ γὰρ οὐχ ὥσπερ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρήματα ἑαυτοὺς δοκοῦσι πλουτίζειν, οὕτως ὁ ἀκρατῆς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερός, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος, ἀλλὰ κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺ κακοургότερος, εἰ γε κακοургότατόν ἐστι μὴ μόνον τὸν οἶκον τὸν ἑαυτοῦ φθείρειν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν.

- 4 Ἐν συνουσίᾳ δὲ τίς ἂν ἤσθειν τῷ τοιοῦτῳ, ὃν εἰδείη τῷ ὄψῳ τε καὶ τῷ οἴνῳ χαίροντα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις; Ἄρα γε οὐ χρή πάντα ἄνδρα, ἠγγησάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπίδα, ταύτην πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι; Τίς γὰρ ἂν ἄνευ ταύτης ἢ μάθοι τι ἀγαθὸν ἢ μελετήσειεν ἀξιολόγως;
- 5 Ἡ τίς οὐκ ἂν ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων αἰσχροῦς διατεθείη καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ νῆ τὴν Ἥραν ἐλευθέρῳ μὲν ἀνδρὶ εὐκτὸν εἶναι μὴ τυχεῖν δούλου τοιοῦτου, δουλεύοντα δὲ ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς ἰκετευτέον τοὺς θεοὺς δεσποτῶν ἀγαθῶν τυχεῖν· οὕτω γὰρ ἂν μόνως ὁ τοιοῦτος σω-
- 6 θείη. Τοιαῦτα δὲ λέγων ἐτι ἐγκρατέστερον τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις ἑαυτὸν ἐπεδείκνυεν· οὐ γὰρ μόνον τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν ἐκράτει, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τῶν χρημάτων, νομίζων τὸν παρὰ τοῦ τυχόντος χρήματα λαμβάνοντα δεσπότην ἑαυτοῦ καθιστάναι καὶ δουλεύειν δουλείαν οὐδεμιᾶς ἥττον αἰσχροῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

- 1 Ἐπισκεψόμεθα δὲ εἰ καὶ ἀλαζονείας ἀποτρέπων τοὺς συνόντας ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι προέτρεπεν· αἰεὶ γὰρ ἔλεγεν, ὡς οὐκ εἶη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθὸς τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βούλοιο. Ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ὧδε ἐδίδασκεν.
- 2 Ἐνθυμώμεθα γάρ, ἔφη, εἰ τις μὴ ὢν ἀγαθὸς ἀδλητῆς δοκεῖν βούλοιο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἶη. Ἄρ' οὐ τὰ ἕξω τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς ἀδλητάς; Καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι ἐκεῖνοι σκευὴν τε καλὴν κέκτηνται καὶ ἀκολούθους πολλοὺς πε-

ριάγονται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον· ἔπειτα, ὅτι ἐκείνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐπαινέτας παρασκευαστέον. Ἄλλὰ μὴν ἔργον γε οὐδαμοῦ ληπτέον, ἢ εὐθὺς ἐλεγχθήσεται γελοῖος ὢν καὶ οὐ μόνον ἀυλητῆς κακός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἀλαζών· Καίτοι πολλὰ μὲν δαπανῶν, μηδὲν δ' ὠφελούμενος, πρὸς δὲ τούτοις κακοδοξῶν πῶς οὐκ ἐπιπόνως τε καὶ ἀλυσιτελῶς καὶ καταγελάστως βιώσεται;

Ὡς δ' αὐτως εἴ τις βούλοιο στρατηγὸς ἀγαθὸς μὴ ὢν φαίνεσθαι ἢ κυβερνήτης, ἐννοῶμεν τί ἂν αὐτῷ συμβαίνοι. Ἄρ' οὐκ ἂν, εἰ μὲν ἐπιθυμῶν τοῦ δοκεῖν ἱκανὸς εἶναι ταῦτα πράττειν μὴ δύναίτο πείθειν, τοῦτ' εἴη λυπηρόν, εἰ δὲ πείσειεν, ἔτι ἀθλιώτερον; Δῆλον γὰρ ὅτι κυβερνᾶν κατασταθεὶς ὁ μὴ ἐπιστάμενος ἢ στρατηγεῖν ἀπολέσειεν ἂν οὐδ' ἡκιστα βούλοιο καὶ αὐτὸς αἰσχρῶς ἂν καὶ κακῶς ἀπαλλάξειεν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πλούσιον καὶ τὸ ἀνδρεῖον καὶ τὸ ἰσχυρὸν μὴ ὄντα δοκεῖν ἀλυσιτελὲς ἀπέφαινε· προστάττεσθαι γὰρ αὐτοῖς ἔφη μείζω ἢ κατὰ δύναμιν, καὶ μὴ δυναμένους ταῦτα ποιεῖν, δοκοῦντας ἱκανοὺς εἶναι, συγγνώμης οὐκ ἂν τυγχάνειν.

Ἀπατεῶνα δ' ἐκάλει οὐ μικρὸν μὲν, εἴ τις ἀργύριον ἢ σκεῦος παρά του πειθοῖ λαβὼν ἀποστεροίη, πολὺ δὲ μέγιστον ὅστις μηδενὸς ἄξιος ὢν ἐξηπατήκοι πείθων, ὡς ἱκανὸς εἴη τῆς πόλεως ἡγεῖσθαι. Ἐμοὶ μὲν οὖν ἐδόκει καὶ τοῦ ἀλαζονεύεσθαι ἀποτρέπειν τοὺς συνόντας τοιάδε διαλεγόμενος.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

- 1 Ἐδόκει δέ μοι καὶ τοιαῦτα λέγων προτρέπειν τοὺς συνόν-
τας ἀσκειν ἐγκράτειαν [πρὸς ἐπιθυμίαν] βρωτοῦ καὶ ποτοῦ καὶ
λαγνείας καὶ ὕπνου καὶ βίγους καὶ θάλλους καὶ πόνου. Γνοὺς
γάρ τινα τῶν συνόντων ἀκολαστοτέρως ἔχοντα πρὸς τὰ τοιαῦτα·
Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρίστιππε, εἰ δέοι σε παιδεύειν παραλα-
βόντα δύο τῶν νέων, τὸν μὲν, ὅπως ἰκανὸς ἔσται ἄρχειν, τὸν δ',
ὅπως μὴδ' ἀντιποιήσεται ἀρχῆς, πῶς ἂν ἐκάτερον παιδεύοις ;
Βούλει σκοπῶμεν, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς τροφῆς ὡσπερ ἀπὸ τῶν
στοιχείων ; Καὶ ὁ Ἀρίστιππος ἔφη· δοκεῖ γοῦν μοι ἢ τροφῆ
2 ἀρχῆ εἶναι· οὐδὲ γὰρ ζῆν γ' ἂν τις, εἰ μὴ τρέφοιτο. Οὐκοῦν τὸ
μὲν βούλεσθαι σίτου ἄπτεσθαι, ὅταν ὥρα ἦ κη, ἀμφοτέροις εἰκὸς
παραγίγνεσθαι ; Εἰκὸς γάρ, ἔφη. Τὸ οὖν προαιρεῖσθαι τὸ κατε-
πείγον μᾶλλον πράττειν ἢ τῇ γαστρὶ χαρίζεσθαι πότερον ἂν
αὐτῶν ἐθίζοιμεν ; Τὸν εἰς τὸ ἄρχειν, ἔφη, νῆ Δία παιδευόμενον,
ὅπως μὴ τὰ τῆς πόλεως ἄπρακτα γίγνηται παρὰ τὴν ἐκείνου
ἀρχήν. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ὅταν πεισὶν βούλωνται, τὸ δύνασθαι
διψῶντα ἀνέχεσθαι τῇ αὐτῷ προσθετέον ; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.
3 Τὸ δὲ ὕπνου ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε δύνασθαι καὶ ὀφθαλμοῦ
θῆναι καὶ πρὸ ἀναστῆναι καὶ ἀγρυπνήσαι, εἰ τι δέοι ποτέρῳ
ἂν προσθεῖημεν ; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. Τί δέ ; τὸ μὴ φεύ-
γειν τοὺς πόνους, ἀλλ' ἐθέλοντῶν ὑπομένειν ποτέρῳ ἂν προσ-
θεῖημεν ; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ. Τί δέ ; τὸ
μαθεῖν εἰ τι ἐπιτήδειόν ἐστι μάθημα πρὸς τὸ κρατεῖν τῶν ἀντι-
πάλων, ποτέρῳ ἂν προσθεῖναι μᾶλλον πρέπει ; Πολὺ νῆ Δί,
ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ· καὶ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος
4 ἄνευ τῶν τοιούτων μαθημάτων. Οὐκοῦν ὁ οὕτω πεπαιδευμένος
ἦττον ἂν δοκεῖ σοι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ἢ τὰ λοιπὰ ζῆα ἀλίσκε-

σθαι; Τούτων γὰρ δήπου τὰ μὲν γαστρὶ δελεαζόμενα, καὶ μάλα ἔνια δυσωπούμενα, ὅμως τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ φαγεῖν ἀγόμενα πρὸς τὸ δέλεαρ ἀλίσκεται, τὰ δὲ ποτῶ ἐνεδρεύεται. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι αἰσχρὸν εἶναι ἀνθρώπῳ ταῦτά ⁵ πάσχειν τοῖς ἀφρονεστάτοις τῶν θηρίων; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

Τὸ δὲ εἶναι μὲν τὰς ἀναγκαιοτάτας πράξεις τοῖς ἀνθρώ- ⁶ ποις ἐν ὑπαίθρῳ, οἷον τὰς τε πολεμικὰς καὶ τὰς γεωργικὰς καὶ τῶν ἄλλων οὐ τὰς ἐλαχίστας, τοὺς δὲ πολλοὺς ἀγυμνάστωις ἔχειν πρὸς τε φύγῃ καὶ θάλλῃ οὐ δοκεῖ σοι πολλὴ ἀμέλεια εἶναι; Συνέφη καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι τὸν μέλλοντα ἄρχειν ἀσκεῖν δεῖν καὶ ταῦτα εὐπετῶς φέρειν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν εἰ τοὺς ἐγκρατεῖς τούτων ἀπάντων εἰς τοὺς ἀρχι- ⁷ κῶς τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μηδ' ἀντιποιησομένους τοῦ ἄρχειν τάξομεν; Συνέφη καὶ τοῦτο. Τί οὖν; ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκατέρου τοῦ φύλου τὴν τάξιν οἶσθα, ἤδη ποτ' ἐπισκέψῃ, εἰς ποτέραν τῶν τάξεων τούτων σαυτὸν δικαίως ἂν τάττοις; Ἐγὼ γ', ἔφη ὁ Ἀρίστιππος· καὶ οὐδαμῶς γε τάττω ⁸ ἑμαυτὸν εἰς τὴν τῶν ἄρχειν βουλομένων τάξιν. Καὶ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ἀφρονος ἀνθρώπου εἶναι τό, μεγάλου ἔργου ὄντος τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα παρασκευάζειν, μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις ὧν δέονται πορίζειν καὶ ἑαυτῷ μὲν πολλὰ ὧν βούλεται ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προεστώτα, ἂν μὴ πάντα ὅσα ἢ πόλις βούλεται καταπράττειν, τούτου δίκην ὑπέχειν, τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστίν;

Καὶ γὰρ ἀξιοῦσιν αἱ πόλεις τοῖς ἄρχουσιν ὡσπερ ἐγὼ τοῖς ⁹ οἰκέταις χρῆσθαι. Ἐγὼ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἑμοῖ μὲν ἀφθονα τὰ ἐπιτήδεια παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς τούτων ἀπτεσθαι, αἱ τε πόλεις οἶονται χρῆναι τοὺς ἄρχοντας ἑαυταῖς μὲν ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ πορίζειν, αὐτοὺς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. Ἐγὼ οὖν τοὺς μὲν βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν αὐτοὺς τε καὶ ἄλλοις παρέχειν οὕτως ἂν παιδεύσας εἰς τοὺς ἀρχικοὺς καταστήσαιμι· ἑμαυτὸν γε μέντοι τάττω εἰς τοὺς βουλομένους ἢ ῥᾶστα τε καὶ ἥδιστα βιοτεύειν.

- 10 Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, πότεροι ἦδιον ζῶσιν, οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πρῶτον μὲν τοίνυν τῶν ἐθνῶν ὧν ἡμεῖς ἴσμεν ἐν μὲν τῇ Ἰασίᾳ Πέρσαι μὲν ἄρχουσι, ἄρχονται δὲ Σύροι καὶ Φρύγες καὶ Λυδοί· ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ Σκύθαι μὲν ἄρχουσι, Μαιῶται δὲ ἄρχονται· ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ Καρχηδόνιοι μὲν ἄρχουσι, Λίθυες δὲ
- 11 ἄρχονται. Τούτων οὖν ποτέρους ἦδιον αἶε ζῆν; Ἡ τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς εἶ, πότεροί σοι δοκοῦσιν ἦδιον, οἱ κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι ζῆν; Ἄλλ' ἐγὼ τοι, ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, οὐδὲ εἰς τὴν δουλείαν αὐ ἑμαυτὸν τάττω, ἀλλ' εἶναι τίς μοι δοκεῖ μέση τούτων ὁδός, ἣν πειρῶμαι βαδίζειν, οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας, ἥπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει.
- 12 Ἄλλ' εἰ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ οὔτε δι' ἐρχῆς οὔτε διὰ δουλείας ἡ ὁδὸς αὐτῆ φέρει, οὔτω μὴδὲ δι' ἀνθρώπων, ἴσως ἂν τι λέγοις· εἰ μὲντοι ἐν ἀνθρώποις ὧν μῆτε ἄρχειν ἀξιώσεις μῆτε ἄρχεσθαι μὴδὲ τοὺς ἄρχοντας ἐκὼν θεραπεύσεις, αἰμαί σε ὄραν, ὡς ἐπίστανται οἱ κρείττονες τοὺς ἥττονας καὶ κοινῇ καὶ
- 13 ἰδίᾳ κλαίοντες καθιστάντες δούλοις χρῆσθαι. Ἡ λανθάνουσί σε οἱ ἄλλων σπειράντων καὶ φυτευσάντων τὸν τε σίτον τέμνοντες καὶ δενδροκοποῦντες καὶ πάντα τρόπον πολιιοροῦντες τοὺς ἥττονας καὶ μὴ θέλοντας θεραπεύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλεῆσθαι δουλεύειν ἀντὶ τοῦ πολεμεῖν τοῖς κρείττοις; Καὶ ἰδίᾳ αὐ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ δυνατοὶ τοὺς ἀνάδρους καὶ ἀδυνάτους οὐκ οἴσθ' ὅτι καταδουλωσάμενοι καρποῦνται; Ἄλλ' ἐγὼ τοι, ἔφη, ἵνα μὴ πάσχω ταῦτα, οὐδ' εἰς πολιτείαν ἑμαυτὸν κατακλείω, ἀλλὰ ξένος πανταχοῦ εἶμι.
- 14 Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη. Τοῦτο μὲντοι ἤδη λέγεις δεινὸν πάλαισμα. Τοὺς γὰρ ξένους, ἐξ οὗ ὅ τε Σίνις καὶ ὁ Σκείρων καὶ ὁ Προκρούστης ἀπέθανον, οὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖ; Ἄλλὰ νῦν οἱ μὲν πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι καὶ νόμους τίθενται, ἵνα μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλους πρὸς τοῖς ἀναγκαίοις καλουμένοις ἄλλους κτῶνται βοηθούς, καὶ ταῖς πόλεσιν ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ

ὄπλα κτῶνται, οἷς ἀμύνονται τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς τούτοις
 ἄλλους ἔξωθεν συμμάχους κατασκευάζονται, καὶ οἱ μὲν ταῦτα
 πάντα κεκτημένοι ὅμως ἀδικοῦνται· σὺ δὲ οὐδὲν μὲν τούτων 15
 ἔχων, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς, ἔνθα πλείστοι ἀδικοῦνται πολλὸν χρόνον
 διατρέθων, εἰς ὁποῖαν δ' ἂν πόλιν ἀφίκη, τῶν πολιτῶν πάντων
 ἤπτων ὄν, καὶ τοιοῦτος, οἷοις μάλιστα ἐπιτίθενται οἱ βουλόμενοι
 ἀδικεῖν, ὅμως διὰ τὸ ξένος εἶναι οὐκ ἂν οἶε ἀδικηθῆναι; Ἡ
 διότι αἱ πόλεις σοὶ κηρύττουσιν ἀσφάλειαν καὶ προσιόντι καὶ
 ἀπιόντι, θαρρεῖς; Ἡ διότι καὶ δοῦλος ἂν οἶε τοιοῦτος εἶναι, οἷος
 μηδενὶ δεσπότη ἑπιτελεῖν; Τίς γὰρ ἂν ἐθέλοι ἄνθρωπον ἐν
 οἰκίᾳ ἔχειν πονεῖν μὲν μηδὲν ἐθέλοντα, τῇ δὲ πολυτελεστάτῃ
 διαίτῃ χαίροντα;

Σκεψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο πῶς οἱ δεσπότηαι τοῖς τοιοῦτοις 16
 οἰκέταις χρῶνται; Ἄρα σὺ τὴν μὲν λαγνεῖαν αὐτῶν τῷ λιμῷ
 σωφρονίζουσι; Κλέπτειν δὲ κωλύουσιν ἀποκλείοντες ὅθεν ἂν
 τι λαβεῖν ἤ; Τοῦ δὲ δραπετεύειν δεσμοῖς ἀπείργουσι; Τὴν
 ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξαναγκάζουσι; Ἡ σὺ πῶς ποιεῖς, ὅταν
 τῶν οἰκετῶν τινα τοιοῦτον ὄντα καταμανθάνῃς; Κολλάζω, ἔφη,
 πᾶσι κακοῖς, ἕως ἂν δουλεύειν ἀναγκάσω. Ἄλλὰ γάρ, ὦ Σώ- 17
 κρατες, οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην παιδευόμενοι, ἦν δοκεῖς
 μοι σὺ νομίζειν εὐδαιμονίαν εἶναι, τί διαφέρουσι τῶν ἐξ ἀνάγκης
 κακοπαθόντων, εἰ γὰρ πεινήσουσι καὶ διψήσουσι καὶ ριγώσουσι
 καὶ ἀγρυπνήσουσι καὶ τᾶλλα πάντα μοχθήσουσιν ἐκόντες;
 Ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ οἶδ' ὅτι διαφέρει τὸ αὐτὸ δέρμα ἐκόντα ἢ
 ἄκοντα μαστιγοῦσθαι ἢ ὅλως τὸ αὐτὸ σῶμα πᾶσι τοῖς τοιού-
 τοις ἐκόντα ἢ ἄκοντα πολιορκεῖσθαι· ἄλλο γὰρ ἢ ἀφροσύνη
 πρόσεσι τῷ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν.

Τί δέ, ὦ Ἀρίστιππε; ὁ Σωκράτης ἔφη, οὐ δοκεῖ σοι τῶν 18
 τοιούτων διαφέρειν τὰ ἐκούσια τῶν ἀκουσίων, ἢ ὁ μὲν ἐκὼν
 πεινῶν φάγοι ἂν ὅποτε βούλοιο καὶ ὁ ἐκὼν διψῶν πίσι καὶ
 τᾶλλα ὡσαύτως, τῷ δ' ἐξ ἀνάγκης ταῦτα πάσχοντι οὐκ ἔξεστιν,
 ὅπότε βούληται, παύεσθαι; Ἐπειτα ὁ μὲν ἐκουσίως ταλαιπω-
 ρῶν ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι πονῶν εὐφραίνεται, οἷον οἱ τὰ θηρία θη-

19 ρώντες ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι ἠδέως μοχθοῦσι καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἄθλα τῶν πόνων μικροῦ τινοῦ ἀξιά ἐστί· τοὺς δὲ πονοῦντας, ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτήσωνται, ἢ ὅπως ἐχθροὺς χειρώσωνται, ἢ ἵνα δυνατοὶ γενόμενοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τὸν ἐκῦτῶν οἶκον καλῶς οἰκῶσι καὶ τοὺς φίλους εὖ ποιῶσι καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετῶσι, πῶς οὐκ οἶεσθαι χρῆ τούτους καὶ πονεῖν ἠδέως εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ ζῆν εὐφραينوμένους, ἀγαμῆνους μὲν ἑαυτοῦς, ἐπαινουμένους δὲ καὶ ζηλουμένους ὑπὸ τῶν ἄλλων;

20 Ἐτι δὲ αἱ μὲν βραδιουργίαι καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἦδοναι οὔτε σώματι εὐεξίαν ἱκαναί εἰσιν ἐνεργάζεσθαι, ὥς φασιν οἱ γυμνασταί, οὔτε ψυχῇ ἐπιστήμην ἀξιόλογον οὐδεμίαν ἐμποιοῦσιν· αἱ δὲ διὰ καρτερίας ἐπιμέλειαί τῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἔργων ἐξικνεῖσθαι ποιοῦσιν, ὥς φασιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, λέγει δὲ πού καὶ Ἡσίοδος·

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι
 ὀμηδῖος· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
 Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωτὰ θεοὶ προπάροισθεν ἔθηκον
 ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος εἰς αὐτὴν
 καὶ τροχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὶ δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι,
 ὀμηδίη δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἐπίχαρμος ἐν τῇδε·

Τῶν πόνων πολλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγάθ' οἱ θεοί.

Καὶ ἐν ἄλλῃ δὲ τόπῳ φησίν·

Ἦ πονηρέ, μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκλήρ' ἔχης.

21 Καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ Ἡρακλέους, ὅπερ δὴ καὶ πλείστοις ἐπιδεικνύται, ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὡδὲ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. Φησὶ γὰρ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παίδων εἰς ἦβην ὤρμητο, ἐν ἣ οἱ νέοι ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι δηλοῦσιν εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν τρέφονται ἐπὶ τὸν βίον, εἴτε τὴν διὰ κακίας, ἐξεληθόντα

εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι ἀποροῦντα ποτέραν τῶν ὁδῶν τράπηται·
καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι μεγάλας, τὴν μὲν ²²
ἐτέραν εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέριον φύσει, κεκοσμημένην
τὸ μὲν χρῶμα καθαρότητι, τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῖ, τὸ δὲ σχῆμα ^{Κατὰ}
σωφροσύνην, ἐσθῆτι δὲ λευκῇ, τὴν δ' ἐτέραν τεθραμμένην μὲν
εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ ἀπαλότητα, κεκαλλωπισμένην δὲ τὸ ^{Κατὰ}
μὲν χρῶμα ὥστε λευκοτέραν τε καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὄντος δο-
κεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ σχῆμα ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύ-
σεως εἶναι, τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δὲ ἐξ
ἧς ἂν μάλιστα ἡ ὄρα διαλάμποι κατασκοπεῖσθαι δὲ θαμὰ
ἑαυτήν, περισκοπεῖν δὲ καὶ εἰ τις ἄλλος αὐτὴν θεᾶται, πολλά-
κις δὲ καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς σκιὰν ἀποβλέπει.

Ὡς δ' ἐγένοντο πλησιαίτερον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν ²³
πρόσθεν ῥηθεῖσαν ἰέναι τὸν αὐτὸν τρόπον, τὴν δ' ἐτέραν φθάσαι
βουλομένην προσδραμεῖν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν. Ὁρῶ σε, ὦ
Ἡράκλειε, ἀποροῦντα ποῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπη. Ἐὰν μὲν
οὖν ἐμὲ φίλην ποιήσῃ, ἐπὶ τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥάστην ὁδὸν
ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐδενὸς ἄγευστος ἔσει, τῶν δὲ
χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσει. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ πολέμων οὐδὲ ²⁴
πραγμάτων φροντιεῖς, ἀλλὰ σκοπούμενος διέσει, τί ἂν κεχαρι-
σμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν εὔροις, ἢ τί ἂν ἰδῶν ἢ ἀκούσας τερ-
φθείης, ἢ τίνων ἂν ὀσφραίνόμενος ἢ ἀπτόμενος ἡσθείης, τίσι δὲ
ὀμιλῶν μάλιστ' ἂν εὐφρανθείης, καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα κα-
θεύδοις, καὶ πῶς ἂν ἀπονώτατα τούτων πάντων τυγχάνοις.

Ἐὰν δέ ποτε γένηται τις ὑποψία σπάνεως ἀφ' ὧν ἔσαι ²⁵
ταῦτα, οὐ φόβος μὴ σε ἀγάγω ἐπὶ τὸ πονοῦντα καὶ ταλαιπω-
ροῦντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ' οἷς ἂν
οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τούτοις σὺ χρήσει, οὐδενὸς ἀπεχόμενος
ὅθεν ἂν δυνατόν ἢ τι κερδᾶναι. Πανταχόθεν γὰρ ὠφελεῖσθαι
τοῖς ἐμοὶ συνοῦσιν ἐξουσίαν ἐγὼ παρέχω. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς
ἀκούσας ταῦτα. Ὡ γύναι, ἔφη, ὄνομα δέ σοι τί ἐστίν; Ἡ δέ. ²⁶
Οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με Εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ μισοῦν-
τές με ὀνομάζουσι Κακίαν.

27 Καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπε· Καὶ ἐγὼ ἤκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα τοὺς γεννήσαντάς σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα, ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποις, σφόδρ' ἂν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἀγαθῶν ἐργάτην γενέσθαι καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺ ἐντιμοτέραν καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆναι. Οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προοιμίῳ ἡδονῆς, ἀλλ' ἤπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα διη-
 28 γήσομαι μὲτ' ἀληθείας. Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας οἱ θεοὶ διδῶσιν ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἔλεως εἶναι σοὶ βούλει θεραπευτέον τοὺς θεοὺς, εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον, εἴτε ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελητέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξίους ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν, εἴτε γῆν βούλει σοὶ καρποὺς ἀφθόλους φέρειν, τὴν γῆν θεραπευτέον, εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἶε δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον, εἴτε διὰ πολέμου ὄρμᾶς αὐξέσθαι καὶ βούλει δύνασθαι τοὺς τε φίλους ἐλευθεροῦν καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦσθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε παρά τῶν ἐπισταμένων μαθητέον καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι ἀσκητέον· εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρώτι.

29 Καὶ ἡ Κανία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, ὡς φησι Πρόδικος. Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνὴ σοὶ αὕτη διηγεῖται; Ἐγὼ δὲ βραδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε. Καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν·
 30 ὦ τλήμων, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; Ἡ τί ἡδὺ οἶσθα μηδὲν τούτων ἕνεκα πράττειν ἐθέλουσα; Ἡτις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι πάντων ἐμπίπλασαι, πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν πίνουσα, ἵνα μὲν ἡδέως φάγης, ὀφοποιίας μηχανωμένη, ἵνα δὲ ἡδέως πίης, οἶνους τε πολυτελεῖς παρασκευάζει καὶ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζητεῖς, ἵνα δὲ καθυπνώσης ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνάς μαλα-

κάς, ἀλλὰ καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰ ὑπόβαθρα ταῖς κλίταις παρασκευάζει· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὅ,τι ποιῆς ὕπνου ἐπιθυμεῖς· οὕτω γὰρ παιδεύεις τοὺς σεαυτῆς φίλους, τῆς μὲν νυκτὸς ὑβρίζουσα, τῆς δὲ ἡμέρας τὸ χρησιμώτατον κατακοιμίζουσα.

Ἄθνατος δὲ οὔσα ἐκ θεῶν μὲν ἀπέρριψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζει· τοῦ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνου σεαυτῆς, ἀνήκουστος εἶ, καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σεαυτῆς ἔργον καλὸν τεθέασαι. Τίς δ' ἂν σοι λεγούσῃ τι πιστεύσεις; Τίς δ' ἂν δεομένη τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν τοῦ σοῦ θιάτου τολμήσειεν εἶναι; Οἱ νέοι μὲν ὄντες ταῖς σώμασιν ἀδύνατοί εἰσι, πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι, ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος τρεφόμενοι, ἐπιπόνως δὲ αὐχμηροὶ διὰ γήρωσ περῶντες, τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυρόμενοι, τοῖς δὲ πραττομένοις βαρυνόμενοι, τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι διαδραμόντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι.

Ἐγὼ δὲ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον οὔτε ἀνθρώπειον χωρὶς ἐμοῦ γίνεται. Τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις οἷς προσήκει, ἀγαπητῇ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστῇ δὲ φύλαξ οἰκῶν δεσπότηαις, εὐμενῆς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθῇ δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνω, βεβαία δὲ τῶν ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός.

Ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδέια μὲν καὶ ἀπράγμων οἴτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν ἐπιθυμῶσιν αὐτῶν. Ἵπνος δ' αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς ἀμόχθοις, καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἄχθονται οὔτε διὰ τοῦτον μεθίσσι τὰ δέοντα πράττειν. Καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται· καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηνται, εὐ δὲ τὰς παρούσας ἡδύονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν· ὅταν δ'

ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κείνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν αἰεὶ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσι. Τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν, Ἡράκλεις, ἔξεστι διαπονησαμένῳ τὴν μακαριστοτάτην εὐδαιμονίαν κεκτήσθαι.

- 34 Οὕτω πως διώκει Πρόδικος τὴν ὑπ' Ἀρετῆς Ἡρακλέους, παιδευσιν ἐκόσμησε μέντοι τὰς γνώμας ἔτι μεγαλειότεροις ῥήμασιν ἢ ἐγὼ νῦν. Σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τούτων ἐνθυμουμένῳ πειρᾶσθαι τι καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

- 1 Χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ Χαιρεκράτην, ἀδελφῶ μὲν ὄντα ἀλλήλοισιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμῳ, αἰσθόμενος διαφερομένῳ, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτην. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαιρέκρατες, οὐ δὴ που καὶ οὐ εἰ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἳ χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ ἀδελφούς; Καὶ ταῦτα τῶν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοῦ δὲ φρονίμου, καὶ τῶν μὲν βογηθείας δεομένων, τοῦ δὲ βογηεῖν δυναμένου, καὶ πρὸς τούτοις τῶν μὲν πλειόνων ὑπαρχόντων,
- 2 τοῦ δὲ ἐνός. Θαυμαστὸν δὲ καὶ τοῦτο, εἴ τις τοὺς μὲν ἀδελφούς ζημίαν ἡγεῖται, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκτηται, τοὺς δὲ πολίτας οὐχ ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔχει· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δύναται λογίζεσθαι ὅτι κρεῖττον οὖν πολλοῖς οἰκοῦντα ἀσφαλῶς τάρκοῦντα ἔχειν ἢ μόνον διαιτώμενον τὰ
- 3 τῶν πολιτῶν ἐπικινδύνως πάντα κεκτήσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀγνοοῦσι· καὶ οἰκέτας μὲν οἳ δυνάμενοι ὄνουνται, ἵνα συνεργούς ἔχωσι, καὶ φίλους κτῶνται ὡς βογηθῶν δεόμενοι τῶν δὲ ἀδελφῶν ἀμελοῦσιν, ὥσπερ ἐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ οὐ γιγνομένους.
- 4 Καὶ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν φῦναι, μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι, ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων· πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τιμῶσί τε μᾶλλον τοὺς συναδέλφους ὄντας τῶν ἀνα-
- 5 δέλφων καὶ ἦττον τούτοις ἐπιτίθενται. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν.

Ἄλλ' εἰ μὲν, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἶη τὸ διάφορον, ἴσως ἂν
 δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα φεύγειν ἀγαθὸν
 γάρ, ὡσπερ καὶ σὺ λέγεις ἀδελφὸς ὢν οἷον δεῖ ὁπότε μέντοι
 παντὸς ἐνδέοι καὶ πᾶν τὸ ἐναντιώτατον εἶη, τί ἂν τις ἐπιχει- 6
 ροίῃ τοῖς ἀδυνατοῖς; Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, πότερα δέ, ὦ Χαι-
 ρέκρατες, οὐδενὶ ἀρέσαι δύναται Χαιρεφῶν ὡσπερ οὐδὲ σοί, ἢ
 ἔστιν οἷς καὶ πᾶν ἀρέσκει; Διὰ τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρα- 7
 τες, ἄξιόν ἐστιν ἔμοι μισεῖν αὐτόν, ὅτι ἄλλοις μὲν ἀρέσκειν δύ-
 νηται, ἔμοι δὲ ὅπου ἂν παρῆ πανταχοῦ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ
 ζημία μᾶλλον ἢ ὠφέλειά ἐστιν. Ἄρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης,
 ὡσπερ ἵππος τῷ ἀνεπιστήμονι μὲν, ἐγχειροῦντι δὲ χρῆσθαι ζη-
 μία ἐστίν, οὕτω καὶ ἀδελφός, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ἐπιστάμενος
 ἐγχειρῆ χρῆσθαι, ζημία ἐστὶ;

Πῶς δ' ἂν ἐγώ, ἔφη ὁ Χαιρεκράτης, ἀνεπιστήμων εἶην 8
 ἀδελφῷ χρῆσθαι, ἐπιστάμενός γε καὶ εὐ λέγειν τὸν εὐ λέγοντα
 καὶ εὐ ποιεῖν τὸν εὐ ποιοῦντα; Τὸν μέντοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ
 πειρώμενον ἐμὲ ἀνιᾶν οὐκ ἂν δυναίμην οὐτ' εὐ λέγειν οὐτ' εὐ
 ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη. Θαυμαστά 9
 γε λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, εἰ κύνα μὲν, εἴ σοι ἦν ἐπὶ προβά-
 τοις ἐπιτήδειος ὢν καὶ τοὺς μὲν ποιμένας ἠσπάζετο, σοὶ δὲ
 προσιόντι ἐχαλέπαιεν, ἀμελήσας ἂν τοῦ ὀργίζεσθαι ἐπειρῶ εὐ
 ποιήσας πρᾶννειν αὐτόν, τὸν δὲ ἀδελφὸν φῆς μὲν μέγα ἀγα-
 θὸν εἶναι ὄντα πρὸς σὲ οἷον δεῖ, ἐπίστασθαι δὲ ὁμολογῶν καὶ
 εὐ ποιεῖν καὶ εὐ λέγειν οὐκ ἐπιχειρεῖς μηχανᾶσθαι, ὅπως σοὶ
 ὡς βέλτιστος ἦ.

Καὶ ὁ Χαιρεκράτης· Δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ οὐκ 10
 ἔχω ἐγὼ τσαύτην σοφίαν, ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι πρὸς ἐμὲ
 οἷον δεῖ. Καὶ μὴν οὐδέν γε ποικίλον ἔφη ὁ Σωκράτης οὐδὲ
 καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτόν, ὡς ἔμοι δοκεῖ, μηχανᾶσθαι, οἷς δὲ καὶ σὺ
 ἐπίστασαι αὐτὸς οἶμαι ἂν αὐτόν ἀλόντα περὶ πολλοῦ ποιεῖ- 11
 σθαι σε. Οὐκ ἂν φθάνοις, ἔφη, λέγων, εἴ τι ἤσθησά με φίλτρον
 ἐπιστάμενον, ὃ ἐγὼ εἰδὼς λέληθα ἐμαυτόν. Λέγε δὴ μοι, ἔφη,
 εἴ τινα τῶν γνωρίμων βούλοιο κατεργάσασθαι, ὁπότε θύοι,

καλεῖν σε ἐπὶ δεῖπνον, τί ἂν ποιήης; Δῆλον ὅτι κατάρχοιμ' ἂν τοῦ αὐτός, ὅτε θύοιμι, καλεῖν ἐκείνον.

- 12 Εἰ δὲ βούλοιο τῶν φίλων τινὰ προτρέψασθαι, ὁπότε ἀποδημοίης, ἐπιμελεῖσθαι τῶν σῶν, τί ἂν ποιήης; Δῆλον ὅτι πρότερος
 13 ἂν ἐγχειροίην ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐκείνου, ὁπότε ἀποδημοίῃ. Εἰ δὲ βούλοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτόν, ὁπότε ἔλθοις εἰς τὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιήης; Δῆλον ὅτι καὶ τοῦτον πρότερος ὑποδεχόμεν ἂν, ὁπότε ἔλθοι Ἀθήναζε· καὶ εἴ γε βουλοίμην αὐτὸν προθυμεῖσθαι διαπράττειν μοι ἐφ' ἃ ἤκοιμι, δῆλον ὅτι καὶ τοῦτο θέοι ἂν πρότερον αὐτὸν ἐκείνῃ ποιεῖν.

- 14 Πάντ' ἄρα σὺ γε τὰ ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ἐπιστάμενος πάλαι ἀπεκρύπτου· ἢ ὀκνεῖς, ἔφη, ἄρξαι, μὴ αἰσχροὺς φανῆς, ἐὰν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιήης; Καὶ μὴν πλείστου γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαίνου ἄξιός εἶναι, ὅς ἂν φθάνῃ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετῶν. Εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναι σοῦ πρὸς τὴν φίλιαν ταύτην, ἐκείνον ἂν ἐπειρώμην παῖθειν πρότερον ἐγχειρεῖν τῇ σὲ φίλον ποιῆσθαι· νῦν δὲ μοι σὺ δοκεῖς ἡγούμενος μᾶλλον ἂν ἐξεργάσασθαι τοῦτο.

- 15 Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν. Ἄτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ, ὅς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καί τοι τοῦτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τάναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου καὶ ἔργου.
 16 Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον τῷ πρεσβυτέρῳ συντυχάνοντι πανταχοῦ νομίζεται καὶ καθήμενον ὑπαναστῆναι καὶ κοίτῃ μαλακῇ τιμῆσαι καὶ λόγων ὑπεῖξαι· Ὡγαθέ, μὴ ὀκνεῖ, ἔφη, ἀλλ' ἐγχειρεῖ τὸν ἀνδρα καταπραῦνειν, καὶ πάνυ ταχύ σοι ὑπακούσεται· οὐχ ὄρῃς ὡς φιλότιμός ἐστι καὶ ἐλευθέριος; Τὰ μὲν γὰρ πονηρὰ ἀνθρώπια οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἔλοις ἢ εἰ δοίης τι, τοὺς δὲ καλοὺς κἀγαθοὺς ἀνθρώπους προσφιλῶς χρώμενος μάλιστα ἂν κατεργάσαιο.
 17 Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν. Ἐὰν οὖν ἐμοῦ ταῦτα παιδῶντος ἐκείνος μηδὲν βελτίων γίγνηται; Τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκρά-

της, ἢ κινδυνεύσεις ἐπιδειξαι σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶναι, ἐκεῖνος δὲ φαῦλός τε καὶ οὐκ ἄξιός εὐεργεσίας; Ἄλλ' οὐδὲν σῆμαι τούτων ἔσσεσθαι· νομίζω γὰρ αὐτόν, ἐπειδὴν αἰσθηταί σε προκαλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, πάνυ φιλονικῆσειν ὅπως περιγένηταί σου καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ ποιῶν. 18

Νῦν μὲν γὰρ οὕτως, ἔφη, διάκεισθον, ὥσπερ εἰ τῷ χεῖρε, ἃς ὁ θεὸς ἐπὶ τῇ συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἐποίησεν, ἀφεμένῳ τούτου τράποιντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω, ἢ εἰ τῷ πόδε θεία μοίρα πεποιημένῳ πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοις, ἀμελήσαντε τούτου ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω· οὐκ ἂν πολλή ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρῆσθαι; Καὶ μὴν ἀδελφῷ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοις ἢ χεῖρέ τε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμῷ καὶ τὰλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. Χεῖρες μὲν γάρ, εἰ δέοι αὐτὰς τὰ πλέον ὀργυῖας διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιντο· πόδες δὲ οὐδ' ἂν ἐπὶ τὰ ὀργυῖαν διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα, ὀφθαλμοὶ δὲ οἱ δοκοῦντες ἐπὶ πλείστον ἐξικνεῖσθαι οὐδ' ἂν τῶν ἑτι ἐγγυτέρῳ ὄντων τὰ ἔμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ ὀπισθεν ἰδεῖν δύναιντο· ἀδελφῷ δὲ φίλῳ ὄντε καὶ πολὺ διαστῶτε πράττετον ἅμα ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ἡκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγομένου ἐξ ὧν ἔμοιγε ἐδόκει μάλιστ' ἂν τις ὠφελείσθαι πρὸς φίλων κτήσιν τε καὶ χρεῖαν. Τοῦτο μὲν γὰρ δὴ πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον ἂν εἴη φίλος σαφῆς καὶ ἀγαθός· ἐπιμελομένους δὲ παντὸς μᾶλλον ὄραν ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως. Καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἀνδράποδα καὶ βροσκήματα καὶ σκεύη κτωμένους τε ἐπιμελῶς ὄραν ἔφη καὶ τὰ ὄντα σφίζειν πειρωμένους, φίλον δέ, ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι φασιν, ὄραν ἔφη τοὺς πολλοὺς οὔτε ὅπως κτήσωνται φροντίζοντας, οὔτε ὅπως οἱ ὄντες αὐτοῖς σφίζονται. X

- 3 Ἄλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε καὶ οἰκετῶν ὄραν τινὰς ἔφη τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ ἰατροῦς εἰσάγοντας καὶ τᾶλλα τὰ πρὸς ὑγίειαν ἐπιμελῶς παρασκευάζοντας, τῶν δὲ φίλων ὀλιγορουντας, ἀποθανόντων τε ἀμφοτέρων ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκέταις ἀχθομένους τε καὶ ζημίαν ἠγούμενους, ἐπὶ δὲ τοῖς φίλοις οὐδὲν οἰόμενους ἐλαττοῦσθαι, καὶ τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων οὐδὲν ἐώντας ἀθεράπευτον οὐδ' ἀνεπίσκεπτον, τῶν δὲ φίλων ἐπιμελείας δεομένων ἀμελοῦντας.
- 4 Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὄραν ἔφη τοὺς πολλοὺς τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων καὶ πάνυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων τὸ πλῆθος εἰδόμενος, τῶν δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνθανομένοις τοῦτο καταλέγειν ἐγχειρήσαντας, οὗς ἐν τοῖς φίλοις ἔθεσαν πάλιν τούτους ἀνατίθεσθαι τοσοῦτον
- 5 αὐτοῦς τῶν φίλων φροντίζειν. Καίτοι πρὸς ποῖον κτήμα τῶν ἄλλων παραβαλλόμενος φίλος ἀγαθὸς οὐκ ἂν πολλῷ κρείττων φανείη! Ποῖος γὰρ ἵππος ἢ ποῖον ζευγὸς οὕτω χρήσιμον ὥσπερ ὁ χρηστὸς φίλος; Ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὖνον καὶ παρα-
- 6 μόνιμον; Ἡ ποῖον ἄλλο κτήμα οὕτω ἀγχορηστον; Ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλείπον τῷ φίλῳ καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς καὶ τῶν κοινῶν πράξεων, κἂν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέη, συνεπισχῆι, ἐάν τέ τις φόβος ταραττή, συμβοηθῆι, τὰ μὲν συναναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων, καὶ τὰ μὲν συμπεῖθων, τὰ δὲ βιαζόμενος, καὶ εὖ μὲν πράττοντας πλεῖστα εὐφραίνων, σφαλλομένους δὲ πλεῖστα ἐπανορθῶν.
- 7 Ἄ δὲ αἶ τε χεῖρες ἐκάστω ὑπηρετοῦσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ προορῶσι καὶ τὰ ὠτα προακούουσι καὶ οἱ πόδες διανύτουσι τούτων φίλος εὐεργετῶν οὐδενὸς λείπεται· πολλὰκις δὲ ἂ πρὸ αὐτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξειργάσατο ἢ οὐκ εἶδεν ἢ οὐκ ἤκουσεν ἢ οὐ διήνυσε, ταῦθ' ὁ φίλος πρὸ τοῦ φίλου ἐξήρκεσεν. Ἄλλ' ὅμως ἐνίοι δένδρα μὲν πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἕνεκεν, τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος, ἀργῶς καὶ ἀνειμένως οἱ πλεῖστοι ἐπιμέλονται.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Ὅτι δὲ τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν ἐπιμελεῖς ὧν ὀρέ- 1
γοῦντο ποιῶν ὠφέλει, νῦν τοῦτο διηγῆσομαι. Ἀκούσας γάρ ποτε
Διονυσόδωρον εἰς τὴν πόλιν ἦκειν ἐπαγγελλόμενον στρατηγεῖν
διδάξειν, ἔλεξε πρὸς τινα τῶν συνόντων, ὃν ἤσθάνετο βουλόμε-
νον τῆς τιμῆς ταύτης ἐν τῇ πόλει τυχεῖν. Αἰσχροὺς μέντοι, ὧ 2
νεανία, τὸν βουλόμενον ἐν τῇ πόλει στρατηγεῖν, ἐξόν τοῦτο
μαθεῖν, ἀμελῆσαι αὐτοῦ· καὶ δικαίως ἂν οὗτος ὑπὸ τῆς πόλεως
ζημιοῖτο πολὺ μᾶλλον ἢ εἴτις ἀνδριάντας ἐργολαβοίη μὴ με-
μαθηκῶς ἀνδριαντοποιεῖν. Ὅλης γὰρ τῆς πόλεως ἐν τοῖς πο- 3
λεμικοῖς κινδύνοις ἐπιτρεπομένης τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τά τε
ἀγαθὰ κατορθοῦντος αὐτοῦ καὶ τὰ κακὰ διαμαρτάνοντος εἰκὸς
γίγνεσθαι. Πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ὁ τοῦ μὲν μανθάνειν
τοῦτο ἀμελῶν, τοῦ δὲ αἰρεθῆναι ἐπιμελούμενος ζημιοῖτο; Τοιαῦτα
μὲν δὴ λέγων ἐπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθάνειν.

Ἐπεὶ δὲ μεμαθηκῶς ἦκε, προσέπειζεν αὐτῷ λέγων. Οὐ 4
δοκεῖ ὑμῖν, ὧ ἄνδρες, ὡσπερ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα γερα-
ρὸν ἔφη εἶναι, οὕτω καὶ ὄδε στρατηγεῖν μαθὼν γεραρώτερος
φαίνεσθαι; Καὶ γάρ, ὡσπερ ὁ κιθαρίζειν μαθὼν, καὶ ἂν μὴ κιθα-
ρίζῃ, κιθαριστής ἐστι, καὶ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι, κἂν μὴ ἰατρούη,
ὅμως ἰατρός ἐστιν, οὕτω καὶ ὄδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου διατελεῖ
στρατηγὸς ὢν, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἔλῃται. Ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος
οὔτε στρατηγὸς οὔτε ἰατρός ἐστιν οὐδ' ἐὰν ὑπὸ πάντων ἀνθρώ-
πων αἰρεθῇ. Ἀτάρ, ἔφη, ἵνα καί, ἐὰν ἡμῶν τις ἢ ταξιαρχῆ ἢ 5
λοχαγῆ σοι, ἐπιστημονέστεροι τῶν πολεμικῶν ὦμεν, λέξον ἡμῖν
πόθεν ἤρξατό σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν. Καὶ ὅς. Ἐκ τοῦ
αὐτοῦ, ἔφη, εἰς ὅπερ καὶ ἐτελεύτα· τὰ γὰρ τακτικὰ ἐμέ γε καὶ
ἄλλο οὐδὲν ἐδίδαξεν. ✓

- 6 Ἄλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτό γε πολλοστὸν μέρος ἐστὶ στρατηγίας. Καὶ γὰρ παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν εἶναι χρὴ καὶ ποριστικὸν τῶν ἐπιτηδεύων τοῖς στρατιώταις καὶ μηχανικὸν καὶ ἐργατικὸν καὶ ἐπιμελῆ καὶ καρτερικὸν καὶ ἀγχίνου καὶ φιλόφρονά τε καὶ ὠμὸν καὶ ἀπλοῦν τε καὶ ἐπίβουλον καὶ φυλακτικὸν τε καὶ κλέπτῃν καὶ προετικὸν καὶ ἄρπαγα καὶ φιλόδωρον καὶ πλεονέκτην καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐπιθετικόν, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ φύσει καὶ ἐπιστήμῃ δεῖ τὸν
- 7 εὖ στρατηγήσοντα ἔχειν. Καλὸν δὲ καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι· πολλὸν γὰρ διαφέρει στράτευμα τεταγμένον ἀτάκτου ὥσπερ λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμος ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν, ἐπειδὴν δὲ ταχθῆι κάτω μὲν καὶ ἐπιπολῆς τὰ μῆτε σηπόμενα μῆτε τηκόμενα, οἳ τε λίθοι καὶ ὁ κέραμος, ἐν μέσῳ δὲ αἷ τε πλίνθοι καὶ τὰ ξύλα, ὥσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συντίθεται, τότε γίνεταί πολλοῦ ἄξιον κτήμα, οἰκία.
- 8 Ἄλλὰ πάνυ, ἔφη ὁ νεανίσκος, ὅμοιον, ὡς Σώκρατες, εἰρηκας. Καὶ γὰρ ἐν τῇ πολέμῳ τοὺς ἀρίστους δεῖ πρῶτους τάττειν καὶ τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς χειρίστους, ἵνα ὑπὸ μὲν τῶν
- 9 ἄγωνται, ὑπὸ δὲ τῶν ὠθῶνται. Εἰ μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ διαγιγνώσκεις σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος ὧν ἔμαθες; Οὐδὲ γὰρ εἰ σε ἀργύριον ἐκέλευσε πρῶτον μὲν καὶ τελευταῖον τὸ κάλλιστον τάττειν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ χειρίστον, μὴ διδάξας διαγιγνώσκεις τό τε καλὸν καὶ τὸ κίβδηλον, οὐδὲν ἂν σοι ὄφελος ᾗν. Ἄλλὰ μὰ Δι', ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν ὥστε αὐτοὺς ἂν ἡμᾶς δέοι τοὺς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς κρίνειν.
- 10 Τί οὖν οὐ σκοποῦμεν, ἔφη, πῶς ἂν αὐτῶν μὴ διαμαρτάνοιμεν; Βούλομαι, ἔφη ὁ νεανίσκος. Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν ἀργύριον δέοι ἀρπάζειν, τοὺς φιλαργυρωτάτους πρῶτους καθιστάντες ὀρθῶς ἂν τάττοιμεν; Ἔμοιγε δοκεῖ. Τί δὲ τοὺς κινδυνεύειν μέλλοντας; Ἄρα τοὺς φιλοτιμοτάτους προτακτέον; Οὗτοι γοῦν εἰσι ἔφη, οἳ ἔνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν ἐθέλοντες. Οὐ τοίνυν οὗτοι γε ἄδηλοι, ἀλλ' ἐπιφανεῖς πανταχοῦ ὄντες εὐεύρετοι ἂν

εἶεν. Ἄτάρ, ἔφη, πότερά σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὄπη 11
καὶ ὄπως χρηστέον ἐκάστη τῶν τάξεων; Οὐ πάνυ, ἔφη. Καὶ
μὴν πολλὰ γ' ἐστὶ πρὸς ἃ οὔτε τάττειν οὔτε ἄγειν ὡσαύτως
προσῆκει. Ἄλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐ διεσαφῆνιζε ταῦτα. Νῆ Δε',
ἔφη, πάλιν τοίνυν ἐλθὼν ἐπανερῶτα ἦν γὰρ ἐπίσθηται καὶ μὴ
ἀναιδῆς ἦ, αἰσχυνεῖται ἀργύριον εἰληφῶς ἐνδεᾶ σε ἀποπέμψα-
σθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Ἐντυχὼν δέ ποτε στρατηγεῖν ἡρημένῳ τῷ, Τοῦ ἔνεκεν, 1
ἔφη, Ὅμηρον οἶει τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγορεῦσαι ποιμένα
λαῶν; Ἄρά γε ὅτι ὡσπερ τὸν ποιμένα δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως
σῶαί τε ἔσονται αἱ οἰεσ καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσι καί, οὐ ἔνεκα
τρέφονται, τοῦτο ἔσται, οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι
δεῖ ὅπως σῶαί τε οἱ στρατιῶται ἔσονται καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσι
καί, οὐ ἔνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἔσται; Στρατεύονται δέ, ἵνα
κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ᾧσιν. Ἡ τί δήποτε 2
οὕτως ἐπήνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα εἰπὼν.

Ἀμφότερον, βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής;

Ἄρά γε ὅτι αἰχμητής τε κρατηρὸς ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος.
αὐτὸς εὖ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ παντὶ τῷ
στρατοπέδῳ τούτου αἴτιος εἴη; καὶ βασιλεὺς ἀγαθός, οὐκ εἰ
μόνον τοῦ ἑαυτοῦ βίου καλῶς προεστήκοι, ἀλλ' εἰ καὶ ὧν βασι- 3
λεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιος εἴη; Καὶ γὰρ βασιλεὺς αἰρεῖ-
ται, οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμεληται. ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμε-
νοι δι' αὐτὸν εὖ πράττωσι καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ
βίος αὐτοῖς ὡς βέλτιστος ἦ, καὶ στρατηγοὺς αἰροῦνται τούτου
ἔνεκα, ἵνα πρὸς τοῦτο αὐτοῖς ἡγεμόνες ᾧσι. Δεῖ οὖν τὸν στρα- 4
τηγὸν ταῦτο παρασκευάζειν τοῖς ἐλομένοις αὐτὸν στρατη-
γόν καὶ γὰρ οὔτε κάλλιον τούτου ἄλλο βῆδιον εὑρεῖν οὔτε
αἰσχίον τοῦ ἐναντίου. Καὶ οὕτως ἐπισκοπῶν τίς εἴη ἀγαθὸς
ἡγεμόνος ἀρετῇ τὰ μὲν ἄλλα περιήρει, κατέλειπε δὲ τὸ εὐδαί-
μονας ποιεῖν, ὧν ἂν ἡγήται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

- 1 Καὶ ἵππαρχεῖν δέ τι νῆρημένῳ οἰδᾶ ποτε αὐτὸν τοιάδε δια-
 λεχθέντα· Ἐχοῖς ἄν, ἔφη, ὦ νεανία, εἰπεῖν ἡμῖν, ὅτου ἔνεκα
 ἐπεθύμησας ἵππαρχεῖν; Οὐ γὰρ δὴ τοῦ πρώτος τῶν ἵππέων
 ἐλαύνειν· καὶ γὰρ οἱ ἵπποτοξόται τούτου γε ἀξιοῦνται· προε-
 λαύνουσι γοῦν καὶ τῶν ἱππάρχων. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ
 μὴν οὐδὲ τοῦ γνωσθῆναί γε· ἐπεὶ καὶ οἱ μαινόμενοί γε ὑπὸ
 2 πάντων γινώσκονται. Ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο λέγεις. Ἀλλ'
 ἄρα ὅτι τὸ ἵππικὸν οἶει τῇ πόλει βέλτιον ἂν ποιήσας παραδοῦ-
 ναι καί, εἴ τις χρεῖα γίγνοιτο ἵππέων, τούτων ἡγούμενος ἀγα-
 θοῦ τινος αἴτιος γενέσθαι τῇ πόλει; Καὶ μάλα, ἔφη. Καὶ ἔστι
 γε νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, καλόν, εἰάν δύνη ταῦτα ποιῆσαι.
 Ἡ δὲ ἀρχή που ἐφ' ἣν ἡρῆσαι ἵππων τε καὶ ἀμβατῶν ἔστιν;
 Ἔστι γὰρ οὖν, ἔφη.
- 3 Ἴθι δὴ λέξον ἡμῖν τοῦτο πρῶτον, ὅπως διανοεῖ τοὺς ἵππους
 βελτίους ποιῆσαι. Καὶ ὅς· Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, οὐκ ἐμὸν
 οἶμαι τὸ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππου
 4 ἐπιμελεῖσθαι. Ἐάν οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχωνταί σοι τοὺς
 ἵππους οἱ μὲν οὕτω κακόποδας ἢ κακοσκελεῖς ἢ ἀσθενεῖς, οἱ δὲ
 οὕτως ἀτρόφους, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀκολουθεῖν, οἱ δὲ οὕτως
 ἀναγώγους ὥστε μὴ μένειν, ὅπου ἂν σὺ τάξῃς, οἱ δὲ οὕτω λα-
 κτιστάς, ὥστε μὴδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι, τί σοι τοῦ ἵππικοῦ
 ὄφελος ἔσται; Ἡ πῶς δυνήσει τοιούτων ἡγούμενος ἀγαθόν τι
 ποιῆσαι τὴν πόλιν; Καὶ ὅς· Ἀλλὰ καλῶς τε λέγεις, ἔφη, καὶ
 πειράσομαι τῶν ἵππων εἰς τὸ δυνατὸν ἐπιμελεῖσθαι.
- 5 Τί δέ; τοὺς ἵππέας οὐκ ἐπιχειρήσεις, ἔφη, βελτίονας ποιῆ-
 σαι; Ἐγώγ', ἔφη. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρους ἐπὶ
 τοὺς ἵππους ποιήσεις αὐτούς; Δεῖ γοῦν, ἔφη, καὶ γὰρ εἴ τις
 6 αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτω σφίζοιτο. Τί γάρ; Ἐάν που
 κινδυνεύειν δέῃ, πότερον ἐπάγειν τοὺς πολεμίους ἐπὶ τὴν ἄμμον
 κελύσεις, ἔνθα περ εἰώθατε ἵππεύειν, ἢ πειράσει τὰς μελέτας
 ἐν τοιούτοις ποιεῖσθαι χωρὶς ἐν οἷσι περ οἱ πόλεμοι γίνον-

ται; Βέλτιον γοῦν, ἔφη. Τί γάρ; τοῦ βάλλειν ὡς πλείστους ἢ ἀπὸ τῶν ἵππων ἐπιμέλειάν τινα ποιήσει; Βέλτιον γοῦν, ἔφη, καὶ τοῦτο. Θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἵππέων καὶ ἐξοργίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, ἅπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖ, διανενόησαι; Εἰ δὲ μή, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι, ἔφη.

Ὅπως δέ σοι πείθονται οἱ ἵππεῖς, πεφρόντικάς τι; ἄνευ γάρ ὃ δὴ τούτου οὔτε ἵππων οὔτε ἵππέων ἀγαθῶν καὶ ἀλκίμων οὐδὲν ὄφελος. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη, ἀλλὰ πῶς ἂν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τοῦτο αὐτοὺς προτρέψαιτο; Ἐκείνο μὲν δήπου οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι. Καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνητικώτατον καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον. Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν εἰκόσ, ἔφη, καὶ ἐν ἵππικῇ, ὃς ἂν μάλιστα εἰδῶς φαίνεται ἂ δαὶ ποιεῖν τούτῳ μάλιστα ἐθέλειν τοὺς ἄλλους πείθεσθαι.

Ἐάν οὖν, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐτῶν δῆλος ἦ ὦ, ἀρκέσει μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἐμοί! Ἐάν γε πρὸς τοῦτῳ ἔφη, διδάξης αὐτοὺς ὡς τὸ πείθεσθαι σοι κάλλιον τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται. Πῶς οὖν ἔφη, τοῦτο διδάξω; Πολὺν νῆ Δί', ἔφη, ῥᾶον ἢ εἰ σοι δεοί διδάσκειν ὡς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω καὶ λυσιτελέστερά ἐστι. Λέγεις ἔφη, σὺ τὸν ἵππαρχον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι; Σὺ δ' ὦρον, ἔφη, χρῆναι σιωπῇ ἵππαρχεῖν; Ἡ οὐκ ἐντεθύμησαι, ὅτι, ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν κάλλιστα ὄντα, δι' ὧν γε ζῆν ἐπιστάμεθα, ταῦτα πάντα διὰ λόγου ἐμάθομεν, καὶ εἰ τι ἄλλο καλὸν μανθάνει τις μάθημα, διὰ λόγου μανθάνει, καὶ οἱ ἄριστα διδάσκοντες μάλιστα λόγῳ χρῶνται καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα μάλιστα ἐπιστάμενοι κάλλιστα διαλέγονται; Ἡ τότε οὐκ ἐντεθύμησαι, ὡς, ὅταν γε χορὸς εἰς ἓκ τῆσδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὡσπερ ὁ εἰς Δῆλον πεμπόμενος, οὐδεὶς ἄλλοθεν οὐδαμῶθεν τούτῳ ἐφάμιλλος γίγνεται οὐδὲ εὐανδρία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ ἐνθάδε συνάγεται; Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

- 13 Ἄλλὰ μὴν οὔτε εὐφωνία τοσοῦτον διαφέρουσιν Ἀθηναῖοι τῶν ἄλλων οὔτε σωμάτων μεγέθει καὶ ῥώμῃ, ὅσον φιλοτιμία,
- 14 ἢπερ μάλιστα παροξύνει πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα. Ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν οἶσι, ἔφη, καὶ τοῦ ἵππικοῦ τοῦ ἐνθάδε εἴ τις ἐπιμεληθείη, πολὺ ἂν καὶ τούτῳ διενεγκεῖν τῶν ἄλλων ὅπλων τε καὶ ἵππων παρασκευῇ καὶ εὐταξία καὶ τῷ ἐτοιμῶς κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, εἰ νομίσειεν ταῦτα ποιῶντες
- 15 ἐπαίνου καὶ τιμῆς ταῦξασθαι; Εἰκός γε, ἔφη. Μὴ τοίνυν ὄκνει, ἔφη, ἀλλὰ πειρῶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ ταῦτα προτρέπειν, ἀφ' ὧν αὐτός τε ὠφελήσεται καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται διὰ σέ. Ἄλλὰ νῆ Δία πειράσομαι ἔφη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

- 1 Περικλεῖ δέ ποτε τῷ τοῦ πάνυ Περικλέους υἱῷ διαλεγόμενος· Ἐγὼ τοι, ἔφη, ὦ Περικλῆεις, ἐλπίδα ἔχω σοῦ στρατηγῆσαντος ἀμείνω τε καὶ ἐνδοξοτέραν τὴν πόλιν εἰς τὰ πολεμικὰ ἔσεσθαι καὶ τῶν πολεμίων κρατήσειν. Καὶ ὁ Περικλῆς· Βουλοίμην ἂν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἃ λέγεις· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ' ἂν, οὐ δύναμαι γινῶναι. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, διαλογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοπῶμεν, ὅπου ἤδη τὸ δυνατόν ἐστι;
- 2 Βούλομαι, ἔφη. Οὐκοῦν οἶσθα, ἔφη, ὅτι πλῆθει μὲν οὐδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν; Οἶδα γάρ, ἔφη. Σώματα δὲ ἀγαθὰ καὶ καλὰ πότερον ἐκ Βοιωτῶν οἶσι πλείω ἂν ἐκλεχθῆναι ἢ ἐξ Ἀθηναίων; Οὐδὲ ταύτῃ μοι δοκοῦσι λείπεσθαι. Εὐμενεστεροὺς δὲ ποτέρους ἑαυτοῖς εἶναι νομίζεις; Ἀθηναίους ἔγωγε· Βοιωτῶν μὲν γὰρ πολλοὶ πλεονεκτούμενοι ὑπὸ Θηβαίων δυσμενῶς αὐτοῖς ἔχουσιν, Ἀθήνησι δὲ οὐδὲν ὄρω τοιοῦτον.
- 3 Ἄλλὰ μὴν φιλοτιμώτατοί γε καὶ μεγαλοφρονέστατοι πάντων εἰσὶν ἅπερ οὐχ ἥμισυ παροξύνει κινδυνεύειν ὑπὲρ εὐδοξίας τε καὶ πατρίδος. Οὐδὲ ἐν τούτοις Ἀθηναῖοι μεμπτοί. Καὶ μὴν προγόνων γε καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει ἢ Ἀθηναίοις· ὧ πολλοὶ ἐπαιρόμενοι προτρέπονται τε

ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἄλκιμοι γίγνεσθαι. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ 4
λέγεις πάντα, ὦ Σωκράτες· ἀλλ' ὄραξ, ὅτι, ἀφ' οὗ ἢ τε σὺν
Τολμίδῃ τῶν χιλίων ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο καὶ ἢ μεθ'
Ἰπποκράτους ἐπὶ Δηλίῳ, ἐκ τούτων τεταπεινῶνται μὲν ἢ τῶν
Ἀθηναίων δόξα πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, ἐπῆρται δὲ τὸ τῶν Θη-
βαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὥστε Βοιωτοὶ μὲν οἱ
πρόσθεν οὐδ' ἐν τῇ ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίους ἄνευ Λακε-
δαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάττεσθαι,
νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἀττικὴν,
Ἀθηναῖοι δέ, οἱ πρότερον ὅτε Βοιωτοὶ μόνοι ἐγένοντο παρ-
θούντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται, μὴ Βοιωτοὶ δηλώσωσι τὴν
Ἀττικὴν.

Καὶ ὁ Σωκράτης· Ἀλλ' αἰσθάνομαι μὲν, ἔφη, ταῦτα οὕτως 5
ἔχοντα· δοκεῖ δέ μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι νῦν εὐαρεστοτέρως
διακείσθαι ἢ πόλις. Τὸ μὲν γὰρ θάρρος ἀμέλειάν τε καὶ ῥαθυ-
μίαν καὶ ἀπειθειαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ φόβος προσεκτικωτέρους τε
καὶ εὐπαιθεστέρους καὶ εὐτακτοτέρους ποιεῖ. Τεκμήριον δ' ἂν 6
τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν· ὅταν μὲν γὰρ δῆπου μηδὲν
φοβῶνται, μεστοὶ εἰσιν ἀταξίας· ἔστ' ἂν δὲ ἢ χειμῶνα ἢ πολε-
μίους δεῖσωσιν, οὐ μόνον τὰ κελυθόμενα πάντα ποιοῦσιν, ἀλλὰ
καὶ σιγῶσι καταδοκοῦντες τὰ προσταχθησόμενα, ὥσπερ χο-
ρευταί. Ἀλλὰ μὲν, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἴ γε νῦν μάλιστα πεί- 7
θιοιτο, ὦρα ἂν εἶη λέγειν, πῶς ἂν αὐτοὺς προτρεψάμεθα πάλιν
ἀνερασθῆναι τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς τε καὶ εὐκλείας καὶ εὐδαι-
μονίας.

Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ μὲν ἐβουλόμεθα χρημάτων 8
αὐτοὺς ὧν οἱ ἄλλοι εἶχον ἀντιποιεῖσθαι, ἀποδεικνύντες αὐτοῖς
ταῦτα πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα μάλιστ' ἂν οὕτως
αὐτοὺς ἐξωρμῶμεν ἀντέχεσθαι τούτων· ἐπεὶ δὲ τοῦ μετ' ἀρετῆς
πρωτεύειν αὐτοὺς ἐπιμελεῖσθαι βουλόμεθα, τοῦτ' αὖ δαικτέον
ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσῆκον αὐτοῖς, καὶ ὡς τούτου ἐπιμελό-
μενοι πάντων ἂν εἶεν κράτιστοι. Πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοι- 9
μεν; Οἶμαι μὲν, εἰ τοὺς γε παλαιστάτους, ὧν ἀκούομεν, προγό-

νους αὐτῶν ἀναμιμνήσκοιμεν αὐτοὺς ἀκηκόοντας ἀρίστους γεγονέναι.

- 10 Ἄρα λέγεις τὴν τῶν θεῶν κρίσιν, ἣν οἱ περὶ Κέκροπα δι' ἀρετὴν ἔκριναν; Λέγω γάρ, καὶ τὴν Ἐρεχθέως γε τροφὴν καὶ γένεσιν, καὶ τὸν πόλεμον τὸν ἐπ' ἐκείνου γενόμενον πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἐχομένης ἠπείρου πάσης, καὶ τὸν ἐπ' Ἑρακλειδῶν πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ Θησέως πολεμηθέντας, ἐν οἷς πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γεγό-
- 11 νασι τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀριστεύσαντες· εἰ δὲ βούλει, ἃ ὕστερον οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι, οὐ πολὺ δὲ πρὸ ἡμῶν γεγονότες ἔπραξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς κυριεύοντας τῆς τε Ἀσίας πάσης καὶ τῆς Εὐρώπης μέχρι Μακεδονίας καὶ πλείστην τῶν προγεγονότων δύναμιν καὶ ἀφορμὴν κεκτημένους καὶ μέγιστα ἔργα κατειργασμένους, τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελοποννησίων ἀριστεύοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν· οἱ δὲ καὶ λέγονται πολὺ διενεγκεῖν τῶν καθ' αὐτοὺς ἀνθρώπων. Λέγονται γάρ, ἔφη.

- 12 Τοιγαροῦν πολλῶν μὲν μεταναστάσεων ἐν τῇ Ἑλλάδι γεγονυῖων διέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν, πολλοὶ δὲ ὑπὲρ δικαίων ἀντιλέγοντες ἐπέτρεπον ἐκείνοις, πολλοὶ δὲ ὑπὸ κρειττόνων ὕβρι-
- 13 ζόμενοι κατέφευγον πρὸς ἐκείνους. Καὶ ὁ Περικλῆς· Καὶ θαυμάζω γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἢ πόλις ὅπως ποτ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔκλινεν. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, οἶμαι ὁ Σωκράτης, ὥσπερ καὶ ἀθληταὶ τινες διὰ τὸ πολὺ ὑπερενεγκεῖν καὶ κρατιστεῦσαι καταρραθυμήσαντες ὑστερίζουσι τῶν ἀντιπάλων, οὕτω καὶ Ἀθηναίους πολὺ διενεγκόντας ἀμελήσαι ἑαυτῶν καὶ διὰ τοῦτο χεῖρους γε-
- 14 γονέναι. Νῦν οὖν, ἔφη, τί ἂν ποιοῦντες ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν; Καὶ ὁ Σωκράτης· Οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι, ἀλλ' εἰ μὲν ἐξευρόντες τὰ τῶν προγόνων ἐπιτηδεύματα μηδὲν χεῖρον ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν, οὐδὲν ἂν χεῖρους ἐκείνων γενέσθαι, εἰ δὲ μή, τοὺς γε νῦν πρωτεύοντας μιμούμενοι καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύοντες, ὁμοίως μὲν τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι οὐδὲν ἂν χεῖρους ἐκείνων εἶεν, εἰ δ' ἐπιμελέστερον, καὶ βελτίους.

Λέγεις, ἔφη, πόρρω που εἶναι τῇ πόλει τὴν καλοκάγα- 15
 θίαν. Πότε γὰρ οὕτως Ἀθηναῖοι ὡσπερ Λακεδαιμόνιοι ἢ
 πρεσβυτέρους αἰδέσονται, οἱ ἀπὸ τῶν πατέρων ἄρχονται κατα-
 φρονεῖν τῶν γεραιτέρων, ἢ σωμασκήσουσιν οὕτως, οἱ οὐ μόνον
 αὐτοὶ εὐεξίας ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιμελομένων καταγε- 16
 λῶσι; Πότε δὲ οὕτω πείσονται τοῖς ἄρχουσιν, οἱ καὶ ἀγάλλον-
 ται ἐπὶ τῇ καταφρονεῖν τῶν ἀρχόντων; Ἡ πότε οὕτως ὁμο-
 νοήσουσιν, οἳ γε ἀντὶ μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς τὰ συμφέροντα
 ἐπηρεάζουσιν ἀλλήλοις καὶ φθονοῦσιν ἑαυτοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς
 ἄλλοις ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ πάντων ἐν τε ταῖς ἰδίαις συνό-
 δοις καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται καὶ πλείστας δίκας ἀλλή-
 λοις δικάζονται καὶ προαιροῦνται μᾶλλον οὕτω κερδαίνειν ἀπ'
 ἀλλήλων ἢ συνωφελοῦντες αὐτούς, τοῖς δὲ κοινοῖς ὡσπερ ἀλ-
 λοτρίοις χρώμενοι περὶ τούτων αὐ μάχονται καὶ ταῖς εἰς τὰ
 τοιαῦτα δυνάμεσι μάλιστα χαίρουσιν; Ἐξ ὧν πολλῇ μὲν ἀπει- 17
 ρία καὶ κακία τῇ πόλει ἐμφύεται, πολλῇ δὲ ἔχθρα καὶ μίσος
 ἀλλήλων τοῖς πολίταις ἐγγίγνεται, δι' ἃ ἔγωγε μάλα φοβοῦ-
 μαι αἰεὶ, μή τι μείζον ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι κακὸν τῇ πό-
 λει συμβῆῃ.

Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Περικλείς, οὕτως ἡγεῖ 18
 ἀνηκέστῃ πονηρίᾳ νοσεῖν Ἀθηναίους. Οὐχ ὄρας, ὡς εὐτακτοὶ
 μὲν εἰσιν ἐν τοῖς ναυτικοῖς, εὐτάκτως δ' ἐν γυμνικοῖς ἀγῶσι
 πείθονται τοῖς ἐπιστάταις, οὐδένων δὲ καταδεέστεροι ἐν τοῖς
 χοροῖς ὑπηρετοῦσι τοῖς διδασκάλοις; Τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, καὶ 19
 θαυμαστὸν ἐστὶ, τὸ τοὺς μὲν τοιοῦτους πειθαρχεῖν τοῖς ἐφε-
 στῶσι, τοὺς δὲ ὀπλίτας καὶ τοὺς ἵππαις, οἱ δοκοῦσι καλοκάγα-
 θία προκεκρίσθαι τῶν πολιτῶν, ἀπειθεστάτους εἶναι πάντων.
 Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἡ δὲ ἐν Ἀρείῳ Πάγῃ βουλή, ὦ Περί- 20
 κλείς, οὐκ ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων καθίσταται; Καὶ μάλα,
 ἔφη. Οἴσθα οὖν τινας, ἔφη, κάλλιον ἢ νομιμώτερον ἢ σεμνό-
 τερον ἢ δικαιοτέρον τὰς τε δίκας δικάζοντας καὶ τὰλλα πάντα
 πράττοντας; Οὐ μέμφομαι, ἔφη, τούτοις. Οὐ τοίνυν, ἔφη, δεῖ
 ἀθυμεῖν ὡς οὐκ εὐτάκτων ὄντων Ἀθηναίων.

- 21 Καὶ μὴν ἐν γε τοῖς στρατιωτικαῖς, ἔφη, ἔνθα μάλιστα δεῖ σωφρονεῖν τε καὶ εὐτακτεῖν καὶ παθαρχεῖν, οὐδενὶ τούτων προσέχουσιν. Ἴσως γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν τούτοις οἱ ἤκιστα ἐπιστάμενοι ἄρχουσιν αὐτῶν. Οὐχ ὄρας, ὅτι κιθαριστῶν μὲν καὶ χορευτῶν καὶ ὀρχηστῶν οὐδὲ εἰς ἐπιχειρεῖ ἄρχειν μὴ ἐπιστάμενος, οὐδὲ παλαιστῶν οὐδὲ παγκρατιαστῶν; Ἄλλα πάντες οἱ τούτων ἄρχοντες ἔχουσι δεῖξαι ὀπόθεν ἔμαθον ταῦτα ἐφ' οἷς ἐφεστᾶσι· τῶν δὲν στρατηγῶν οἱ πλεῖστοι αὐτοσχεδιάζουσιν.
- 22 Οὐ μέντοι σέ γε τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαί σε οὐδὲν ἦρτον ἔχειν εἰπεῖν, ὀπότε στρατηγεῖν ἢ ὀπότε παλαίειν ἤρξω μανθάνειν· καὶ πολλὰ μὲν οἶμαί σε τῶν πατρῶων στρατηγημάτων παρειληφότα διασφύζειν, πολλὰ δὲ πανταχόθεν συνηχέναί, ὀπόθεν οἶόν τε ἦν μαθεῖν τι ὠφελίμον εἰς στρατηγίαν.
- 23 Οἶμαί δέ σε πολλὰ μεριμνᾶν, ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν ἀγνοῶν τι τῶν εἰς στρατηγίαν ὠφελίμων, καὶ ἐάν τι τοιοῦτον αἴσθῃ σεαυτὸν μὴ εἰδότα, ζητεῖν τοὺς ἐπισταμένους ταῦτα, οὔτε δῶρων οὔτε χαρίτων φειδόμενον, ὅπως μάθῃς παρ' αὐτῶν ἃ μὴ ἐπίστασαι καὶ συνεργοὺς ἀγαθοὺς ἔχῃς.
- 24 Καὶ ὁ Περικλῆς· Οὐ λανθάνεις με, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὅτι οὐδ' οἰόμενός με τούτων ἐπιμελεῖσθαι ταῦτα λέγεις, ἀλλ' ἐγχειρῶν με διδάσκειν, ὅτι τὸν μέλλοντα στρατηγεῖν τούτων ἀπάντων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ. Ὁμολογῶ μέντοι καὶ γὰρ σοὶ ταῦτα. Τοῦτο δ' ἔφη, ὦ Περικλῆς, κατανενόηκας, ὅτι πρόκειται τῆς χώρας ἡμῶν ὄρη μεγάλα, καθήκοντα ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὴν χώραν εἰσοδοὶ στεναί τε καὶ προσάνταις εἰσὶ, καὶ ὅτι μέση διέζωσται ὄρεσιν ἐρυμνοῖς; Καὶ μάλα ἔφη.
- 26 Τί δέ; ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι Μυσοὶ καὶ Πισίδαι ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ κατέχοντες ἐρυμνὰ πάνυ χωρία καὶ κούφως ὠπλισμένοι δύνανται πολλὰ μὲν τὴν βασιλέως χώραν καταθέοντες κακοποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ζῆν ἐλεύθεροι; Καὶ τοῦτό γ', ἔφη, 27 ἀκούω. Ἀθηναίους δ' οὐκ ἂν οἶει, ἔφη, μέχρι τῆς ἐλαφρᾶς ἡλικίας ὠπλισμένους κουφοτέροις ὅπλοις καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντας βλαβεροὺς μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, με-

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

- 1 Εἰ δέ τις, ὅτι φάσκοντος αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ προση-
μαίνειν, ἅ τε δέοι καὶ ἅ μὴ δέοι ποιεῖν, ὑπὸ τῶν δικαστῶν κατε-
γνώσθη θάνατος, οἶεται αὐτὸν ἐλέγχεσθαι περὶ τοῦ δαιμονίου
ψευδόμενον, ἐννοησάτω πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτως ἤδη τότε πόρρω
τῆς ἡλικίας ἦν, ὥστ', εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον
τελευτήσαι τὸν βίον· εἶτα ὅτι τὸ μὲν ἀχθεινότετον τοῦ βίου καὶ
ἐν ᾧ πάντες τὴν διάνοιαν μειοῦνται ἀπέλιπεν, ἀντὶ δὲ τούτου
τῆς ψυχῆς τὴν ῥώμην ἐπιδειξάμενος εὐκλείαν προσεκτίησατο, τὴν
τε δίκην πάντων ἀνθρώπων ἀληθέστατα καὶ ἐλευθεριώτατα καὶ
δικαιότατα εἰπὼν καὶ τὴν κατάγνωσιν τοῦ θανάτου πρᾶτότατα
καὶ ἀνδρωδέστατα ἐνεγκῶν.
- 2 Ὁμολογεῖται γὰρ οὐδένα πω τῶν μνημονευομένων ἀνθρώ-
πων κάλλιον θάνατον ἐνεγκαῖν. Ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ
μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα ἡμέρας βιώσαι διὰ τὸ Δῆλια μὲν ἐκεί-
νου τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἂν δημοσίᾳ ἀποθνή-
σκαιν, ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Δῆλου ἐπανέλθῃ. Καὶ τὸν χρόνον
τούτον ἅπασι τοῖς συνήθεσι φανερὸς ἐγένετο οὐδὲν ἀλλοιότερον
διαβιῶν ἢ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον· καίτοι τὸν ἔμπροσθεν γε
πάντων ἀνθρώπων μάλιστα ἐθαυμάζετο ἐπὶ τῷ εὐθύμως τε καὶ
3 εὐκόλως ζῆν. Καὶ πῶς ἂν τις κάλλιον ἢ οὕτως ἀποθάνοι; Ἡ
ποῖος ἂν εἴη θάνατος καλλίων ἢ ὃν ἂν κάλλιστά τις ἀποθάνοι;
Ποῖος δ' ἂν γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος τοῦ καλλίστου;
Ἡ ποῖος θεοφιλέστερος τοῦ εὐδαιμονεστάτου;
- 4 Λέξω δὲ καὶ ἅ Ἑρμογένους τοῦ Ἰππονίκου ἤκουσα περὶ
αὐτοῦ. Ἐφη γάρ, ἤδη Μελήτου γεγραμμένου αὐτὸν τὴν γρα-
φήν, αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα μᾶλλον ἢ περὶ τῆς δίκης δια-
λεγομένου λέγειν αὐτῷ, ὡς χρή σκοπεῖν ὅτι ἀπολογήσεται.

Τὸν δὲ τὸ μὲν πρῶτον εἶπεν· Οὐ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο μελετῶν διαβεβιωκέναι; Ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως, εἶπεν αὐτόν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διαγεγένηται ἢ διασκοπῶν μὲν τὰ τε δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πράττων δὲ τὰ δίκαια καὶ τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος, ἦν περ νομίζοι καλλίστην μελέτην ἀπολογίας εἶναι. Αὐτὸς δὲ πάλιν εἶπεν· Οὐχ ὄρας, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθήγησι δικασταὶ πολλοὺς μὲν ἤδη μὴδὲν ἀδικοῦντας λόγῳ παραχθέντες ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν; Ἀλλὰ νῆ τὸν Δία, φάναι αὐτόν, ὦ Ἐρμόγενης, ἤδη μου ἐπιχειροῦντος φροντίσαι τῆς πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας ἠναντιώθη τὸ δαιμόνιον.

Καὶ αὐτὸς εἶπεν· Θαυμαστὰ λέγεις. Τὸν δὲ Θαυμάζεις, φάναι, εἰ τῇ θεῇ δοκεῖ βέλτιον εἶναι ἐμὲ τελευτᾶν τὸν βίον ἤδη; Οὐκ οἶσθ' ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἂν οὔτε βέλτιον οὔθ' ἥδιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; Ἄριστα μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν τοὺς μάλιστα ἐπιμελομένους τοῦ ὅτι βελτίστους γίνεσθαι, ἥδιστα δὲ τοὺς μάλιστα αἰσθανομένους ὅτι βελτίους γίνονται. Ἄ ἐγὼ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ἡσθανόμεν ἑμαυτῷ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους παραθεωρῶν ἑμαυτὸν οὕτω διατετέλεκα περὶ ἑμαυτοῦ γιγνώσκων· καὶ οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν, οὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμέ, καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν εἶχον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους, ἀλλὰ διόπερ καὶ αὐτοὶ ἂν οἶονται ἐμοὶ συνόντες βέλτιστοι γίνεσθαι. Εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται τὰ τοῦ γήρωτος ἐπιτελεῖσθαι καὶ ὄραν τε καὶ ἀκούειν ἥττον καὶ διανοεῖσθαι χειρὸν καὶ δυσμαθέστερον ἀποβαίνειν καὶ ἐπιλησμονέστερον, καὶ ὧν πρότερον βελτίων ἦν, τούτων χειρῶ γίνεσθαι· ἀλλὰ μὴν ταυτὰ γε μὴ αἰσθανομένῳ μὲν ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος, αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χειρόν τε καὶ ἀηδέστερον ζῆν;

Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτείνασιν αἰσχρὸν ἂν εἴη τοῦτο· εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρὸν

ἔστι, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκως ὄτιοῦν ποιεῖν! Ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρὸν τὸ ἑτέρους μὴ δύνασθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μήτε γνῶναι μήτε ποιῆσαι; Ὅρῳ δ' ἔγωγε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγονότων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐχ ὁμοίαν καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων. Οἶδα δ' ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιμελείας τεύξομαι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτείνουσιν οἶδα γὰρ αἰεὶ μαρτυρήσεσθαι μοι, ὅτι ἐγὼ ἠδίκησα μὲν οὐδένα πρόποτε ἀνθρώπων οὐδὲ χεῖρω ἐποίησα, βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην αἰεὶ τοὺς ἐμοὶ συνόντας. Τοιαῦτα μὲν πρὸς Ἑρμογένην τε διελέχθη καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

Τῶν δὲ Σωκράτην γιγνωσκόντων, οἷος ἦν, οἱ ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα ποθοῦντες ἐκείνον, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. Ἐμοὶ μὲν δὴ, τοιοῦτος ὢν οἷον ἐγὼ διήγημαί, εὐσεβῆς μὲν οὕτως, ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν, δίκαιος δέ, ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους αὐτῷ, ἐγκρατῆς δέ, ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος, φρόνιμος δέ, ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρινῶν τὰ βελτίω καὶ τὰ χεῖρω μηδὲ ἄλλου προσδέεσθαι, ἀλλ' αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων γνῶσιν, ἱκανὸς δὲ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἄλλους δοκιμάσαι τε καὶ ἀμαρτάνοντας ἐλέγξει καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκάγαθίαν, ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι οἷος ἂν εἴη ἄριστός τε ἀνὴρ καὶ εὐδαιμονέστατος. Εἰ δὲ τῷ μὴ ἀρέσκει ταῦτα, παραβάλλων τὸ ἄλλων ἦθος πρὸς ταῦτα οὕτω κρινέτω.

ΤΕΛΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΒΙΟΣ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Γέννησις, παιδεύσις. Ὁ Ξενοφῶν υἱὸς τοῦ Γρύλλου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 434 π. Χ. Νεὸς ὢν ὑπῆρξε πιστὸς μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Σωκράτους, ὑφ' οὗ ἠγαπάτο.

Ἀσχολίαι. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἦτοι τὸ 401 π. Χ., προσεκλήθη εἰς Σάρδεις ὑπὸ τοῦ φίλου του, Προξένου τοῦ Βοιωτοῦ, ἵνα συστήσῃ αὐτὸν οὗτος πρὸς Κύρον τὸν νεώτερον, ὅτε οὗτος ἠτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου. Ὁ Ξενοφῶν ἠκολούθησε τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην ὡς ἀπλοῦς ἐθελοντής. Μετὰ δὲ τὴν παρὰ τὰ Κούναζα μάχην καὶ τὸν διὰ τῆς ἀπάτης τοῦ Τισσαφέρνηος θάνατον τοῦ Κλεάρχου καὶ τῶν λοιπῶν στρατηγῶν τῶν μυρῶν ὁ Ξενοφῶν ἐξελέχθη στρατηγός. Τότε ἐν μέσῳ μεγίστων δυσχερειῶν καὶ κινδύνων διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ στρατιωτικῆς του ἰκανότητος κατώρθωσε καὶ ᾠδήγησε τοὺς μυρίους εἰς τὴν Θράκην. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ παρέδωκε τὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του στρατὸν εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων Θίβρωνα, ὁ ὁποῖος πολέμει πρὸς τοὺς Πέρσας.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Ξενοφῶν ἐπολέμησε κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ὅστις ἦτο φίλος τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐβοήθησε τὸν ἐχθρὸν αὐτῶν Κύρον, ἐξωρίσθη ἀπὸ τῆς πατρίδος του.

Ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὁ Ξενοφῶν ἐπολέμησε μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ συνῆψε στενωτάτην φιλίαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν Ἀγησιλάου. Ὁ Ξενοφῶν ἀκολουθῶν τὸν Ἀγησίλαον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμησεν ἐν Κορωνεῖᾳ (394 π. Χ.) μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τῶν συμπολιτῶν του Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν σύμμαχοι τῶν Θηβαίων.

Οἱ Σπαρτιαῖται ἀμείβοντες τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ξενοφῶντος ἔδωκαν εἰς αὐτὸν κτῆμά τι ἐν Σκιλλοῦντι τῆς Ἡλίδος παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν καὶ διώρισαν αὐτὸν ἐκεῖ πρόξενον. Ἐνταῦθα εἰς τὸν τερπνότατον τοῦτον τόπον ἐξήσεν ὁ Ξενοφῶν ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν ἔτη ἀσχολούμενος εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ἔργων του καὶ εἰς τὴν θήραν.

Θάνατος. Ἐν Σκιλλοῦντι ὁ Ξενοφῶν ἔμεινε μέχρι τῆς ἐν Λεύκ-

τροις μάχης (371 π. Χ.), καθ' ἣν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠττήθησαν ὑπὸ τῶν Θηβαίων. Τότε ὁ Ξενοφῶν μετέβη εἰς Κόρινθον, ὅπου κατόκησεν. Ἀπέθανε δὲ ἐκεῖ περὶ τὸ 350 π. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 80 ἐτῶν καὶ πλέον.

Χαρακτηρισμὸς Ξενοφῶντος. Ὁ Ξενοφῶν δὲν ἠντλήσεν ἐκ τοῦ Σωκράτους τὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας, ἀλλὰ μόνον πρακτικὰς γνώσεις. Διὸ διακρίνεται οὐχὶ διὰ τὴν βαθύνοιαν καὶ τὰς μεγάλας ἰδέας, ἀλλὰ διὰ τὸν πρακτικὸν νοῦν, τὴν σφροσύνην καὶ τὴν ἀπλότητα. Ὁ λακωνισμὸς αὐτοῦ προέρχεται ἐκ τῶν τότε σχέσεων καὶ τοῦ θαυμασμοῦ τῶν Σωκρατικῶν πρὸς τὰ ἥθη τῶν Λακωνίων.

Τὴν μεγίστην δόξαν του ὁ Ξενοφῶν ὄφειλεν εἰς τὸ κάλλος τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Πολὸν ἐπαινοῦνται τὸ στοργγύλον τῆς φράσεως, ἡ διαύγεια καὶ σαφήνεια τῶν προτάσεων, αἵτινες εἶναι τὸ κάτοπτρον τῆς διαυγείας, ἀπλότητος καὶ ἀκριβείας τῆς διανοίας αὐτοῦ. Ἐκαλεῖτο δὲ Ἄττικὴ μάλιστα ὑπὸ τῶν Ἀρχαίων καὶ ἐλέγετο, ὅτι ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ ἐκαθέσθη ἡ θεὰ Πειθῶ.

Συγγράμματα. Τὰ διασωθέντα συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος εἶναι *ἱστορικά, φιλοσοφικά* ἐν οἷς καὶ τὰ Ἄπομνημονεύματα καὶ *πολιτικά* ἢ *πρακτικά*.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Σωκράτους γνωρίζομεν οὐχὶ ἐκ συγγραμμάτων αὐτοῦ τοῦ Σωκράτους, διότι οὗτος ἀπέθανεν οὐδὲν σύγγραμμα καταλιπών. Ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ εἶναι γνωστὴ εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ ὀλίγων τινῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁ Ξενοφῶν διὰ τῶν Ἀπομνημονευμάτων ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς ἀληθῆ καὶ γνησίαν εἰκόνα τοῦ Σωκράτους καὶ νὰ δείξῃ ὅτι αἱ κατηγορίαι, ὅτι δηλαδή δὲν ἐσέβετο τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ πολιτείᾳ θρησκείαν καὶ ὅτι διέφθειρε τοὺς νέους, ἦσαν ἀπολύτως ψευδεῖς. Πρὸς τοῦτο ὁ Ξενοφῶν παραθέτει διαλόγους τοῦ Σωκράτους πρὸς διαφόρους ἀνθρώπους περὶ ποικίλων πραγμάτων, οὓς εἴτε αὐτὸς ἤκουσεν εἴτε παρ' ἄλλων ἔμαθεν. Ἔνεκα τούτου καὶ Ἄπομνημονεύματα ἐπέγραψε τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ ἐκτίθενται οὗτοι, δηλ. ἀπὸ μνήμης διηγήσεις τῶν διαλόγων ἐκείνων, ἐν οἷς καταφαίνεται ἡ ἀληθὴς διδασκαλία καὶ ὁ χαρακτήρ τοῦ Σωκράτους.

Τὰ Ἄπομνημονεύματα ἀποτελοῦνται ἐκ τεσσάρων βιβλίων. Καὶ τὰ μὲν δύο πρῶτα κεφάλαια τοῦ Α' βιβλίου περιέχουσι τὴν

ἀνασκευὴν τῆς κατὰ τοῦ Σωκράτους κατηγορίας, δηλ. ὅτι δὲν ἀνε-
 γνώριζε τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ πολιτείᾳ θρησκείαν καὶ ὅτι
 διέφθειρε τοὺς νέους. Τὸ τρίτον κεφάλαιον εἶναι συγκεφαλαίωσις
 τῶν δύο πρώτων. Ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ ἀποδεικνύει ὁ Ξενο-
 φῶν ἐσφαλμένην τὴν γνώμην τινῶν, ὅτι ὁ Σ. προέτρεπε μὲν τοὺς
 ἀνθρώπους πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ προαγάγῃ τούτους
 εἰς αὐτήν. Ἀπὸ δὲ τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τοῦ αὐτοῦ Α' βιβλίου
 μέχρι τοῦ Δ' εἶναι ποικίλοι διάλογοι τοῦ Σωκράτους περὶ ἀρετῆς,
 καθηκόντων, περὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης, φιλίας κτλ. Τὰ δὲ ὀκτὼ κε-
 φάλαια τοῦ Δ' βιβλίου εἶναι διάλογοι καὶ συνεχεῖς λόγοι περὶ ἀρετῶν.

~~~~~

M. J. J. J. J.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

1) **Γλωσσικά.** *Τίσι ποτέ λόγοις*—διὰ τίνων τάχα λόγων, Διατί ἢ πλαγία ἐρώτησις ἐκφέρεται διὰ τῆς ἀντωνυμίας *τίσι* καὶ οὐχὶ οἴσισι;—*πότις*, (ἐν ταῖς ἐρώτησεσι δηλοῖ ἀπορίαν καὶ θαυμασμὸν) = ἐπὶ τέλους, *τάχα*.—*οἱ γραψάμενοι*—οἱ κατήγοροι, *γράφομαι* *τινα*—κατηγορῶ, καταγγέλλω τινὰ ἐγγράφως.—*ὡς*—ὅτι δῆθεν.—*τῇ πόλει*, δοτ. χαριστική—πρὸς χάριν, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως.—*γὰρ*—δῆλα δῆ.—*ἡ γραφή*—ἡ ἔγγραφος κατηγορία.—*τοιάδε τις*—τοιαύτη περίπου.—*νομίζω θεοὺς*—τιμῶ, πιστεύω τοὺς θεοὺς (πρὸβλ. νενομισμένοι θεοί).—*καινός*—νέος.—*τὸ δαιμόνιον*—τὸ θεῖον, ὁ θεός.—*εἰσφέρω*—προτείνω.

Ἡστορηματικά. *Ἀθηναίους.* Ἐννοεῖ τοὺς δικαστάς. Σκοπίμως εἶπεν *Ἀθηναίους* καὶ οὐχὶ *δικαστάς*, ἵνα δείξῃ ὅτι διὰ τὴν καταδίκην τοῦ Σωκράτους ὑπέχουσι εὐθύνην ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι. Ἡ δίκη ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν *Ἡλιαστῶν*.

Οἱ γραψάμενοι οἱ κατήγοροι τοῦ Σωκράτους ἦσαν τρεῖς ὁ Μελητος, ὁ Ἄνυτος καὶ ὁ Λύκων.

Γραφή, ἡ ἔγγραφος κατηγορία διὰ δημόσιον ἀδίκημα.

Ἄδικεῖ Σωκράτης κτλ. εἶναι αἱ λέξεις τοῦ κατηγορητηρίου.

2) **Γλωσσικά.** *Ὡς* (=ὅτι) *οὐκ ἐνόμιζεν* κτλ. ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ *τεκμηρίω*.—*Ποτ*?, ἰδὲ *ποτέ* § 1.—*ἐχρήσαντο τεκμηρίω*—μετεχειρίσθησαν (προσῆγαγον) ἀπόδειξιν.—*θύων*, κατηγ. μετοχ. ἐκ τοῦ *φανερὸς ἦν*, κατωτέρω *οὐκ ἀφανῆς*—φανερὸς.—*Οἴκοι*—ἐν τῇ οἴκῳ, δηλ. ἐν τῇ αὐλῇ.—*μαντική* (ἐνν. τέχνη)—ἡ δύναμις ἢ ἰκανότης τοῦ προβλέπειν τὰς θελήσεις τῶν θεῶν ἐκ διαφόρων σημείων.—*διετηδρῦλητο*, ὑπερσ. παθ. τοῦ *διαθρῦλέω*—διαδίδω—ὡς *φαίη*—ὅτι ἔλεγεν (ἐβεβαίον)—*σημαίνω*—κάνω σημεῖον, προδηλῶ.—*ὄθεν*

δὴ=ἐξ οὗ ἴσα ἴσα—καὶ μάλιστα=καὶ πρὸ πάντων.—*αἰτιάομαι*—*ῶμαι*=κατηγορῶ.—*αἰτιάσασθαι*=ἔτι κατηγορήσαν αὐτόν.

Πραγματικά. Οἴκοι. Ἐν τῇ ἀλλῇ τῆς οἰκίας οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἴδρουν βωμόν τοῦ Ἐρχεῖου Διός, ὃν ἐθεώρουν ὡς προστάτης τῆς οἰκίας.

Κοινῶν βωμῶν. Κοινοὶ β. εἶναι οἱ ἴδρυμένοι εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως καὶ πρὸ τῶν ναῶν, ὅπου προσφέροντες οἱ ἀρχαῖοι θυσίας ἦσαν εἰς πάντας φανεροί.

3) **Γλωσσικά.** Ὁ δὲ=οὗτος δέ.—*τῶν ἄλλων*=ἢ οἱ ἄλλοι.—*νομίζοντες*=πιστεύοντες.—*οἰωνός*=πηγὸν ἀρπακτικόν, μαντικόν.—*φήμη*=φωνή, λόγος.—*σύμβολον*=σημεῖον (οὐράνιον) ἐκ τοῦ ρ. *συβάλλω*.—*ὑπολαμβάνω*=νομίζω.—*ὁ ὄρνις*=πᾶν ἐν γένει πτηνόν, ἢ ὄρνις=ἡ κοινῶς λεγομένη ὄρνιθις.—*μαντεύομαι*=ἔρωτῶ τὸ μαντεῖον, ζητῶ μαντεῖαν ἢ δοτ. *μαντευομένοις*, ἀνήκει εἰς τὰ *συμφέροντα*.—*οὕτως*, πῶς;

Πραγματικά. Διὰ μὲν τοῦ *οἰωνοῦς* δηλοῦται ἡ μαντεία ἢ ἐξαγομένη ἐκ τῆς πτήσεως καὶ τῆς φωνῆς τῶν πτηνῶν, διὰ τοῦ *φήμης* ἢ μαντεία ἢ προερχομένη ἐξ ἀνθρωπίνης φωνῆς· λόγος π. χ. τυχαῖος, ὃν θεωρεῖ τις ὡς πεμφθέντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ σχετίζει πρὸς τὰς σκέψεις του ἢ τὰς ἐπιχειρήσεις του. Διὰ δὲ τοῦ *συμβόλοις* δηλοῦνται φυσικὰ φαινόμενα, π. χ. ἐκλείψεις ἡλίου καὶ σελήνης, ἀστραπαί, βρονταί, κεραυνοί, σεισμοί, ὡς καὶ αἱ τυχαῖαι συναντήσεις προσώπων. Διὰ δὲ τοῦ *θυσίαις* ἐννοοῦνται ἢ ἐξέτασις τῶν σπλάγχχνων τοῦ θύματος, τὸ χρῶμα καὶ τὸ σχῆμα τῶν ἐντοσθίων, ἢ διεύθυνσις τῆς φλογός καὶ τῆς κνίσσης ἐν τῷ βωμῷ.

4) **Γλωσσικά.** *Ἐγίνωσκεν*=ἔφρόνει, ἔκρινεν.—*τὸ δαιμόνιον γὰρ*, ὁ γὰρ διασφαητικὸς=δῆλα δῆ.—*συνόντες* (τοῦ σύν-ειμι(=οἱ παδοί.—*προαγορεύω*=προλέγω, συμβουλεύω.—*ὡς τοῦ δ. προσημαίνοντος*=ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην του (=ὡς), τὸ δ. προσήμιναι.—*αὐτῷ*, ἢ δοτ. ἀνήκει εἰς τὸ *πειθομένοις*.—*μεταμέλει μοι*=μετανοῶ.—*τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις*. Ἐτέθη μὴ διότι εἰς τὴν μετοχ. ἐνυπάρχει ἔννοια ὑποθετικῆ

Πραγματικά. Ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων ἀποτρέπεσθαι. Καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον ὑπάρχουσι τοιαῦται δεισιδαιμονίαι, οὕτω π. χ. ὁ ἐξερχόμενος δι' ἐργασίαν καὶ συναντῶν λαγῶν θεωρεῖ τοῦτο ὡς κακὸν οἰωνόν, ὡς κακὸν σημεῖον.

5) **Γλωσσικά.** *Καίτοι*, βεβαιωτ.=καὶ βεβαίως *τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειε* δηλ., εἰ ἐξετάσειε τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ.—

ἀμφοτέρωτα ταῦτα, δηλ. ὅτι ἦτο ἡλίθιος καὶ ἀλαζών.—*ψευδόμενος* = ὅτι ἔλεγε ψεύματα.—*πιστεύω* = ἔχω πεποιθήσιν.—*ἀληθεύω* = εἶμαι ἀληθής, λέγω τὴν ἀλήθειαν.

6) **Γλωσσικά.** *Ἄλλὰ μὴν* = ἄλλ' ὅμως, διὰ τούτου ὁ Ξενοφ. μεταβαίνει εἰς νεώτερον καὶ σπουδαιότερον ἐπιχείρημα μετὰ τινος ἀντιθέσεως πρὸς τὰ ἡγούμενα.—*ἐπιτήδειος* = ἀρμόδιος, ὁ ἐπιτήδειος = ὁ φίλος.—*ἀναγκαῖα* = αἱ κατ' ἀνάγκην γινόμεναι ἐργασίαι, ὧν τὴν ἐκδοσιν γνωρίζομεν.—περὶ τῶν ἀδύλων *ὄπ. ἀποβ.* = περὶ τῶν μὴ ὄντων φανερῶν πῶς θὰ ἀποδοῦσι.—*μαντεύομαι* ἰδὲ § 3, *μαντευσόμενος*, τελικὴ μετοχ.—*εἰ ποιητέα*, πλαγ. ἐρώτησις ἐκ τοῦ μαντευσόμενος = ἐὰν ἔπρεπε νὰ πράττωσι ταῦτα.

7) **Γλωσσικά.** *Οἶκος* = περιουσία.—*οἰκῶ* = διευθύνω, διοικῶ.—*πόλεις*, ἐνταῦθα ὁ Ξεν. ἐννοεῖ τὰ κράτη.—*προσδέομαι μαντικῆς* = ἔχω προσεῖ ἀνάγκην μ.—*τεκτονικός* = ἐπιτήδειος τέκτων, οἰκοδόμος.—*χαλκευτικός* = ἐπιτήδειος εἰς τὴν τέχνην τοῦ χαλκέως, τοῦ σιδηρουργοῦ.—*ἀρχικός* = ὁ ἰκανός, ἐπιτήδειος νὰ ἀρχῇ.—*ἐξεταστικός* = ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ ἐξετάζῃ τοιοῦτα ἔργα, δηλ. τὴν τεκτονικὴν κτλ.—*λογιστικός* = ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ λογαριάζειν.—*οἰκονομικός* = ἐπιτήδειος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ οἴκου.—*πάντα τὰ τοιαῦτα* εἶναι συγκεφαλαίωσις τῶν ἡγούμενων.—*ἀνθρ. γνώμη αἰρετὰ* = καὶ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καταληπτὰ (δηλ. δυνατὰ νὰ κατανοηθῶσι), χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη μαντικῆς.

8) **Γλωσσικά.** *Τὰ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις* = τὰ σπουδαιότατα τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα. Ἐναπτύσσονται ἐν τῇ ἐπομένῃ περιόδῳ.—*καταλείπομαι* = ἀφίνω δι' ἑμαυτόν εἰς τὸ μέσον *καταλείπεσθαι* προστετέθη ἢ ἀντων. *ἑαυτοῖς*, ὅπως καταστήσῃ ζωήραν τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *ἀνθρώπου γνώμη δῆλον*, δηλ. ἐστι.—*καρπύομαι-οὔμαι* = ἀπολαμβάνω τοὺς καρπούς.—*προστατῶ* = εἶμαι προῖστάμενος.—*ὁ κηδεστής* = ὁ συγγενής (ἐκ γάμου).—*στερησεται τῆς π.*, μέσ. μέλλ. μετὰ σημασίας παθητ. = στερηθήσεται τῆς π., θὰ ἐξορισθῇ.

Ἡθραγιατικά. Τῷ κ. ἀγρὸν φυτευσάμενῳ, διότι ὁ φυτεύσας ἀγρὸν πιθανὸν νὰ ἀποθάνῃ πρὸ τῆς συγκαμιδῆς τοῦ καρποῦ (πρὸβλ. ἄλλος σπέρνει καὶ ἄλλος θερίζει).

Διὰ τούτους στερησεται τῆς π. Οἱ ἰσχυροὶ κηδεσται (συγγενεῖς ἐκ γάμου) παρέχουσι προστασίαν εἰς τὸν γαμβρόν. Ἄλλ' ἐὰν ἠττηθῇ ἢ πολιτικῆ των μερίς, κινδυνεύει καὶ ὁ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν διατελών, νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πόλεως.

9) **Γλωσσική. Δαιμόνιον**, ἐνταῦθα ἐπιθετικῶς=ἐκ θεοῦ ἐξαρτώμενον.—**πάντα τῆς ἀνθρ. γνώμης**=πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἀνθρ. γνώμης.—**δαιμονιάω**=κατέχομαι ὑπὸ δαίμονος, ἀνοηταίνω, εἶμαι ἄφρων· **δαιμονᾶν δὲ καὶ τοὺς μαντευομένους**=(ἔλεγε) ὅτι εἶναι ἄφρονες καὶ οἱ ἐρωτῶντες τὸ μαντεῖον περὶ πραγμάτων, ἅτινα οἱ θεοὶ ἐπέτρεψαν (ἔδωκαν) εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὰ διακρίνωσιν, ἀφ' οὗ τὰ μάθωσιν ὑποκ. τοῦ διακρίνειν εἶναι ἡ δοτ. **ἀνθρώποις**.—**οἶον**, ἐπεξήγησις τοῦ ἄ.—**πότερον** κτλ. ἢ σύνταξις· **πότερον κρείττον** (ἔστι) **λαβεῖν ἐπὶ ζεύγος ἐπιστάμενον ἠνιοχεῖν ἢ μὴ ἐπιστάμενον** κτλ.—**Ἀριθμῶ**, λέγεται ἐπὶ ποσοῦ συγκεκλιμένου ἐκ μονάδων (δραχμῶν, στρατιωτῶν), τὸ **μετρῶ**, ἐπὶ συνεχοῦς ποσοῦ (ἀγροῦ, ὑφάσματος, ὕψους), τὸ δὲ **ἴστημι** (στήσαντας)=ζυγίζω (πρὸβλ. στατήρ).—**ἄ ἔξεστιν . . . εἰδέναι**=τὰ ὅποια εἶναι δυνατόν . . . νὰ γνωρίζῃ τις.—**τοιαῦτα**, συγκεφαλαίωσις τῶν ἠγουμένων.—**ἀθέμιτος** (θέμις)=ἀσεβής, —**ἔφη δὲ δεῖν**, ἢ σύνταξις· **ἔφη δὲ δεῖν μανθάνειν ἂ οἱ θεοὶ ἔδωκαν μαθόντας ποιεῖν**=ὁ Σ. ἔλεγεν ὅτι πρέπει νὰ μανθάνωμεν ὅσα ἔδωκαν οἱ θεοὶ νὰ πράττωμεν, ἀφ' οὗ (τὰ) μάθωμεν.—**ἴλεως**=εὐμενής, εὐσπλαγγχος.—**σημαίνειν** ἐκ τοῦ **ἔφη**.

10) **Γλωσσική. Ἄλλὰ μὴν**, ἰδὲ § 6.—**πρῶ**=πρῶτῳ.—**περίπατος**=τόπος πρὸς περίπατον, ὡς καὶ νῦν.—**φανερὸς ἦν**=διήγε φανερόν βίον.—**πλείστοις μέλλοι** (ὁ Σ.) **συνέσεσθαι**=ἤλπιζε μὲ πλείστους νὰ συναναστραφῇ.—**ἔξην**, παρατ. τοῦ ἀπρ. **ἔξεστι**=εἶνε δυνατόν.

Πραγματικὴ. Γυμνάσια. Ἦσαν γυμναστήρια, ἐν οἷς ἐγυμνάζοντο οἱ νέοι. Τοιαῦτα ἐν Ἀθήναις ἦσαν τὸ Λύκειον, ἡ Ἀκαδημία καὶ τὸ Κυνόσαργες.

Πλήθουσα ἀγορά, δηλ. ὁ χρόνος μεταξὺ τῆς 10 καὶ 12 ὥρας π. μ., ὅτε ἡ ἀγορὰ ἦτο πλήρης καὶ ἐγίνοντο αἱ συνήθεις ἐμπορικαὶ πράξεις. Τὰ μέρη τῆς ἡμέρας παρ' ἀρχαίοις ἦσαν τέσσαρα: ὄρθρος ἢ πρῶτῳ (καὶ πρῶ), πλήθουσα ἀγορά, μεσημβρία καὶ δειλὴ.

11) **Γλωσσική. Οὔτε πράττοντος εἶδεν** τὸ **εἶδεν** συνετάχθη μετὰ γεν. ἀντὶ αἰτ. (**πράττοντα**) κατὰ συνεκδρομὴν πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ (λέγοντος) ἤκουσεν.—**περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως**=περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου.—**ἦπερ**=ὅπως ἀκριδῶς, ἐπεξηγεῖται διὰ τῶν ἐπομένων **σκοπῶν ὅπως** κτλ.—**σοφιστῆς**=φιλόσοφος.—**ὅπως . . . τίσιν ἀνάγκαις** κτλ. πλάγ. ἐρωτήσεις ἐξαρτῶμεναι ἐκ τῆς μετοχ. **σκοπῶν**, Διατὶ τὸ δεύτερον μέλος τῆς διπλῆς πλαγίας ἐρωτήσεως εἰσάγεται διὰ τῆς ἀντωνυμίας **τίσι** καὶ οὐχὶ **αἰσισι**;

— *τίσιν ἀνάγκαις* κτλ.—κατὰ τίνας φυσικοὺς νόμους παράγεται ἕκαστον ἐκ τῶν οὐρανίων φαινομένων.— *τοὺς φροντίζοντας τὰ τ.*—τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν ἔρευναν τῶν τοιούτων.

Πραγματικῆ. *Σοφιστής*: ἡ λ. σοφιστής κατ' ἀρχάς, εἶχε καλὴν σημασίαν, ὅπως ἐνταῦθα=σοφός, φιλόσοφος: ἀπὸ Σωκράτους ὅμως μετέπεσεν εἰς κακὴν καὶ σημαίνει τὸν διαστρέφοντα τὴν ἀλήθειαν καὶ πονηρὰ διδάσκοντα.

12) **Γλωσσικῆ.** *Καὶ πρῶτον μὲν*, ἡ ἀπόδοσις κεῖται ἐν § 15, *ἐσκόπει δὲ* κτλ.—*αὐτῶν*, δηλ. τῶν τὰ τοιαῦτα φροντίζόντων.—*σκοποῦ τινός τι* (*ἐσκόπει αὐτῶν πότερα*)=ἐξετάζω περὶ τινός τι.—*ποτε*=ἐπὶ τέλους, τάχα πρὸλ. § 1.—*νομίσαντες*=ἐπειδὴ ἐνόμισαν.—*ἀνθρώπινον*=ἐκεῖνο ὅπερ γίνεται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, κάμνει ὁ ἄνθρ.—*παρέντες*=πραμελήσαντες τοῦ *παρήμι*.

13) *Ἐθαύμαζε δ' εἰ μὴ... ἐστι.* Ἡ διὰ τοῦ *εἰ μὴ* πρότασις ἐκφράζει τὴν αἰτίαν τοῦ *ἐθαύμαζε*.—*μέγα φρονέω ἐπὶ τινι*=μεγαλοφρονῶ διὰ τι (ἐπειτα *μείζον, μέγιστον φρονῶ*—*ἐπὶ τῷ... λέγειν*, σημαίνει τὴν αἰτίαν.—*δοξάζω* (δόξα)=νομίζω, φρονῶ: τὰ ἀπαρέμφ. οὐ *δοξάζειν*, ἀλλά... *διακεισθαι*, ὡς καὶ τὰ ἐπόμενα ἀπαρέμφ. μέχρι τοῦ § 15 ἐξαρτῶνται ἐκ τινος ῥήματος ἔλεγεν, ὅπερ νοητέον ἐκ τοῦ *ἐθαύμαζεν*.

Πραγματικῆ. *Οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρ. εὖρεῖν.* Σήμερον τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Διὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν πλείστα τῶν φυσικῶν φαινομένων ἡρμηγεύθησαν.

14) **Γλωσσικῆ.** *Τοὺς μὲν... τοὺς δὲ=ἄλλοι μὲν... ἄλλοι δέ.*—*δεδιέναι*, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ νοουμένου ἔλεγον ὡς καὶ τὰ ἐπόμενα ἀπαρέμφ.—*φοβερά*=τὰ προξενούντα φόβον.—*ἐν ὄχλῳ*=ἐνώπιον τοῦ ὄχλου, πολλῶν ἀνθρώπων.—*δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν*, ὑποκ. τοῦ *δοκεῖν τὸ εἶναι*, τούτου δὲ τὸ *λέγειν ἢ ποιεῖν* καὶ τούτων ἡ δοτ. *τοῖς μὲν*.—*ἐξιτητέον*=ἐξιτέον ἐκ τοῦ ἐξ-τέναι τοῦ ρ. ἐξέρχομαι: *ἐξιτητέον εἶναι δοκεῖν*=*δοκεῖν δεῖν ἐξιέναι*. Ἡ ἐξήγησις: ἄλλοι δὲ ὅτι νομίζουσιν ὅτι δεῖν πρέπει οὐδὲ νὰ παρουσιάζωνται ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων.—*θηρία*=ζῷα.—*τοῖς μὲν δοκεῖν*=ἄλλοι μὲν νομίζουσι ὅτι ἐν μόνον εἶναι τὸ *δν*=ὁ κόσμος.—*καὶ τοῖς μὲν (δοκεῖν) ἀεὶ π. κινεῖσθαι*=καὶ ἄλλοι μὲν ὅτι νομίζουσιν ὅτι πάντοτε πάντα κινεῖνται.

Πραγματικῆ. *Ἐν τῷ δν εἶναι.* Ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ τῶν Ἑλεατῶν, ὧν πρῶτος ὁ Ξενοφάνης (550 π. X.), ἐδόξαζον ὅτι τὰ πάντα εἶναι ἐν, τὸ ὁποῖον οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος ἔχει.

Ἄπειρα τὸ πλῆθος. Ἡ σχολή τῶν **ἀτομικῶν**, ἰδίᾳ ὁ Λεύκιππος καὶ ὁ Δημόκριτος (500 π. Χ.) ἐπρέσβευόν, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ἐλεάτας, ὅτι ὁ κόσμος σύγκειται ἐξ ἀπειραριθμῶν μορίων (ἀτόμων), τὰ ὅποια δὲν δύναμεθα νὰ διακρίνωμεν. Τὰ μικρὰ ταῦτα σωματῖα ἐκάλουν **ἄτομα** καὶ οἱ πρεσβεύοντες τὴν θεωρίαν ταύτην φιλόσοφοι ἐκλήθησαν **ἀτομικοὶ**.

Τοῖς μὲν αἰὶ κινεῖσθαι. Ὁ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος (500 π.Χ.) ἐνόμιζεν, ὅτι τὰ πάντα εὐρίσκονται ἐν διαρκεῖ κινήσει καὶ ῥοῇ πάντα **ρεῖ καὶ οὐδὲν μένει**.

Τοῖς δὲ οὐδέν... κινήθηαι. Ὁ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης ἀντιθέτως ἐφρόνει, ὅτι τὰ πάντα εἶναι ἀκίνητα καὶ ἀμετάβλητα.

Καὶ τοῖς μὲν ἀπόλλυσθαι. Ὡς ἦτο ἡ θεωρία τῶν ἀτομικῶν καὶ τοῦ Ἡρακλείτου.

Οὐδέν... οὔτε ἀπολέσθαι κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν Ἐλεατῶν.

15) **Γλωσσικά.** *Περὶ αὐτῶν*, δηλ. τῶν μεριμνόντων περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως, τῶν φυσικῶν φιλοσόφων.—**ἄρ' ὥσπερ**, τὸ **ἄρα** ἐν ἐρωτήσει σημαίνει θαυμασμόν, ἀπορίαν=**ἄρά γε, τάχα**. Ἡ σύνταξις: **ἄρ' ὥσπερ οἱ τάνθρώπεια μ. ἤγ. ποιήσῃν τοῦθ'** ὅτι ἂν μάθωσι καὶ ἑαυτοῖς καὶ ὅτω ἂν τῶν ἄλλων βούλωνται, οὕτω καὶ οἱ τὰ θεῖα ζ. νομίζουσι ποιήσῃν ἀνέμους... **ἐπειδὴν γνῶσιν αἷς... γίνονται**, ἢ κλπ.—**τάνθρώπεια**=τὰς ἀνθρωπίνους τέχνας.—**ὅτω**, ἄρσ. ᾠτινι.—**τοῦθ'** ὅτι δηλ. ὁ μανθάνων τὴν γλυπτικὴν νομίζει ὅτι δύναται νὰ κατασκευάζῃ ἀνάγλυφα δι' ἑαυτὸν καὶ δι' ὅποιονδήποτε ἄλλον θέλει.—**θεῖα**=τὰ τῆς φύσεως, τὰ ὅποια μόνον οἱ θεοὶ γνωρίζουσι.—**αἷς ἀνάγκαις**, ἑλξίς ἀντί: **ἐπειδὴν γνῶσι τὰς ἀνάγκας** (=τοὺς ἀναγκαίους φυσικοὺς νόμους) **αἷς ἕκαστα γίνονται**.—**ἄρκεῖ**, ἄπρ.=ἄρκετόν ἐστι.—**ἧ**=τίμη τρόπῳ.

16) **Γλωσσικά.** *Πραγματεύομαι τι*=ἀσχολοῦμαι εἰς τι.—**Σκοπῶ**=ἐξετάζω.—**ἄ**, ἀντικ. τῆς μετ. **εἰδότας**.—**καλοὶ κάγαθοι**=οἱ καλῶς μεμροφωμένοι, οἱ τυχόντες ἐλευθερίου ἀγωγῆς, ἀντίθετον τοῦ **ἀνδραποδώδεις**=οἱ ὅμοιοι πρὸς ἀνδράποδα, οἱ ἀνελεύθεροι, δουλοπρεπεῖς.

17) **Γλωσσικά.** *Ὅσα μὲν*=περὶ ὧν μὲν.—**ὅπως ἐγίνωσκε**=ποῖαν γνώμην εἶχε.—**ὕπερ τούτων**=περὶ τούτων.—**παραγνῶναι**, ἀπαρ. ἀορ. β' τοῦ παραγινώσκω=κρίνω κακῶς, σχηματίζω ἐσφαλμένην γνώμην περὶ τινος.—**ἐνθυμοῦμαι**=λαμβάνω ὑπ' ὄψιν.

18) **Γλωσσικά.** *Βουλευώ*=σκέπτομαι, ἐνταῦθα εἶμαι βουλευτής.—**ὁ γάρ**, διασαφητικὸς.—**ἐν ᾧ ἦν... βουλευσεῖν**=εἰς τὸν ὅποιον (**ὄρκον**) ὑπῆρχεν (ἀναφέρετο) ὅτι θὰ διαχειρισθῇ τὰ βουλευτικά του

καθήκοντα συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους· τὸ βουλευέσθαι ὑποκ. τοῦ ἦν.—βουλευσας καὶ ὁμόσας... γενόμενος... ἐπιθυμήσαντος, μετοχαὶ χρονικαί. Ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὰ ἡγρούμενα: εἶναι θαυμαστόν, διότι αἱ δικασταὶ δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν πράγματα, τὰ ὅποια ἔλοι ἐγνώριζον· ὅπως δηλ. ὅτε, ποτε ὁ Σωκρ. ἐγινε βουλευτῆς καὶ ὠρκίσθη... κτλ. δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιψηφίσῃ. Αἱ μετοχαὶ δὲν συνδέονται, διότι κατὰ διάφορον χρονικὴν σχέσιν προσδιορίζουσι τὸ ρ. τῆς κυρ. προτ.—ἐπιστάτης=πρόεδρος τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου.—μῖα ψήφω=διὰ μιᾶς ψηφοφορίας.—ἐπιψηφίζω=προτείνω εἰς ψηφοφορίαν.—δραγιζομένου... ἀπειλούντων, μετοχ. ἐναντιωματικαί.—περὶ πλείονος ποιούμαι=προτιμῶ.—εὐορκέω-ᾶ=φυλάττω τὸν ὅρκον μου.—φυλάξασθαι τοὺς ἀπ., φυλάττομαι τινα=προφυλάττομαι ἀπὸ τινα.

■ **Πραγματικά.** Ἡ ἐν Ἀθήναις βουλή τῶν 500 διηγεῖτο εἰς δέκα τμήματα, ὧν ἕκαστον περιελάμβανε 50 βουλευτὰς ἐκάστης φυλῆς. Ἐκαστον λοιπὸν τῶν δέκα τμημάτων τῆς βουλῆς κατὰ σειράν διὰ κλήρου ὀριζομένην προήδρευε 35 ἢ 36 ἡμέρας. Οἱ βουλευταὶ τῆς προεδρευούσης φυλῆς ἐκαλοῦντο πρυτάνεις, ἢ δὲ φυλὴ πρυτανεύουσα. Ἐκ τῶν 50 τούτων πρυτάνεων εἰς καθ' ἑκάστην διὰ κλήρου ἐκλεγόμενος ἐκαλεῖτο *ἐπιστάτης*, οὗτος δὲ ἦτο ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πρόεδρος τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ὅστις ἔθετεν εἰς ψηφοφορίαν τὰ ζητήματα.

Παρὰ τοὺς νόμους. Οἱ νόμοι ὠρίζον ὅτι, ἂν ἦσαν πολλοὶ οἱ κατηγορούμενοι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἢ ψηφοφορία ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἰδιαίτερος περὶ ἐνὸς ἐκάστου.

Τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ Ἐρασινίδην. Ὁ Θρ. καὶ Ἐρ. μετὰ τῶν ἄλλων Ἀθηναίων στρατηγῶν εἶχον νικήσει τῷ 406 π. Χ. ἐν ναυμαχίᾳ παρὰ τὰς Ἀργινοῦσας νήσους τοὺς Λακεδαιμονίους· ἀλλ' ἔνεκα τρικυμίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ θάψωσι τοὺς νεκροὺς καὶ νὰ σώσωσι τοὺς ναυαγούς. Διὰ τοῦτο κατηγορήθησαν καὶ καταδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου εἰς θάνατον διὰ μιᾶς ψηφοφορίας πάντες.

Πολλῶν ἀπειλούντων. Πολλοὶ ἰσχυροὶ ἀπήτουν παρὰ τοῦ Σωκρ. νὰ θέσῃ τὸ ζήτημα εἰς ψηφοφορίαν συγχρόνως περὶ πάντων. Ἐν τούτοις ὁ Σωκρ., ἂν καὶ ἐπεθύμει τοῦτο ὁ δῆμος, δὲν ἐπέθετο νὰ πράξῃ παρὰ τοὺς νόμους καὶ παρὰ τὸ δίκαιον, θέτων εἰς ψηφοφορίαν νὰ δικασθοῦν ἔλοι ὁμοῦ οἱ στρατηγοί.

19) **Γλωσσικά.** Τὰ μέν... τὰ δὲ=ἄλλα μέν... ἄλλα δέ.—θεούς, ἄνευ ἄρθρου, διότι ἐννοοῦνται ἐν γένει αἱ θεοί, ἢ θεότης· τοὺς

θεούς, μετ' ἄρθρου, διότι ἐννοεῖ τοὺς ὀρισμένους θεούς, τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν πόλιν των.—τὰ *σιγῇ βουλευόμενα*, παθητικῶς—τὰ κατὰ νοῦν διανοούμενα, ἀποφασιζόμενα, ἐπομένως κρύφια ὄντα.—*παρεῖναι*, ἀπρρ. τοῦ *πάρειμι*—παρευρίσκομαι.

Ἱστορηματικά. *Τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δὲ οὐκ εἰδέναι.* Οἱ ἄρχαιοι ἀπέδιδον εἰς τοὺς θεοὺς ἀνθρωπίνης ἀτελείας καὶ ἐλλείψεις.

Πανταχοῦ παρεῖναι. Κατὰ ταῦτα ὁ Σωκρ. ἐπίστευεν, ὡς οἱ χριστιανοί, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρών. Παρ' Ὁμήρῳ οἱ θεοὶ δὲν θεωροῦντο πανταχοῦ παρόντες.

20) **Γλωσσικά.** *Περὶ θεοὺς μὴ σωφρονεῖν*—ἔτι δὲν ἦτο σώφρων περὶ τοὺς θεοὺς, ἔτι δὲν ἦτο εὐσεβής,—*τὸν ἀσεβὲς μὲν κτλ.*—ὁ ὅποιος οὔτε εἶπεν οὔτε ἔπραξεν ἀσεβές τι κτλ.—*οἷά τις ἂν λέγων καὶ πράττων εἶη* κτλ., αἱ μετ. *λέγων καὶ πράττων* εἶναι ὑποθετικά, ἔχουσι δὲ ἀπόδοσιν τὸ *εἶη ἂν καὶ νομίζοιτο*. Τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα εἶναι συγκεφαλαίωσις τῶν ἀνωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

1) **Γλωσσικά.** *Θαυμασιὸν δέ, ὁ δὲ εἶναι ἀπόδοσις* τοῦ ἐν κεφ. 1, § 2 *πρῶτον μὲν*.—*πρὸς τοῖς εἰρημένοις*—ἐκτὸς τῶν ἀναφερθεισῶν ἀρετῶν αὐτοῦ.—*ἐγκρατέστατος γαστρος*—ἐγκρατέστατος εἰς τὸ τρώγειν καὶ πίνειν.—*καρτερικὸς*—ὁ δυνάμενος νὰ ὑπομένῃ.—*ἔτι δὲ πρὸς τὸ μετρίων δεῖσθαι*—προσέτι δὲ εἰς τὸ νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ὀλίγων.—*πεπαιδευμένος*—ἐξησκημένος.—*πάνυ μικρὰ*—πολὺ μικρὰν περιουσίαν.—*ἀρκοῦντα*, δηλ. εἰς τὸν βίον.

Ἱστορηματικά. *Μικρὰ κερτημένος.* Ἡ ἀξία τῆς περιουσίας τοῦ Σωκρ. ἐν ἔλφ ἦτο 5 μναὶ ἦτοι 500 δραχμαί. Τὸ ποσὸν τοῦτο πρέπει νὰ ὀκταπλασιάσωμεν, διότι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ νόμισμα εἶχε πολὺ μεγαλυτέραν ἀξίαν ἢ σήμερον.

2) **Γλωσσικά.** *Πῶς αὐτὸς ἂν τοιοῦτος... ἂν ἐποίησεν*—πῶς αὐτός, ἀφ' οὗ ἦτο τοιοῦτος... ἠδύνατο νὰ κάμῃ κτλ.—*λίχνος*—λαίμαργος.—*μαλακὸς πρὸς τὸ πονεῖν*—ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τοὺς κόπους, μαλθακὸς πρὸς τοὺς κ.—*ἂν ἐπιμελῶνται*, ὁ τύπος ἂν σπανίως εὐρισκόμενος παρὰ τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦσι, παρὰ Ξενοφῶντι ἀπαντᾷ συχνάκις, ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου *ἐάν*.—*καλοὶ κἀγαθοὶ*—οἱ καλῶς μεμορφωμένοι, οἱ τυχόντες ἐλευθερίου ἀνατροφῆς.

3) **Γλωσσικά.** *Καίτοι γε οὐδέπωποτε*—καὶ ὅμως οὐδέποτε

τοῦλάχιστον.—τούτου, δηλ. τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς καλοὺς κάγαθούς, τῆς ἀρετῆς.—τῷ φανερός εἶναι (δοτ. ὄργ.) τ. ὦν=μέ τὸ νὰ ἦτο φανερός ὅτι ἦτο τοιοῦτος.—τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῶ=τοὺς συναναστρεφομένους μὲ τὸν ἑαυτὸν τοῦ. Ὁ Ξενοφῶν τοὺς συναναστρεφομένους μετὰ τοῦ Σωκρ. δὲν ὀνομάζει μαθητάς, ἀλλὰ συνόντας, συνδιατρίβοντας, φίλους, ὀμιλητάς, ἐπιτηδεῖους κτλ. μιμουμένους ἐκεῖνον=τῷ μιμῆσθαι ἐκεῖνον.

4) Γλωσσικά. Ἄλλὰ μὴν, ἰδὲ κεφ. 1, β. — οὐκ ἐπῆνει=δὲν ἐπεδοκίμαζε.—τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίοντα ὑπερπονεῖν=τὸ νὰ κοπιᾷ (νὰ πάσχη τις) λοιπὸν ὑπερμέτρως, ὅταν ὑπερβολικῶς τρώγῃ.—τὸ δὲ ἱκανῶς ἐκπονεῖν (τινὰ) ταῦτα=τὸ νὰ ἐξεργάζηται τις, νὰ χωνεύῃ καλῶς ταῦτα ὅσα γε ἡδέως ἢ ψυχῇ δέχεται ἐδοκίμαζεν=ἐπεδοκίμαζεν.—ψυχῇ ἐνταῦθα=ἢ ὀρεξίς πρὸς τὸ τρῶγειν καὶ πίνειν. Κατὰ ταῦτα ὁ Σωκρ. ἐπεδοκίμαζε τὴν μετρίαν ἀπόλαυσιν καὶ οὐχὶ τὴν ὑπερβολικὴν χρῆσιν. Ὑπαινίσσεται τὴν παροιμιώδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολυφαγίαν τῶν ἀθλητῶν.—τὴν ἕξιν=τὴν διαίταν.—τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν=τὴν φροντίδα περὶ τῆς ψυχῆς, δηλ. τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν.

Πραγματικά. Ὑγιεινὴν τε ἱκανῶς, τὰ ἐπιρρήματα τιθέμενα μετὰ τὰ ἐπίθετα ἔχουσι μεγαλύτεραν δύναμιν.

5) Γλωσσικά. Ἄλλὰ μὴν, ἰδὲ κ. 1, § β.—θρυπτικός (θρύπτω=συντρίβω).=φιλήδονος, τρυφηλός.)—ἀλαζονικός=ἐπιδεικτικός. ἀμπεχόνη (ἀμπέχω=ἐνδύω)=ἐνδυμασία.—ὑπόδεις=ὑποδήματα.—ἐρασιχρήματος=ἐραστῆς χρημάτων, φιλοχρήματος.—τοὺς δέ... ἐπιθυμοῦντας οὐκ ἐπράττειο χρήματα=παρὰ δὲ τῶν ἐπιθυμούντων τὴν διδασκαλίαν τοῦ δὲν ἐλάμβανε χρ. (μισθόν).—πράττομαί τινα χρ.=εἰσπράττω ἀπὸ τινα χρ.

Πραγματικά. Ἀλαζονικός, διὰ τούτων μέμφεται τοὺς σοφιστάς, οἱ ὅποιοι μεγάλως ἠγάπων τὴν ἐπίδειξιν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν ὅθεν πολλάκις καλοῦνται κατ' ἐξοχὴν ἀλαζόνες. Οὐκ ἐπράττειο χρ., διότι ὁ Σωκρ. ἦτο ὀλιγαρχέστατος.

6) Γλωσσικά. Ὀμιλία=συναναστροφή, διδασκαλία.—ἀνδραποδιστής=ὁ σωματέμπορος, πωλητὴς τῆς ἑαυτοῦ ἀνεξαρτησίας.—ἀποκαλῶ=μετὰ περιφρονησεως καλῶ.—διαλέγεσθαι (τούτοις), παρ' ὧν κτλ.—τὸν μισθόν=τὸν συμπεφωνημένον μισθόν.

7) Γλωσσικά. Ἐθαύμαζε δ' εἶ τις. Ἡ διὰ τοῦ εἶ ἐξαρτωμένη πρότασις ἐκ τοῦ θαυμάζειν, σημαίνει τὴν αἰτίαν.—ἐπαγγέλλομαι ἀρετὴν=ἔχω ὡς ἐπάγγελμα, διδάσκω ἀρετὴν.—πράττομαι ἀργύριον

=εἰσπράττω χρήματα.—φοβοῦτο μή... μή... ἔξοι. Τὸ πρῶτον μὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔξοι=μήπως ἤθελεν ἀποδώσει τῷ εὐεργετήσαντι μὴ τὴν μεγίστην χάριν· τὸ δεύτερον μὴ συνάπτεται μετὰ τῆς λέξεως τὴν μεγίστην.—τῷ εὐεργετήσαντι τὴν μ. χ. δηλ. τῷ διδασκάλῳ τῆς ἀρετῆς.

8) **Γλωσσικῆ.** Ἐπαγγέλλομαι=ὀπισχνοῦμαι, ἔχω τι ὡς ἐπάγγελμα.—τοιούτον οὐδέν, δηλ. διδάσκειν τὴν ἀρετὴν.—ἐπίστευεν... ἔσσεσθαι ἢ σύνταξις ἐπίστευεν ἔσσεσθαι φίλους ἀγαθοὺς τοὺς ἀποδεξαμένους (ἐκ) τῶν συνόντων (ἐκείνῃ) ἅπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζε =εἶχε πεποιθήσιν ὅτι ἐκ τῶν συναναστρεφομένων μετ' αὐτοῦ οἱ παραδεχθέντες, ἢ εἶναι φίλοι ἀγαθοὶ κτλ. Τοῦ δοκιμάζω=ἐπιδοκιμάζω ἀντιθ. τὸ ἀπόδοκιμάζω.—πῶς ἂν οὖν ὁ... διαφθείροι ἢ ἐρώτησις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἀντίθετον ἔννοιαν=ὁ τοιοῦτος δὲν δύναται νὰ διαφθείρη.—εἰ μὴ ἄρα=ἐκτός ἐάν βεβαίως.

Πραγματικῆ. Ἐπηγγείλατο μὲν οὐδενί. Ὁ Σωκρ. δὲν ὑπέσχετο ὅτι ἐδίδασκεν, ἀλλ' ἀπὸ κοινοῦ συνεζήτει μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἐμάνθανεν.

9) **Γλωσσικῆ.** Ὑπερορῶ τῶν καθ. νόμων=καταφρονῶ τοὺς ὑπάρχοντες, τοὺς κειμένους νόμους ἢ σύνταξις. Σωκρ. ἐποίει τοὺς συνόντας ὑπερορᾶν τῶν κ. ν.—μῶρον=μωρόν.—κύαμος=κουκί, κλήρος (διότι τοὺς κύαμους μετεχειρίζοντο ὡς ψήφους).—ἀπὸ κυάμου καθιστάναι=διὰ κλήρου (ὑποκ' οἱ πολῖται) νὰ καθιστώσι (ἐκλέγωσι).—κυαμευτός=διὰ ψηφοφορίας μὲ κύαμους, κληρωτός. ἀμαρτανόμενα=ἐὰν ἡμαρτημένως (ἐσφαλμένως) ἐκτελοῦνται πολὺ ὀλιγωτέρας βλάβας προξενούσι κτλ.—ἐπαίρω=παρακινῶ.—καθεστῶσα πολιτεία=τὸ ὑπάρχον, τὸ ἐν ἰσχύι πολίτευμα.

Πραγματικῆ. Ὁ κατηγορος. Ὁ Μέλιτος, ὅστις ἦτο ὁ πρῶτος τῶν κατηγορῶν.

Ἀπὸ κυάμου. Ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀρχόντων ἐν Ἀθήναις ἐγίνετο ὡς ἑξῆς. Ἐντὸς κάλπης ἐτίθεντο πινακίδες χαλκῆς φέρουσαι γεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν υποψηφίων, τῶν ἐχόντων τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένα προσόντα, ἐν ἑτέρῃ δὲ ἰσάριθμοι πρὸς τὰς πινακίδας λευκοὶ καὶ μέλανες κύαμοι, ἐξ ὧν λευκοὶ μὲν ἦσαν ὅσοι καὶ οἱ μέλλοντες ἄρχοντες, μέλανες δὲ οἱ λοιποί. Ἐπειτα ἐξήγετο εἰς κύαμος καὶ μία πινακίς, φέρουσα τὸ ὄνομα υποψηφίου τινός, καὶ ἂν μὲν ὁ ἐξαχθεὶς κύαμος ἦτο λευκός, ἐγίνετο οὗτος ἄρχων, εἰ δὲ μέλας, οὐχί. Οἱ ἄρχοντες οὗτοι ἐκαλοῦντο οἱ ἀπὸ κυάμου, ἐναντιθέσει πρὸς τοὺς αἰρετοὺς ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ δήμου ἐν

τῆς ἐκκλησίᾳ. Αἰρετοὶ π. γ. ἦσαν οἱ στρατηγοὶ καὶ ἐν γένει πᾶσαι αἱ πρὸς πόλεμον ἀρχαί.

Ἄ ἐλάτιονας βλάβας ποιεῖ. Ἡ βλάβη ἢ ἐπερχομένη ἐκ τῆς ἐκλογῆς κακοῦ κυβερνήτου θὰ εἶναι ἢ καταστροφὴ μόνον ἐνὸς πλοίου, ἐν ᾧ ἢ ἐκ τοῦ κακοῦ ἀρχοντος καταστροφὴ θὰ εἶναι ὁλοκλήρου τῆς πόλεως.

Κατὰ τὸν κατήγορον ὁ Σ. ἔκαμνε τοὺς νέους νὰ καταφρονῶσι τοὺς νόμους, παριστῶν αὐτοὺς ὡς περιέχοντας ἀνοήτους καὶ παράλογους διατάξεις.

10) **Ἑλωσσικά.** *Οἱ φρόνησιν ἀσκοῦντες* = οἱ ἐπιμελούμενοι φρονήσεως, οἱ φρόνιμοι *ἀσκῶ τι* = ἐπιμελοῦμαι, καταγινομαι εἰς τι. — *εἰδότας*, αἰτιολογεῖ τὸ *γίγνεσθαι βιαίους*. — *τῇ βίᾳ* = εἰς τὴν βίαν — *πρόσεισι*, γ. πλ. *πρόσειμι* = προσυπάρχω, ἀνήκω καὶ μετὰ *φιλίας* = μὲ φιλικὸν τρόπον — *ταῦτὰ γίγνεται* = τὰ ἴδια κατορθοῦνται. — *ὡς ἀφαιρεθέντες* = ἐπειδὴ ὡς νομίζουσι (= ὡς) ἀφηρέθησαν, δηλ. τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν. — *ὡς κεχαρισμένοι* = ὡς εὐεργετηθέντες. Πῶς θὰ ἀναλυθῆ ἢ μετ. μετὰ τοῦ ὡς; *οὐκουν τῶν φρ. ἀ.* τὸ *βιάζεσθαι* = δὲν εἶναι λοιπὸν ἴδιον τῶν φρονίμων ἢ βία (τὸ βιάζεσθαι). — *ἀνευ γνώμης* = ἄνευ συνέσεως.

11) **Ἑλωσσικά.** *Ἄλλὰ μὴν, ἰδὲ κ. 1, § 6—συμμάχων... ὀλίγων, ἀντικ. τοῦ δέοιτ' ἄν.* — *οὐκ ὀλίγων* = πολλῶν. — *τοῖς τοιοῦτοις*, δηλ. τοῖς μεταχειριζομένοις τὴν πειθῶ. — *ἦκιστα* = οὐδαμῶς. — *βούλομαι μᾶλλον* = προτιμῶ. — *ζῶντι πειδομένῳ χρῆσθαι* = ἢ νὰ μεταχειρίζεται τινα ἐν ὄσφ ζῆ (ζῶντι) πειθόμενον.

29) **Ἑλωσσικά.** *Ἐκείνους*, τὸν Κριτίαν καὶ Ἀλκιβιάδην ὁ Σ. δικαίως ἤθελε κατηγορεῖται, ἐὰν καὶ μηδὲν αἰσχρὸν αὐτὸς κάμνων, ἐπήγει ἐκείνους, ἐν ᾧ τοὺς ἔβλεπεν ὅτι ἔπραττον φαῦλα.

Ἱστορικὰ. *Κριτίας*, ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, ἀλλὰ βραδύτερον ἀπέβη ἀσπονδότητος αὐτοῦ ἐχθρός. Ἐξορισθεὶς ἐξ Ἀθηνῶν τῷ 407 π. Χ. κατέφυγεν εἰς Θεσσαλίαν. Εἰς Ἀθήνας ἐπανῆλθε τῷ 405 π. Χ. μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Κριτίας ἦτο ὁ βικαιότερος καὶ φονικώτερος ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις 30 τυράννων.

Ἀλκιβιάδης, ὁ γνωστὸς Ἀθηναῖος υἱὸς τοῦ Κλεινίου, φίλος τοῦ Σωκράτους.

Ἐν ταῖς § 29 καὶ 30 ὁ Σωκρ. συμβουλεύει τὸν Κριτίαν καὶ ἀποτρέπει αὐτὸν ἐντόνως ἀπὸ τῆς κακίας. Ἐνεκὰ τούτου ὁ Κριτίας ἐμίσει τὸν Σ. § 31.

31) **Γλωσσικά.** Ἐξ ὧν δὴ καὶ ἐμίσει=διὰ τὰ ὅποια ἴσα ἴσα ἐμίσει, ὡς γνωστόν, τὸν Σωκρ. Ὁ καὶ μετὰ τὰ ἀναφορικά τίθεται πρὸς μεγαλυτέραν ἀνάδειξιν τῆς συναφείας τῶν προτάσεων (1. 1, 2). — τῶν τριάκοντα=εἰς ἕκ τῶν τρ.—ἀπεμνημόνευσε αὐτῶ=εἶχεν ἐν τῇ μνήμῃ του κατ' αὐτοῦ, ἐμνησικάκησε κατ' αὐτοῦ.—λόγων τέχνην=τὴν τέχνην τοῦ λέγειν. Ἐννοεῖ τὸν ἰδιαιτέρον τρόπον τοῦ διαλέγεσθαι, ὃν εἶχεν ὁ Σωκρ., τὴν διαλεκτικὴν, οὐχὶ τὴν ρητορικὴν τῶν σοφιστῶν. —ἐπηρεάζω τινὶ=προσπαθῶ νὰ βλάψω τινά.—ὄπη ἐπιλάβοιτο=πῶς νὰ ἐνοχοποιήσῃ αὐτὸν (πρὸβλ. ἐπιλήψιμος, ἀνεπιλήπτως). κοινῆ=κοινῶς, τὸ κοινῆ ἐπιτιμώμενον...ἐπιφέρων αὐτῶ=τὴν κοινῶς λεγομένην ὑπὸ τῶν πολλῶν κατηγορίαν κατὰ τῶν φιλοσόφων ἀποδίδων εἰς αὐτόν.—τοῦτο, δηλ. τὸ τοῖς φιλοσόφοις κοινῆ ἐπιτιμώμενον. —ἄλλου του=παρ' ἄλλου τινός.

Πραγματικά. Ὁ Χαρικλῆς ἦτο ὁ μετὰ τὸν Κριτίαν δυνατώτατος ἐκ τῶν τριάκοντα. Τὸ κοινῆ ἐπιτιμώμενον. Κοινὴ κατηγορία κατὰ τοῦ Σωκράτους, ὡς καὶ κατὰ τῶν σοφιστῶν, ἦτο ὅτι διέφθειρε τοὺς νέους διὰ τῶν διαλόγων του διδάσκων ὅτι τὸ ἀγαθὸν εἶναι κακὸν καὶ τὸ κακὸν ἀγαθόν, τὸν ἦτιω λόγον κρείττω ποιεῖν. Ἐπ' ἴσης ἀπεδίδετο εἰς αὐτοὺς ἡ κατηγορία ὅτι ἀσχολοῦνται περὶ τὴν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς φύσεως καὶ δὲν πιστεύουσι θεοῦς.

32) **Γλωσσικά.** Ἐδήλωσε δέ, ἀμετάβ.=ἐγένετο δὲ φανερόν. —γάρ, διασαφ.=δῆλα δῆ.—οὐ τοὺς χειρίστους=τοὺς ἀρίστους.—ἀδικεῖν=πράττειν παρανομίας.—που=κᾶπου,—οἱ (ἀντ. προσ.)=αὐτῶ.—εἰ μὴ... ὁμολογή, ὑποκ. τοῦ θαυμασιόν... εἶναι.—νομεὺς=βοσκός.—τὰς βοῦς, γίνεται συνήθως χρῆσις τοῦ θηλυκοῦ, ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ γένους ζώου τινός.—ἔτι δὲ θαυμασιότερον δηλ. οἱ δοκοῖε εἶναι.—Ὁμολογή... αἰσχύνεται... οἶεται. Ἡ εὐκτικὴ σημαίνει ὑποθετικόν τι, αἰ δὲ ὀριστικαὶ πραγματικόν τι.—βουκόλος=βοσκὸς ἀγέλης βοῶν.—προσιότης=ἄρχων.—ἐλάτιους καὶ χεῖρους, διὰ τῶν φόνων καὶ τῶν βικαιοπραγιῶν.

33) **Γλωσσικά.** Τὸν τε νόμον, τὸν γνωστόν, ἐν ᾧ ἔγραψαν λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν.—ἀπειπέτην, ἀόρ. τοῦ ἀπαγορεύω.—ἐπήρετο αὐτῶ, αἰτ. τοῦ θυϊκοῦ=αὐτοῦς.—εἰ ἐξείη κτλ.=ἐὰν ἦτο ἐπιτετραμμένον (ἐξείη) νὰ ἐρωτᾷ, ἐὰν ἦτό τι ἄγνωστον (ἀκατάληπτον) ἐκ τῶν προκηρυκτομένων ἐν τῷ νόμῳ.—εἰ... εἴ τι, πλαγ. ἐρωτήσεις, ἡ μὲν πρώτη ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἐπήρετο, ἡ δὲ δευτέρα ἐκ τοῦ πυνθάνεσθαι.—Τῶ δὲ ἐφάτην=οὗτοι δὲ παραδέχθησαν, τὸ φημι ἐν τοῖς διαλόγοις=παραδέχομαι συγκατατίθεμαι.

34) **Γλωσσικά.** Δι' *ἀγνοίαν*, δηλ. τῶν νόμων.—*λάθω τι παρανομήσας*—κατὰ λάθος κάμω παρανομίαν τινά,—*σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις κτλ.*, ἢ ἔννοια: ποῖον ἐκ τῶν δύο νομίζοντες ὅτι ἡ τέχνη τῶν λόγων συνοδεύεται ὑπὸ τῶν ὀρθῶς λεγομένων ἢ ὑπὸ τῶν μὴ ὀρθῶς κελεύετέ με ἀπέχεσθαι αὐτῆς, ἤτοι ὅτι ἡ τῶν λόγων τέχνη διδάσκει τὸ ὀρθῶς καὶ ἀληθῶς λέγειν ἢ τὸ μὴ ὀρθῶς.—*εἰ μὲν γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς* δηλ. νομίζοντες... κελεύετε ἀπέχεσθαι.—*σὺν τινὶ εἰμι*—εἶμαι μετὰ τινος—*δῆλον* (ἔστι) *ὅτι ἀφεκτέον ἂν εἶη*—φανερόν εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ἀπέχω (ἀφεκτέον ρηματικὸν τοῦ ἀπέχομαι).

35) **Γλωσσικά.** Ὅτι *εὐμαθέστερα*—τὰ ὁποῖα εἶναι μᾶλλον εὐνόητα.—*μὴ διαλέγεσθαι*, ἐπεξήγησις τοῦ *τάδε*.—*ὅσου περ...* *χρόνου*—μέχρι τῆς ἡλικίας ἐκείνης μέχρι τῆς ὁποίας.—*βουλεύω*—εἶμαι βουλευτής.—*ὡς οὖπω φρ.* *οὔσι*—διότι ἀκόμη δὲν εἶναι φρόνιμοι.

Πραγματικά. *Βουλεύειν*. Βουλευταὶ ἐξελέγοντο ἐκ τῶν ἐχόντων ἡλικίαν οὐχὶ κατωτέραν τῶν 30 ἐτῶν.

36) **Γλωσσικά.** Ὡνοῦμαι—ἀγοράζω.—*μηδέ...* *ἔρωμαι*, (ἔρωτῶ μέσ. ἀόρ. β'. ἠρόμην), ὑποτακτικὴ ἀπορηματικὴ, δι' ἧς ὁ ἐρωτῶν ζητεῖ γνώμην περὶ τοῦ πρακτέου, μετὰ τινος εἰρωνείας ὡς καὶ ἡ κατωτέρω *μηδὲ ἀποκρίνωμαι*.—*ὅπόσου*, γεν. τοῦ τιμῆματος.—*Ναὶ τὰ γε τοιαῦτα* δηλ. *ἔξেসιν ἐρωτῶν* (=εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἐρωτᾶς).—*τοι*—βέβαιως.—*Εἴωθας εἰδῶς...* *ἐρωτῶν*—συνηθίζεις ἐν ᾧ γνωρίζεις... νὰ ἐρωτᾶς.—*εἴωθα*—συνηθίζω.—*ποῦ οἰκεῖ*, ἀντὶ ὅπου.—*τὰ γε τοιοῦτα*, δηλ. ἀποκρίνου.

37) **Γλωσσικά.** Ὁ *σκυτεὺς*—ὁ τὰ σκύτη (δέρματα) ἐργαζόμενος, σκυτοτόμος, ὑποδηματοποιός.—*κατατετριφθαι*—ὅτι αὐτοὶ ἐκ τῆς πολλῆς χρήσεως (ὑπὸ τοῦ Σωκράτους τῶν ἀπ' αὐτῶν παραδειγμάτων) ἔχουσιν ἐντελῶς τριφθῆ, ἐξευτελισθῆ.—*διαθρουλουμένους ὑπὸ σοῦ*—διότι συχνάκις μνημονεύονται ὑπὸ σοῦ, διότι πάντοτε ἔχεις αὐτοὺς εἰς τὸ στόμα.—*τῶν ἐπομένων τούτοις*, δηλ. *δεῖ με ἀπέχεσθαι*.—*εἰ δὲ μὴ*—ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει.—*φυλάττου*—νὰ προφυλάττεσαι, πρόσεχε.

Πραγματικά. Ὅπως μὴ... ποιήσης κτλ. Ὁ Κριτίας ἐννοεῖ ὅτι ἐὰν ἐξακολουθῆ τὴν αὐτὴν συμπεριφορὰν, θὰ θανατωθῆ καὶ οὕτω ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀθηναίων θὰ ἐλαττωθῆ.

38) **Γλωσσικά.** Ἐνθα, χρονικῶς—ἔτε.—*συνουσία*—σχέσις.—*καὶ ὡς*—καὶ πῶς.—*εἴρηται* δηλ. *μοι*—ὑπ' ἐμοῦ.

39) **Γλωσσικά.** *Μηδενὶ μ. παιδευσιν* κτλ. ἡ ἔννοια· οὐδεὶς δύναται ποτε νὰ παιδευθῆ παρ' ἐκείνου, ὅστις δὲν ἀρέσκει εἰς αὐτόν· ἔθεν ὁ Κριτ., καὶ ὁ Ἄλκ. οὐδαμῶς ἐπαιδεύθησαν ὑπὸ τοῦ Σ., ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἤρρεσκεν εἰς αὐτούς.—*οὐκ ἀρέσκοντος*—οὐχὶ ἐπειδὴ ἤρρεσκεν... ἀλλ' *ὠρμηκότες*—ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχον ὀρμήν, ἐπεθύμουν πολὺ.—*προεστάναι τῆς π.*—νὰ γίνωσιν ἄρχοντες, νὰ προῖστανται τῶν κοινῶν.—*ἔτι γὰρ Σ. συνόντες*—διότι ἐν τῷ ἀκόμῃ συνανεστρέφοντο μετὰ τοῦ Σ.—*οὐκ ἄλλοις τισὶ μᾶλλον...* ἢ τοῖς μ. πρ. τὰ πολιτικὰ—*μᾶλλον τοῖς πράττουσι τὰ πολιτικὰ ἢ ἄλλοις τισίν.*

40) **Γλωσσικά.** *Περικλεῖ*, συναπτόεν μετὰ τοῦ *διαλεχθῆναι*.

Πραγματικά. *Προστάτη τῆς π.* ἐνταῦθα ἐννοεῖται ὁ διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ἰκανότητος καὶ ρητορικῆς δευνότητος ἐπιβαλλόμενος ἐπὶ τῶν σύμπολιτῶν του, ὡς ἐν Ἀθήναις εἶχεν ἀποβῆ ὁ Περικλῆς. *Ἐπιτρόπῳ.* Ὁ Περικλῆς ἦτο συγγενῆς τοῦ Ἀλκιβιάδου.

41) **Γλωσσικά.** *Φάναι*, ὡς καὶ τὰ κατωτέρω *φάναι* ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω λέγεται, § 40.—*ἔχοις ἂν με διδ.*—δύνασαι νὰ μὲ διδάξῃς.—*τί ἐστι ἀντὶ ὅτι ἐστὶ δήπου*—βεβαίως.—*πάντως δήπου*—ναὶ βεβαίως.—*δῆ*—λοιπὸν ἐμπρός, ἄνευ χρονοτριβῆς.—*ὡς ἐγὼ ἀκούων...* *οἶμαι*—διότι ἐγὼ ἀκούων... νομίζω· ὁ αἰτιολ. σύνδ. ὡς συνάπτεται μετὰ τοῦ ρ. *οἶμαι*.—*τὸν μὴ εἰδῶτα*, ὑποκ. τοῦ *τυχεῖν*.

42) **Γλωσσικά.** *Οὐδέν τι*—σχεδὸν οὐδαμῶς ἢ ἀντων. κολάζει τὴν ἔννοιαν τοῦ *οὐδέν*.—*πάντες γὰρ οὗτοι* κτλ. καθ' ἕλξιν ἀντί· πάντα γὰρ ταῦτα νόμοι εἰσὶ.—*τὸ πλῆθος*—ὁ λαός, πάντες οἱ πολῖται.—*συνελθόν*, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.—*δοκιμάζω*—ἐπιδοκιμάζω, ἐγκρίνω.—*πότερον*, δηλ. ἔγραψε (ὑποκ. τὸ πλῆθος) *νομίσαν*... ἢ κτλ.

43) **Γλωσσικά.** *Ἄλλ' ὥσπερ*, δηλ. *γράφουσιν*.—*τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως*—οἱ κρατοῦντες τῆς πόλεως, οἱ ἄριστοι, ἐννοεῖται ἡ ἀριστοκρατία.

Πραγματικά. *Κἂν τύραννος*. Ἄφ' οὗ ὁ Περικλῆς εἶπεν ὅτι νόμος καλεῖται πάντα ὅσα ἂν τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως βουλευσάμενον, ἂ χρῆ ἵποιεῖν γράφῃ, ἔπεται ὅτι καὶ τὰ ὑπὸ τῶν τυράννων διατασσόμενα εἶναι νόμος.

44) **Γλωσσικά.** *Ἄρ' οὐχ*—ἄρα οὐκ ἐστὶ βία ὅταν κ.λ.π.—*ὁ κρείττων τὸν ἥττω*—ὁ ἰσχυρότερος τὸν ἀσθενέστερον.—*ἄρα*—λοιπὸν, ἐπομένως· συνδ. συλλογ.—*ἀναγκάζει*—χωρὶς νὰ πείσῃ... ἀναγκάζει κ. τ. λ.—*ἀνατίθεμαι*—λαμβάνω ὀπίσω τὴν γνώμην μου, ἀνακαλῶ τὸν λόγον μου.—*τό, ὅσα...*, *νόμον εἶναι*—τὸ ὅτι εἶναι νόμος, ὅσα τ. χωρὶς νὰ πείσῃ γράφει.

45) **Γλωσσικά.** *Πότερον βίαν φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι* = π. 6. φῶμεν εἶναι ἢ μὴ φῶμεν. Ἐπὶ ἐρωτήσεων ἐμφανιστῶν ἀπορίαν περὶ τοῦ πρακτεοῦ τίθεται ὑποτακτική.

46) **Γλωσσικά.** *Μάλα τοι* = πολὺ βεβαίως, συναπτεόν τῷ *δαινοί*. — *καὶ ἡμεῖς*, δηλ. ἐγὼ καὶ οἱ συνηλικιώταί μου. — *ὄντες*, χρον. μετοχ. — *τηλικούτοι ὄντες* = ἔχοντες ἡλικίαν ὅσην νῦν ὑμεῖς ἔχετε. — *δεινός* — *ικανός*. — *τὰ τοιαῦτα*, δηλ. τὴν διαλεκτικὴν τέχνην. — *μελειῶ τι* = καταγίνομαι εἰς τι. — *σοφίζομαι* = ἐπινοῶ, λεπτολογῶ. — *εἴθε σοι τότε συνεγενόμην* = εἴθε νὰ σὲ συναναστρεφόμην τότε· τὸ εἴθε μεθ' ἱστορικοῦ χρόνου σημαίνει εὐχὴν ἀνεκπλήρωτον. — *δεινότατος* σαυτοῦ = ὅτε ἦσο δεινότερος παρὰ ὅτι εἶσαι τῶρα εἰς τὰ τοιοῦτου εἴδους σπουδάσματα.

47) **Γλωσσικά.** *Ἐπεὶ . . . τάχιστα* — εὐθύς . . . ἀφοῦ. — *ὑπολαμβάνω* = νομίζω. — *προσησαν*, παρ. τοῦ προσέρχομαι. — *ἄλλως*, δηλ. καὶ ἐὰν δὲν ἠλέγχοντο ὑπ' αὐτοῦ. — *ὑπὲρ ὧν ἡμάριανον*, ἔλξης = *ὑπὲρ* (= περὶ) *ἐκείνων ἃ ἡμάριανον*. — *ἄχθομαι* = ὀργίζομαι, ἀγανακτῶ, — *πράττω τὰ τῆς πόλεως* = ἀσχολοῦμαι εἰς τὰ πολιτικά. — *ὧν περ ἔνεκα* = ἔνεκα τῶν ὁποίων ἀκριδῶς.

48) **Γλωσσικά.** *Συνῆσαν* (σύνειμι) = συναναστρέφοντο. — *δημηγορικὸς* = ἐπιτήδειος νὰ ὀμιλῇ ἐνώπιον τοῦ δήμου. — *δικανικὸς* = ἱκανὸς ρήτωρ ἐν τοῖς δικαστηρίοις. — *οἰκεῖτοι* = συγγενεῖς. — *αἰτίαν ἔχω* (παθ. τοῦ αἰτιῶμαι) = κατηγοροῦμαι. — *οὐδεῖς . . . οὔτε . . . οὐδέν . . . οὔτε*. Τὰ ἀλλεπάλληλα ἀρνητικὰ συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ κάταστήσωσι τὴν ἀρνησιν ζωηροτέραν, ὅπως δειχθῆ ἢ ἀρετὴ τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους.

Πραγματικά. *Κρίτων*, συνηλικιώτης καὶ συνδημότης τοῦ Σωκρ. τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε πιστὸς καὶ ἀχώριστος φίλος μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας τοῦ θανάτου του. Ὁ Πλάτων ἔγραψε καὶ ἰδιαίτερον διάλογον τοῦ Κρίτωνος μετὰ τοῦ Σωκράτους γεγόμενον ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ.

Χαιρεφῶν καὶ Χαιρεκράτης, ἀδελφοί, φίλοι καὶ μαθηταὶ τοῦ Σωκρ., οὓς ἐρίζοντας πρὸς ἀλλήλους προσπαθεῖ νὰ συμφιλιώσῃ ὁ Σωκρ., 2, 3.1. — *Ἐρμογένης*, φίλος καὶ μαθητὴς τοῦ Σ.

Σιμμίας, Κέβης, Φαιδώνδας, Θηβαῖοι ἐρχόμενοι ἐπιτήδες εἰς Ἀθήνας, ὅπως ἀκούσωσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκρ.

Καὶ ἄλλοι, μεταξὺ τοῦ πλήθους τούτου δέον νὰ καταριθμηθῆ καὶ 6 Πλάτων.

49) **Γλωσσικά.** *Προπηλακίζω* = διὰ πηλοῦ ρυπαίνω τινά.

ὄβριζω.—ἐδίδασκε, δηλ. τοὺς *συνόντας*.—*πείθων* . . . *σοφωτέρους ποιεῖν*—*πείθων* . . . ὅτι ἔκαμνε σοφωτέρους.—*ἐαυτῷ* συναπτόεν τῷ *συνόντας*,—*παράνοια*—*παραφροσύνη*.—*αἰρῶ τινα παρανοίας*—κατορθῶν νὰ καταδικασθῇ τις διὰ παραφροσύνην, ἀποδεικνύω τινὰ ὡς παράφρονα.—*Ἐξεῖναι παρανοίας ἐλόντι*, κ. τ. λ.—ὅτι ἐπιτρέπεται εἰς τινα ὅταν ἀποδείξῃ παράφρονα καὶ τὸν πατέρα νὰ δέσῃ κ. τ. λ. ὑποκ. τῆς μετ. *ἐλόντι* εἶναι τό *τινι* ὕπερ συναπτόεν τῷ ἐξεῖναι.—*δέω*—*δένω*, ρίπτω εἰς τὰ δεσμά, ἀόρ. ἔδησα.—*ὡς* . . . *νόμιμον εἶη* εἰδικ. προτ. ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ *τεκμηρίω*.—*δεδέσθαι*—νὰ δένεται καὶ νὰ κρατῆται ἐν τῇ φυλακῇ.

Πραγματικά. Ἐφη ὁ κατήγορος. Ὁ Ἀριστοφάνης ἐν ταῖς Νεφέλαις παρουσιάζει τὸν νέον Φειδιππίδην, ὅστις διετέλεσε μαθητῆς τοῦ Σωκρ., νὰ τύπτῃ τὸν πατέρα του καὶ εἶτα νὰ προσπαθῇ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἦτο καὶ τοῦτο μία ἐκ τῶν συκοφαντιῶν τοῦ Σωκρ.

50) **Γλωσσικά.** Σωκράτης δέ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν κατήγορον.—*δικαίως ἂν καὶ αὐτόν* . . . *δεδέσθαι*—ὅτι δικαίως καὶ αὐτὸς (ὁ δεσμεύων) ἠδύνατο νὰ δεθῇ καὶ νὰ κρατῆται εἰς τὰ δεσμά.—*καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς φίλοις*, αἰ. δοτ. συναπτεῖται τῷ *συμπερόντως*. Ἐν νὰ δένωνται οἱ μαινόμενοι εἶναι συμφέρον καὶ εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τοὺς φίλους. Καὶ εἰς ἑαυτοὺς μὲν διότι παρασυρόμενοι ὑπὸ τῆς μανίας πιθανὸν νὰ κακοποιήσωσιν ἑαυτούς, εἰς δὲ τοὺς φίλους, διότι οὗτοι ἀπαλλάσσονται τῆς μανίας αὐτῶν καὶ τῶν ἐνοχλήσεων.

51) **Γλωσσικά.** Ἐποίει—ἐγένετο αἵτις.—*ἐν ἀτιμίᾳ εἰμι*—περιφρονοῦμαι.—*κάμνω*—κοπιᾶζω, ἀσθενῶ.—*συνδικῶ*—συνηγορῶ.

52) **Γλωσσικά.** Ἐφη, ὁ κατήγορος.—*αὐτόν*, τὸν Σωκράτην.—*Ὡς οὐδὲν ὄφελος (ἐστὶ αὐτοῦς) εἶναι εὖνους*· εἶναι αὐτοῦς (νὰ εἶναι αὐτοὶ) ὑποκ. τοῦ *εἶμι*, τὸ δὲ *ὄφελος* κατηγ.—*ἐρμηνεύω*—ἐξηγῶ διὰ λέξεων, ἀναπτύσσω.—*ἀναπειθῶ*—καταπειθῶ.—ὡς αὐτὸς εἶη κ. τ. λ. ὅτι αὐτὸς ἦτο σοφώτατος καὶ ἱκανώτατος εἰς τὸ *ποιῆσαι ἄλλ. σ.*—*διατιθέναι*, ἐκ τοῦ ἔφη.—*μηδαμοῦ*, γεν. τῆς ἀξίας—*μηδενὸς λόγου ἀξίον*· τὸ *μηδαμοῦ* ἐνταῦθα δὲν εἶναι ἐπίρρ., ἀλλὰ γεν. τοῦ οὐδ. *μηδαμόν*.—*πρὸς ἑαυτὸν*—*παραβαλλόμενοι* πρὸς τὸν ἑαυτὸν του. Ἡ ἔννοια: οἱ ἄλλοι πλησίον αὐτῶν—(παρ' αὐτοῖς δηλ. τοῖς συνοῦσι) νὰ περιφρονῶνται *παραβαλλόμενοι* πρὸς τὸν Σωκράτην.

53) **Γλωσσικά.** Οἶδα μὲν. Διὰ τοῦ *οἶδα μὲν* γίνεται παραδοχῇ τῶν λόγων τοῦ κατηγόρου, εἰς ὃ ὡς ἀντίθεσις παρίστανται τὰ ἐν § 55 λεγόμενα· ὅτι δηλ. ὁ κατήγορος ἔχει ἀκούσει τοὺς λόγους ἐκείνους,

ἀλλὰ παρενόησε τὴν σημασίαν αὐτῶν. Ἡ ἔνοια : ἐγὼ γνωρίζω ὅτι ἔλεγε ταῦτα ὁ Σωκρ. περὶ τῶν πατέρων κ.τ.λ., ἀλλὰ διὰ τούτων δὲν ἐδίδασκε τὸν πατέρα ζῶντα κατορύττειν, ὡς ὁ κατήγορος διαστρέφων τὴν ἀλήθειαν λέγει.—*τοῦ οικειοτάτου*—τοῦ πλησιεστάτου συγγενοῦς.—*ἐξενέγκαντες* μετ. ἄορ. α' τοῦ ἐκφέρω=φέρω ἔξω (τὸ πτώμα) πρὸς ταφήν.—*ἀφανίζουσι*=καθιστῶσιν ἀφανές, θάπτουσι. Ὁ λόγος περὶ ταφῆς.

54) **Γλωσσικῆ.** Ἐλεγεν δὲ ἡ σύνταξις : ἔλεγε δὲ ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ὅ,τι ἂν ἀχρεῖον ἦ καὶ ἀνωφελὲς (ἐκ) τοῦ σώματος ἑαυτοῦ, ὃν μάλιστα πάντων φιλεῖ, αὐτὸς τε ἀφαιρεῖ κτλ.—*Τοῦ σώματος* γεν. τοῦ ὅλου εἰς τὸ ὅ,τι.—*παρέχει*, δηλ. ἀφαιρεῖν.—*ἀχρεῖος*=ἄχρηστος.—*ὁ τύλος*=ὁ κάλος, τὸ σκληρὸν ἐξόγκωμα τοῦ δέρματος.—*ἀποκάω*=ἀποκαίω, καυτηριάζω.—*τίνω*=πληρώνω.—*ἐνόν*, ἐννοεῖται ἡ δοτικὴ τῷ στόματι ἢ μετοχῇ χρονικῇ.

Πραγματικῆ. Ἀποτέμνειν καὶ ἀποκάειν, Αἱ λέξεις μετὰ πόνων... ἀποκαίειν, ἀναφέρονται μόνον εἰς τὸ τύλους εἶναι δὲ ὄροι τῆς χειρουργικῆς.

*Ονυχας καὶ *τρίχας*. Δὲν ἀποκόπτουν ὄλους, ἀλλὰ τὰ περισσεύοντα αὐτῶν.

55) **Γλωσσικῆ.** Ταῦτα οὖν ἔλεγεν. Ὁ Ξενοφῶν συγκεφαλαίων τὰ ὑπὸ τοῦ Σωκρ. λεγόμενα περὶ πατέρων κ.τ.λ. μεταβαίνει εἰς τὴν ἐρμηγεῖαν τούτων, ἐξ ἧς ἀνατρέπεται ἢ εἰς τὸν Σωκρ. ἕνεκα τούτων ἀποδιδομένη κατηγορία—*κατορύττω*=ἀνοίγων λάκκον χώνω τι ἐντὸς αὐτοῦ, θάπτω.—*ἑαυτὸν κατατέμνειν*=τὸ ἑαυτοῦ σῶμα κατ.—*ὅτι τὸ ἄφρον ἄτιμόν ἐστι*=ὅτι τὸ μὴ ἔχον φρόνησιν καταφρονεῖται.—*παρακαλῶ*=προτρέπω, *παρακάλει*, δηλ. πάντα τῶν συνόντων ἑαυτοῦ.—*βούληται... μὴ ἀμελῆ... ἀλλὰ πειραταί*, ὑποκ. τῶν ρημάτων τούτων παραλαμβάνεται ἐκ τοῦ ἐννοουμένου ἀντικ. τοῦ *παρακάλει*, δηλ. πάντα τῶν συνόντων.—*τῷ... πιστεύων*=ἔχων πεποθήσιν εἰς τὸ ὅτι εἶναι οἰκείος.

56) *Αὐτόν*, τὸν Σωκράτην.—*πονηρότατα*=φραυλότατα.—*μαρτυροῖς*, κατηγ.=ὡς μαρτύρια.—*ἔργον*=ἐργασία (οὐδεμία ἐργασία εἶναι ἐντροπή).—*ἀεργίη*, ἰων. τύπος=ἀργία.—*τοῦτο δὲ* (ἔφη) *λέγειν αὐτόν*, (τὸν Σωκράτην), ὑποκ. τοῦ *λέγειν* καὶ ἀντικ. τὸ *τοῦτο*.—ὡς ὁ π. κελεύει=ὅτι ὁ π. κ. ἐκ τοῦ *τοῦτο*.—*ταῦτα*, δηλ. τὰ ἄδικα καὶ ἀισχρά.—*ἐπὶ τῷ κέρδει*, δηλ. ἐπὶ τῷ ἰδίῳ κέρδει.

*Ἡσίοδος, περίφημος καὶ ἀρχαιότατος ἐπικός ποιητὴς ἐξ Ἀσκληρῆς τῆς Βοιωτίας (750—700 π. Χ.). *ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος* κτλ. Εἶναι

ὁ στίχος 311 τῶν Ἔργων καὶ Ἡμερῶν, ἔνθα ὁ λόγος περὶ γεωργῶν, εἰς οὓς ὁ Ἡσίοδος λέγει, ὅτι οὐδὲν ὄνειδος φέρει ἢ ἐργασία, ἀλλ' ἢ ἀργία φέρει ὄνειδος.

57) Ἐπει διομολογήσαιτο=ἄφ' οὗ συνεφώνει διομολογοῦμαι =συμφωνῶ (ἐπὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων). τὸ μὲν ἐργάτην εἶναι, τὸ ἀπαρ. εἶναι ὑποκ. τοῦ ἐπομένου ἀπαρ. εἶναι ὠφέλιμον... καὶ ἀγαθόν.—τὸ δὲ ἀργὸν βλαβερόν τε καὶ κακόν, συμπληροῦται ὡς ἡ προηγουμένη φράσις.—καὶ τὸ μὲν ἐργάζεσθαι, δηλ. εἶναι.—κυβεύω=παίζω διὰ κῦδων.—ἀποκαλῶ=καλῶ μετὰ περιφρονήσεως.—ἐκ δὲ τούτων ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸ=ἐκ δὲ τούτων τῶν συλλογισμῶν καλῶς ἔχει ὁ στίχος.

58) Βασιλῆα, ἰων. ἀντὶ βασιλέα.—νικεῖη, εὐκτική τοῦ νικάνω =καταλαμβάνω τινά, συναντῶ τινα.—ἀγανός=ἤπιος.—ἐπέεσσιν, ὅσι: τοῦ ἔπος=λόγος.—ἐρητύασκε, παρατ. τοῦ ἐρητύω=ἐμποδίξω.—παρίσταμαι=στέκομαι πλησίον.—δαιμόνιε=ὦ καλέ. κακὸν ὡς=ὡς δειλόν.—δειδίσσομαι=φοβοῦμαι.—ἴδρνε=κάμνε νὰ κάθηνται.—βοῶντα, ἀντὶ βοῶντα.—ἐφεύροι=ἤθελεν εὐρεῖ.—τόν, τὸ ἄρθρον ἔχει σημασίαν δεικτικῆς ἀντωνυμίας.—ἐλάσασκεν, (παρατ. τοῦ ἐλαύνω)=διὰ τοῦ σκήπτρου ἐκτύπα.—δομοκλάσασκε, παρατ. τοῦ δομοκλέω=ἀπειλῶ.—μύθῳ=διὰ λόγου.—ἀτρέμας, ἐπίρρ.=ἡσύχως, —ἦσο. προστ. τοῦ ἦμαι=κάθημαι.—σέο, ἰων. ἀντὶ σοῦ.—φέρτεροι=ἀνώτεροι.—ἀπιτόλεμος=ἀπόλεμος, δειλός.—ἀναλκίς=ἀνανδρος.—ἐναρίθμιος=συγκαταριθμούμενος (εἶσαι) δὲν συγκαταριθμεῖσαι, δὲν λογαριάζεσαι.—ἐνι, προθ. ἀντὶ ἐν.—ἐξηγεῖσθαι (ἔφη)=(ἔλεγεν ὁ κατήγορος) ὅτι αὐτὸς (ὁ Σ.) ταῦτα (τὰ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου λεχθέντα) οὕτω ἐξήγει.—δημότης=ὁ ἄνθρωπος τοῦ δήμου.

59) Οὕτω γ' ἂν ᾔετο=θὰ ἐνόμιζεν ὅτι καὶ αὐτὸς (ὡς πένης) ἔπρεπε νὰ τύπτηται. Ἡ ὑπόθεσις εἰ ταῦτ' ἔλεγεν περιέχεται ἐν τῷ ἐπίρρ. οὕτω.—εἴ τι δέοι=ἐὰν εἶναι ἀνάγκη τις.—ἄλλως τε=καὶ μάλιστα.—κωλύεσθαι=νὰ στερῶνται πάσης τιμῆς καὶ παντὸς ἀξιώματος ἐν τῇ πόλει τὸ ἀπαρεμφ. ἐκ τοῦ ἔφη δεῖν.

Ἐάν... καὶ θρασεῖς ὄσι. Ὁ Ξενοφῶν ὑπαινίσσεται τὸν Ὀμηρικὸν Θερσίτην.

60) Τάναγιά τούτων, ἐπιρρηματικῶς=ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα. Τὸ τούτων ἀναφέρεται εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κατηγόρου λεχθέντα εἰς τὸ τέλος τῆς § 58.—δημοτικός, ἐνταῦθα=ὁ εὐνοὺς εἰς τὸν δῆμον.—ἐπιθυμητὰς=μαθητὰς, οἵτινες ἐπεθύμουν τὴν διδασκαλίαν του.—λαβὼν=ἐν ᾧ ἔλαβεν, ἔσχεν.—μισθὸν ἐπράξατο=ἀπὸ οὐδενᾶ ἔλαβε...

μισθόν, κεφ. 2. § 6.—*ἐπήρκει*...=μετέδιδεν εἰς πάντας ἀφθ. ἐκ τῶν ἑαυτοῦ (ἐκ τῶν ἰδικῶν του, ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν του).—*τινὲς* τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκθέντων, οἱ ὅποιοι κατοπιν ἐδίδασκον ἀντὶ μισθοῦ.—*μικρὰ μέρη*, δηλ. τῆς διδασκαλίας του.—*προϊκα*=δωρεάν.—*πολλοῦ*, γεν. τοῦ τιμήματος=ἀντὶ πολλῶν χρημάτων.—*διαλέγεσθαι*=διδάσκειν, διότι ἡ διδασκαλία ἐγένετο ἐν διαλόγῳ.

^ε*Ὡν τινες*. Ὁ λόγος πλαγίως ἀφορᾷ τοὺς μαθητὰς τοῦ Σωκράτους καὶ ἰδίως τὸν Ἀριστιππον, ὅστις πρῶτος ἐκ τῶν Σωκρατικῶν φιλοσόφων ἐλάμβανεν ἀμοιβὴν διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ.

61) *Καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώ.*, δηλ. πρὸς τοὺς ξένους.—*ἐπὶ τούτῳ*=ἐνεκα τούτου. Ἡ ἀντωνυμία *οὗτος* ἀναφέρεται εἰς τὰ ἡγούμενα, ἀναπτύσσεται δὲ διὰ τῆς ἐπομένης προτάσεως.—*γυμνοπαιδῖαις*, δοτ. τοῦ χρόνου.—*ἐπιδημῶ*=διατρίβω ἐν τῇ πόλει (ἀντίθ. *ἀποδημῶ*).—*τὰ ἑαυτοῦ*, δηλ. τὴν διδασκαλίαν του.—*ἀπέπεμπε* παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ρῆμα λαμβάνεται καὶ ἐπὶ καλῆς σημασίας (=ἄφινε νὰ ἀπέρχωνται), ὡς ἐνταῦθα, καὶ ἐπὶ κακῆς. Παρ' ἡμῖν παρέμεινε μόνον ἡ κακὴ σημασία τοῦ ρήματος.

Δίχας, κατέστη ὀνομαστός διὰ τὴν ἐλευθεριότητά του.—*γυμνοπαιδῖαι*, ἦτο ἑορτὴ ἐν Σπάρτῃ καθ' ἕκαστον ἔτος τελουμένη καὶ διαρκούσα περὶ τὰς 10 ἡμέρας πρὸς τιμὴν τῶν ἐν Θυρέα πεσόντων Σπαρτιατῶν καὶ τῆς κατὰ τῶν Ἀργείων νίκης. Κατὰ ταύτην οἱ νέοι γυμνοῖ (ἔθεν γυμνοπαιδῖαι) ἐχόρευον περὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος ψάλλοντες διάφορα ᾄσματα.

62) *Τῇ πόλει*=ἐκ μέρους τῆς πόλεως.—*τοῦθ'*, δηλ. ὅτι ἦτο ἀξίως τιμῆς.—*Κλέπτων ἢ λωποδυτῶν*. *Κλέπτω*, λέξις γενικὴ=ἀφαιρῶ πρᾶγμα ξένον κρυφίως.—*λωποδυτῶ* (λωπός=ἱμάτιον καὶ δύω)=ἀφαιρῶ, κλέπτω τὰ ἱμάτια (τῶν λουομένων), ἀπογυμνῶν τοὺς διαδότης.—*Βαλαντιοτομῶ*=ἀφαιρῶ τὸ θαλάντιον ἀποκόπτων αὐτό.—*τοιχορουχῶ*=κλέπτω διατρυπῶν τὸν τοῖχον.—*ἱεροσυλῶ* (τὸ ἱερὸν συλῶ)=κλέπτω τὰ ἱερά, τὸν ναόν.—*ἀνδραποδίζομαι*=πωλῶ τοὺς ἐλευθέρους ἀνδρας (κυριευθείσης πόλεως) ὡς δούλους.—*τούτοις*, κατὰ πληθ. ἀριθμόν, διότι ἡ τις ἔχει ἔνοιαν περιληπτικὴν.—*ζημία*=ἡ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἐπιβαλλομένη τιμωρία.—*ῶν*=ἀπὸ τῶν ὁποίων (ἐγκλημάτων).

63) *Ἀλλὰ μὲν*, διὰ τούτου γίνεται μετάβασις εἰς ἐπιχείρημα σπουδαιότερον καὶ ἰσχυρότερον.—*ἰδία*, εἰς ἰδιωτικὴν ὑπόθεσιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀνωτέρω *τῇ πόλει*.—*αἰτίαν ἔχω τινός*=κατηγοροῦμαι διὰ τι.—*οὐδενός*=οὐδέν.

Ούτε στάσεως οὔτε προδοσίας, αἴτιος ἐγένετο, ὡς ἐγένοντο αἴτιοι οἱ τριάκοντα, οἱ ὅποιοι παρέδωκαν τὴν πόλιν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, προσκάλεσθαι δὲ ἐν Ἀθήναις τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

64) **Γραφή**=κατηγορία διὰ δημόσιον ἀδίκημα.—**νομίζω**, κεφ. 1 § 1.—**θεραπεύω**=λατρεύω τοὺς θεοὺς διὰ θυσιῶν.—**δὲ δὴ**=τὸ ὅποιον ὡς γνωστόν.—ὁ γραφάμενος=ὁ κατηγορῶς, δηλ. ὁ Μέλητος κτλ.—τῶν **συνόντων**, γεν. τοῦ ὅλου εἰς τὸ ἔχοντας.—**εὖ οἰκῶ**=καλῶς διαικοῦμαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

1) **Ὡς δὲ**=ὅτι δέ.—**καὶ ὠφελεῖν**=οὐ μόνον οὐ βλάπτειν καὶ **διαφθείρειν**, ὡς εἶδομεν, **ἀλλὰ καὶ ὠφελεῖν**.—**τὰ μὲν . . . τὰ δέ**, ἐπιρρ.=ἄφ' ἐνὸς μὲν . . . ἄφ' ἐτέρου δέ.—**δεικνύων ἑαυτὸν οἶος ἦν**, πρόληψις=δεικνύων αἰὸς αὐτὸς ἦν.—**διαλεγόμενος**=τῷ λόγῳ.—**διαμνημονεύω**=ἐνθυμούμαι.—**τὰ μὲν . . . πρὸς τοὺς θεοὺς**=ὡς πρὸς μὲν λοιπὸν τὴν λατρείαν τῶν θεῶν . . . **ἤπερ**=τοιουτοτρόπως ἔπωε.—**τοῖς ἐρωτῶσι**, κ.τ.λ. ἢ σύνταξις: **τοῖς ἐρωτῶσιν ἢ περὶ θυσίας ἢ περὶ προγ. θε. ἢ περὶ ἄλλου τ. τῶν τοιούτων**, (δηλ.) πῶς δεῖ ποιεῖν (ταῦτα).—**ἡ θεραπεία**=περιποίησις, ἐπιμέλεια.—**νόμῳ πόλεως**. ἢ σύνταξις: ἢ τε γὰρ Πυθία ἀναιρεῖ τοῖς ἐρωτῶσιν εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν (τοὺς ἐρωτῶντας) ποιοῦντας (εἰ ποιοῖεν) νόμῳ πόλεως. (=κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς πόλεως). Ἡ ἔννοια: ὅπως ἡ Πυθία χρησιμοδοτεῖ, ὅτι, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι κάμνωσι τὰ τῆς λατρείας συμφώνως πρὸς τὰ ἐν τῇ πόλει νόμιμα, θὰ εἶναι εὐσεβεῖς, οὕτω καὶ ὁ Σωκράτης . . . ἐποίει κ. τ. λ.—**ἀναιρῶ**=χρησιμοδοτῶ, ἀποκρίνομαι.—**οὕτω**, δηλ.—**νόμῳ πόλεως**.—**παρῆναι**, οὕτω ποιεῖν.—**ἄλλως πως**=κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον, καὶ οὐχὶ ὡς ὑπῆρχε συνήθεια παρὰ τῶν προγόνων.—**περίεργος**=ὁ ἀσχολούμενος εἰς περιττά.—**μάταιος**=ἀνόητος.

Τὰ μὲν τοίνυν. Διὰ τοῦ τοίνυν μετακτίνει εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως.—Πυθία ἐκκλητεῖο ἢ ἱέρεια τοῦ ἐν Δελφοῖς Πυθίου Ἀπόλλωνος.

2) **Καί . . . δέ**=καὶ πρὸς τοῦτοις.—**ἀπλῶς**=χωρὶς νὰ ὀρίξῃ αὐτὸς τὰ ἀγαθὰ.—**ὡς τοὺς θεοὺς . . . εἰδότας**=ἐπειδὴ, ὡς ἐνόμιζεν, οἱ θεοὶ γνωρίζουσι τὸ ὡς σημαίνει αἰτιολογίαν ὑποκειμενικήν.—**εὐχομένους χρυσίον**=εὐχομένους τὴν ἀπόκτησιν χρυσοῦ.—**κυβείαν ἢ μάχην**, δηλ. κέρδος ἐν κυβείᾳ ἢ νίκην ἐν μάχῃ.—**Οὐδὲν διάφορον**, δηλ. εἴτε εὐχεταὶ τις εἰς τὸν θεὸν χρυσίον, ἢ μάχην, εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό. Διότι ὡς εἶναι ἀδηλος ἢ ἐκδοκίς τῆς μάχης, οὕτω εἶναι ἀδηλον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πλουτισμοῦ, **κυβεία**=τὸ παίζειν τοὺς

κύβους.—*τῶν φανερώς ἀδήλων*, ἢ ἔννοια: ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶναι φανερόν ὅτι εἶναι ἀδήλα ὅπως κτλ.

3) Ἐκ τῆς *Ἀπο μικρῶν*—ἀπὸ μικρᾶς περιουσίας· ἢ ἀπὸ σημαίνει τὸ μέσον.—*μειοῦμαι*=ὑπολείπομαι, μειονεκτῶ.—*Οὔτε γὰρ τοῖς θεοῖς*—διότι ἔλεγον ὅτι οὔτε αἱ θεοὶ θὰ ἦσαν καλοί.—*ἄν...* εἶναι, τὸ ἀπαρεμφ. ἐκ τοῦ *ἔφη*.—*κεχαρισμένος*=ἀρεστός,—*ἔπος*=λόγος.—*ἐπαινέτης ἦν καὶ τοῦ ἔπ.*—ἐπῆγει καὶ τὸ ἔπ.—*καδδύναμιν*=κατὰ δύναμιν.—*ἔρδω*=πράττω.—*ἔρδω ἱερά*=προσφέρω θυσίας.—*καλὴν ἔφη παρ...* ἔρδειν=ἔλεγον ὅτι ὡραία συμβουλή εἶναι τὸ νὰ πράττῃ τις κατὰ δύναμιν καὶ πρὸς τοὺς φίλους καὶ πρὸς τοὺς ξένους καὶ εἰς τὰς ἄλλας σχέσεις τοῦ βίου.

4) *Εἰ δέ τι δόξειεν*· ἢ εὐκτική σημαίνει ἐπανάληψιν γινομένην εἰς τὸ παρελθόν=ὁσάκις ἤθελε νομίσει ὅτι.—*παρὰ τὰ σημι*=ἀντιθέτως πρὸς τὰ δεικνύμενα.—*ἡγεμῶν τῆς ὁδ.*=ὁδηγὸς τῆς ὁδ.—*μὴ εἰδῶτα*=καὶ τίνα ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει κτλ.—*φυλαττόμενοι*=προφυλαττόμενοι, θέλοντες νὰ ἀποφύγῃσι. *ἀδοξία*=κακὴ ὑπόληψις.—*ὑπερορῶ*=περιφρονῶ,—ἢ *συμβουλία*=συμβουλή.—*αὐτὸς δὲ πάντα ὑπερεώρα* κ.τ.λ.=αὐτὸς δὲ πάντα τὰ ἀνθρ. περιεφρόνει παραβαλλόμενα πρὸς τὴν συμβουλίην, ἀπέναντι τῆς συμβουλής κ.τ.λ.

5) *Εἰ μὴ τι δαιμόνιον εἶη*=ἂν ἀπρόσπτόν τι ἐκ Θεοῦ δὲν συνέβαινε.—*ἄν...* *διάγει, δηλ. τὸν βίον.*—*τοσαύτης*=τόσον ὀλίγη, ὅσην χρειάζεται τις πρὸς δίκαιαν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ Σωκράτους.—*εὐτελής*=λιτός.—*εἴ τις οὕτως* κτλ.=ἂν τις τόσον ὀλίγα (χρήματα) ἤθελεν ἀποκτᾶ ἐκ τῆς ἐργασίας (=ἐργάζοιτο), ὥστε νὰ μὴ λαμβάνῃ τὰ ἀρκούντα εἰς τὸν Σωκράτην.—*οἶτος*=ἄρτος.—*ἐπὶ τοῦτο*=ἐπὶ τὸ ἐσθίειν.—*οὕτω παρεσκευασμένος*, δηλ. δὲν ἔτρωγε πρὶν πεινάσῃ.—*τὸ ὄψον*=τὸ προσφάγιον.—*ἐπιθυμία τοῦ σίτου*=ὄρεξις. Καὶ σήμερον λέγομεν «Τρώγω ψωμί καὶ ὄρεξι».

6) Ἐκ τῆς *Ἐργωδέσιτατον*=ἐπιπονώτατον, δυσκολώτατον διὰ τὴν λαίμαργίαν των.—*ὥστε φυλάξασθαι* (ἐπεξήγησις τοῦ δ)=νὰ προφυλαχθῶσι δηλ. ἀπὸ τὸ νὰ γεμίσωσι τὴν κοιλίαν των κατὰ κέρρον.—*τὰ πείθοντα* δηλ. αὐτούς, ἐννοοῦνται τὰ ὀρεκτικὰ φαγητὰ καὶ ποτὰ. *ἐσθίειν...* *πίνειν*, ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ *πείθοντα*.—*τὰ λυμαινόμενα γαστέρας*, ἢ πολυφαγία καὶ πολυποσία βλάπτει, ὡς γνωστόν, τὰς κοιλίας καὶ τὰς κεφαλὰς. Τὰς δὲ ψυχὰς βλάπτει, διότι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔχει παραδοθῆ εἰς τὸ φαγητόν καὶ εἰς τὰ ποτὰ δὲν δύναται νὰ ἐπιμεληθῇ τῆς ψυχῆς του.—*ταῦτα*, δηλ. τὰ πείθοντα.

7) *Οἶεσθαι δ' ἔφη ἐπισκώπτων*=ἔλεγε δὲ ἀστεϊζόμενος ὅτι

ἐνόμιζεν.— *τὴν Κίρκην ὅς ποιεῖν*—ὅτι ἡ Κίρκη μετεμόρφωσεν εἰς χοίρους.— *τοιούτοις πολλοῖς*—μὲ τοιαῦτα πολλὰ (δηλ. λυμαινόμενα κτλ.).— *Ἐρμού ὑποθημοσύνη*—διὰ τῆς συμβουλῆς τοῦ Ἑρμοῦ.— *καί . . . ὄντα καὶ ἀποσχόμενον*—καὶ διότι ἦτο ὁ ἴδιος ἐγκρατῆς καὶ διότι ἀπέφυγε κτλ. *ἄπτομαι τῶν τοιούτων*—γεμίζω τὴν κοιλίαν μὲ τοιαῦτα.— *διὰ ταῦτα*, συγκεφαλαιοῖ τὰ τρία προλεχθέντα αἴτια, τὰ ὅποια ὡς ἕμοια συνδέονται διὰ τοῦ *τε . . . καί . . . καί*.— *οὐ γενέσθαι*, ἐξαρκτ. ἐκ τοῦ ἔφη.

Κίρκην. Ἡ Κίρκη ἦτο περιβόητος μάγισσα, ἣν ὁ Ὀμηρὸς καλεῖ καλλιπλόκαμον θεάν, κατοικοῦσα ἐν τινὶ νήσῳ πλησίον τῆς Ἰταλίας. Αὕτη διὰ φαρμάκων μαγικῶν, τὰ ὅποια ἀνεμίγνυε μετὰ τῶν φαγητῶν μετεμόρφωσεν εἰς ζῷα τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν νήσον αὐτῆς. Τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσεῶς μετεμόρφωσεν εἰς χοίρους. Ὁ Ὀδυσσεὺς ὅμως ἀπέφυγε τὴν μεταμόρφωσιν.

8) *Ἐπαιξεν*—ἀστεϊζόμενος ἔλεγε.— *ἅμα σπουδάζων*—ἐν ᾧ συγχρόνως ἐσπούδαζε, σπουδαίως ὠμίλει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

1) *Τεκμαιρόμενοι*—στηριζόμενοι εἰς εἰκασίας. *προτρέψασθαι*, κτλ. ἢ σύνταξις· γεγονέναι μὲν (αὐτὸν) *κράτιστον προτρέψασθαι ἀνθρ. ἐπ' ἀρετὴν*, οὐχ ἱκανὸν δὲ *προαγαγεῖν ἐπ' αὐτήν*. *Προτρέπομαι ἐπ' ἀρετὴν*—παρακινῶ τινα νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. *προάγω ἐπὶ τὴν ἀρετὴν*—ὀδηγῶ τινα εἰς τὴν ἀρετὴν, χρησιμεύω δηλ. ὡς ὀδηγός. Ἡ ἔννοια· οἱ μαθηταὶ τοῦ Σωκρ. ἐλάμβανον μὲν ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ κλίσιν τινὰ πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἐνάρετοι δὲν ἐγίνοντο, διότι ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκρ. δὲν εἶχε τοιαύτην δύναμιν, ὥστε νὰ κάμνῃ τοὺς διδασκομένους ἐναρέτους. *σκεπόμενοι*—ἀφ' οὗ σκεφθῶσι. *κολαστηρίου ἔνεκα*—πρὸς ἐξέλεγχιν. *κολαστήριον*—μέσον σωφρονισμοῦ. *τοὺς οἰμένους πάντα εἰδέναι*, δηλ. τοὺς σοφιστὰς καὶ πάντα δοκησίσοφον. *συνημερεύω*—διέρχομαι τὴν ἡμέραν μετὰ τινος. *δοκιμαζόντων* (ἢ δοκιμαζέτωσαν), γ' πληθ. τῆς προστακτικῆς. *βελτίους*, ἢ οἷους παρελάμβανεν.

Κολαστηρίου ἔνεκα. Οἱ λόγοι τοῦ Σωκρ. παραβάλλονται πρὸς κολαστήριον, διότι ἠνάγκαζον τοὺς ἐλεγχομένους νὰ ὁμολογῶσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τοὺς νομίζοντας ὅτι πάντα γνωρίζουν, ὅτι οὐδὲν ἐγνώριζον.

2) *Δέξω*—θα διηγηθῶ. *περὶ τοῦ δαιμονίου*—περὶ τοῦ θεοῦ, δηλ. τοῦ θεοῦ. *καταμαθὼν γάρ*· ὁ γάρ—δηλα δὴ. *ἔστιν οὖς τινας*

κτλ.—εἰσὶ τινες οὗς τεθαύμακκας, ἢ τεθαύμακκάς τινας κτλ. ἐπὶ σοφία—διὰ σοφ., σοφία ἐνταῦθα ἢ ἔξοχος γνώσις πάσης ἐπιστήμης.

Ἀριστοδῆμος: Ἀθηναῖος ὅστις κατ' ἀρχάς μὲν ἦτο ἄθεος, ὡς χαρακτηρίζει αὐτὸν ἐνταῦθα ὁ Ξενοφῶν, διότι οὔτε προσηύχето, οὔτε ἐθυσίαζεν, οὔτε ἔκκιμεν χρῆσιν τῆς μαντικῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα κατεγέλα. Θεοὺς δὲν παρεδέχето. Ὁ Σωκρ. ἐπιχειρεῖ νὰ καθοδηγήσῃ αὐτὸν εἰς λογικὴν τινὰ πίστιν περὶ ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ, τοῦ δαιμονίου, ὡς λέγει. Ἐπειτα ὁ Ἄρ. ἐγένετο φίλος καὶ ἐνθερμος θιασώτης τοῦ Σωκράτους.

3) **Καὶ ὄς**—καὶ οὗτος ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἢ ἀναφορικὴ ἀντων. ἔχει σημασίαν δεικτικῆς. **τὸ ἔπος**—λόγος, ἐπικὴ ποίησις, ἠρωτικὴ ποίησις. **διθυράμβος**—σφοδρὸν καὶ ἐνθουσιῶδες ἄσμα, τὸ ὅποιον ἐψάλλετο ὑπὸ χοροῦ κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Διονύσου πέριξ τοῦ βωμοῦ αὐτοῦ· ἐπὶ διθυράμβῳ, ἢ ἐπὶ μετὰ δοτικῆς σημαίνει τὴν αἰτίαν.

Μελανιπλίδης: λυρικός ποιητὴς καὶ περίφημος διθυραμβοποιὸς ἐκ Μήλου, σύγχρονος τοῦ Σωκράτους.

Σοφοκλῆς: περίφημος τραγικός ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 495 καὶ ἀποθανὼν τῷ 406 π. Χ. θεωρεῖται ὁ τελειότερος τῶν τραγικῶν.

Πολύκλειος: περίφημος ἀγαλματοποιὸς ἐκ Σικυῶνος, σύγχρονος τοῦ Σωκράτους.

Ζεῦξις: εἰς τῶν περιφημοτέρων ζωγράφων τῆς ἀρχαιότητος, καταγόμενος ἐξ Ἡρακλείας τῆς Ἰταλίας, σύγχρονος καὶ οὗτος τοῦ Σωκράτους.

4) **Πότερα**—πότερον. **εἰδωλον**—ὁμοίωμα, ἀγαλμα. **πολὴν νῆ Δία οἱ ζῶα**, δηλ. ἀπεργαζόμενοι ἀξιοθαυμαστότεροι δοκοῦσί μοι εἶναι. **μὴ τύχη... ἀλλ' ὑπὸ γνώμης γίνεταί**: διὰ ποικίλιαν συντάξεως ἔγραψεν οὕτω ὁ Ξενοφῶν, ἀντὶ **μὴ τύχη... ἀλλὰ γνώμῃ γνώμῃ** ἐνταῦθα—ὁ νοῦς ὁ δημιουργήσας καὶ συντηρῶν τὰ πάντα. Εἰ περ γε μὴ τύχη κτλ.—ἐὰν τὰ ζῶα δὲν γίνωνται τυχαίως πως, ἀλλ' ἐκ προνοίας· ἐὰν τουτέστι ὑπάρχῃ δημιουργός τις αὐτῶν καὶ δὲν γίνωνται ἐκ τύχης. **ἀτέκμαρτος**—ὃν δὲν δύναται τις ἐξ εἰκασίας νὰ ἐννοήσῃ, ἀσαφές, ἀξήλως. **τῶν ἀτεκμαρτῶς ἐχόντων** κτλ.—ἐκ δὲ τῶν πραγμάτων τὰ ὅποια δὲν δύναται τις ἐξ εἰκασίας νὰ ἐννοήσῃ πρὸς ποῖον σκοπὸν ὑπάρχουσι καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων φανερώς πρὸς ὠφέλιμον σκοπὸν, τίνα κρίνεις ἔργα τύχης, καὶ τίνα ἔργα προνοίας; **πρέπει μὲν** (=μὴν)—πρέπει βεβαίως, ὁ μὲν βεβαιωτικῶς.

ἰ) **Ποιῶν**—ὃς ἐποίει, ὁ ποιητής, ὁ δημιουργός. **δι' ὧν αἰσθά-**

νονται—τὰ αἰσθητήρια. ἕκαστα—τὰ αἰσθητά. ὁσμῶν γε μὴν, μετέβαλε τὴν σύνταξιν ἀντί: ρίνας δὲ ὁσφραίνεσθαι τὰς ὁσμάς κτλ. ἡδὺς = εὐάρεστος. ὁ γνώμων (γιγνώσκω) = κριτής. ἐνεργάζομαι = κατασκευάζω ἐντός. Ἡ γεν. ὁσμῶν εἶναι ὑποκειμενική, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ὄφελος. Τό γε μὴν σημαίνει προσθήκην. γλυκέων... ἡδέων γλυκέα εἶναι τὰ διὰ τῆς γεύσεως δοκιμαζόμενα, ἡδέα δὲ τὰ καθ' ὄλου τέρποντα τὸ σῶμα καὶ τὰς ὀρέξεις. Ἐτέθη ἐν τούτῳ ὁ προσδιορισμὸς διὰ στόματος, ὅπως ὀρισθῆ τὸ διὰ τῆς γεύσεως μόνον αἶσθημα τῆς ἡδονῆς. Ἐπομένως τὸ μὲν πρῶτον εἶναι μερικόν, τὸ δὲ δεύτερον γενικώτερον. δριμύς = ὀξύς.

Ἐνταῦθα ὁ Σωκρ. ἐκ τῆς σκοπιμότητος τῶν ἀνθρωπίνων ὀργάνων ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξιν τῆς θείας προνοίας καὶ ἐπομένως αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅστις τόσον θαυμασῶς συνήρμωσε τὰ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα.

6) Καὶ τόδε, δηλ. ὅπερ μέλλει νὰ λεχθῆ, ὡς ἐπεξήγησις δὲ ἀκολουθοῦσι τὰ ἀπερέμφ. θυρῶσαι... ἐμφῦσαι... ἀπογεισῶσαι, εἰς ἃ ὑποκ. εἶναι τὴν πρόνοιαν πρόνοια = προβλεπτικὴ μέριμνα: ἔοικα = ὁμοιάζω. βλεφάροις θυρῶσαι = νὰ κατασκευάσῃ τὰ βλέφαρα ὡς θυρώματα τῆς ὄψεως. θυρῶ-ω = κλείω διὰ θύρας. χρῆσθαι τι = νὰ μεταχειρίζεται εἰς χρῆσιν τινα (εἰς τι). Τό τι εἶναι σύστοιχον ἀντικ. τοῦ χρῆσθαι: ἀνα-πετάννυμι = ἀνοίγω. ὡς = ἔνα: ἡθμόν = διυλιστήριο, στραγγιστήρι. εἶναι κατηγ. τοῦ βλεφαρίδας (= ὡς στραγγιστήρι). ἐμφῦω = ἐμφυτεύω. ἀπογεισῶσαι = νὰ ἀποφράξῃ, ἀφ' οὗ περιέβαλεν ὡς διὰ γείσου. Τὸ ρῆμα ἀπογεισῶ (= περιβάλλω τι διὰ γείσου, διὰ προεσοχῆς, κορνίζας) εἶναι σύνθετον ἐκ τῆς προθ. ἀπό καὶ γεισῶ, ὅπερ παράγεται ἐκ τοῦ γείσον. Γείσον εἶναι τὸ ἀνώτατον μέρος οἰκοδομήματος, ὅπερ προεξέχει τῆς στέγης κατὰ πάσας τὰς πλευράς καὶ προσυλάττει τοὺς τοίχους ἀπὸ τῶν καταπιπτόντων ὑδάτων τῆς βροχῆς. Ὁ συγγραφεὺς μεταχειρίζεται τὸ ρῆμα ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν ὀφρύων, αἱ ὁποῖαι ὡς διὰ γείσου προσυλάττουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ ἐκ τῆς κεφαλῆς καταρρέοντος ἰδρώτος. κακουργῶ = βλάβω. Δέχεσθαι τὰ ἀπαρ. δέχεσθαι μὲν... μὴ ἐμπίπλασθαι δέ... καὶ τοὺς μὲν... εἶναι... τοὺς δὲ γομφίους οἴους (εἶναι)... καὶ καταθεῖναι, ἅτινα συγκεφαλαιῶνται διὰ τῆς ἐπομένης ἀντων. ταῦτα εἶναι ὑποκείμενα τοῦ τύχης ἢ γνώμης ἔργα ἐστί. οἴους τέμνειν = τοιοῦτους ὥστε νὰ τέμνωσι. τοὺς δὲ γομφίους, ἢ σύνταξις. τὸ δὲ (εἶναι) τοὺς γομφίους τοιοῦτους οἴους (= ὥστε) λεαίνειν δεξαμένους. οἴος, μετ' ἀπαρ. = τοιοῦτος ὥστε. γομφίος = τρα-

πεζίτης. *λεαίνω* = κάμνω τι λείον, συντρίβω. *δι' οὐ ὧν ἐπιθυμῶ* = δι' οὐ εἰσπέμπονται ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὰ ζῆα ἐπιθυμοῦσι. *προνοητικῶς πεπραγμένα* = ἀφ' οὗ μετὰ τόσης προβλεπτικῆς μερίμνης ἐγένοντο. *ταῦτα... ἀπορεῖς* τὸ *ταῦτα* εἶναι ἀντικ. τοῦ *ἀπορεῖς* παρίσταται ἐνταῦθα ὡς αἰτ. τοῦ κατὰ τι ἢ τῆς ἀναφορᾶς = ὡς πρὸς ταῦτα.

7) *Οὐ μὰ τὸν Δία*, δηλ. ἀπορῶ Ἄλλ' οὕτω γε σκοπούμεν. ἢ σύνταξις. ἀλλὰ τινι σκοπούμεν (= ὡς πρὸ τινος ἐξετάζοντα) οὕτω ἔοικε ταῦτα τεχνήματι σοφοῦ τινος κτλ. *τὸ τέχνημα* = τὸ ἔργον. *τὸ δὲ ἐμφῶσαι*, ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἠγούμενων τὸ ῥήμα *τί δοκεῖ σοι; αἰ γεινάμεναι* = αἰ γεννήσασαι, αἰ μητέρες. *ἔρωτα* = τὴν ἐπιθυμίαν. *ἐκτρέφειν*, δηλ. τὰ γεννώμενα, τὰ τέκνα. *πόθος* = ἐπιθυμία τοῦ ἀπόντος, ἐν ᾧ ἔρωσ = ἐπιθυμία τοῦ παρόντος (κατὰ τὴν συνήθη διαφοράν), ἀμέλει, προστ. τοῦ ἀμελῶ = μὴ σὲ μέλῃ; ἐνταῦθα ἐπιρρηματικῶς = βεβαίως, ἀναντιρρήτως.

8) *Φρόνιμον* = φρόνησιν, νοῦν. *γοῦν* = τοῦλάχιστον λοιπόν, βεβαίως καὶ ταῦτα = καὶ μάλιστα. *Καὶ τῶν ἄλλων* κτλ. ἢ σύνταξις καὶ ὅτι τὸ σῶμά σου συνήρμοσταί σοι λαβόντι μικρὸν μέρος ἐκάστου τῶν ἄλλων μεγάλων δήπου ὄντων. Ἡ ἐννοία καὶ (ἐνῶ γνωρίζεις) ὅτι τὸ σῶμά σου ἔχει συναρμοσθηθῆ διὰ τῆς λήψεως μικροῦ μέρους ἐξ ἐκάστου (τῶν συστατικῶν), τὰ ὁποῖα βεβαίως ἴσως (= δήπου) εἶναι μεγάλα. *νοῦν δὲ μόνον* ἢ σύνταξις: *δοκεῖς δ' ἄρα μόνον* σὲ εὐτυχῶς πως συναρπάσαι νοῦν οὐδαμοῦ ὄντα ἢ ἐννοία νομίζεις δὲ ὅτι μόνος σὺ κατ' εὐτυχῆ τινὰ τρόπον μετὰ βίας ἤρπασες νοῦν ἂν καὶ οὐδαμοῦ ὑπάρχει; *συναρπάξω* = μετὰ βίας ἀρπάξω. *καὶ τότε τὰ ὑπερμεγέθη* ὁ Σωκρ. λέγων ταῦτα ἴσως ἔδειξε διὰ τῆς χειρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν γύρω κόσμον. *δι' ἀφροσύνην* = ἐπειδὴ δὲν ἔχουσι νοῦν; δηλ. αἰτιον τῆς τάξεως εἶναι ἢ ἀφροσύνη; *Εὐδιάκιως ἔχειν* = εἶναι ἐν τάξει.

Ἐρώτα γοῦν καὶ ἀποκρινοῦμαι. Ὁ Σωκράτης ἐρωτᾷ τὸν Ἀριστόδημον, ἐὰν νομίζῃ *φρόνιμόν τι ἔχειν*. Ὁ Ἀριστόδημος ὑπὸ ταύτης τῆς ἀπροσδοκίτου ἐρωτήσεως, ἥτις κατὰ παῖον τρόπον συνδέεται πρὸς τὰ προηγούμενα δὲν ἐνόησε, θορυβηθεὶς τρόπον τινὰ δὲν θέλει νὰ ἀπαντήσῃ ἀπλῶς ὅτι νομίζει *φρόνιμόν τι ἔχειν*, ἀλλὰ ἀποφεύγων τὴν ἐρώτησιν τοῦ Σωκρ. ἀποκρίνεται: ἐξακολούθει τὴν ἐρώτησίν σου καὶ θὰ ἀποκριθῶ.

9) *Μὰ Δι' οὐ γὰρ δεῶ*, κτλ. τὸ πληρῆς: *Μὰ Δι' ἄλλοθι οὐδαμοῦ οὐδὲν οἶομαι φρόνιμον εἶναι* οὐ γὰρ δεῶ κτλ. *κυρίους*

=κυβερνήτας τῶν εὐτάκτως ἐχόντων. ὡσπερ δηλ. *δρῶ τῶν ἐνθάδε* = τῶν ἐν τῇ γῇ ἐνταῦθα. *τοὺς δημιουργοὺς* = τοὺς κατασκευαστάς τῶν ἐνταῦθα γινομένων. *Δημιουργοὶ* καλοῦνται οἱ ὠφέλιμα εἰς τὸν λαὸν ἔργα ἐργαζόμενοι. π. χ. οἱ τέκτονες, οἱ χαλκουργοί, κτλ. Ἐκ τούτων δημιουργὸς ἐκλήθη καὶ ὁ Θεός. *Οὐδὲ γὰρ τὴν σαυτοῦ* κτλ., τὸ πλήρες: *οὐχ ὀρεῖ* τοὺς κυρίους, οὐδὲ γὰρ κτλ. *κατὰ γε τοῦτο* = συμφώνως τοῦλάχιστον πρὸς ταύτην τὴν ἀρχήν. *γνώμη* = μέ νοῦν, λελογισμένως. *τύχη* = τυχαίως.

10) *Οὐ-τοι* = οὐχὶ βεβαίως. *ὑπερορῶ* = καταφρονῶ. *ἢ ὡς...* *προσδεῖσθαι* = ἢ ὥστε νὰ ἔχη ἀνάγκη τῆς ἐμῆς θεραπείας (= τιμῆς, λατρείας). Τὸ ὡς καὶ τὸ ὥστε μετ' ἀπαρ. τίθεται ὡς β' ὄρος συγκρίσεως, ὅπως δηλώσῃ τὸ δυσανάλογον. *μεγαλοπρεπέστερον ἢν ἀξιοῖ σε θεραπεύειν*, ὑποκ. τῆς προτάσεως *τὸ δαιμόνιον*, τὸ δὲ σὲ ἀντικ. τοῦ *θεραπεύειν*. Ἡ ἔννοια: ὅσον τὸ δαιμόνιον ἂν καὶ εἶναι μεγαλόπρεπέστερον σοῦ κρίνει ἀξίον νὰ προνοῇ καὶ φροντίξῃ (θεραπεύειν σε) περὶ σοῦ τόσον περισσότερον σὺ πρέπει νὰ τιμᾷς αὐτό.

11) *Ἐπειτ'*, τὸ *ἔπειτα* ἐν ἐρωτήσῃ τίθεται, ἵνα δηλώσῃ ἀπορίαν καὶ θαυμασμόν (= μεθ' ὅλα ταῦτα, τούτων οὕτως ἐχόντων). *ἀνέστησαν* = ἐποίησαν νὰ ἴσταται, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ λοιπὰ ζῶα. *προορῶ πλέον* = βλέπω μακρύτερον· ἢ *πρὸ* σημαίνει ἐμπρὸς καὶ μακρὰν. *πλέον*, ἢ τὰ ἄλλα ζῶα. *τὰ ὑπερθεν* = τὰ ὑπεράνω ἡμῶν. *ἔπειτα τοῖς μὲν* μετὰ τὸ *πρῶτον* μὲν ἐπὶ ἀπαριθμήσεως ἀκολουθεῖ τὸ *δεύτερον*, καὶ συνήθως τὸ *εἶτα ἢ ἔπειτα*. *ἔρπετοῖς* = ζῴοις· ἐκείνων, δηλ. τῶν ἄλλων ζῴων. *Αἱ τὰ πλεῖστα...* *ἐξεργάζονται*· ὑπονοοῦνται αἱ διάφοροι ἐργασίαι, ἅς ὁ ἄνθρωπος διὰ τῶν *χειρῶν* ἐκτελῶν καθίσταται εὐτυχέστερος ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα.

12) *Καὶ μὴν...* *ἐχόντων* = καὶ πρὸς τούτοις βεβαίως... ἐνῷ τὰ ἄλλα ζῶα π. ἔχουσι κτλ. *οἶαν* = τοιαύτην· ὥστε ἄλλοτε εἰς ἄλλο μέρος τοῦ στόματος ψαύουσα κτλ. *ἀρθροῦν τε τὴν φ.* = καὶ νὰ ἐκβάλλῃ ἔναρθρον φωνήν. *σημαίνω* = φανερόν.

13) *Κρατίστην*, κατηγγ. ὥστε εἶναι κρατίστην. *θεῶν...* *ἦσθηται*, πρόληψις ἀντὶ *ἦσθηται* *οὗ θεοὶ εἰσι*. *τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα*, ἐννοεῖ τὸν κόσμον, τὸ σύμπαν. *τῶν συνταξάντων* = οἱ ὅποιοι τὰ μέγ. καὶ κάλλ. ἔκαμον ἐν τάξει καὶ ἀρμονίᾳ. *φῦλον*, ἔχει περιληπτικὴν σημασίαν. *τὶ φῦλον* (= φυλή, γένος) *ἢ ἄνθρωποι* = τίνα ἄλλα ζῶα ἢ οἱ ἄνθρωποι. *τὸ θάλπος* = ἡ ζέστη. *νόσοις ἐπικουρῶ* = παρέχω βόηθειαν εἰς τὸν πάσχοντα ἐναντίον τῆς νόσου. *ἢ πρὸς μαθ.* *ἐκπο-*

νησαι, ἀμεταβ.—ἦ νὰ κοπιᾷσῃ πρὸς μάθησιν. *διαμένημαί τι*—ἐν-
θυμοῦμαί τι πάντοτε.

14) *Οὐ γάρ, ὁ γάρ*, αἰτιολ. *κατάδηλον*, δηλ. ἐστί. *παρὰ τᾶλλα ζῶα*—παραβαλλόμενοι πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα. *βιοτεύω*—ζῶ. *κρατι-
στεύοντες*—ὄντες κράτιστοι, ὑπερέχοντες καὶ κατὰ τὴν φύσιν καὶ
κατὰ τὸ σῶμα κτλ. *βοὸς ἂν ἔχων... ἐδύνατ' ἂν*, ὁ ἂν διὰ τὰ πα-
ρεμπεσόντα ἐπανελήφθη εἰς τὸ ῥήμα· ἦ δὲ μετοχ. *ἔχων* εἶναι ὑποθ.
=εἰ εἶχε. *ὄσα χεῖρας ἔχει*, ὡς δηλ. οἱ πίθηκοι· *πλέον οὐδὲν ἔχουσι*
=κατ' οὐδὲν πλεονεκτοῦσι τῶν ἄλλων ζώων, τὰ ὅποια δὲν ἔχουσι
χεῖρας. *ἀμφοτέρων*, ποίων; *ὅταν τί ποιήσωσι*—ἀλλὰ τί ἐστὶν ἐκεῖνο,
ὃ ἔταν οἱ θεοὶ ποιήσωσι. *νομιεῖς μέλλ.* τοῦ νομίζω.

15) *Ὡσπερ σοὶ σὺ φῆς πέμπειν αὐτοὺς*—καθὼς σὺ λέγεις ὅτι
αὐτοὶ στέλλουσι πρὸς σέ. *συμβούλους*, δηλ. *συμβούλους* συμβου-
λεύοντας ὅ,τι χρὴ ποιεῖν καὶ μὴ π.—*οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς*—δὲν νο-
μίξεις ὅτι αὐτοὶ καὶ εἰς σέ λέγουσι (φανερῶνουσι). *τέρατα*—τὰ ἔκ-
τακτα φυσικὰ φαινόμενα. καὶ ἰδίως τὰ οὐράνια. *ἐν ἀμελείᾳ κατατί-
θενται*—ἀμελοῦσι. *ἀλλὰ σὲ ἐξαιροῦντες... κατατίθενται*, ὁ λόγος
ἀπὸ πλαγίου ἐτρέπη εἰς ὀρθόν, ἀντὶ σὲ *ἐξαιροῦντας κατατίθεσθαι*
(δοκεῖς).

Ὡσπερ σὺ φῆς κτλ. Ὁ Ἀριστοῦδημος ὑπαινίσσεται τὸ δαιμό-
νιον τοῦ Σωκράτους, περὶ οὗ ἐκφράζεται εἰρωνικῶς (παρβλ. 1, 1, 2,
Διετεθρῦλητο γὰρ ὡς φαίη Σωκράτης τὸ δαιμόνιον ἐαυτῷ σημαίνειν
κτλ.). *Ἀθηναίοις... Ἕλλησι... πᾶσιν ἀνθρώποις*. Ἀπὸ τῶν μερι-
κωτέρων προβαίνει εἰς τὰ γενικώτερα, δεικνύων ὅτι ὁ Θεὸς φροντί-
ζει περὶ πόλεων, ἔθνων καὶ ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος· ἐπομένως καὶ
περὶ ἀτόμων.

16) *Οἶε δ' ἂν... ἐμφῦσαι* (ὅτι ἐνέφυσαν ἂν)—νομίξεις δὲ ὅτι
οἱ θεοὶ ἤθελον ἐμπνεύσει τὴν γνώμην εἰς τοὺς ἀνθρώπους κτλ. *ἱκανοὶ
εἶσι*, οἱ θεοὶ. *δυνατοὶ ἦσαν*, δηλ. εὐ καὶ κακῶς ποιεῖν. *αἰσθῆσθαι
ἂν*, ὑποκ. τοὺς ἀνθρώπους—καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐὰν ἐξηπατῶντο
(ὑπὸ τῆς τοιαύτης ἰδέας δηλ. ὅτι οἱ θεοὶ εἶναι ἱκανοὶ εὐ καὶ κακῶς
ποιεῖν) οὐδέποτε ἤθελον ἐννοήσει (τὴν ἀπάτην αὐτῶν) κτλ.

Πολυχρονιώτατα, αἱ πόλεις καὶ τὰ ἔθνη ὀνομάζονται πολυχρο-
νιώτατα, διότι παραμένουσι συνήθως ἐπὶ μακρότατον χρόνον, ἐν ᾧ
τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος εἶναι βραχύς· ὀνομάζονται δὲ *σοφώτατα*, διότι
οἱ νόμοι συντάσσονται τῇ συνεργασίᾳ ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι διαπρέπου-
σιν ἐπὶ πολυμαθείᾳ καὶ ἐμπειρίᾳ.

Αἱ *φρονιμώταται ἡλικίαι*, δηλ. ἡ ἀνδρική καὶ ἡ πρεσβυτική.

17) Ὁγαθέ, ἀνάλογον πρὸς τὰ σήμερον ἐν χρήτει ὦ καλέ, ὦ εὐλογημένε. ἐνὼν=ἐνυπάρχων δηλ. ἐν τῷ σώματι. τὸ σὸν σῶμα, συναπτεόν τῷ μεταχειρίζεται.—τὴν ἐν τῷ παντὶ φρόνησιν=ἔτι ἢ φρόνησις ἢ φαινομένη ἐν τῇ συντάξει τοῦ σύμπαντος κόσμου.—ἡ δὲ ἤ =ἀρεστὸν ἢ. οὕτω τίθεσθαι=ἔτι οὕτω κανονίζει, ρυθμίζει. καὶ μὴ, δηλ. οἶεσθαι. δύνασθαι, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ οἶεσθαι, ὡς καὶ τὰ ἐπόμενα ἀπαρέμφ. εἶναι, δύνασθαι καὶ μὴ ἰκανὴν εἶναι.—ὄμμα=βλέμμα, ὄρασις. τὸν δὲ τοῦ θεοῦ ὀφθαλμόν, ἔννοεῖ τὴν ἐπὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου ἐπίβλεψιν τοῦ Θεοῦ. ἅμα πάντα ὄραν, ὁ Θεὸς διὰ τούτων ὀρίζεται ὡς παντεπόπτης.

Στάδιον εἶναι μέτρον μήκους 600 ποδῶν. Περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ. Αἱ χῶραι αὗται πρὸς Δ. καὶ Ν. ἦσαν ἀπὸ τὰς πλέον μεμακρυσμένας, μεθ' ὧν οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐπικοινωνίαν.

18) Θεραπεύω=περιποιουμί. ἀντιθεραπεύω=περιποιουμί ἀμειψαίως. ἦν μέντοι=ἐὰν βεβαίως ἢ σύνταξις: ἦν μέντοι ὡσπερ γινώσκεις καὶ καταμανθάνεις... οὕτω καὶ πείραν λαμβάνης εἰ ἐθέλησους... γνώσει τὸ θεῖον κτλ. θεραπεύων, μετ. τροπ.=διὰ τῆς περιποιήσεως, τιμῆς. περὶ τῶν ἀδήλων τοῖς ἀνθρ.=περὶ ἐκείνων ἃ ἀδηλόν ἐστὶ τοῖς ἀνθρ. ὅπως ἀποδήροιο. γνώσει τὸ θεῖον, πρόληψις, ἀντί: γνώσει ὅτι τὸ θεῖον τοιοῦτόν ἐστι.

19) Οὐ μόνον, συναπτεόν τῷ ὁπότε... ὄρῳντο=ὁπότε ὑπὸ τῶν ἀνθρ. ὄρῳντο=δυσάκεις ὑπὸ τῶν ἀνθρ. ἐδλέποντο. Αἱ εὐκτικαὶ ὄρῳντο καὶ εἶεν σημαίνουσιν ἐπανάληψιν τῆς πράξεως. ἀπέχεσθαι ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποιεῖν. ἐπέπερ ἠγήσαντο=ἐπειδὴ βεβαίως ἠθέλον νομίσει, ἠθέλον πιστεύσει. Ἡ εὐκτικὴ σημαίνει ἀπλήγν κρίσιν τοῦ ὑποκειμένου· μηδὲν ἂν ποτε, ὁ ἂν συναπτεός τῷ διαλαθεῖν=ἔτι οὐκ ἂν διαλάθαι τοὺς θεοὺς οὐδὲν (ἐξ ἐκείνων) ἃ πράττειεν. Ὁ Σωκρ. διὰ τῶν λόγων του ἔκαμνεν ὥστε οἱ συναστρεφόμενοι νὰ ἀπέχωσι τῶν κακῶν πράξεων οὐ μόνον πρὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἦσαν μόνοι (ἐν ἐρημίᾳ) καὶ δὲν ἐδλέποντο ὑπ' οὐδενός. Ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ Σωκράτους συμπίπτει πρὸς τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκε τοὺς μαθητάς του νὰ μὴ εἶναι ὑποκριταὶ καὶ νὰ μὴ πράττωσι τὸ καλὸν πρὸς τὸ θεαθῆναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1) Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια=ἐπειδὴ, ἀφ' οὗ βεβαίως καὶ ἡ κτλ. Πολλάκις ἐκφέρεται διὰ τοῦ εἰ πρότασις ὑποθετικὴ, ἥτις παριστάνουσά τι βέβαιον, ἰσοδυναμεῖ πρὸς αἰτιολ. πρότασιν. ἐγκράτεια=τὸ νὰ

εἶναι τις κύριος ἑαυτοῦ, δηλ. τῶν ἑαυτοῦ ἐπιθυμιῶν. εἰ προῦβίβαζε (τοὺς συνόντας) εἰς ταύτην λέγων τοιαῦτε (=διὰ τοῦ λέγειν τοιαῦτα περίπου, ὅποια τὰ ἔξης). **προβιβάζω**=ἡδηγῶ. **αἰροῦμαι**=ἐκλέγω. **χειροῦμαι-οὔμαι**=καθιστῶ τινα ὑποχείριον, καταβάλλω. **ἦτω γαστρὸς**=μὴ κύριον τῆς κοιλίας, δοῦλον τῆς κ., οὕτω ἦτων οἴνου, ὕπνου κτλ. **κρατῶ τινα**=νικῶ τινα, κρατῶ τινος=εἶμαι κύριός τινος.

2) **Ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου**=εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου· τοῦ βίου γεν. ἀντικειμενική, πρβλ. τελευτῶ τὸν βίον. **ἐπιτρέψαι τῷ** (τινι)=νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς τινα. **παῖδας ἄρρενας**, ἀντικ. τοῦ παιδεῦσαι. **παρθέτους**=ἀγάμους. **ἀκρατῆς**=ὁ μὴ ὢν κύριος ἑαυτοῦ. **βόσκημα** (βόσκω)=τὸ βοσκόμενον ζῷον, κατὰ πληθ. θρέμματα, κτήνη. **ταμιεῖα**=ἀποθήκας. **ἔργων**=γεωργικῶν ἐργασιῶν. **διάκονος**=ὑπηρέτης εἰς τὴν τράπεζαν. **ἀγοραστῆς**=ὑπηρέτης ἀγοράζων τὰς τροφὰς τὰς ἀναγκαίους εἰς τὸν οἶκον. **προῖνα**=δωρεάν, αἰτιατ. μεταπεσοῦσα εἰς ἐπιρρ. σημεῖον.

3) **Εἰ μὴ... δεξαίμεθ' ἄν**=ἂν εἶναι ἀληθές ὅτι μὴδὲ δοῦλον... ἠθέλομεν δεχθῆ κτλ. Ὁ ὑποθ. εἰ μετ' εὐκτικῆς μετὰ τοῦ δυνητικοῦ ἄν οὕτω ἀποδίδεται. **οὐτόν γε φυλάξασθαι τ. γενέσθαι** ἢ σύνταξις: πῶς οὐκ ἄξιόν ἐστι φυλάξασθαι (ἕκαστόν) γενέσθαι αὐτόν γε τοιοῦτον=πῶς δὲν εἶναι ἄξιον ἕκαστος (δηλ. ἐλεύθερος, μὴ δοῦλος) νὰ προφυλαχθῆ ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ γίνῃ αὐτὸς τοιοῦτος.—**τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρήματα**=ἀφαιρούντες τὰ χρήματα ἀπὸ τοὺς ἄλλους (ἀφαιροῦμαι τινός τι). **κακοῦργος τῶν ἄλλων**, ἢ γεν. **τῶν ἄλλων ἀντικειμενική**=βλαβερός εἰς τοὺς ἄλλους (κακὰ ἐργαζόμενος τοὺς ἄλλους). **Εἰ γε**=ἐπειδή, ἀφου πρβλ. § 1. **τὸν οἶκον φθείρειν**=κατασπαταλᾶν τὴν περιουσίαν.—**Καὶ γὰρ οὐχ ὥσπερ οἱ πλεονέκται**. Ἡ ἔννοια: ὁ ἀκρατῆς εἶναι πολὺ χειρότερος τοῦ πλεονέκτου. Διότι ὁ πλεονέκτης ἀδικεῖ μὲν τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ νομίζει ὅτι πλουτίζει τὸν ἑαυτόν του, ἐν ᾧ ὁ ἀκρατῆς καὶ τοὺς ἄλλους βλάπτει καὶ πολὺ περισσότερο τὸν ἑαυτόν του.

4) **Ἐν συνοσίᾳ**=ἐν συναναστροφῇ. **τίς ἂν ἠσθεῖη τῷ τοιούτῳ**=τίς ἠθελενεὐχαριστηθῆ μετὰ τὸν τοιοῦτον (ἠσθεῖη, εὐκτ. παθ. ἀορ. τοῦ ἠδομαι τινι=εὐχαριστοῦμαι εἰς τινα). **τὸ ὄψον**=τὸ προσφάγιον. **κρηπίς-ἴδος**=θεμέλιον. Ἡ ἀρετὴ παρίσταται ὡς οἰκοδόμημα, τοῦ ὁποῦ θεμέλιον θεωρεῖται ἡ ἐγκράτεια. **κατασκευάσασθαι**=νὰ κατασκευάσῃ ἐν ἑαυτῷ, ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ. **Τὸ κατασκευάζειν** ἐτέθη ἐν σχέσει πρὸς τὸ **κρηπίδα**.

4) **Ἄνευ ταύτης**, τίνος; ἢ **τίς οὐκ ἄν**. ἢ σύνταξις: ἢ τίς, δου-

λεύων ταῖς ἡδοναῖς, οὐκ ἂν διατεθείη αἰσχροῦς καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Τὸ σῶμα καὶ τὴν ψ. αἰτ. τῆς ἀναφορᾶς. εὐκτιδὸν εἶναι=δεῖν εὐχεσθαι. δούλου τοιοῦτου, δηλ. ἀκρατοῦς. δουλεύοντα ταῖς τ. ἡδ. =εάν εἰναι τις δούλος εἰς τὰς τ. ἡδ. κτλ. ἱκετευτέον (εἶναι), ἐκ τοῦ δοκεῖ=δεῖν ἱκετεῦειν. οὕτως... ἂν σωθῆι, ἢ ὑπόθ. περιέχεται ἐν τῇ ἐπιρρ. οὕτως=εἰ τύχοι δεσποτῶν ἀγαθῶν.—δεσπότης=κύριος.

Νῆ τὴν Ἡραν. Ὁ τύπος οὗτος τοῦ ἔρκου, ὁ ὁποῖος προτιμᾶται ὑπὸ τῶν γυναικῶν, εἶναι συνήθης εἰς τὸν Σωκράτην.

6) **Τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν**=τῶν ἡδονῶν ὧν ἡ ψυχὴ διὰ τοῦ σώματος ἀπολαύει. **κρατῶνινος**=εἶμαι κύριός τις. **δεσπότην ἑαυτοῦ καθιστάναι**, δηλ. ἐκείνον παρὰ τοῦ ὁποῖου λαμβάνει χρήματα. **δεσπότην καθίστημι**=κύριον καθιστῶ. **οὐδεμιᾶς ἦτιον αἰσχράν**, λιτότης. ἀντί: πασῶν αἰσχίω.

Τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις. Κατὰ ταῦτα ὁ Σωκράτης δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ τέλειος τύπος διδασκάλου. Οὐ μόνον ἐδίδασκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν βίον του ἐφήρμοζεν αὐτὸς πρῶτος τὰ τῆς διδασκαλίας του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

1) **Ἐπισκεψώμεθα**=ἄς ἐξετάσωμεν, ὑποτ. μ. ἀορ. τοῦ ἐπισκοπέω-ῶ. καὶ ἀλαζονείας, ὁ καὶ προσθετικὸς=ἐκτὸς τῶν λεχθέντων. **ἀλαζονεία**, εἶναι τὸ νὰ προσποιῆται τις ἢ ὑπόσχηται ὅτι ἔχει τι, ἐνῶ δὲν ἔχει αὐτό, π. χ. ὅτι εἶναι πλουσιώτερος παρ' ὅτι εἶναι. **ἀεὶ γάρ**, ὁ γάρ, διασκηρικὸς. **ὁδὸς** δηλ. ἄγουσα ἐπ' εὐδοξίαν. **ἀγαθὸς**=ἱκανὸς, ἔμπειρος. **εὐδοξία**=καλὴ φήμη, δόξα. **τοῦτο**=εἰς τοῦτο. **ὅτι ἀληθῆ ἔλεγεν ὧδε ἐδίδ.**, βραχυλογία ἀντί: ὅτι ἀληθῆ ἔλεγε δηλόν ἐστι ἐκ τούτου ὅτι ὧδε ἐδίδασκεν.

2) **Ἐνθυμοῦμαι**=σκέπτομαι. Ὁ γὰρ ὧν ἀφηγηματικὸς πρέπει νὰ συνδεθῆ πρὸς τὸν ἀπ' εὐθείας γενόμενον διάλογον τοῦ Σωκράτους πρὸς τοὺς μαθητάς, πρέπει δηλ. νὰ φαντασθῶμεν τὸν Σωκράτην ἀπ' εὐθείας διαλεγόμενον πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, ὡς ἔζη: τοῦ λόγου ἡμῶν ὄντος περὶ ἀλαζονείας λέγω ὅτι δὲν ὑπάρχει καλύτερα ὁδὸς ἄγουσα εἰς τὴν εὐδοξίαν ἢ ἐκείνη δι' ἧς δύναται τις νὰ γίνῃ ἱκανὸς εἰς τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον θέλει καὶ φαίνεται: **ἐνθυμώμεθα γάρ**, ἔφη κτλ. **δοκεῖν**, δηλ. εἶναι ἀγαθὸς ἀυλητής. **εἴ τις... δοκεῖν βούλοιο**=εάν τις ἐπεθύμει νὰ νομίζηται. **τί ποιητέον**, πλαγ. ἐρώτησις ἐκ τοῦ **ἐνθυμώμεθα**, ἀντί ὅ,τι κτλ. **τούτω**, δοτ. τοῦ π. αἰτίου =ὑπὸ τούτου. **Τὰ ἔξω τῆς τέχνης**=τὰ ἔξωτερικὰ γνωρίσματα τῆς ἀυλητικῆς τέχνης, δηλ. τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰς λοιπὰς ἀποσκευὰς

τῶν ἀλλήτων. τὰ ἔξω τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς ἀλλήτας = εἰς τὰ ἔξωτερικά... τῆς τέχνης πρέπει νὰ μιμηταὶ τοὺς ἀγ. ἀλλήτους = διότι. ἡ σκευὴ = ἡ στολή, ἡ ἐνδυμασία. περιάγομαι = περιφέρω μετ' ἑαυτοῦ. Οἱ ὄνυμαστοὶ ἀλλήται ἦσαν μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἔνα προξενῶσι μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν εἰς τὸ πλῆθος περιέφερον μεθ' ἑαυτῶν πολλοὺς ἀκολούθους. τούτῳ ποιητέον, ἡ δοτ. σημ. τὸ ποιητ. αἴτιον = καὶ ὑπὸ τούτου ταῦτα πρέπει νὰ πραχθῶσιν. καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐπ. παρασκευαστέον = καὶ ὑπὸ τούτου πολλοὶ ἐπαινέται πρέπει νὰ προετοιμασθῶσι. ἔργον οὐδαμοῦ ληπτέον = ἐργασίαν δὲν πρέπει οὐδαμοῦ νὰ ἀναλάβῃ. ἐλέγχω = ἐξελέγχω, ἀποδεικνύω. κακοδοξῶ = ἔχω κακὴν φήμην (ἀντιθ. εὐδοξῶ). ἀλυσιτελῶς = ἀνωφελῶς.

3) Ὡς δ' αὐτως = ὡσαύτως δέ. φαίνεσθαι, δηλ. εἶναι. Τὸ φαίνεσθαι ἐνταῦθα συνετάχθη μετ' ἀπαρεμφ., διότι ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ δοκεῖν. ἐννοῶμεν = ἄς σκεφθῶμεν. ἄρ' οὐκ ἂν, συναπτέον τῷ: τοῦτο εἶη λυπηρόν. Ἡ ἔννοια: Ὁ ἀνίκανος νὰ εἶναι στρατηγὸς ἢ κυβερνήτης, ἐὰν μὲν δὲν πείσῃ τὴν πόλιν ὅτι εἶναι ἰκανός, θὰ λυπηταί, διότι ἡ ἐπιθυμία του δὲν πραγματοποιεῖται, ἐὰν δὲ πείσῃ τὴν πόλιν, θὰ καταστήσῃ τὸν ἑαυτὸν του πολὺ δυστυχῆ. Διότι ἐὰν διορισθῇ νὰ κυβερνᾷ ἢ νὰ στρατηγῇ, θὰ διαχειρισθῇ κακῶς τὸ ἀξίωμα, καὶ τότε ἡ εὐθύνη μεγάλη. πείθειν, δηλ. ὡς ἰκανὸς εἶη ταῦτα πράττειν. κατασταθεῖς, ὑποθ. μετοχ. βούλοιο, δηλ. ἀπολέσαι. οὓς ἦμιστα βούλοιο κτλ. δηλ. τοὺς συμπολίτας, τοὺς φίλους του. ἂν ἀπαλλάξειεν = ἤθελεν ἀποχωρήσει (ταῦ ἀξιώματος), κοινῶς κακῶς ἤθελε ξεμπερδεύσει.

4) Ὡσαύτως δέ: ἡ σύνταξις: ὡσαύτως δὲ ἀπέφαινον ἀλυσιτελῆς τὸ δοκεῖν (εἶναι) πλούσιον καὶ ἀνδρεῖον καὶ ἰσχυρὸν μὴ ὄντα. ἀλυσιτελῆς = ἀνωφελές, ἐνταῦθα σημαίνει: δλέθριον. ἀποφαίνω = ἀποδεικνύω. ἢ κατὰ δύναμιν = δυσαναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις των. Ὁ β' ὄρος τῆς συγκρίσεως ἐκφέρεται διὰ τοῦ ἢ κατὰ καὶ αἰτ. ὅταν ἐκφράζηται σύγκρισις πρὸς δυσανάλογον. δοκοῦντας = ἐν ᾧ ἐνομίζοντο. οὐκ ἂν τυγχάνειν, ἐκ τοῦ ἔφη = ὅτι οὐκ ἂν τυγχάνοιεν. Ἡ ὑπόθεσις περιέχεται εἰς τὴν μετοχ. μὴ δυναμένους = εἰ μὴ δύναιτο ποιεῖν.

5) Οὐ μικρὸν = μέγαν. παρὰ του = παρὰ τινος. πειθῶ, δοτ. τοῦ ἢ πειθῶ = ἡ δύναμις τοῦ πείθειν. πολὺ δὲ μέγιστον, ἐκάλει ἐκεῖνον ἔστις. — ὅστις, ἀνωτέρω εἶπεν εἶ τις. ἐξαπατήκοι, δηλ. τὴν πόλιν, ὁ παρκ. (ἀντι ἐνεστ. ἐξαπατή) σημαίνει ὅτι ἡ ἀπάτη γενομένη ἐξακολουθεῖ νὰ καταφαίνεται καὶ εἰς τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποτελέσματα. τοιάδε, δηλ. τοιαῦτα, ὅποια τὰ ἐν τῷ προκειμένῳ κεφαλαίῳ περιεχόμενα.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

1) **Τοιαῦτα**, ἀναφέρεται ἐνίοτε εἰς τὰ ἐπόμενα, ὡς ἐνταῦθα. **συνόντες**, καλοῦνται οἱ προσερχόμενοι καὶ διατρίβοντες μετὰ τοῦ Σωκρ. οὐδέποτε δὲ μνησθῆναι. **ἀσκῶ ἐγκράτειαν, δικαιοσύνην**=ἀσχολοῦμαι εἰς, προσπαθῶ νὰ γίνω ἐγκρ. δικ. κτλ. **βρωτῶν** (βιβρώσκω)=φαγητόν. **ποιτῶν**=πᾶν πόσιμον ὑγρὸν. τὸ **ρεῖγος**=ψῦχος, παγετός, τὸ **θάλλος**=θερμότης, ζέστη. **γνοὺς γὰρ**=ὅτε δηλαδὴ... **ἀκολασιοτέρως**, τοῦ θέοντος, δηλ. ὑπὲρ πᾶν μέτρον ἀκόλαστον ὄντα. **παιδεύω**=ἐκπαιδεύω, ἀνατρέφω. **ὅπως ἱκανὸς ἔσται**=πῶς νὰ γίνῃ ἱκανὸς κτλ. **ἀντιποιοῦμαι τινος**=ἐπιζητῶ, ἐπιθυμῶ. **στοιχεῖα** κκλοῦνται τὰ πρῶτα καὶ ἄλλα συστατικὰ μέρη, ἐξ ὧν συνίσταται τι, **γοῦν**=βεβαίως, τῷ ὄντι, **οὐ γὰρ ζῶν γ' ἂν**=διότι βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ ζῆ κτλ.

Ἀρίστιππος, φιλόσοφος καταγόμενος ἐκ Κυρήνης πόλεως τῆς Ἀφρικῆς, μαθητὴς τοῦ Σωκράτους. Οὗτος συνέγραψε πολλὰ συγγράμματα, ἀρχὴ δὲ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ ἦτο, ὅτι αἱ πράξεις ἡμῶν πρέπει νὰ τείνωσιν εἰς τὴν ἡδονήν. Ἐγένετο ἰδρυτὴς τῆς **Κυρηναϊκῆς** ἢ **ἡδονικῆς** σχολῆς. Ἐν τῷ παρόντι διαλόγῳ ὁ Ἀρίστιππος εἶναι νεανίας.

2) **Οὐκοῦν** τὸ μὲν βούλεσθαι κτλ.=λοιπὸν τὸ μὲν νὰ ἐπιθυμῆ (ἢ ἐπιθυμίᾳ) νὰ λαμβάνῃ τροφήν, ὅταν ἡ ὥρα ἔλθῃ, φυσικὸν εἶναι νὰ ἐπέρχεται εἰς ἀμφοτέρους. **παραγίγνομαι**=ἐπέρχομαι, συμβαίνω. **εἰκὸς γὰρ** (=βεβαίως), ὁ γὰρ εἰς τὰς ἀποκρίσεις ἔχει θεβαιωτικὴν σημασίαν. **προαιροῦμαι**=προτιμῶ, **τὸ προαιρεῖσθαι... πότερον ἂν... ἐδίξοιμεν**=εἰς τὸ νὰ προτιμᾶ... ποῖον ἐκ τῶν δύο αὐτῶν ἠθέλομεν συνηθίζῃ. **Τὸ ἐδίξω τινά τι**=συνηθίζω τινά εἰς τι, συνετάχθη μετὰ δύο αἰτ. (κατὰ τὸ διδάσκω τινά τι). **ὅπως μὴ τὰ τῆς π. ἄπρακτα γένηται**=ὅπως μὴ αἱ ὑποθέσεις τῆς πόλεως (τοῦ κράτους) μένωσιν ἀνεκτέλεστοι. Ὁ ἀκρατὴς ἄρχων, ὅταν πεινᾷ, θὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς δημοσίους ὑποθέσεις καὶ θὰ σπεύσῃ πρὸς φαγητόν. **παρὰ τὴν ἐκείνου ἀρχὴν**=κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς ἐκείνου. **τὸ δύνασθαι διψ. ἀνέχ. τῷ αὐτῷ προσθετόν**;=τὸ νὰ δύναται νὰ ὑποφέρῃ, ὅταν ἔχῃ δίψαν, εἰς τὸν ἴδιον πρέπει νὰ προσθέσωμεν (δηλ. νὰ τὸν ἐκπαιδεύσωμεν); **τῷ αὐτῷ**=τίνι; **Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη**=Βεβαιότατα, εἶπε,

δηλ. προσθετόν τῷ αὐτῷ τὸ δύνασθαι αὐτὸν ἀνέχεσθαι τὴν δίψαν.

3) Ὁψὲ=ἀργά. τῷ αὐτῷ, δηλ. τῷ παιδευομένῳ ἄρχειν. μὴ φεύγειν τοὺς πόνους... ἀλλ' ὑπομένειν=ἐγκρατῆ εἶναι τῶν πόνων. ἐθελοντήν, κατηγορούμενον, κείται ἐπιρρηματικῶς=θεληματικῶς, ἐκουσίως. εἴ τι ἐπιτήδειόν ἐστι, δηλ. πᾶν ὅ,τι ἐπιτήδ. κρατῶ τινος =εἶμαι κύριός τινος. πολὺ νῆ Δι' κτλ. τὸ πλήρες: πολὺ μᾶλλον ἂν πρόποι προσθεῖναι τῷ κτλ. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων=καὶ τῶν ἄλλων γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὕφελος (ἐστι)=οὐδὲν τὰ ἄλλα ὠφελουσι, ἢ ἐγκράτεια δηλ. εἰς τὴν πείναν, τὴν δίψαν κτλ.

4) Ἦτιον=δυσκολώτερον ἀπὸ τὰ λοιπὰ ζῶν. ἂν ἀλίσκεσθαι, ἐτέθη μεταφορικῶς ἐκ τῶν ζῶων ἀντὶ τοῦ ἂν ἠτιᾶσθαι τούτων, δηλ. τῶν ἄλλων ζῶων. δυσωποῦμαι=ταράττομαι, ἐνταῦθα εἶμαι δειλός. ἀγόμενα πρὸς τὸ δέλεαρ=παρασυρόμενα πρὸς τὸ δόλωμα. ποτῷ, ὅστ. τοῦ τόπου=δι' ἐνέδρας συλλαμβάνονται ἐν τῷ ποτῷ, ἐκεῖ ἐνθα πίνουσι. σύμφημι=συμφωνῶ.

5) Ταῦτά πάσχειν τοῖς ἀφρ. ἀντὶ ταῦτά πάσχειν ἐκείνοις ἢ τὰ ἀφρονέστατα τῶν θηρίων πάσχουσιν.

6) Τὸ δὲ εἶναι μὲν κτλ.=τὸ δὲ νὰ εἶναι μὲν αἱ πλεῖσται ἀναγκαιόταται πράξεις. τὸ δὲ εἶναι μὲν ... τοὺς δὲ πολλοὺς ἔχειν, κανονικῶς τὸ δὲ εἶναι μὲν... τὸ ἔχειν δὲ τοὺς πολλ. κτλ. ἀγυμνάστως ἔχειν=ἀγυμνάστους εἶναι. δοκεῖ σοι... ἀσκεῖν ἢ σύνταξις: οὐκοῦν δοκεῖ σοι δεῖν ἀσκεῖν (ἡμᾶς) τὸν μέλλοντα ἄρχειν φέρειν καὶ ταῦτα εὐπετῶς. εὐπετῶς=εὐκόλως.

7) Τοὺς ἐγκρατεῖς, τούτων ἀπ.=τοὺς δυναμένους νὰ ὑποφέρωσιν ἅπαντα ταῦτα. ἀρχικός=ικανὸς εἰς τὸ ἄρχειν. ταῦτα, ἀντικ. τοῦ ποιεῖν. ἀντιποιοῦμαί τινος=ἐπιζητῶ τι. φύλου=εἴδους τῶν ἀνθρώπων τούτων, δηλ. τῶν ἀρχικῶν καὶ τῶν μηδ. ἀντιποιησομένων τῆς ἀρχῆς. ἐπειδὴ... οἶσθα=ἐπειδὴ γνωρίζεις τίνες τάσσονται εἰς ἐκάτερον τῶν εἰδῶν τούτων, ἐπειδὴ δηλ. γνωρίζεις τὴν τάξιν καὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης μερίδος τῶν ἀνθρώπων τούτων, δηλ. τῶν ἀρχικῶν καὶ τῶν μηδ' ἀντιποιησομένων κτλ.

8) Μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, δηλ. αὐτῷ, κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἴπη μὴ ἀρκεῖσθαι τούτῳ...—τό... μὴ ἀρκεῖν... ἀλλὰ προσανεθέσθαι, τὸ ἄρθρον ἀνίχει εἰς τὸ ἀπαρέμφ. ἀρκεῖν καὶ τὰ δύο ἀπαρέμφ. εἶναι ὑποκ. τοῦ δοκεῖ, προσαναίθεμαι=ἀναλαμβάνω προσέτι. τοῦ... παρασκευάζειν εἶναι ὑποκ. τοῦ ὄντος μεγάλου ἔργου. καί... ἔλλειπειν μὲν... ὑπέχειν δέ, εἶναι ὑποκ. τοῦ ῥήμ. ἔστιν ἀνακεφαλαιούμενα διὰ τοῦ τοῦτο. τούτου, δηλ. ἐὰν μὴ καταπράττη πάντα ἕσα ἢ

π. βούλεται. *ὑπέχω δίκην τινός* = ὑποβάλλομαι εἰς δίκην, ἔχω νὰ δώσω λόγον περί τινός. *πῶς οὐ μεγάλη ἀφροσύνη ἐστὶ* τοῦτο καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς περιόδου ἐξέφρασεν ὁ συγγραφεὺς ἄνευ ἐρωτήσεως «πάνυ μοι δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι» καὶ ἐν τέλει ἐρωτηματικῶς πρὸς δῆλωσιν ἐμφράσεως.

9) Ἄξιῶ = ἀκαιτῶ. *ἐγὼ τε γάρ... αἴ τε πόλεις* = ὅπως ἐγὼ δηλ... οὕτω καὶ αἱ πόλεις. *ἄφθονα, κατηγ.* = τὰ ἐπιτήδεια, παρασκευάζειν, ὥστε αὐτὰ ἄφθονα ἔχειν. *ἐπιτήδεια* = τὰ χρειώδη, τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, *ἀπεισθαί* = ἀπολαμβάνειν. *πράγματα* = ἐνοχλήσεις. Ὁ Ἀριστιππος διὰ τοῦ *πολλὰ πράγματα ἔχειν*, ἐννοεῖ τὰ βάρη καὶ τὰς εὐθύνας, ἃς ἀναλαμβάνουσιν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες· διὰ δὲ τοῦ *ἄλλοις παρέχειν*, ἐννοεῖ τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ καθήκοντα, ἃς οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες (οἱ ἄρχοντες) ἐπιβάλλουσι (παρέχουσιν) εἰς τοὺς ἄλλους δηλ. πολίτας... οὕτως, ὅπως *δήλα* δὴ ἀνεπτύχθη ἀνωτέρω. *ἤ ρᾶσιά τε καὶ ἤδιστα* = ὅσον τὸ δυνατόν (= ἤ) ἀνειώτατα καὶ εὐχαριστότατα. Τὸ ἤ μετὰ τῶν ὑπερθετικῶν = ὅτι, ὡς = ὅσον τὸ δυνατόν, δηλ. ἐπιτείνει τὴν ἐννοιαν αὐτῶν. *βιοτεύω* (βίοτος = βίος) = διέρχομαι τὸν βίον, ζῶ.

Ἡ ρᾶσια κτλ. Ὁ Ἀριστιππος γενόμενος βραδύτερον ἀρχηγὸς τῆς Κυρηναϊκῆς σχολῆς ἐπρέσβευεν ὅτι ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ «βιοτεύειν ἢ ρᾶσια καὶ ἤδιστα».

10) *Τοῦτο*, ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐπόμενα = τάδε. Οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι· ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Ἀριστιππος ὅτι δὲν θέλει νὰ εἶναι ἄρχων· ὁ Σωκρ. συμπεραίνει ὅτι θέλει νὰ ἀρχηται· μέση δόδος δὲν ὑπάρχει. *Πάνυ μὲν οὖν*, δηλ. σκεψώμεθα. *καὶ αὐτὸς εἶ* = καὶ σὺ ὁ ἴδιος εἶσαι.

Λιβύη ἐκκληίτο ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἅπασα ἢ τότε γνωστὴ Ἀφρική, ἰδίως δὲ τὸ βόρειον μέρος αὐτῆς. — *Σκύνθαι* ἐλέγοντο αἱ κατοικοῦντες βορείως τοῦ Ἰστρου καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. — *Μαιῶται*, ἔθνος Σκυθικόν, τὸ ὁποῖον κατῴκει παρὰ τὴν Μαιώτιδα λίμνην, τὴν σήμερον Ἀζοφικὴν θάλασσαν.

11) *Ἄλλ' ἐγὼ τοι* = ἄλλ' ἐγὼ βεβαίως. Ἐκ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης τοῦ Ἀριστιππου ἐξάγεται ὅτι ὁ Σωκρ. ἐφρόνει ὅτι καλύτερον ζῶσιν οἱ κρατοῦντες παρὰ οἱ κρατούμενοι. *Οὐδὲ εἰς τὴν δουλείαν* = οὐδὲ εἰς τὴν τάξιν τῶν δούλων κτλ., οὐδὲ δούλος θέλω νὰ εἶμαι. *ἀλλ' εἶναι τις δόδος*, ἐνίοτε ἢ ἀόρ. ἄντων. χωρίζεται ἀπὸ τῆς λέξεως, ἣν προσδιορίζει. *τούτων*, δηλ. τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς δουλείας. *οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας*, δηλ. *ἄγουσα*, τὸ ὁποῖον παραλαμβάνεται ἐκ τοῦ ἐπομένου ἄγει.

12) *Ἄλλ' εἰ μὲν*, ὁ ὑπόθ. σύνδεσμος *εἰ* συνοδεύει τὴν ἐκ τοῦ ρήματος *φέρει*, ἐννοουμένην εὐκτικὴν *φέρει* ἢ σύνταξις· ἀλλ' εἰ μὲν ἢ ὁδὸς μηδὲ δι' ἀνθρώπων (φέρει), ὡσπερ οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας φέρει, ἴσως ἂν τι λέγοις κτλ. *ἂν τι λέγοις*, τὸ τι σημαίνει σπουδαῖον, ἄξιον λόγου. Ἡ ὁδὸς ἣν λέγει ὅτι βραδίξει ὁ Ἀρίστιππος εἶναι ἀνύπαρκτος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, διότι ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἶναι ἕκαστος ἠναγκασμένος ἢ νὰ ἄρχῃ ἢ νὰ ἄρχηται· μέση ὁδὸς δὲν ὑπάρχει. *οἱ κρείττονες τοὺς ἥτιονας*—οἱ ἰσχυρότεροι τοὺς ἀσθενεστερούς. *καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ*—καὶ ὡς ἄρχοντες καὶ ὡς ἰδιῶται. *κλαίοντες καθιστῶντες*—κάνοντες αὐτοὺς νὰ κλαίωσι, δηλ. σκληρῶς μεταχειριζόμενοι, βιαίως ἀναγκάζοντες αὐτοὺς νὰ ἐκτελῶσι τὰς θελήσεις των. *δούλοις χρῆσθαι*, δηλ. τοῦτοις ὡς δούλοις (κατηγ.).

13) *Σπειράντων καὶ φυτευσάντων*—ἐν ᾧ ἄλλοι ἔσπειραν καὶ ἔφ. *πολιορκούντες*—στενοχωροῦντες, πιέζοντες. *θεραπεύω*—ὑπηρετῶ, περιποιούμι. *καὶ ἰδίᾳ αὖ*· ἐπανελήφθη τὸ *ἰδίᾳ*, ὅπως δηλωθῇ ὅτι τὰ μὲν ἠγούμενα ἀναφέρονται εἰς τὸ *κοινῇ*, ταῦτα δὲ εἰς τὸ *ἰδίᾳ*. *καταδουλωσάμενοι*—ἀφ' οὗ ὑποδουλώσωσι. *καρποῦνται*—λαμβάνουσιν αὐτοὶ τοὺς καρποὺς τῶν κόπων αὐτῶν.

14) *Τοῦτο μέντοι... λέγεις* δ. π. = τοῦτο ὅπερ λέγεις εἶναι φοβερὸν ἐπιχείρημα. Ταῦτα λέγει ὁ Σωκράτης εἰρωνικῶς. Ἡ λέξις *πάλαισμα* ἔχει μεταφορικὴν σημασίαν. Οἱ συζητοῦντες θεωροῦνται ὡς παλαίοντες καὶ μεταχειριζόμενοι διάφορα κατ' ἀλλήλων τεχνάσματα (=παλαίσματα), ἵνα κταρρίψῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον.—*ἀποθνήσκω*—φονεύομαι, παθ. τοῦ ἀποκτείνω, *οὐδεὶς ἔτι*—οὐδεὶς πλέον, *ἀλλὰ νῦν*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *ἐξ οὗ*, πρὸς τὸν χρόνον δηλ. καθ' ὃν ἔζων οἱ λησταὶ οὗτοι. Ἡ ἔννοια: Αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγεις εἶναι ἀνόητον, διότι ἂν καὶ σήμερον ἐξέλιπον οἱ λησταὶ, ὡς ὁ Σίνις, ὁ Σικεῖρων καὶ ὁ Προκρούστης, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ τώρα ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι μεθ' ὅλων τοὺς νόμους καὶ τὰς φροντίδας τῶν πόλεων ἀδικοῦσι καὶ καταπιέζουσι τοὺς ἄλλους. *πολιτευόμενοι*—οἱ ζῶντες, οἱ ἐγγεγραμμένοι ἐν τῇ πόλει, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *ξένος*. *νόμους τίθῃμι*, τὸ ἐνεργ. =λέγεται ἐπὶ τοῦ νομοθέτου, τὸ δὲ μέσον νόμους τίθεμαι ἐπὶ τῆς πόλεως καὶ τοῦ δήμου, *ἀδικῶνται*—ἀδικῶσιν ἀλλήλους, *πρὸς τοῖς ἀναγκαίοις καλ.*—ἐκτὸς τῶν καλουμένων συγγενῶν. Οἱ συγγενεῖς καλοῦνται *ἀναγκαῖοι* ὡς ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπιβαλλόμενοι, *ἔρῳμα*—ὀχύρωμα (ἔρύομαι=φυλάττω, σώζω). *ἀμύνομαί τινα*—ἀποκρούω τινά. *ἔξωθεν*, ἐκτὸς δηλ. τῆς ἰδίας πόλεως.

Σίνις, διαβόητος ληστής, ὅστις διακείμενος ἐν τῇ Ἰσθμῷ τῆς Κο-

ρίνθου ἐφόνευε τοὺς διαβαίνοντας ἐκεῖθεν ὡς ἐξῆς. Ἔδενε τοὺς δύο πόδας αὐτῶν εἰς τὰς κορυφὰς δύο καμπτομένων πίτυων, τὰς ὁποίας εἶτα ἄφινε, καὶ οἱ δυστυχεῖς οὗτοι διεχωρίζοντο εἰς δύο. Δι' ὃ καὶ ἐκλήθη Πιτυοκάμπτης.—**Σκείρων**, ληστής ἐνδικιτώμενος εἰς τὰς Σκειρωνίδας πέτρας (νῦν Κκκὴ Σκάλα) εἰς τὴν Μεγαρίδα. Οὗτος ἠνάγκασε τοὺς διαβαίνοντας νὰ πλύνωσι τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἔπειτα ἐλάκτιζε καὶ ἔρριπτεν αὐτοὺς εἰς τὴν θάλασσαν. **Προκρούστης**, ἕτερος ληστής διακίμων παρὰ τὴν Ἐλευσίνα. Οὗτος ἐξέτεινε τοὺς ξένους ἐπὶ τινος κλίνης, καὶ ἐὰν μὲν ἦσαν βραχύτεροι βιαίως τοὺς ἐμήκυνεν, ἐὰν δὲ μακρότεροι ἀπέκοπτε τὰ προεξέχοντα μέλη αὐτῶν. Καὶ οἱ τρεῖς ἀνωτέρω λησταὶ ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τοῦ Θησέως, ὅτε ἤρχετο ἐκ Τροίης εἰς Ἀθήνας διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου, δι' οὗ ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἐφόνευε τοὺς ξένους.

15) **Οὐδὲν ἔχων**—ἔστις οὐδὲν ἐκ τούτων ἔχεις. **Καὶ τοιοῦτος** δηλ. ἀνευ βοηθείας, ξένος καὶ οὐδένα σύμμαχον ἔχων, ἀλλὰ μετοικῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς πόλεως εἰς τὴν ἄλλην. **οἷσις... ἐπιτίθενται**—κατὰ τῶν ὁποίων ἐπιτίθενται. **οὐκ ἂν οἶει ἀδικηθῆναι, ὃ ἂν συναπτεῖς τῷ ἀδικηθῆναι.** ἢ **διότι=ἢ θαρρεῖς** **διότι** κτλ. **καὶ δοῦλος ἂν οἶει εἶναι τ.**—νομίζεις ὅτι καὶ δοῦλος δύνασαι νὰ εἶσαι τοιοῦτος. **οἶος... λυσιτελεῖν**, ἀναφορικὴ συμπερασματικὴ πρότασις—ὥστε... λυσιτελεῖν. Ἡ ἐννοία· καὶ δοῦλος ἂν εἶσαι, μὴ νομίζῃς, ὅτι δύνασαι νὰ εἶσαι τοιοῦτος δοῦλος δηλ. ἀνωφελῆς εἰς τὸν κύριόν σου, χωρὶς νὰ τιμωρῆσαι. **διαίτη** δοτ. τῆς αἰτίας.

16) **Ἄρ' οὐ**, ἢ ἀπάντησις περιμένεται καταφατικὴ. **λαγνεῖα**—φιληδονία. **τῷ λιμῷ** κτλ.—τὴν φιληδονίαν αὐτῶν τιμωροῦσι διὰ τῆς νηστείας. **ἀποκλείοντες**—ἀποκλείοντες ὅλα τὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἤθελεν εἶναι δυνατόν νὰ λάδωσὶ τι. **ἀπειργῶ**—ἐμποδίζω. **δεσμοῖς**—δεσμεύοντες αὐτοὺς. **πληγῇ**—κτύπημα. **τὴν ἀργίαν... ἐξαναγκάζουσι**—ἀναγκάζουσι δὲ (αὐτοὺς) διὰ ξυλισμῶν νὰ ἀποβάλωσι τὴν ἀργίαν, δηλ. τοὺς ἀργοὺς δὲ ἀναγκάζουσι διὰ τοῦ ξύλου εἰς τὴν ἐργασίαν;

17) **Πᾶσι κακοῖς**—μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῶν βλασάνων. **ἀλλὰ γὰρ ὃ γὰρ** εἶναι αἰτιολ., πλήρης ἢ φράσις· ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι οἱ κτλ. **βασιλικὴν τέχνην**—τὴν τέχνην τοῦ ἄρχεῖν. **τῶν ἐξ ἀνάγκης**—ἀκουσίως. **εἴ γε πεινήσουσι**—ἐὰν βεβαίως μέλλωσι νὰ πεινάσωσι κτλ. **οὐκ οἶδ' ὅ,τι** συναπτεῖον μετὰ τοῦ **ἄλλο γε**· οὐκ οἶδα ὅ,τι ἄλλο γε (κατὰ τί ἄλλο) διαφέρει ἢ (κατὰ τοῦτο ὅτι) ἀφροσύνη πρέσσει. **πολιορκοῦμαι**—ταλαιπωροῦμαι. **τὸ αὐτὸ δέσμα... τὸ αὐτὸ**

σῶμα, αἰτ. τῆς ἀναφορᾶς=νά μαστιγώνηται τις κατὰ τὸ αὐτὸ δέρμα... νὰ ταλαιπωρηθῆται τις κατὰ τὸ αὐτὸ σῶμα.

18) *Τῶν τοιούτων*, δηλ. τῆς πείνης, δίψης, τῶν μόχθων· ἢ σύνταξις: οὐ δοκεῖ (ἐκ) τῶν τοιούτων διαφέρειν τὰ ἐκούσια τῶν ἀκουσίων. ἧ=κατὰ τοῦτο ὅτι. *πίοι*, ἀντὶ πίοι ἄν. *ταῦτα* δηλ τὴν πείναν κτλ. *οὐκ ἔξεστιν, ὁπόταν βούληται παύεσθαι* (δηλ. πεινῶν, διψῶν). *ταλαιπωρῶν*, ἀμετ.=ταλαιπωρούμενος, *ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι*, ἢ ἐπὶ μετὰ δοτ. σημαίνει τὴν αἰτίαν=ἐλπίζοντες ὅτι θὰ ἀποκτήσωσιν ἀγαθόν τι (τιμὴν, δόξαν κτλ.). Τίς ἢ ἐλπίς, αὕτη ἀναπτύσσεται ἐν § 19.

19) *Ἄθλα τῶν πόνων*=ἐπαθλα, βραβεῖα τῶν κόπων, ἐνταῦθα ἐννοοῦνται θηράματα. *μικροῦ τινος*=μικρᾶς τινος ἀμειδίης. *τοὺς δὲ πονοῦντας* εἶναι ὑποκ. τοῦ ἀπαρ. *πονεῖν*, ἐπειδὴ δὲ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοῦ ἀπαρ. ἐπανεληφθῆ διὰ τῆς ἀντ. *τούτους*, τοῦ δὲ οἶεσθαι ὑποκ. ἐννοεῖται τὸ ἡμᾶς=οἱ κοπιᾶζοντες ἴνα... πῶς δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν (ἡμεῖς) ὅτι οὗτοι καὶ κοπιᾶζουσιν εὐχαρίστως εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ ζῶσιν εὐφραϊνόμενοι, ἀφ' οὗ θαυμάζουσιν (=ἀγαμένους) ἑαυτοὺς, ἐπαινοῦνται δὲ κτλ. *χειρόδομαι-οὔμαι*=ὑποτάσσω. *οἰκῶσι*=διοικῶσι. *ζηλώω-ῶ*=ζηλεύω.

20) *Ἔτι δὲ*=προσέτι δέ. *ραδιουργίαι*=εὐκολοὶ πράξεις, ἐνταῦθα τὰ διάφορα εἶδη τῆς μαλθακότητος. *αἱ ἐκ τοῦ παραχορῆμα ἡδοναί*=αἱ ἀμέσως καὶ ἄνευ κόπου γινόμεναι ἡδοναί. *ἐνεργάζεσθαι*=νά παρέχωσι. *γυμνασταί*=οἱ ἐπιμελούμενοι τῶν νέων ἐν τοῖς γυμνασίοις. *οἱ διὰ καρτερίας ἐπιμέλειαι*=αἱ μετ' ἐπιμονῆς εἰς τοὺς κόπους γινόμεναι ἀσκήσεις (ἐνασχολήσεις) ἀντιτίθενται πρὸς τὸ *αἱ ραδιουργίαι*.—*ἔργων ἐξικνεῖσθαι ποιοῦσιν*=κάμνουσι νὰ ἐπιτυχάνωμεν τῶν ἀγαθῶν ἔργων. *ἐξικνεῖσθαι*=ἐπιτυγχάνειν, *κακότητα*=κακίαν. *Ἰλαδόν*, ἐπιρρ.=σωρηγδόν. *ρηθίως*=ραδίως. *ἐγγύθι*=ἐγγύς. *ναίω*=κατοικῶ. *ναίει* ὑποκ. ἢ κακότης. *προπάροιδεν*... ἀρετῆς=ἔμπροσθεν τῆς ἀρετῆς. *δρθιος*=ἀνηφορικός. *οἴμος*=ὁδός. *τερηχὺς*=τραχὺς. *Ἰηαι*, ὅ' προσ. ὑποτ. μεσ. ἀορ. ὅ' τοῦ ἰκνεῖσθαι. *πέλει*=εἶναι. *εοῦσα*, ἀπτ.=οὔσα. *τῶν πόνων*, γεν. τῆς τιμῆς=ἀντὶ κόπων. *πονηρὸς*=ἄθλιος, κακός. *μῶσο*, προστ. τοῦ μῶμαι, ἐπιθυμῶ.

Ἐπίχορμος, κωμικός ποιητὴς ἐκ τῆς νήσου Κῶ, ἀκμάσας ἐν Συρακούσαις περὶ τὸ 480 π. Χ.

21) *Ὁ σοφὸς*=ὁ κάτοχος σοφίας.—*ὄπερ δὴ*=τὸ ὁποῖον ὡς γνωστόν.—*ἐπιδεικνυται*, μέσον=ὁ Πρόδ. ἐπιδεικτικῶς δεικνύει τὸ σύγγραμμά του.—*ὡσαύτως*... *ἀποφαίνεται*=καθ' ὅμοιον τρόπον π. τῆς ἀρ. ἐκφράζει γνώμην.—*ὧδέ πως*=κατὰ τὸν ἐξῆς περίπου

τρόπον. Τό πως μετριάζει τὴν σημασίαν τοῦ ὤδε.—*ὄσα ἐγὼ*—καθ' ὅσον ἐγὼ ἐνθυμούμαι.—*γάρ*, διασαφ. = δηλ. ἀ.—*ἐκ παίδων* εἰς ἡβ. *ὠρμᾶτο* = ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἰσῆρχετο εἰς τὴν ἐφηβικὴν.—*αὐτοκράτορες* = αὐτεξούσιοι.—*εἰς ἡσυχίαν* συνάπτεται μετὰ τῆς μετ. *ἐξεληθόντα* = ἀφ' οὗ ἐξηλθεν εἰς μέρος, ὅπου ἐπεκράτει ἄκρα ἡσυχία, δηλ. εἰς ἔρημον τόπον.—*καθῆσθαι* ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ *φησί*, ὡς καὶ τὸ ἐπόμενον ἀπαρ. *φανῆναι*.

Προδίκος, περίφημος σοφιστὴς ἐκ Κέω, σύγχρονος τοῦ Σωκρ. καὶ Ξενοφῶντος. Ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐδίδαξε τὴν ρητορικὴν.

Ἐν τῷ συγγράμματι. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο περὶ Ἡρακλέους περιλαμβάνετο εἰς μεγαλύτερον ἔργον, ὅπερ ἐπεγράφετο *Ἔθραι*.

Φησί. Εἶναι ὁ περίφημος μῦθος περὶ τῆς παιδεύσεως τοῦ Ἡρακλέους ὑπὸ τοῦ Προδίκου συντεθείς, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Σωκρ. ὅπως καταδειχθῆ ὅτι ἡ ἀρετὴ ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῶν πόνων.

Ἐκ παίδων εἰς ἡβην. Παῖδες ἦσαν οἱ μέχρι τοῦ 16 ἢ 17 ἔτους τῆς ἡλικίας των, ἐφηβοὶ δὲ ἀπὸ τοῦ 17 μέχρι 27 (Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. 1. 2, 8—9).

22) *Προσιέναι* = ὅτι προσήρχοντο δύο γυναῖκες.—*μεγάλας* = ὑψηλοῦ ἀναστήματος.—*ἢ εὐπρεπῆς* = ἢ ἔχουσα καλὸν ἐξωτερικόν.—*ἰδεῖν* = εἰς τὴν ὄψιν.—*ἐλευθέριος* = εὐγενής.—*κεκοσμημένην* ἦτο κεκοσμημένη αὐτὴ εἰς μὲν τὸ χρῶμα διὰ καθαρότητος, εἰς δὲ τὰ ὄμματα δι' αἰδημοσύνης, εἰς δὲ τὴν στάσιν τοῦ σώματος (*σχῆμα*) διὰ σωφροσύνης.—*ἔσθῃτι δὲ λευκῇ*, δηλ. κεκοσμημένην.—*τὴν δὲ ἐτ. τεθρ.* εἰς *πολυσαρκίαν καὶ ἀπαλότητα* = ἢ δὲ ἑτέρα τεθραμμένη οὕτως ὥστε νὰ εἶναι πολυσάρκος καὶ ἀπαλή. Ἡ ἀπαλότης εἶναι ἀποτελεσμα τῆς πολυσαρκίας.—*κεκαλλωπισμένην*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *κεκοσμημένην*.—*τοῦ ὄντος* = παρ' ὅτι ἀληθῶς ἦτο.—*ὀρθοτέραν τῆς φύσεως* = ὑψηλοτέρα παρ' ὅτι φυσικῶς ἦτο. *ἀναπεπταμένα* = πολὺ ἀνοικτὰ (δηλ. ἀναιδῆ).—*ἔσθῃτα δέ, φέρουσαν ἐξ ἧς* = ταιαύτην ἐξ ἧς.—*ἢ ὠρα* = ἢ ἀκμὴ τῆς νεότητος, ἢ καλλονή.—Ἡ ἐσθῆς θὰ ἦτο πολὺ λεπτὴ καὶ διαφανής.—*κατασκοποῦμαι* = παρατηρῶ καλῶς.—*θαμὰ* = συχνά.

23) *Ἔς δ' ἐγένετο* = ὅτε δὲ ἐφθασεν.—*ἰέναι* = ὅτι ἐπορεύετο, (τὸ ἀπαρ. ἐξαρτ.) ἐκ τοῦ ἀνωτέρω *φησί*.—*τὸν αὐτὸν τρόπον* = κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὅπως καὶ πρότερον, δηλ. μὲ βᾶδισμα ἡσυχον καὶ κόσμιον, ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἐπόμενον *προσδραμεῖν*.—*φθάνω* = προφθάνω, προλαμβάνω.—*ποῖαν ... τράπη*, πλαγ. ἐρώτ. ἐκ τοῦ

ἀποροῦντα=ποῖαν... νὰ τραπήῃ.—*ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιήσῃ* (σύ).—*ἄγευστος*=ἄπειρος.—*διαβιώσει* (μελ. τοῦ διαβιώω)=θὰ διέλθῃς τὸν βίον.

24) *Πραγμάτων*=ἐνοχλητικῶν ἐργασιῶν.—*διέσει* (μέλ. τοῦ δι-εἶμι).—*σοκοπούμενος*=θὰ διέλθῃς τὸν βίον σου ἐξετάζων. Τὸ *δι-εἶμι* συνετάχθη μετὰ μετοχῆς, ὅπως τὸ διαγίγνομαι, διατελῶ.—*τί*, ἀντὶ ὅ,τι.—*κεχαρισμένον*=εὐχάριστον.—*ἄν...* *ἡσθεῖης* (τοῦ ἡδομαι)=ἤθελες εὐχαριστηθῆ. — *ἀπονώτατα*=ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου κόπου.—*ἂν τυγχάνοις*=ἤθελες ἀπολαύει.

25) *Σπάνεως*=ἐλλείψεως δηλ. τῶν μέσων.—*ἄφ' ὧν ἔσται ταῦτα*=(τούτων) ἀπὸ τῶν ὁποίων θὰ λαμβάνῃς ταῦτα.—*ἐπὶ τὸ πονοῦντα* κτλ. ἢ σύνταξις· ἐπὶ τὸ πορίζεσθαι(σε) ταῦτα πονοῦντα καὶ *ταλαιλωροῦντα*· αἱ μετ. τροπικαί.—*ἀλλ' οἷς ἂν* ἢ σύνταξις· ἀλλὰ τούτοις σὺ χρήσει, ἂ ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται.—*ὄθεν*=ἐκ τοῦ ὁποίου.

26) *Ὀνομα δέ σοι τί ἐστι*;=ταῦτα μὲν καλῶς ἔχουσι ποῖον δὲ εἶναι τὸ ὄνομά σου;—*οἱ ἐμοὶ φίλοι*· τὸ *ἐμοὶ* εἶναι ἄντων. κτητική·

27) *Καὶ ἐν τούτῳ*, δηλ. *τῷ χρόνῳ*.—*ἦκω*=ἔχω ἔλθει.—*τὴν φύσιν*=τὴν καλήν σου φύσιν.—*ἐν τῇ παιδείᾳ*=ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει σου, ἐν τῇ ἀνατροφῇ σου.—*σφόδρα συναπτεόν* μετὰ τοῦ *ἀγαθὸν* ἐργ.=παρὰ πολὺ καλὸς ἐργάτης τῶν καλῶν καὶ τῶν σπουδαίων ἔργων.— τὸ ἀπαρ. *γενέσθαι ἂν*, ὡς καὶ τὸ ἐπόμενον *φανῆναι* (ἂν) ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἐλπίζω.—*ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν*=διὰ τὰ ἀγαθὰ ἐπιφανεστέραν, τὰ ὁποῖα σὺ θὰ πράξῃς. Δῆλα δὴ, ἢ ἰδική σου καλὴ φήμη ὡς προσελθοῦσα ἐξ ἐμοῦ θὰ συντελέσῃ ὥστε νὰ αὐξήσῃ καὶ ἢ ἰδική μου φήμη. Ἡ ἀρετὴ θὰ γίνῃ ἐντιμότερα καὶ διαπρεπέστερα, ὅταν οἱ ὁπαδοὶ αὐτῆς εἶναι ἐργάται καλῶν ἔργων.—*προοιμίαις ἡδονῆς*=μὲ προοίμια εὐχάριστα ὡς ἔπραξεν ἢ Καίκα, ἣτις ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις, ὅπως προσελκύσῃ αὐτόν.—*ἦπερ διέθεσαν*=ὅπως ὄρισαν.—*τὰ ὄντα*, συνάπτεται μετὰ τοῦ *διέθεσαν*. Ἡ ἐρμηνεία· ἀλλ' ὅπως οἱ θεοὶ καθόρισαν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, τὰ πράγματα (=τὰ ὄντα), θὰ διηγηθῶ μετ' ἀληθείας.

28) *Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν*, δηλ. ἂ γὰρ ἐστὶν ἀγαθὰ καὶ καλὰ, τούτων οὐδὲν ἄνευ πόνου... θεοὶ διδῶσιν.—*ἕλεως*=εὐμενῆς.—*θεραπευτέον* (σοὶ ἐστὶ)=δεῖ σε θεραπεύειν=πρέπει νὰ λατρεύῃς, νὰ τιμᾷς τοὺς θεοὺς.—*ἐπ' ἀρετῇ*=ἐνεκα ἀρετῆς.—*θεραπεύω τὴν γῆν*=καλλιεργῶ τὴν γῆν.—*ἀπὸ βοσκημάτων*, σημαίνει τὸ μέσον.—*πλουτίζομαι*=γίνομαι πλούσιος.—*πλουτίζω*=κάμνω ἄλλον πλούσιον.—*δρῆξ*=ἐπιθυμεῖς.—*αὔξεσθαι*=νὰ γίνῃς μέγας.—*χειροῦμα-*

=καθιστῶ ὑποχείριον.—*τὰς πολεμικὰς τέχνας* κτλ.—καὶ αὐτὰς τὰς πολεμικὰς τέχνας παρὰ τῶν γνωριζόντων καλῶς πρέπει νὰ μάθῃς καὶ πρέπει νὰ ἀσκηθῇς ὅποιαν χρῆσιν πρέπει νὰ κάμνῃς αὐτῶν.—*τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν* κτλ. Ἡ ἔννοια· ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ γίνῃς δυνατὸς κατὰ τὸ σῶμα, ὀφείλεις νὰ συνηθίσῃς αὐτὸ νὰ ὑπακούῃ (ὑπηρετεῖν) εἰς τὴν φρόνησιν, τὴν διάνοιαν (=τῇ γνώμῃ), ἢ ὅποια θὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὸ σῶμα νὰ ἐκτελῇ τὰ καθιστῶντα αὐτὸ δυνατόν.

29) Ὑπολαμβάνω=ἀποκρίνομαι.—ὡς *χαλεπὴ* κτλ.—ὡς (πόσον) χαλεπὴ καὶ μακρὰ ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἣν σοὶ διηγεῖται;—Ἡ *γυνὴ αὐτῆ*. Ταῦτα λέγει ἡ Κακία μετὰ περιφρονήσεως.

30) Ὡ *τλήμων*=ὦ ἀθλία.—*τούτων ἔνεκα*=ὅπως ἀπολαύσης ταῦτα δηλ. τὰ ἡδέα.—*ἐμπίμπλασαι*=χορταίνεις.—*ὄψοποιῖα*=μαγειρικὴ ἔντεχνος.—*μηχανωμένη*... *παρασκευάζει* κανονικῶς ὁ λόλος ἔπρεπε νὰ ἔχῃ: *μηχανωμένη*... *παρασκευαζομένη* ἢ *μηχανᾶ*... *παρασκευάζει*. Τὸ δὲ *παρασκευάζει*, μέσον=παρασκευάζεις διὰ σεαυτήν.—*περιτρέω*=περιτρέχω.—*χιόνα*, κατὰ τῆς θερμότητος τοῦ ὕδατος ἢ τοῦ οἴνου.—*καθ' ὑπνόω*=κοιμῶμαι βαθέως.—*μαλακάς*. κατηγ.=ὥστε νὰ εἶναι μαλακά.—*τὰ ὑπόβαθρα*. Ἦσαν ταῦτα ὑποστηρίγματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔθετον τοὺς πόδας τῆς κλίνης, ἵνα γίνωνται κινήσεις καὶ ὁ ὕπνος εἶναι εὐκόλος καὶ μᾶλλον εὐχάριστος.—*οὐ*... *διὰ τὸ πονεῖν*=οὐχὶ διότι ἐκοπίασες.—*ὑβρίζουσα*=ἀκολασταίνουσα.—*τῆς δὲ ἡμέρας*... *κατακοιμίζουσα*=τὸ χρησιμώτατον μέρος τῆς ἡμέρας διαθέτουσα εἰς τὸν ὕπνον.

31) Ἀθάνατος οὐσα, μετ. ἐναντιωμ.—*ἀπερριπταί*=εἶσαι ἀπερριμμένη.—*ἀτιμάζει*, ἅ' πρ.=δὲν τιμᾶσαι.—*ἐπαίνουσαν* τῆς, ἐπεξηγήσεις εἰς τὸ ἡδ, ἀκούσματος.—*ἀνήκοος*=μὴ ἀκούων.—*καὶ τοῦ π. ἡδ. θεάματος ἀθέατος* (εἶ)=τὸ ἡδιστον ἐξ ὅλων θέαμα δὲν εἶδες· Ὁ φιλότιμος ἀνὴρ χαίρει τὰ μάλιστα, ὅταν ἀκούῃ ἐπαίνους περὶ τῶν πράξεών του.—*ἀθέατος εἶ*=οὐ τεθέασαι.—*Τίς δ' ἂν σοὶ* κτλ. Ἡ σύνταξις· τίς δ' ἂν πιστεύσειε σοὶ λεγούσῃ τι(=ἔταν λέγῃς τι).—*τίς δ' ἂν (σοὶ) δεομένη* τινὸς κτλ.=τίς ἤθελε σὲ βοηθήσει, ὅταν ἔχῃς ἀνάγκην τινός.—*θιάσος*=ὄπαδοί· τοῦ σοῦ θιάσου εἶναι=νὰ εἶναι ἐκ τῶν ὄπαδῶν σου.—*οἶ* δηλ. *οἱ* θιασῶταί σου.—*ἀδύνατοι*, ἔνεκεν τοῦ ἀτάκτου βίου των καὶ τῶν καταχρήσεων.—*ἀπόνως μὲν λιπαροὶ* κτλ.—ἐπειδὴ τρέφονται κατὰ τὴν νεότητα ἀνευ κόπων ὥστε νὰ γίνωνται λιπαροί.—*λιπαροὶ*=παχεῖς, εὐτραφεῖς.—*ἐπιπόνως δ' αὐχμηροὶ* κτλ.=ἐπειδὴ περνῶσι κατὰ τὸ γῆρας μετὰ κόπων (=ἐπιπόνως) ὥστε νὰ γίνωνται αὐχμηροὶ (=ξηροί, στεγνοί). Ἐνεκα τῶν

ταλαιπωριῶν τοῦ γήρατος διότι ἐργάζονται καὶ τῶν καταχρήσεων τοῦ νεανικοῦ τῶν βίου, εἰς τὸ γήρας γίνονται ἀυχημηροὶ (=στεγνοὶ σκελετώδεις)—*τοῖς πεπραγμένοις*—δι' ἐκείνα τὰ ὁποῖα ἔχουσι πράξει.—*βαρυνόμενοι*—λυπούμενοι.—*διαδραμόντες*—διεστρέξαντες.—*ἀποθέμενοι*—ὡς ἐν ἀποθήκῃ διαφυλάξαντες.

32) *Σύνειμι*—συνναστρέφομαι.—*οἷς προσήκει*—παρ' οἷς προσήκει ἐμὲ τιμᾶσθαι.—*συνεργὸς τεχνίταις*—συνεργὸς εἰς τοὺς τεχνίτας. Αἱ τέχναι δηλ. διὰ τῆς ἀρετῆς προοδεύουν.—*φύλαξ* κτλ.—πιστὴ φύλαξ τῶν οἴκων εἰς τοὺς κυρίους αὐτῶν.—*εὐμ. παραστάτις οἰκέταις*—εὐμενῆς βοηθὸς εἰς τοὺς ἐν τῇ οἴκῳ ὑπηρετοῦντας. Διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν δούλων ἡ θέσις ἀποβαίνει καλυτέρα καὶ ἀνακουφίζεται.—*συλλήπτρια* (συλλαμβάνω)—συνεργός, βοηθός.—*βεβαία*—ἀσφαλής.—*κοινωνὸς φιλίας*—συνεργός πρὸς σύναψιν φιλίας.

33) *Ἀπράγμων*—ἄνευ φροντίδων καὶ ἐνοχλήσεων. Οἱ φίλοι τῆς ἀρετῆς ἀπολαύουν τῶν σίτων καὶ τῶν ποτῶν χωρὶς νὰ ἔχουσι τὰς ἐνοχλήσεις, τὰς ὁποίας ἔχουσι, οἱ φίλοι τῆς κακίας, (§ 30).—*ἀνέχομαι*—ὑπομένω, ἐνταῦθα ἀπέχομαι.—*ἢ τοῖς ἀμόχθοις*—παρὰ εἰς τοὺς μὴ κοπιᾶζοντας.—*ἄχθομαι*—λυπούμαι, δυσαρεστοῦμαι.—*μεθιαῖοι* (τοῦ μεθίημι)—παραμελοῦσι ἡδέως... *μέμνηνται*, οἱ γεραίτεροι μετ' εὐχαριστήσεως ἐνθυμοῦνται τὰς παλαιὰς (τὰς νεανικὰς) πράξεις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς φίλους τῆς κακίας.—*εὖ*, συνάπτεται μετὰ τοῦ *πράττοντες*.—τὸ *πεπρωμένον τέλος*—τὸ ὄρισμένον ὑπὸ τῆς μοίρας τέλος (τοῦ βίου).—*οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κεῖνται*—δὲν κεῖνται ἐν τῇ τάφῳ ληθμονημένοι ἄνευ τιμῆς.—*θάλλω*—ἀκμάζω.—*Ἔ παῖ τοκέων ἀγαθῶν*. Σκοπίμως ἡ Ἀρετὴ ὑπενθυμίζει εἰς τὸν Ἡρακλέα τὴν ἀρετὴν τοῦ πατρός του, ἵνα ὑπεκκαύσῃ τὴν πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπιθυμίαν του.—*τοκεῖς*—γονεῖς.—*διαπρονέω-ω*—ἐργάζομαι μετὰ κόπου.

34) *Οὕτω πως*—κατ' αὐτὸν σχεδὸν τὸν τρόπον, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω.—*Διώκει*, δηλ. τῇ λόγῳ—ἐκθέτει, διηγείται.—*ὕπ' ἀρετῆς*, σημαίνει τὸ ποιητ. αἷτιον εἰς τὸ *παίδευσιν*.—*τὰς γνώμης*—τὰς ἰδέας του.—*ἔτι μεγαλειότεροις ῥήμασι*—διὰ μεγαλοπρεπεστέρων ἀκόμη λέξεων, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν σοφιστῶν.—*ἐνθυμοῦμαι*—ἔχω κατὰ νοῦν, σκέπτομαι.—*σοὶ δ' ἀξιόν (ἔστι)*... *πειρᾶσθαι*—εἶναι ἄξιον λοιπὸν εἰς σέ, ἔχων κατὰ νοῦν ταῦτα νὰ προσπαθῆς νὰ λαμβάνῃς φροντίδα τινὰ καὶ περὶ τῶν πραγμάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

1) Ἀδελφῶ, διατί ἐτέθη θυϊκός; — αἰσθόμενος διαφερομένω = ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἤριζον. Διαφέρομαι = ἐρίζω. — οὐ δήπου καὶ σὺ εἶ = δὲν εἶσαι καὶ σὺ βεβαίως. Εἰρωνικῶς. — χρησιμώτερον = ὡς χρησιμώτερον. — χρήματα = κτήματα. — καὶ ταῦτα = καὶ μάλιστα. — τῶν μὲν, δηλ. χρημάτων, — ἀφρόνων ὄντων = ἐν ᾧ δὲν ἔχουσι φρόνησιν. — τοῦ δέ, δηλ. ἀδελφοῦ. — βοηθείας δεομένων = ἐν ᾧ ἔχουσιν ἀνάγκην βοηθείας κτλ. — τῶν μὲν... ὑπαρχόντων τὸ πλειόνων εἶναι κατηγ. τοῦ ὑποκ. τῶν μὲν. — τοῦ δὲ ἐνός, δηλ. τοῦ δὲ ἀδελφοῦ ὄντος ἐνός τὸ ἐνός εἶναι κατηγορούμενον.

Ὁ Χαιρεφῶν ἦτο ἐκ τῶν θερμότερων μαθητῶν τοῦ Σωκράτους.

2) Θανμασιὸν δέ (ἔστι) = παράξενον δὲ εἶνε. — ὅτι = διότι. — τὰ τῶν ἀδελφῶν, δηλ. κτήματα (χρήματα). — κέκτηται = ἔχει. — ἐνταῦθα = ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, δηλ. ἐπὶ τῶν πολιτῶν. — ὅτι κρείττον (ἔστι) κτλ. = ὅτι καλύτερον εἶναι μετὰ πολλῶν κατοικῶν νὰ ἔχη τὰ ἀρκοῦντα. Διότι ὁ κατοικῶν μετὰ πολλῶν ὀλιγώτερον εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τὰς προσβολὰς αἰουδήποτε κακοποιῦ. — ἢ μόνον διαιωόμενον = ἢ μόνος ζῶν νὰ ἔχη κτλ. — ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν = ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν πρόκειται περὶ τῶν ἀδελφῶν. — ἀγνοοῦσι = δὲν ἐγνοοῦν. Ἐτέθη τὸ ῥήμα κατὰ πληθ. ἀριθμ., καίτοι προηγῆθη τὸ εἶ τις διὰ τὴν περιληπτικὴν ἔννοιαν τοῦ τις.

3) Οἱ δυνάμενοι = οἱ ἔχοντες χρήματα. — ὡς... δεόμενοι, τὸ ὡς ἐκφράζει ἔννοιαν ὑποκειμενικὴν = διότι, ὡς νομίζουσιν, ἔχουν ἀνάγκη. — ὡσπερ ἐκ π. μὲν γιγνομένους, αἰτιατ. ἀπόλ. = ὡς ἐὰν ἐκ πολιτῶν μὲν γίνωνται φίλοι ἐξ ἀδελφῶν δὲ οὐχί.

4) Καὶ μὴν = καὶ πρὸς τούτοις. Διὰ τούτου γίνεται μετάβασις εἰς τι σπουδαιότερον. — μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν φῦναι = μεγάλως συντελεῖ τὸ νὰ γεννηθῶσιν ἐκ τῶν αὐτῶν (γονέων). Ὑποκ. τοῦ ὑπάρχει, εἶναι τὸ φῦναι, κατηγ. τὸ μέγα. — μέγα δέ, δηλ. ὑπάρχει κτλ. = μεγάλως δὲ συντελεῖ τὸ νὰ τραφῶσιν ὁμοῦ. — τοῖς θηρίοις = τοῖς ζώοις. — πόθος τῶν συντροφῶν = πόθος διὰ τὰ ὁμοῦ τρεφόμενα. — τοὺς συναδέλφους ὄντας = τοὺς ἔχοντας ἀδελφούς. — τῶν ἀναδέλφων = τῶν μὴ ἔχόντων ἀδελφούς.

5) Τὸ διάφορον = ἡ διαφορά, ἡ ἕρις (πρβλ. διαφέρομαι τινι). — φέρειν = ὑποφέρειν. — μικρῶν ἔνεκα = διὰ μικρὰ πράγματα. — φεύγειν = ἀποφεύγειν, μισεῖν. — ὦν οἶον δεῖ, τὸ πλήρες: ὦν τοιοῦτος οἶον δεῖ εἶναι = ὅταν εἶναι τοιοῦτος ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι. — ὁπότε...

παντός ἐνδέοι δηλ. ὥστε εἶναι τοιοῦτον, οἷον δεῖ αὐτὸν εἶναι= ὅτε ὅμως ὅλως διόλου ἐλλείπει, παντελῶς ἀπέχει, ὥστε νὰ εἶναι τοιοῦτος ὅποιος πρέπει νὰ εἶναι κτλ.—τί ἂν τις ἐπιχειροῖη τοῖς ἀδ.= πρὸς ποῖον σκοπὸν ἤθελέ τις ἐπιχειρεῖ τὰ ἀδύνατα. Τό τι εἶναι αἰτιατ. τοῦ συστοίχου ἀντικειμένου.

6) Ἔστιν οἷς (=τισι)=ὕπαρχον τινές εἰς τοὺς ὅποιους.—καὶ πάνυ=καὶ πρὸς πολὺ.—διὰ γάρ τοι τοῦτο = διὰ τοῦτο ἀκριβῶς βεβαίως.—ἄξιόν ἐστιν ἐμοὶ μ. αὐτὸν=ἀρμόζει εἰς ἐμὲ νὰ μισῶ αὐτόν.—ὅπου ἂν παρῆ=ὅπου ἂν παρευρίσκηται (ὑποτ. τοῦ πάρειμι).

7) Τῷ ἀνεπιστήμονι δηλ. χρῆσθαι=εἰς τὸν μὴ γνωρίζοντα νὰ μεταχειρίζηται (αὐτόν).—ἐγχειροῦντι δέ=ἐπιχειροῦντα δέ.—μὴ ἐπιστάμενος, δηλ. χρῆσθαι.—ἐγχειρῶ=ἐπιχειρῶ.

8) Ἀνεπιστήμων=ὁ μὴ γνωρίζων.—πῶς ἂν... εἶην=πῶς... εἶναι δυνατὸν ἐγὼ νὰ εἶμαι κτλ.—εὖ λέγω=ἐπαινῶ.—εὖ ποιῶ=εὐεργετῶ.—λόγω καὶ ἔργῳ, τὸ μὲν λόγῳ ἀναφέρεται εἰς τὸ εὖ λέγειν, τὸ δὲ ἔργῳ εἰς τὸ εὖ ποιεῖν.—ἐμὲ ἀνιᾶν=νὰ μὲ λυπῆ, ἀπαρ. τοῦ ἀνιάω-ῶ=λυπῶ (τινα).—ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι=ἀλλ' οὐδὲ θέλω προσπαθῆσαι.

9) Θαυμασιὰ=παράδοξα.—εἰ σοι ἦν ἐπὶ πρ.=ἐὰν εἶχες πρὸς φύλαξιν τῶν προβάτων.—ἐπιτήδειος ὢν=ὁ ὅποιος ἦτο ἐπιτήδειος, —τοὺς μὲν ποιμένας ἠσπάζετο=τοὺς μὲν ποιμ. φιλικῶς ἐχαίρετα, ἐθώπευε.—σοὶ δὲ προσιόντι ἐχαλέπαιναν=πρὸς σὲ δὲ ἐρχόμενον (εἰς τὸ ποίμνιον) ὠργίζετο, ἐφέρετο κακῶς.—ἀμελήσας τοῦ ὀργίξεσθαι=παρὰβλήσας τοῦ νὰ ὀργίξηται. Ἡ σύνταξις: Θαυμασιὰ γε λέγεις... εἰ (=διότι) κύνα μὲν... ἀμελήσας ἂν τοῦ ὀργίξεσθαι, ἐπειρῶ... πρᾶναι, τὸν δὲ ἀδελφὸν φῆς μὲν... εἶναι... οὐκ ἐπιχειρεῖς δὲ μηχανᾶσθαι ὅπως κτλ. Κανονικῶς ἢ σύνταξις θὰ εἶχεν οὕτω: τὸν δὲ ἀδελφὸν φάσκων μὲν μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶναι... ὁμολογῶν δέ... οὐκ ἐπιχειρεῖς κτλ.—μηχανῶμαι=ἐπινοῶ.

10) Σοφίαν=ἐπιτηδειότητα, ἱκανότητα.—ποιῆσαι. δηλ. εἶναι πρὸς ἐμὲ οἷον δεῖ εἶναι.—ποικίλον=πολύπλοκον, δύσκολον.—Καὶ μὴν οὐδὲν ποικίλον οὐδὲ κ. δεῖ ἐπ' αὐτὸν=καὶ ὅμως δὲν εἶναι ἀνάγκη οὐδενὸς πολυπλόκου μέσου, οὐδὲ νέου δι' αὐτόν (δηλ. ὅπως ἐφεκλύσῃς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ).—οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι κτλ. ὁ νοῦς: οἶομαι δὲ ὅτι οὗτος περὶ πολλοῦ ἂν σε ποιοῖτο, εἰ ἄλλοιη τούτοις ἢ καὶ σὺ αὐτὸς ἐπίστασαι. Ἡ ἐρμηνεία: νομίζω δὲ ὅτι οὗτος παρὰ πολὺ ἤθελε περιποιεῖται καὶ ἀγαπᾶ σέ, ἐὰν ἤθελε συλληφθῆ (ἐλκυσθῆ) διὰ τούτων τῶν μέσων, τὰ ὅποια καὶ σὺ ὁ ἴδιος γνωρίζεις.

11) *Οὐκ ἂν φθάνοις λέγων*—λέγε ταχέως. Μετριωτέρα ἔκφρασις ἀντὶ προστακτικῆς.—*μὲ ἐπιστάμενον φίλτρον*—ὅτι ἐγὼ γνωρίζω μέσον φίλις.—*ὃ εἰδὼς λέληθα ἔμαυιὸν*—τὸ ὅποσον γνωρίζω χωρὶς νὰ ἐννοῶ.—*κατεργάσασθαι*—νὰ κατορθώσῃς.—*ὁπότε θύοι*—δτάκις ἤθελε προσφέρει θυσίαν.—*ἐπὶ δεῖπνον*—ἔπως δειπνίσῃς.—*δῆλον*—πρόδηλον (εἶναι).—*αὐτός*, δηλ. ἐγὼ αὐτός.

Ἐπὶ δεῖπνον. Μετὰ τὴν θυσίαν παρέθετε δεῖπνον ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἐκεῖνος ὅστις προσέφερε θυσίαν, εἰς ὃ προσεκαλοῦντο οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι.

12) *Προτρέψασθαι*—νὰ προτρέψῃς τινὰ ἐκ τῶν φίλων.—*ὁπότε ἀποδημοίης*—δτάκις ἤθελες διατρίβει ἐν τῇ ξένῃ.—*ἐπιμελεῖσθαι τῶν σῶν*—νὰ φροντίζῃς περὶ τῶν ὑποθέσεών σου.

13) *Εἰ δὲ βούλοιο* κτλ.—ἐὰν δὲ ἤθελες νὰ κάμῃς φίλον ἐκ (φίλο)ξενίης νὰ σὲ δέχῃται φιλοφρόνως.—*εἰς τὴν ἐκεῖνου*, δηλ. πόλιν.—*προθυμεῖσθαι διαπραίτειν*—νὰ εἶναι πρόθυμος νὰ ἐκτελῇ.—*ἐφ' ᾧ ἤκκοιμι*—ταῦτα (τὰς ὑποθέσεις,) χάριν τῶν ὁπίων ἤθελον ἔχει ἔλθει (εἰς τὴν πόλιν ἐκεῖνου).—*δῆλον* (ἔστι).—*ὅτι καὶ τοῦτο δέοι ἂν* κτλ.—ὅτι καὶ τοῦτο ἤθελεν εἶναι ἀνάγκη ἐγὼ αὐτὸς πρότερον νὰ κάμνω εἰς ἐκεῖνον.

14) *Πάντ' ἄρα...* φίλτρα ἐπιστάμενον—πάντα τὰ πρὸς φίλιαν μέσχα ἐν ᾗ ἐγνωρίζεις. *πάλαι*—πρὸ πολλοῦ, ἀνήκει εἰς τὸ *ἐπιστάμενος*.—*ἀπεκρύπτου*—ἐφύλαττες μυστικά.—*μὴ αἰσχροὺς φανῆς*—μήπως καταιχθυθῆς, μήπως φανῆς ἀνὰ ξιοπρεπίης.—*ὅς ἂν φθάνῃ...* *κακῶς ποιῶν* κτλ.—ὅστις πρότερος τοῦς μὲν πολεμίους ἤθελε βλάπτει, τοῦς δὲ φίλους ἤθελεν εὐεργετεῖ.—*ἡγεμονικώτερος*—ικανώτερος, καταλληλότερος.—*ἐργχειρεῖν τῷ* κτλ.—νὰ ἐπιχειρῇ εἰς τὸ νὰ σὲ κάμνῃ φίλον,—*ἡγούμενος*—ἐὰν ἔκαμνες ἀρχὴν, προηγέισο.—*μᾶλλον ἂν ἐξεργάσασθαι*—ὅτι σὺ μᾶλλον ἤθελες κατορθώσει τοῦτο.—*τοῦτο* δηλ. τὴν συμφιλίωσιν.

15) *Καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ*—καὶ οὐδαμῶς ἀρμόζοντα εἰς σέ.—*ὅς γε*, ἀναφορικὴ αἰτιολογικὴ πρότεσις—διότι σὺ.—*ἐμέ...* *καθηγεῖσθαι*—ἐγὼ... νὰ κάμνω ἀρχὴν.—*τούτου*, ἀνήκει εἰς τὸ *τάναντία*.—*νομίζεται*—συνηθίζονται, ἀναγνωρίζονται.—*τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι* κτλ.—δηλ. ὁ πρεσβύτερος νὰ προηγῆται εἰς πάντα καὶ λ. καὶ ἔργον ἐπεξήγησις τοῦ *τάναντία*.

16) *Πῶς*, ἐν τῇ ἐρωτήσει—οὐδαμῶς νομίζεται τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου καὶ ἔργου.—*οὐ γάρ ὁ γὰρ* αἰτιολογεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ *πῶς*.—*συντυγχάνοντι*—ὅταν καθ' ὁδὸν τὸν συναν-

ταξ.—*νομίζεται* = εἶναι συνήθεια.—*ὕπαναστῆναι* = νὰ σηκωθῆ, ὁ νεώτερος πρὸς τιμὴν τοῦ πρεσβυτέρου.—*καὶ κοίτη μ. τιμῆσαι* = καὶ διὰ μαλακῆς κλίνης νὰ τιμήτῃ.—*καὶ λόγων ὑπεῖξαι* = καὶ εἰς τοὺς λόγους νὰ ὑποχωρήσῃ, δηλ. νὰ ἀφίγη ὁ νεώτερος τὸν πρεσβύτερον νὰ ὁμιλήσῃ πρῶτος.—*τὸν ἄνδρα*, τιμητικώτερον ἢ ἔαν ἔλεγεν *ἐκεῖνον*.—*ταχὺ* = ταχέως.—*ὡς* = πόσον φιλότιμος κτλ.—*τὰ ἀνθρώπια* = τὰ ἀνθρωπάρια (μετὰ περιφρονητικῆς ἐννοίας).—*οὐκ ἂν ἄλλως ἔλοις* = δὲν δύνασται κατ' ἄλλον τρόπον μᾶλλον νὰ προσελκύτῃ.—*μάλιστα ἂν κατεργάσαιο* = μάλιστα ἤθελες κατορθώσαι νὰ λάβῃς μὲ τὸ μέρος σου.

17) *Ἐὰν οὖν ἐμοῦ* κτλ., ἀπόδοσις τῆς ὑποθ. προτάσεως θὰ ἐνοηθῆ *τί γενήσεται*.—*τί γὰρ ἄλλο... ἢ κινδυνεύσεις*: τὸ πλήρες τῆς ἐρωτήσεως ἔχει ὡς ἐξῆς: τί γὰρ ἄλλο *γενήσεται ἢ ἔσται ἢ* ὅτι κινδυνεύσεις. Ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ ἐννοουμένην ἐννοίαν: καλὸν ἤθελεν εἶναι εἰς σέ.—*κινδυνεύσεις* = θὰ διατρέξῃς τὸν κίνδυνον. Τοῦτο λέγεται μετὰ πολλῆς εἰρωνείας: διότι δῆθεν διατρέχει κίνδυνον ὁ Χαιρέκράτης, ἔαν ἤθελε θεωρηθῆ χρηστὸς καὶ φιλάδελφος.—*ἐκεῖνος δέ*, δηλ. κινδυνεύσει *ἐπιδειξάει εἶναι* κτλ.—*φιλονικήσει* = ὅτι θὰ ἔλθῃ εἰς ἀμίλλαν.—*ὅπως περιγένηται σου* = ὅπως σέ ὑπερτερήσῃ.

18) *Οὕτως διάκαισθον* = τοιουτοτρόπως σεῖς διακάισθε.—*τῶ χεῖρε* *τράποιντο*, ὑποκ. θυϊκοῦ συνετάχθη μετὰ ρήματος πληθ.—*ἐπὶ τῷ συλλαμβάνειν ἀλλήλοιν* = διὰ νὰ συμβοηθῶσιν ἀλλήλους (συλλαμβάνω τινι = βοηθῶ τινά).—*ἀφεμένῳ τούτου* = ἀφήτρασαι τοῦτο, δηλ. τὸ *συλλαμβάνειν ἀλλήλαις*.—*Ἀφεμένῳ*, μετοχ. θυϊκοῦ μέσ. ἀορ. δ' τοῦ ἀφίημι.—*ἢ εἰ τῷ πόδε* = ἢ ἔαν οἱ πόδες.—*θεῖα μοῖρα πεποιημένῳ... = οἱ ὅποιοι (πόδες) κατὰ θεῖαν πρόνοιαν ἔχουσι γίνεαι*.—*κακοδαιμονία* = ὑπερβολικὴ ἀνοησία.—*τοῖς ἐπ' ὠφελεία π. χρῆσθαι* = ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔχουν γίνεαι πρὸς ὠφέλειαν νὰ μεταχειρίζομεθα πρὸς βλάβην.

19) *Ἀδελφῷ γε... ἢ χεῖρε* κτλ. Ἡ ἐννοία: Τοὺς ἀδελφοὺς ἔκχευε πρὸς μεγαλύτεραν ὠφέλειαν ἀλλήλων παρὰ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τὰ ἄλλα ὅσα διπλᾶ δηλ. κατὰ ζεύγη (= ἀδελφὰ) ἔπλασεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ *ἀδελφός*, ἐνταῦθα ἔχει σημασίαν ἐπιθετικὴν.—*χεῖρες μὲν γάρ*, ὑποκ. τοῦ *οὐκ ἂν* δύναιντο.—*τὰ πλέον ὀργυιᾶς διέχοντα ἅμα ποιῆσαι* = τὰ περισσότερον ἀπὸ μίαν ὀργυιᾶν ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων (= διέχοντα) νὰ κάμωσι συγχρόνως.—*Ἄμα* = συγχρόνως. Ἡ ἐννοία: Αἱ χεῖρες δὲν δύνανται νὰ κάμωσιν ἐργασίαν τινὰ συγχρόνως ἐπὶ σημείων, τὰ ὅποια ἀπέχουσιν

ἀπ' ἀλλήλων πλέον τῆς ὀργυᾶς.—διέχω=ἀπέχω.—ὄφθαλμοὶ δὲ οἱ δοκοῦντες· ἡ ἔννοια: Οἱ δὲ ὄφθαλμοὶ οἱ ὅποιοι θεωροῦνται ὅτι εἰς μέγιστον διάστημα φθάνουσι δὲν θὰ δύνανται νὰ ἴδωσι τὸ ἔμπροσθεν μέρος καὶ τὸ ὀπίσθεν τῶν ἀντικειμένων τῶν εὐρισκομένων καὶ ἀκόμη πλησιέστερον (δηλ. ἀπὸ μίαν ὀργυᾶν).—πολὺν διεστῶτε=καὶ ἂν ἀπέχωσι πολὺν διάστημα ἀπ' ἀλλήλων.—πράττειον ἅμα=ἐνεργοῦσι συγχρόνως (συνεργάζονται) πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν.

Ὁργυᾶ· (ὀρέγω)=τὸ διάστημα τῶν ἐκτεταμένων ἐκκτέρωθεν ὀριζοντίως βραχιόνων, δηλ. περίπου 1 μέτρ. καὶ 85 ἑκατοστ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

1) Ἦκουσα δὲ ποτε αὐτοῦ κτλ.=ἤκουσα δὲ ποτε αὐτὸν ὅτι συνδιελέγετο καὶ περὶ φίλων (τοιχοῦτα).—ἂν τις ὠφελεῖσθαι=ὅτι ἠδύνατό τις νὰ ὠφελῆται.—πρὸς φίλων τε κτήσιν καὶ χρεῖαν=ὡς πρὸς τὴν ἀπόκτησιν καὶ χρῆσιν (μεταχειρίσιν) τῶν φίλων.—τοῦτο μὲν γάρ... ἔφη ἀκούειν=ἔλεγε δηλὰ δὴ ὅτι τοῦτο παρὰ πολλῶν ἀκούει.—ὦ...=ὅτι.—σαφῆς=εἰλικρινής.—ἐπιμελουμένους...δὲ ὄραν ἔφη κτλ.=ἔλεγε δὲ ὅτι ἔδλεπεν ὅτι οἱ πολλοὶ φροντίζουσι περὶ πνυτὸς (ἄλλου) μᾶλλον παρὰ περὶ τῆς ἀποκτίσεως φίλων.

2) Καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγρούς... ὄραν ἔφη=καὶ διότι ἔλεγεν ὅτι ἔδλεπεν ὅτι (οἱ πολλοὶ) προσπαθοῦσιν ἐπιμελῶς νὰ ἀποκτήσωσιν οἰκίας καὶ ἀγρούς κτλ.—καὶ τὰ ὄντα σώζειν πειρωμένους=καὶ ἔτι προσπαθοῦσι νὰ σώζωσι τὰ ὑπάρχοντά των.—ὄραν ἔφη... φροντίζοντας κτλ.=ἔλεγεν ὅτι ἔδλεπεν ὅτι οἱ πολλοὶ οὔτε φροντίζουσι ὅπως ἀποκτήσωσι (φίλον) οὔτε ὅπως σώζωνται οἱ ὑπάρχοντες (δηλ. οὔτε ὅπως σώζωσι τοὺς ὑπάρχοντας).

3) Καμνόντων φίλων καὶ οἰκετῶν=ὅταν ἀσθενῶσιν οἱ φίλοι κτλ.—ὄραν τινὰς ἔφη...=ἔλεγεν ὅτι ἔδλεπέ τινὰς ὅτι πρὸς θεραπείαν μὲν τῶν ὑπηρετῶν καὶ ἰατροὺς προσκαλοῦσι (=εἰσάγοντας).—τῶν δὲ φίλων ὀλιγοροῦντας=ὅτι δὲ παραμελοῦσι τοὺς φίλους.—ἀμφοτέρων, δηλ. τοῦ δούλου καὶ τοῦ οἰκέτου.—ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκέταις ἀχθομένους=ὅτι διὰ τὸν θάνατον τῶν οἰκετῶν λυποῦνται.—οὐδὲν οἰομένους ἐλαττοῦσθαι· τὸ πλήρες: ἔφη ὄραν αὐτοὺς οὐδὲν οἰομένους ἐλαττοῦσθαι=ὅτι νομίζουσι ὅτι οὐδόλως ζημιώνονται.—οὐδὲν ἔωντας=ὅτι οὐδὲν ἀφίνουσιν.—ἀθεράπειον=ἀπεριποίητον, ἀνεπίσκεπτον=ἀνεξέταστον.—τῶν φίλων ἐπιμ. δεομ. ἀμελοῦντας=ὅτι δὲ παραμελοῦσι τοὺς φίλους ὅταν ἔχωσιν ἀνάγκην ἐπιμελείας.

4) Καὶ πάνυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων=ἂν καὶ εἶναι παρὰ πολλὰ

εἰς αὐτούς.—**τὸ πλῆθος εἰδότας**=ἔτι γνωρίζουσι τὸ πλῆθος.—ἀλλὰ καὶ τὰς πυθθανομένους... **ἔγχειρήσαντας**=ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπιχειρήσωσι νὰ ἀριθμῆσωσι (καταλέγειν) (δηλ. τὸ πλῆθος τῶν φίλων) εἰς τοὺς ἐρωτῶντας τοῦτο (δηλ. τὸ πλῆθος τῶν φίλων των).—**πάλιν τούτους ἀνατίθεσθαι**=ἔτι πάλιν τούτους λαμβάνουσιν ὀπίσω, δηλ. δὲν κατατάττουσιν εἰς τοὺς φίλους των.—**ἀνατίθεμαι**, ἰδὲ 1,2,44. Τὸ ἀπαρ. συνδέεται μετὰ τῆς μετ. **ἀγνοοῦντας**.—**οὐ μόνον ἀγνοοῦντας** ἀλλὰ καὶ... **ἀνατίθεσθαι**. Κανονικῶς θὰ ἐτίθετο κατὰ μετοχ. **ἀνατιθεμένους** ἀλλ' ἐτέθη τὸ ἀπαρέμφ., ὡς φαίνεται, διότι προηγεῖται ἡ μετοχ. **ἔγχειρήσαντας**.—**τοσοῦτον... φροντίζει**=(ἔλεγεν) ἔτι τόσον πολὺ φροντίζουσι αὐτοὶ κτλ. Τὸ **τοσοῦτον** ἐτέθη εἰρωνικῶς.

5) **Τῶν ἄλλων** δηλ. κτημάτων.—**οὕτω**=τόσον.—**παραμόνιμος**=σταθερὸς, μόνιμος.—**πάγχεηστος**=ὁ κατὰ πάντα χρήσιμος, ὠφέλιμος.

6) **Ἐαυτὸν τάττει**=προσφέρεται προθύμως.—**πρὸς πᾶν τὸ ἐλλείπον τῷ φίλῳ**.—εἰς πᾶν ἔτι ἐλλεῖπει εἰς τὸν φίλον.—**καὶ τῆς κατασκευῆς**, γεν. τοῦ ἔλου εἰς τὸ πᾶν τὸ ἐλλ. Ἡ ἔννοια εἰς πᾶν ἔτι ἐλλεῖπει εἰς τὸν φίλον ἐκ τῆς οικονομίας, ἐκ τῆς τακτοποιήσεως τῶν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων.—**καὶ τῶν κοινῶν πράξεων**, δηλ. καὶ τοῦ κανονισμοῦ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων. Βεβαίως ὁ φίλος προσέρχεται ὡς βοηθὸς καὶ εἰς τὰς ἰδιωτικὰς καὶ εἰς τὰς δημοσίας ὑποθέσεις τοῦ φίλου.—**τὰ μὲν... τὰ δέ**=ἄλλοτε μὲν... ἄλλοτε δέ.—**συνᾶναλίσκω**=ἐξοδεύω ὁμοῦ.—**συμπεῖθων... βιαζόμενος**. Ὁ φίλος δηλ. πολλάκις βλέπων τὸν φίλον νὰ ἀναλαμβάνῃ ἀτυχῆ τινα ἐπιχείρησιν ἀποτρέπει αὐτόν, ἄλλοτε μὲν διὰ τῶν συμβουλῶν (**πεῖθων**), ἄλλοτε δὲ μεταχειριζόμενος βίαν (**βιαζόμενος**), ἐὰν αἱ συμβουλαὶ δὲν κατορθώσῃ τι.—**καὶ εὖ μὲν πράττοντας εὐφραίνων**=καὶ ἐὰν μὲν εὐτυχῶσι μεγίστην εὐφροσύνην παρέχων (εὐφραίνων) εἰς αὐτούς (ὁ φίλος).—**σφαλλομένους δὲ πλ. ἐπανορθῶν**=ἐὰν δὲ δυστυχῶσι μεγάλως ὑποστηρίζων.

7) **Προορῶσι**=μακρόθεν βλέπουσι,—**προακούουσι**=μακρόθεν ἀκούουσι.—**διανύτω**=κατορθῶ, φέρω εἰς πέρας.—**τούτων οὐδενός... λείπεται**=εἰς οὐδεμίαν ἐκ τούτων τῶν ὑπηρεσιῶν φίλος εὐεργετῶν ὑστερεῖ, εἰς ὅσα καὶ αἱ χεῖρες ὑπηρετοῦσι εἰς ἕκαστον καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μακρόθεν βλέπουσι κτλ.—**λείπομαι**=μένω ὀπίσω, ὑστερῶ,—**πρὸ αὐτοῦ**=ὑπὲρ ἑαυτοῦ.—**ταυτ' ὁ φίλος πρὸ τοῦ φίλου ἐξήρκεσεν**, γνωμικὸς ἄορ.=ταῦτα ὁ φίλος ὑπὲρ τοῦ φίλου συνήθως ἐπαρκῶς ἐκτελεῖ.—**θεραπεύω**=περιποιοῦμαι.—**παμφόρος**=ὁ τὰ πάντα φέρων γόνιμος.—**ἀργῶς**=διὰ τρόπου νωθροῦ.—**ἀνειμένως** (ἀν-ἴγμι)=χαλάρως, ἄνευ ζήλου.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

1) "Οι δέ... διηγῆσομαι, ἢ σύνταξις· νῦν δὲ διηγῆσομαι τοῦτο ὅτι ὠφέλει τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν ποιῶν αὐτοὺς ἐπιμελεῖς ὧν ὀρέγοντο. Ἡ εὐκτική σημαίνει ἀόριστον ἐπανάληψιν τῆς πράξεως ἐν τῷ παρελθόντι. — τῶν καλῶν=τῶν δημοσίων ἀξιωματῶν, τῶν τιμῶν. — ἀκούσας γὰρ=ὅτε δῆλα δὴ ἤκουτέ ποτε. — ἐπαγγελλόμενον =ὁ ὁποῖος ἔλεγεν ὅτι εἶχεν ὡς ἐπάγγελμα ἐν τῇ πόλει.

ἽΟ Διονυσόδωρος, ἐκ τῆς Χίου εἶχεν ὡς ἐπάγγελμα νὰ διδάσκη τοὺς θέλοντας νὰ γίνωσι στρατηγοί.

2) Μέντοι=βεβαίως, ἀληθῶς. — ἐξὸν=(εἰ καὶ ἔξεστι), ἂν καὶ εἶναι δυνατὸν. — ἀμελήσαι ἐκ τοῦ αἰσχροῦν (ἔστι)—καὶ δικαίως ἂν... ζημιοῖτο=καὶ δικαίως... ἤθελε τιμωρεῖται. — ἀνδριάντας ἐργολαβοίη=ἤθελεν ἀναλάβει τὴν κατασκευὴν ἀνδριάντων. — ἀνδριαντοποιέω=ποιῶ ἀνδριάντας.

3) "Ολης γὰρ τῆς πόλεως... ἐπιτρεπομένης τῷ στρατηγῷ=διότι ἐπειδὴ ὅλη ἡ πόλις (οἱ πολῖται)... ἐμπιστεύεται (τὴν σωτηρίαν τῆς) εἰς τὸν στρατηγόν. — κατορθοῦντος=ἐὰν ἐπιτυχάνῃ. — διαμαρτιάνοντος=ἐὰν ἀποτυγχάνῃ. — εἰκός (ἔστι) γίνεσθαι=ἐπόμενον εἶναι νὰ γίνωνται μεγάλα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ· πῶς οὐκ ἂν δικαίως... ζημιοῖτο. Ἡ ἔννοια: Δικαίως πρέπει νὰ τιμωρῆται ὅστις ἐπιθυμεῖ μὲν νὰ ἐκλεγῇ στρατηγός, ἀμελεῖ δὲ νὰ μάθῃ τὴν στρατηγικὴν, — ἐλθόντια=ἂφ' οὗ ἔλθῃ εἰς τὸν Διονυσόδωρον νὰ μανθάνῃ.

4) ἽΗκε=ἐπκνήλθεν δηλ. εἰς τὸν Σωκρ. — προσέπαιζον αὐτῷ =ἤστεῖξετο ὁ Σωκρ. μὲ αὐτόν. — γεραρός=σεβαστός. — καί=οὕτω καί. — στρατηγεῖν μαθῶν=ἂφ' ὅτου ἔμαθε νὰ στρατ. — καθαρίζω=παίζω τὴν κιθάραν. — ἰᾶσθαι, ἀπαρ. τοῦ ἰῶμαι=ἰατρεύω. — μὴ ἐπιστάμενος, δηλ. ἰᾶσθαι. στρατηγεῖν.

"Ὡσπερ ἽΟμηρος, ἐν ἽΙλιάδι. Γ. 169—170.

5) ἽΑτὰρ=ἀλλά. — ταξιαρχέω-ῶ=εἰμι ταξίαρχος. — λοχαγῆσοι=εἶναι λοχαγός ὑπὸ τὰς διαταγὰς σοῦ (ἄντος στρατηγοῦ). — ἐπιστημονέστεροι τῶν πολ. ὤμεν=μᾶλλον ἐπιστήμονες εἰς τὰ πολεμικὰ εἶμεθα (παρὰ τῶρα). — διδάσκειν σὲ τὴν στρατηγίαν=νὰ δι-

δάσκη εἰς σέ τήν στρατ. (διδάσκω τινά τι).—ἐκ τοῦ αὐτοῦ, δηλ. μαθήματος ἤρχισεν εἰς τὸ ὅποιον καὶ ἐτελείωσεν. Ἐπομένως ἡ διδασκαλία ἀπικτα συνίστατο εἰς τὸ μάθημα τῆς τακτικῆς.—**τακτικὴ ἢ τακτικά**=τέχνη τοῦ παρατάσσειν τὸν στρατόν.

Ταξιαρχῶ. Ταξιαρχος ἐν Ἀθήναις ἐλέγετο ὁ διοικητὴς τῶν πεζῶν τῆς φυλῆς του· ἦσαν δὲ δέκα, ὅσοι δηλ. ἦσαν καὶ αἱ φυλαί. Οἱ δὲ διοικηταὶ τοῦ ἵππικοῦ ἐκκλοῦντο **φύλαρχοι**.

6) **Ἄλλὰ μὴν**=ἀλλ' ὅμως. Γίνεται μετάβασις εἰς νέον τι μετὰ τινος ἀντιθέσεως πρὸς τὰ ἡγούμενα.—**τοῦτο**, δηλ. τὰ τακτικά.—**πολλοστὸν μέρος**=ἐλάχιστον μ.—**καὶ γὰρ παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τ. π. τὸν στρατ.** ἔϊναι **χρῆ**=διότι ὁ στρατηγὸς πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἱκανὸς νὰ παρασκευάζῃ τὰ ἀναγκαζομένα εἰς τὸν πόλεμον.—**καὶ ποριστικὸς**=καὶ ἱκανὸς νὰ προμηθεύῃ τὰ ἐπιτήδεια εἰς τοὺς στρατ.—**μηχανικὸς**=ἐφευρετικὸς.—**φιλόφρονα**, πρὸς τοὺς ἐκτελοῦντας τὸ καθήκον των.—**ἀπλοῦς**=εὐλικρινής.—**ἐπιβουλος**=δόλιος.—**φυλακτικὸς**=ἱκανὸς νὰ φυλάττῃ (τὰ πράγματα τοῦ στρατοῦ).—**κλέπτῃς**=ὅστις τὰ σχέδια τῶν ἐχθρῶν λάθρα δύναται νὰ μπταίῃ.—**προετικὸς (προ-ίημι=ρίπτω)**=διακνηρὸς, ἄσματος.—**ἀσφαλῆ**, εἰς τὰς ἐκστρατείας. Ὁ στρατηγὸς εἰς τὰς ἐκστρατείας δεόν νὰ προνοῇ, ὥστε οἱ στρατιῶται νὰ εἶναι ἀσφαλεῖς ἐν ταῖς πορείαις.—**καὶ ἄλλα π... δεῖ τὸν εὖ στρατ. ἔχειν**=καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἐκ φύσεως καὶ δι' ἐπιστήμης πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ μέλλων ἐπιτυχῶς νὰ διαχειρισθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ.

7) **Καλὸν δέ**, δηλ. ἐστὶ.—**καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι**=καὶ τὸ νὰ εἶναι ἱκανὸς εἰς τὸ παρατάσσειν τὸ στράτευμα (ἐν πολέμῳ).—**τεταγμένον**=εὐρισκόμενον ἐν τάξει.—**κέραμος**, περιληπτικῶς=οἱ κέραμοι.—**κάτω μὲν**=εἰς μὲν τὰ θεμέλια.—**ἐπιπολῆς**=ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, εἰς τὴν στέγην.—**τήκομαι**=λυώνω, διαλύομαι.—**οἱ τε λίθοι καὶ ὁ κ.**, ἐπεξηγήσις τῆς προηγουμένης φράσεως.—**συντίθεται**, ὑποκ. ταῦτα, δηλ. τὰ ἀνωτέρω ὄλιγά. ✓

8) **Καὶ γὰρ**=διότι καὶ.—**ἀγαθὸς**=ὁ γενναῖος.—**κακὸς**=δειλός.

9) **Εἰ μὲν τοίνυν... ἐδίδαξεν** ὡς ἀπόδοσις ἐννοεῖται: **καλῶς ἔχει**.—**εἰ δὲ μὴ**, δηλ. ἐδίδαξεν.—**οὐδέ**, ἀνήκει εἰς τὸ **οὐδὲν ἂν σοι ὄφελος ἦν**.—**μὴ διδάξας**=ἐὰν δὲν ἐδίδαξεν.—**κρίνειν**=διακρίνειν.

10) **Τί οὖν οὐ σκοποῦμεν**=διὰ τί λοιπὸν δὲν ἐξετάζομεν, δηλ. ὡς ἐξετάζομεν λοιπὸν κτλ.—**πῶς ἂν αὐτῶν μὴ διαμαρτάνοιμεν**=πῶς δὲν ἠθέλομεν ἀποτυγχάνειν εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῶν, δηλ. νὰ διακρίνωμεν αὐτοὺς (τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς).—**τί δὲ τοὺς κιν-**

δυνεύειν μέλλοντας; Ἐντυχῶθα θὰ ἐννοήσωμεν ἐκ τοῦ ἐπομένου προαικτέον τὸ *χρῆ ποιεῖν*—τί δὲ πρέπει νὰ κάμῃ τις μὲ τούτους, οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ κινδυνεύωσιν.—*οὔτοι γοῦν*—οὔτοι τῇ ἀληθείᾳ εἶναι.—*εὐεύρειος*—ὁ εὐκόλως εὐρισκόμενος,

11) Ἄτιάρ, ἰδὲ § 5.—*πότερα ἢ πότερον* (ἄνευ διαφόρας σημασίας)—ποῖον ἐκ τῶν δύο.—*καὶ ὅπη καὶ ὅπως χρησιτέον ἐκ. τῶν τ.*—καὶ ποῦ καὶ πῶς πρέπει νὰ μετχειρίζηται τις ἕκαστον σῶμα στρατοῦ, τάγμα (=ἐκάστη τῶν τάξεων).—*οὐ πάνυ*—οὐδαμῶς.—*πολλά γ' ἐστὶ πρὸς ἃ οὔτε. . . προσήκει*—πολλά βεβαίως περιστάσεις ὑπάρχουσι καθ' ἃ δὲν ἀρμόζει κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον, (=ὡσχύτως) οὔτε νὰ παρατάσῃ οὔτε νὰ ὀδηγῇ.—*ἐνδιᾶ*=ἐλλιπή, ἐηλ. τῶν γνώσεων τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

1) Ἐντυχῶν δε ποτε' ἡ σύνταξις: *ἐντυχῶν δὲ ποτέ τῳ* (=τινὶ) ἡρημένῳ στρατῷ.—*συναντήσας δὲ ποτέ τινα ὁ ὅποιος εἶχεν ἐκλεγή νὰ εἶναι στρατηγός.*—*τοῦ ἔνεκεν*—τίνος ἔνεκεν.—*Ὅμηρον οἶει* ἡ σύνταξις: οἶει (σὺ) Ὅμηρον πρσαγορεύσαι τὸν Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν=νομίζεις ὅτι ὁ Ὁμ. προσηγόρευσε τὸν Ἀγ. ἡγεμόνα τῶν λαῶν.—*ἄρά γε* κτλ. ἡ σύνταξις: *ἄρά γε* (προσηγόρευσεν αὐτὸν ποιμένα) ὅτι (=διότι)... οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ ὅπως... ἔσονται καὶ... ἔξουσι καὶ (ὅπως) ἔσται τοῦτο, οὗ ἔνεκα στρατεύονται, ὡςπερ τὸν ποιμένα δεῖ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως... σῶαί τε ἔσονται... καὶ ἔξουσι καὶ ὅπως ἔσται τοῦτο, οὗ ἔνεκα τρέφονται.—*καὶ ὅπως τοῦτο ἔσται*—καὶ πῶς (τίνι τρόπῳ) θὰ ἐπέλθῃ τοῦτο δηλ. τὸ ἐξ αὐτῶν περιμενόμενον εἰσόδημα, κέρδος.—*αἱ οἶες*, οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τὸ θηλυκόν, συνήθως ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ γένους ζῴου τινός, ἰδὲ 1, 2, 32.

Ὅμηρον, Ἰλιάς Β. 243.

2) *Τί δήποτε*—διατί ἄρά γε.—*ἀμφοτέρον βασιλεύς. . . αἰχμητῆς*—καὶ ὡς πρὸς τὰ δύο, καὶ βασιλεὺς καλὸς καὶ γενναῖος πολέμιστής.—*ἄρά γε*, δηλ. ἐπήνεσεν αὐτόν.—*μόνος αὐτός*—πρσωπικῶς αὐτός, μόνον αὐτός.—*τούτου*, δηλ. τοῦ εὖ ἀγωνίζεσθαι.—*καὶ βασιλεὺς ἀγαθός*, δηλ. ἂν εἶη.—*οὐκ εἰ μόνον . . . προεστήκοι*—οὐχὶ ἐὰν ἤθελε διευθύνει (καθοδηγεῖ) καλῶς μόνον τὸν βίον του.

Ἄμφοτέρον, Ἰλιάς, Γ. 179.

3) *Εὖ πράττω*—εὐτυχῶ,—*ὡς*=ὅσον τὸ δυνατόν—*πρὸς τοῦτο*, δηλ. νὰ γίνῃ ὁ βίος ὡς βέλτιστος.

4) *Τοῖς ἐλομένοις αὐτὸν στο.* = εἰς τοὺς ἐκλέξαντας αὐτὸν ὡς στρατηγόν. — *τὰ μὲν ἄλλα περιήρει* = τὰ μὲν ἄλλα ἀφήρει, δηλ. τὰς ἄλλας ἀρετάς. — *κατέλειπε δὲ τὸ εὐδαίμονας ποιεῖν* = ἄφινε δὲ μόνον τὸ νὰ κἀμνη (ὁ στρατηγὸς) εὐδαίμονας ἐκεῖνους, ὧν ἂν ἠγήται. Ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ λοιπὸν τούτου περιέχονται ὅλαι αἱ ἀρεταὶ ἐνὸς καλοῦ στρατηγοῦ. — *ποιεῖν*, ὑποκ. τὸν στρατηγόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

1) *Ἰππαρχᾶ* = εἶμαι διοικητὴς τοῦ ἱππικοῦ. — *οὐ γὰρ δὴ...* διότι βεβαίως δὲν ἐπεθύμητες τοῦτο. — *τοῦ πρώτος...* ἐλαύνειν, ἔνεκα τοῦ ἐλαύνειν πρώτος = ἔνα προηγῆσαι. — *καὶ γὰρ* = διότι καὶ — *οὐδὲ τοῦ γνωσθῆναι*, δηλ. οὐδὲ ἔνεκα τοῦ γνωσθῆναι = ἔνα γίνης γνωστὸς (*ἐπεθύμησας ἱππαρχεῖν*).

Ἰππαρχεῖν. Οἱ ἱππαρχοὶ ἦσαν ἐν Ἀθήναις δύο καὶ εἶχον ὑπὸ τὰς διαταγὰς των τοὺς 10 φυλάρχους, οἵτινες ἠγοῦντο τῶν ἱππέων ἐκάστης φυλῆς. Οἱ ἱππαρχοὶ διετέλουν ὑπὸ τοὺς στρατηγούς.

Ἴπποτοξόται, ἦσαν ἔφιπποι τοξόται, δηλ. ἱππεῖς ὀπλισμένοι διὰ τόξων. Οὗτοι ἀνῆρχοντο εἰς 200 καὶ ἐτάσσοντο πρὸ τοῦ ἱππικοῦ, ὅπως παρενοχλῶσι τοὺς ἐχθροὺς δι' ἀκροβολισμῶν. Οἱ ἱπποτοξόται οὐδεμιᾶς τιμῆς ἐθεωροῦντο ἄξιοι. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι πολιτικῶς οὐδέποτε κατετάσσοντο εἰς τὸ σῶμα τούτου· εἰς αὐτὸ κατετάσσοντο πιθανῶς μισθωτοὶ βάρβαροι ἢ μέτοικοι.

2) *Ἄλλ' ἄρα διὰ τὸ ἱππικόν* ἢ σύνταξις: ἄλλ' ἄρα (ἐπεθύμησας ἱππαρχεῖν) ὅτι (= διότι) οἶει παραδοῦναι ἂν τὸ ἱππικὸν βέλτιον ποιήσας τῇ πόλει καὶ αἴτιος (ἂν) γενέσθαι ἀγαθοῦ τινος τῇ πόλει ἠγούμενος τούτων, εἴ τις χρεῖα γίγνοιτο ἱππέων. — *τῇ πόλει* = πρὸς ὠφέλειαν τῆς πόλεως· δοτ. *χαριστικῆ* εἰς τὸ ποιήσας. — *ἂν...* *παραδοῦναι* = ὅτι ἠθελες παραδώσει, εἰ ἱππαρχος γένοιτο. — *ἢ δὲ ἀρχή που* = ἢ δὲ ἀρχὴ ὡς νομίζω. — *ἀμβατῶν*, ἀντὶ ἀναβατῶν. — *ἔστι γὰρ οὖν* = εἶναι βεβαίως.

3) *Ὅπως* = πῶς, κατὰ τίνα τρόπον. — *καὶ οὗτος* = καὶ οὗτος. Ἦ δὲ διετήρησεν ἐνταῦθα τὴν ἀρχαίαν δεικτικὴν αὐτῆς σημασίαν. — *ἄλλ' ἰδίᾳ ἕκαστον* κτλ. = ἄλλ' ἰδιαιτέρως ἕκαστος (ἱππεὺς) νομίζω ἔτι πρέπει νὰ φροντίζη περὶ τοῦ ἵππου του.

4) *Ἐὰν παρέχονται σοὶ τοὺς ἵππους*, τὸ μέσον = ἂν παρέχωσί σοι τοὺς ἑαυτῶν ἵππους — *οἱ μὲν...* *οἱ δὲ* = ἄλλοι μὲν... ἄλλοι δέ, δηλ. τῶν ἱππέων. — *κακοσκελῆς* = ὁ ἔχων κακὰ σκέλη. — *ἄτροφος* = ὁ ἀσθενὴς ἐξ ἀτροφίας, ἀτροφικός. — *ἀνάγωγος*, ἐπὶ ἵππων = ἀτι-

ἄθροος, ἀδάμκτος.—λακκιστήης=δ λακκίζων.—μηδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι=ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν μηδὲ νὰ τοὺς θέσῃς εἰς τάξιν, εἰς γραμμὴν.—τί σοι τοῦ ἵππ. ὄφ. ἔσται=ποία θὰ σοῦ εἶναι ὠφέλεια ἀπὸ τὸ ἵππικόν.

5) Ἀναβατικωτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους κτλ.=θὰ κάμῃς αὐτοὺς περισσότερον ἱκνοὺς νὰ ἀναβαίνωσιν εἰς τοὺς ἵππους.—δεῖ, δηλ. ἀναβατικωτέρους ποιῆσαι.—οὔτω, εἰ ἀναβατικὸς εἶη.

6) Τί γάρ, δηλ. ποιήσεις.—ἐπάγειν τοὺς π. ἀμεταβάτως=νὰ ἔρχωνται οἱ πολέμιοι.—ἄμμον, ἐννοεῖ τόπον ἐστρωμένον δι' ἄρμυρ ἐνθα συνήθως ἐγίνοντο τὰ γυμνάσια τοῦ ἵππικοῦ.—πειράσει=θὰ προσπαθήσῃς.—μελέτας=ἀσκήσεις.—βέλιον γοῦν, δηλ. τοῦτό ἐστι.

7) Ἐλωσσικί. Τοῦ βάλλειν... ποιήσει=θὰ καταλόγης φρεν-τίδα νὰ ρίπτωσιν ἀκόντια ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεροι ἀπὸ τῶν ἵππων; δηλ. νὰ παρατάτῃς οὔτω τοὺς ἵππεῖς, ὥστε νὰ ἀκοντίζωσι πλεῖστοι χωρὶς νὰ ἐμποδίζωσιν ὑπὸ τῶν τεταγμένων ἔμπροσθεν. Τὸ ὡς πλεῖστους, εἶναι ὑποκ. τοῦ βάλλειν.—θήγειν=νὰ καθιστᾷς ἀνδρειοτέρας, νὰ παροτρύνῃς τὰς ψυχάς.—ἐξοργίζειν=νὰ τὰς κινήσῃς εἰς ὀργήν, παροργίζῃς.—ἄπερ, δηλ. τὸ θήγειν καὶ παροργίζειν.—εἰ δὲ μὴ τὸ πλήρες: εἰ δὲ μὴ πῶ διανενοήμηαι.

8) Ἐλωσσικί. Ἄνευ γὰρ δὴ τούτου, δηλ. τοῦ πείθεσθαι.—ἐπὶ τούτο, δηλ. τὸ πείθεσθαι.

9) Ἐλωσσικί. Δήπου=βεβαίως, ὡς νομίζω.—καὶ ἐν πλοίῳ, δηλ. πείθονται τούτω, ὅν ἂν ἴγῳνται.—οὐκοῦν εἰκός: ἢ σύνταξις: οὐκοῦν εἰκός (ἐστὶ) καὶ ἐν ἵππικῇ ἐθέλειν πείθεσθαι τοὺς ἄλλους τούτω μάλιστα, ὅ: ἂν φαίνηται (=ἔάν τις δεικνύηται) μάλιστα εἰδῶς ἢ δεῖ ποιεῖν.

10) Ἐλωσσικί. Ἐὰν δῆλος... ὦ=ἔάν εἶμαι φανερός.—ἀρκέσει μοι τούτω, δηλ. τὸ νὰ εἶμαι φανερός ὅτι εἶμαι ἄριστος.—ἔάν γε πρὸς τούτω: τὸ πλήρες: ἀρκέσει σοι, ἔάν γε πρὸς τοῦτο κτλ.—ὡς τὸ πείθεσθαι=ὅτι τὸ π.—διδάξῃς=ὑποδείξῃς καὶ πείσῃς.—Πολὸν νῆ Δι', ἔφη, ῥᾶον (διδάξεις). Ἡ ἔννοια: Τὸ νὰ πείσῃς τοὺς στρατιώτας ὅτι ἢ πρὸς σὲ ὑπακοή εἶναι ὠφελιμωτέρα καὶ σωτηριωτέρα εἶναι πολὺ εὐκολώτερον πρᾶγμα παρὰ ἔάν ἴθιλες νὰ πείσῃς αὐτοὺς ὅτι τὰ κακὰ εἶναι ὠφελιμωτέρα τῶν ἀγαθῶν.

11) Ἐλωσσικί. Δεῖν ἐπιμελεῖσθαι καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι. Συνάγει τοῦτο ἐκ τοῦ ἀνωτέρω λόγου τοῦ Σωκράτους, καθ' ὃν ὁ ἵππαρχος πρέπει νὰ πείσῃ τοὺς ἵππεῖς.—ῥου=ἐνόμιζες.—ὄσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν=ὄσα ἔχομεν μάθει συμφώνως πρὸς τὸν ὑπὸ

τῶν νόμων τῆς πόλεως ἐπιβαλλόμενον τρόπον τῆς ἐκπαιδεύσεως.—
 ζῆν=ἰὰ ζῶμεν (ὡς ἀρμόζει εἰς ἐλεύθερον πολίτην).—*διὰ λόγου*=
 ἀκούοντες παρὰ τῶν ἄλλων λεγόντων ταῦτα.—*εἴ τι ἄλλο καλὸν
 μανθάνει τις μ.*—*μάθημα*=γνώσεις πρὸς τὰς ὁποίας τρέπεται τις
 ἐξ ἰδίᾳ κλίσεως, ἄνευ ὑποχρεώσεως ὑπὸ τῆς πόλεως. Ἐπομένως
 τοῦτο ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἀνωτέρω *νόμῳ μεμαθήκαμεν.*—*μάλιστα
 λόγῳ χρῶνται*=μετὰ μεγίστης δυνάμεως χειρίζονται τὸν λόγον.

12) **Γλωσσικά.** *Χορὸς εἷς.* Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ *εἷς* δη-
 λούται ὅτι εὐδαιμονία ἀλλῆς πόλεως ὁ χορὸς δύναται νὰ εἶναι ἐφάμιλλ-
 ος πρὸς *ἕνα* τὸν τῶν Ἀθηναίων. Ἐπομένως εἰς τὸ *εἷς* κάμνει ἀντί-
 θεσιν τὸ ἐπόμενον *οὐδεις ἄλλοθεν οὐδαμόθεν.*—*ἐκ τῆςδε τῆς
 πόλεως, ἐντέθεν.*—*ἄλλοθεν οὐδαμόθεν.*=ἐξ οὐδενὸς ἄλλου μέρους.
 —*τούτῳ, εἰς τὸ ἐφάμιλλος.*—*εὐανδρία*=πλήθος ὠραίων ἀνδρῶν.—
συνάγεται=ὑπάρχει (συνηγμένον).

ἱστορικά. Ὁ *εἷς Δῆλον πεμπόμενος.* Ἀνὰ πᾶσαν τε-
 τραεῖαν ἔστελλον αἱ Ἀθηναίαι ὡς καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις εἰς Δῆλον θεω-
 ρίας, πρεσβείας καὶ χοροὺς νέων. Οἱ νέοι οὗτοι διεγωνίζοντο πρὸς
 τοὺς τῶν ἄλλων πόλεων ἄδοντες πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς
 Ἀρτέμιδος.

13) **Γλωσσικά.** *Τοσοῦτον*=τόσον πολὺ.

14) **Γλωσσικά.** *Πολὺ ἂν καὶ τούτῳ* (δηλ. τῷ ἱππικῷ) *διε-*
νεγκεῖν, Ἀθηναίους ὑποκ.

15) **Γλωσσικά.** *Πειρῶ,* προστ. τοῦ πειράσμαι ὦμαι.—*ὠφε-*
λήσει, μέτ. μέλλ. μετὰ σημασίας παθητ.=θὰ ὠφελήθης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

1) **Γλωσσικά.** *Τοῦ πάνυ Περικλέους*=τοῦ μεγάλου, τοῦ πε-
 रिφήμου Π.—*τοι*=βεβαίως.—*σοῦ στρατηγήσαντος*=ὅταν σὺ γίνῃς
 στρατηγός.—*εἰς τὰ πολεμικά*=ὡς πρὸς τὰ πολ.—*βούλει... ἐπι-*
σκοπῶμεν. Τὸ βούλει πολλάκις προτάσσεται τῆς ὑποτ. ἐπὶ ἐρωτή-
 σεων.—*ὅπου ἤδη... ἔστι*=ποῦ κεῖται τὸ δυνατόν, δηλ. ποῦ ὑπάρχει
 τὸ μέσον, δι' οὗ θὰ καταστήσῃς τὴν πόλιν ἐνδοξέστεραν εἰς τὰ πο-
 λεμικά κτλ.

ἱστορικά. *Περικλεῖ.* Υἱὸς τοῦ μεγάλου Περικλέους ἐκ τῆς
 Ἀσπασίας. Οὗτος ἵστρατηγός ὦν ἐν Ἀργινοῦσαις τῷ 406 π.Χ. καὶ
 ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας κατηγορήθη μετὰ τῶν ἄλλων συστρατῆγων,
 ὅτι δὲν συνέλεξε τοὺς νεκροὺς πρὸς ταφὴν, καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

2) **Γλωσσικά.** *Πλήθει μὲν οὐδὲν μείους* κτλ.=κατὰ μὲν τὸ

πλήθος οὐδόπως εἶναι κατώτεροι οἱ Ἀθηναῖοι τῶν Β.—*σώματα ἀγαθὰ καὶ καλὰ*—ἄνδρες δὲ γενναῖοι καὶ ὄρατοί... νομίζεις ὅτι ἤθελον ἐκλεχθῆναι περισσότεροι κτλ.—*ταύτην*, δηλ. κατὰ τοῦτο, τὴν γενναϊότητα καὶ ὄραϊότητα τῶν ἀνδρῶν.—*λείπεσθαι*, ὑποκ. οἱ Ἀθηναῖοι.—*ἑαυτοῖς*=ἀλλήλοις. Πλείους δὲ ἐκ τῶν (Ἀθ. ἢ Βοιωτ.) νομίζεις ὅτι διάκεινται πρὸς ἀλλήλους εὐμενέστερον, εὐρίσχονται ἐν μεγαλύτερα συμποία.—*πλεονεκτούμενοι ὑπὸ Θηβ.*=ἐπειδὴ ἀδικουνται ἕνεκα πλεονεξίας ὑπὸ τῶν Θηβαίων.

Πραγματικί. *Βοιωτῶν.* Πραβάλλονται οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, διότι τότε πρὸς τούτους ἐπολέμουν οἱ Ἀθηναῖοι.

3) **Γλωσσικί.** *Ἄλλὰ μὴν*=προσέτι δέ.—*πάντων*, δηλ. Ἑλληνῶν *εἰσίν*, δηλ. οἱ Ἀθηναῖοι.—*ἄπερ*, δηλ. ἡ φιλοτιμία καὶ μεγαλοφροσύνη.—*καὶ μὴν*... *γε*=καὶ πρὸς τούτους βεβαίως μεταβάσις εἰς σπουδαιότερόν τι.—*οὐκ ἔστιν οἷς*=οὐκ εἶναι ἄλλοι οἷς ὑπάρχει=δὲν ὑπάρχουσιν εἰς ἄλλους τινὰς μεγαλύτερα καὶ περισσότερα.—*ῶ*, δηλ. ὑπὸ τῶν ἐνδόξων ἔργων τῶν προγόνων των.

4) **Γλωσσικί.** *Ἀφ' οὗ*, δηλ. χρόνου.—*ἐπὶ Δηλίῳ*=παρὰ τὸ Δ., πλησίον τοῦ Δηλίου οὐχὶ ἐν Δηλίῳ, διότι τὸ Δῆλιον ἦτο τότε ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὄχι χώρα.—*ταπεινῶνται*=ἔχει ταπεινωθῆναι ἢ δόξα τῶν Ἀθηναίων ἀπέναντι (=πρὸς) τῶν Βοιωτῶν, ἔχει δὲ ἀυξηθῆναι τὸ φρόνημα τῶν Θ. ἀπέναντι τῶν Ἀθ. Ἐπομένως τὸ παλαιὸν φρόνημα τῶν Ἀθ. ἀπέναντι τῶν Θηβ. κατέπεσε. Ἡ πρὸς σημαίνει σύγκρισιν. —*οἱ Βοιωτοὶ μ. ἐγένοντο*, δηλ. τότε ἐγκατελείφθησαν ὑφ' ἑλῶν τῶν συμμάχων των.

Πραγματικί. *Ἐν Δεβαδείᾳ*: ἐννοεῖται ἢ ἐν Κορωνείᾳ μάχῃ, διότι ἡ Δεβάδεια ἔκειτο πλησίον τῆς Κορωνείας. Οἱ Ἀθηναῖοι τῷ 447 ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Τολμίδου ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ κατέλαβον τὴν Χιρώνειαν. Ἀλλὰ κατόπιν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἠττήθησαν ἐν Κορωνείᾳ. Ἐν τῇ μάχῃ ἔπεσεν ὁ στρατηγὸς Τολμίδης καὶ τὸ ἄνθος τῆς ἀθηναϊκῆς νεολαίας, πλείστοι δὲ ἐξωργήθησαν. *Καὶ ἡ μεθ' Ἱπποκράτους ἐπὶ Δηλίῳ*. Τῷ 424 οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὴν Ἱπποκράτην ἐξεστράτευσαν εἰς Βοιωτίαν πρὸς κατάληψιν αὐτῆς. Παρὰ τὸ Δῆλιον πλησίον τῆς Τανάγρας συγκροτηθείσης πεισματωδεσιότητος καὶ φονικῆς μάχης ἐνίκηθησαν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ κράτος καὶ ἀπέβαλον πολλὰς χιλιάδας ἀνδρῶν.

5) **Γλωσσικί.** *Δοκεῖ μοι... εὐαρεστοτέρως διακεῖσθαι ἢ π.*=μοὶ φαίνεται ὅτι ἡ πόλις τώρα θὰ διάκεται μετὰ μεγαλύτερας εὐνοίας πρὸς ἄνδρα ἀγαθόν, ὄντα ἄρχοντα. Ἡ ἐννοια: Νομίζω ὅτι

ἡ πόλις τώρα (μετὰ τὴν ἤτταν) θὰ ὑποκούῃ προθυμότερον εἰς ἀγαθὸν ἄρχοντα (ἢ πρότερον ὅτε πάντοτε ἐνίκῃ).

6) **Γλωσσικῆ.** *Τεκμήραιο δ' ἂν τοῦτο*—δύνασαι δὲ νὰ συμπεράνης τοῦτο.—*ἀπὸ τῶν*... δηλ. νυκτῶν.—*μεσὸς*—πλήρης.—*ἔστ' ἂν δὲ*—ἔταν δέ.—*δείσωσι*—φοβηθῶσι.—*χειμῶν*—κακοκαιρία, τρικυμία.—*καραδοκῶ*—περιμένω μετ' ἀνησυχίας.

Ἡραγματικῆ. *Ὡσπερ χορευαί.* Οἱ χορευταὶ κατὰ τὸν χορὸν ἔχουσιν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα τῶν πρὸς τὸν κορυφαῖον τοῦ χοροῦ, ὅπως φυλάττωσι τὸν ρυθμὸν.

7) **Γλωσσικῆ.** *Πῶς*—κατὰ ποῖον τρόπον.—*ἀνερασθῆναι*, ἀπαρ. π. ἀορ. τοῦ ἀνεράομαι—ἀγαπῶ ἐκ νέου. Ἡ πρόθεσις ἀνά κεῖται κατὰ πλεονασμὸν, διότι ἡ σημασία αὐτῆς περιέχεται ἐν τῇ ἐπιρρ. *πάλιν*.

8) **Γλωσσικῆ.** *Εἰ μὲν ἐβουλόμεθα*... *ἀντιποιεῖσθαι*—ἐὰν μὲν ἠθέλομεν νὰ ἐπιζητήσωσιν αὐτοὶ χρήματα.—*ὧν οἱ ἄλλοι εἶχον*, ἔλξις ἀντὶ ἃ οἱ ἄλλοι εἶχον.—*προσῆκοντα*—ὅτι ἀνήκουσιν (εἰς αὐτούς).—*οὕτως*, δηλ. διὰ τῆς ἐπιδείξεως.—*μάλιστα' ἂν αὐτούς*... *ἐξωρῶμεν*—πάρκ᾽ πολὺ ἠθέλομεν παρορμᾶ αὐτούς εἰς τό.—*ἀντέχουσι τούτων*—νὰ ἐπιμένωσι νὰ λάβωσι ταῦτα.—*τοῦτ'* δηλ. τὸ πρωτεύειν.—*δεικτέον*, ἐστὶ.—*προσῆκον αὐτοῖς*—ὅτι ἀνήκει εἰς αὐτούς. Τὸ *δεικτέον*, συνετάχθη μετὰ κλητῆ. μετοχῆς *προσῆκον*, καὶ μετὰ τῆς εἰδικῆς προτάσεως ὡς... *ἂν εἴεν κράτιστοι*.

9) **Γλωσσικῆ.** *Εἰ τοὺς παλαιάτους*... *γεγονέαι* ἢ σύνταξις: *Εἰ ἀναμνησκόμεν αὐτούς ἀκηκοῦτας* (=ἐπειδὴ ἔχουσιν ἀκούσει) τοὺς παλαιάτους ὧν ἀκούμεν προγόνους αὐτῶν ἀρίστους γεγονέαι. Τὸ *γεγονέαι* ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀναμνησκόμεν. Τὸ ὑποκ. τοῦ *γεγονέαι* τὸ τοὺς *προγόνους*. *Αὐτῶν* ἢ γεν. ἀνήκει εἰς τὸ *προγόνους*. Ἡ ἔννοια: Ἐὰν ἠθέλομεν ὑπενθυμίσει εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ ἔχουσιν ἀκούσει, ὅτι οἱ παλαιότατοι ἐξ ὧν ἀκούμεν πρόγονοι αὐτῶν (τῶν Ἀθηναίων) ἔχουσι γίνεαι ἀριστοί.

10) **Γλωσσικῆ.** *Κρίσις*, ἀντὶ δίκῃ.—*οἱ περὶ Κέκροπα*—ὁ Κ. καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ δικασταί.—*ἐκριναν*—ἐδίκασαν.—*δι' ἀρετὴν*—ἕνεκα τῆς ἀρετῆς (του).—*λέγω γάρ, καὶ*—καὶ τοῦτο βεβαίως λέγω, καὶ.—*ἐπ' ἐκείνου*—εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνου.—*τροφὴν καὶ γένεσιν*, σχῆμα πρωθύστερον· προτάσσεται τὸ φύσει ὕστερον καὶ ἐπιτάσσεται τὸ φύσει πρότερον.—*πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἐχομένης ἠπείρου πάσης*—πρὸς τοὺς ἐξ ὅλης τῆς γείτονος χώρας (Ξηραῶς). Ἡπειρος—Ξηρά. ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παραλίαν.—*ἐξ Ἡρακλει-*

δῶν—εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ἡρακλειδῶν.—*τῶν καθ' ἑαυτοὺς*—
τῶν συγχρόνων των.

Ἱστορικῆ. *Τὴν τῶν θεῶν κρίσιν.* Ἐννοεῖ τὴν μεταξὺ
Ἀθηναίων καὶ Ποσειδῶνος ἔριν περὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀθηναίων.

Ἐρεχθέως γε τροφήν. Ὁ Ἐρεχθεὺς ἦτο ἀρχαῖος ἥρωας, βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς. Ὅτε οἱ Ἐλευσίνιοι ἐπῆλθον ὑπὸ τὸν Εὐμολπον μετὰ τῶν Θρακῶν ἐναντίον τῆς Ἀττικῆς, ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ αὐτοῦ.

Ἐχομένης ἡπείρου. Κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους οἱ Θραῖκες κατεῖχον ὅλην τὴν βορείαν χώραν τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῶν μεθωρίων τῆς Ἀττικῆς.

Τὸν ἐξ Ἡρακλειδῶν. Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἡρακλέους ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς Πελοποννήσου κατέφυγον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, αἱ ὅποιοι ἐκστρατεύσαντες χάριν αὐτῶν ἐνίκησαν τοὺς Πελοποννησίους.

Τοὺς ἐπὶ Θησέως πολεμηθέντας. Ἐννοεῖ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Θησῶν πρὸς ταφὴν τοῦ Πολυδαίμου, κατὰ τῶν Ἀμυζόνων, καθ' ὃν αἱ πλείους ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς, κατὰ τῶν Παλλαντιδῶν, καὶ κατὰ τῶν Κενταύρων.

11) **Γλωσσικῆ.** *Εἰ δὲ βούλει,* ἔχει περιπέσει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ προσέει δὲ.—*ἃ ὕστερον...* ἔπραξαν ἢ ἀναφ. πρότ. εἶναι ἀντικ. τοῦ λέγω, ὅπερ ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἡγουμένων.—*τὰ μὲν... τὰ δὲ*—ἄλλοτε μὲν... ἄλλοτε δὲ.—*αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς*—αὐτοὶ μόνοι των.—*κυριεύοντας*—ὄντας κυρίου τῆς κτλ.—*ἀφορμὴν*—πόρους, μέσα—*οἱ δὲ*—οἱ ὅποιοι ὡς γνωστόν.

Ἱστορικῆ. *Οἱ ἐκείνων* (δηλ. τοῦ Ἡρακλέους καὶ Κέρκροπος). *Καθ' ἑαυτοὺς.* Ἐννοεῖται ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, καθ' ἣν μόνοι ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Πέρσας. Ἐν σιωπῇ παρέρχεται τοὺς Πλαταιεῖς.

Τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελοποννησίων. Ἐννοοῦνται ἡ ἐν Σαλαμῖνι Πλαταιεῖς καὶ Μυκάλῃ μάχη.

Μέγιστα ἔργα. Ἐννοεῖται ἡ διόρυξις τοῦ Ἄθω καὶ ἡ γέφυρα ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ὁσδὲ. Ἐννοοῦνται οἱ Ἀθηναῖοι οἱ πολεμήσαντες πρὸς τοὺς Πέρσας.

12) **Γλωσσικῆ.** *Τοιγαροῦν*—διὰ τοῦτο λοιπόν.—*ἐν τῇ ἑαυτῶν*, δηλ. χώρα. *ἐπέτρεπον ἐκείνοις*—ἀνέθετον εἰς ἐκείνους τὴν κρίσιν.—*κρείττονες*—ἰσχυρότεροι.—*ὑβριζόμενοι*—καταδυναστεύομενοι.

Ἱστορικῆ. *Πολλῶν μεταναστιάσεων* κ.τ.λ. Μετὰ τὴν

κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν ἐγένοντο ἐν Ἑλλάδι πολλαὶ μεταναστάσεις.

Διέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες. δηλ. ὅτι δὲν ἦλθον ἐξ ἄλλης χώρας

13) **Γλωσσικά.** Ἡ πόλις ὅπως ἀντί: ὅπως ἡ πόλις.—**ὑπερενεργεῖν** (ἀορ. 6'. τοῦ ὑπερφέρω)=διότι ἔγιναν πολὺ ὑπέρτεροι.—**καταρραθυμήσαντες**=γενόμενοι ὀκηνοί, παραμελήσαντες. **ὑστερίζω**=μένω ὀπίσω, εἰμι κατώτερος.—**πολὺ διενεγκόντας** κτλ.=οὕτω καὶ οἱ Ἀθ. ἐπειδὴ ἔγιναν πολὺ ὑπέρτεροι.—**χείρους γεγονέναι** (οἰμαι)=(νομίζω) ὅτι ἔχουσι γίνεαι κατώτεροι.

14) **Γλωσσικά.** Οὐδὲν—οὐδόλως.—'Ἄλλ' εἰ μὲν κτλ. ἡ σύνταξις: ἀλλὰ δοκεῖ μοι οὐδὲν ἂν χεῖρον γειέσθαι, εἰ... χεῖρον ἐκ. **ἐπιτηδεύειν** ἐπιτηδεύμα=τὸ εἰς ὅ,τι τις ἀσχολεῖται, ἀσχολία, ἐργασία.—**ἐπιτηδεύω**=ἀσχολοῦμαι, καταγινομαι.—**εἰ δὲ μὴ**, δηλ. βούλονται ἐπιτηδεύειν κτλ. **ὁμοίως μὲν τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι**=ἂν μὲν (οἱ Ἀθηναῖοι) πράττωσι τὰς αὐτὰς πράξεις καθ' ὅμοιον (τὸν αὐτὸν) τρόπον.—**εἰ δ' ἐπιμελέστερον**, δηλ. χρῶντο.—**καὶ βελτίους**, δηλ. ἂν ἐκείνων εἴεν

Πραγματικά. Τοὺς γε νῦν προτιέοντας. Ἐννοοῦνται οἱ Λακεδαιμόνιοι, διότι οὗτοι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ παρόντος διαλόγου ἤκμαζον.

15) **Γλωσσικά.** Πόρρω που εἶναι τῇ π. τὴν καλοκαγαθίαν =λέγεις ὅτι μικρὰν τῆς πόλεως ὡς ὑποθέτω (=που) εἶναι ἢ καλοκαγαθία. Ὁ Σωκράτης εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δύνανται νὰ ἀπικτήσωσι τὴν καλοκαγαθίαν, ἐὰν μιμηθῶσι τοὺς Λακεδαιμόνιους. Ὁ Περικλῆς συμπεραίνει ὅτι ἢ καλοκαγαθία ἀπέχει μικρὰν τῶν Ἀθηνῶν, διότι εἶναι δυσκολώτατον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μιμηθῶσι τοὺς Λακεδαιμόνιους.—**αἰδέομαι**=ἐντρέπομαι, αἰσχύνομαι.—**εὐεξία**=καλὴ κατάστασις τοῦ σώματος.—**τῶν ἐπιμελομένων**, δηλ. τῆς εὐεξίας.

Πραγματικά. Ὡσπερ Λακ. αἰδέσονται. Παροιμιώδης ἦτο ὁ σεβασμὸς τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς γέροντας.

16) **Γλωσσικά.** Πείσονται μέλλ. τοῦ πείθομαι.—**ἑαυτοῖς**, ἀντὶ ἀλλήλοις.—**ἐπηρεάζω**=βλάπτω ἐν τε ταῖς ἰδίαις... καὶ ταῖς κοιναῖς=καὶ εἰς τὰς καθ' ἰδίαν συναναστροφάς... καὶ εἰς τὰς κοινὰς συνελεύσεις δηλ. εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου.—**διαφέρομαι**=φινικῶ.—**δίκας δικάζονται**=κινουσι ὁ.—**οὕτω κερδαίνειν ἀπ' ἄλλ.** δηλ. ἐκ τῆς βλάβης ἀλλήλων ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἢ συνωφελοῦντες αὐτούς.—**περὶ τούτων**, δηλ. τῶν κοινῶν.—**ταῖς εἰς τὰ τοιαῦτα**

δυνάμει—διὰ τὴν ἰκανότητά των εἰς τὰ τοιαῦτα, δηλ. εἰς τὸ μάχεσθαι περὶ τῶν κοινῶν.

17) **Γλωσσικά.** Ἐπειρία—ἄγνοια τῶν πολεμικῶν.—κακία—δουληρία.—ἀλλήλων—κατ' ἀλλήλων.—ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι—παρ' ὅσον νὰ δύναται νὰ ὑποφέρει.

18) **Γλωσσικά.** Ἡγοῦ, προστ. τοῦ ἡγέομαι—οὐμοι—ἀνήκεστος—ἀθεράπευτος.—ἐπιστάτης—γυμναστής, παιδοτρίβης, ὅστις ἐγύμναζε τοὺς νέους ἐν ταῖς γυμνασίαις καὶ ἐπέδλεπεν αὐτοὺς κατὰ τοὺς ἀγῶνας.—καταδεέστερον—ὑποδεέστερον, κατώτερον.—ὑπηρετοῦσι τοῖς διδ.—(οἱ παῖδες) ὑπακούουσιν εἰς τοὺς διδασκάλους (τοῦ χοροῦ).

19) **Γλωσσικά.** Τοὺς τοιοῦτους πειθαρχεῖν—νὰ πειθαρχῶσιν οἱ τοιοῦτοι, οἱ τοιοῦτου εἴδους ἄνθρωποι, δηλ. οἱ ναῦται, οἱ ἀθληταὶ καὶ οἱ παῖδες, ἐξ ὧν οἱ ναῦται καὶ οἱ ἀθληταὶ ἦσαν ἐκ τῆς κατωτάτης τάξεως τῶν πολιτῶν (τῶν θητῶν), οἱ δὲ παῖδες ἕνεκα τῆς ἡλικίας εἶναι εὐπειθεῖς.—τοὺς δούλους καὶ τοὺς ἱππεῖς—οὗτοι ἀνήκον εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις.—προκρίνομαι—προτιμῶμαι, διακρίνομαι.

20) **Γλωσσικά.** Καθίσταται—συγκροτεῖται.—κάλλιον—μετὰ μεγαλυτέρας εὐπρεπείας.—οὐ μέφομαι τούτοις—δὲν ἐκφέρω μομφὴν κατὰ τούτων (Ἀρεοπαγιτῶν).

Πραγματικά. Ἡ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ βουλή. Ὁ Ἀρείος Πάγος ἦτο τὸ ἀρχαιότερον καὶ σεμνότερον δικαστήριον ἐν Ἀθήναις καὶ ἐδίκαζε τὰ φονικὰ ἐγκλήματα. Συνεκροτεῖτο δὲ ἐξ ἐκείνων εἰτινες διετέλεσαν ἄρχοντες, ἀφ' οὗ ὑφίσταντο τὴν δοκιμασίαν καὶ ἀπεδεικνύετο ὅτι διεχειρίσθησαν καλῶς τὰ δημόσια πράγματα (δεδοκιμασμένοι). Ὁ Σωκράτης ἀναφέρει τὸν Ἀρείον Πάγον ὡς ὑπόδειγμα εὐταξίας, ἵνα δεῖξῃ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶναι ἀπειθεῖς καὶ ὅτι ἄλλα εἶναι τὰ αἷτια τῆς φαινομένης ἀταξίας.

Καὶ τὰλλα πράξιοντος. Ἐννοεῖ τὰ ἄλλα καθήκοντα τοῦ Ἀρ. Πάγου, διότι ἐπετῆρει τὰ ἥθη τῶν πολιτῶν, τὴν θρησκείαν, καὶ ἐτιμῶρει τοὺς ἀργοὺς καὶ τοὺς ἀσώτους.

21) **Γλωσσικά.** Οὐδενὶ τούτων, δηλ. τοῦ σωφρονεῖν καὶ εὐτακτεῖν καὶ πειθαρχεῖν.—ἴσως γάρ, αἰτιολογεῖ τὸ οὐ προσέχουσι.—ἐν τούτοις, δηλ. τοῖς στρατιωτικοῖς.—παγκρατιαστής—ὁ ἀγωνιζόμενος τὸ παγκράτιον. Τὸ παγκράτιον ἦτο ἀγὼν περιλαμβάνων ἀγῶνας πάλης καὶ πυγμῆς.—ἐφ' οἷς ἐφροσῶσι—εἰς τὰ ὅποια ἔχουσι ταχθῆ ὡς ἐπόπται, ὡς ἐπιτηρηταί.

22) **Γλωσσικί.** *δοῖτε... ἤρξω*, δηλ. οὐδόλως ὀλιγώτερον δύνασαι νὰ εἶπης πότε ἤρχισες νὰ μανθάνῃς τὴν στρατηγίαν ἢ πότε ἤρχισες νὰ μανθάνῃς νὰ πηλαίῃς· ἐπομένως ἐξ ἴσου δύνασαι νὰ εἶπης καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἕτερον.—*παρσιληφόντα* κτλ.=ἀφ' οὗ ἔχεις παραλάβει.—*διασφῶ*=φυλάττω εἰς τὴν μνήμην.—*συννηχένοι* παρακ. τοῦ *συνάγω*.

23) **Γλωσσικί.** *Πολλὰ μεριμνᾶν*=ἔτι πολλὰς φροντίδας καταβάλλεις.—*μὴ λάθῃς σαντόν*=μήπως σὲ διαφύγῃ.—*ζητεῖν* ἐξαρχατᾶτι ἐκ τοῦ οἰμι.

24) **Γλωσσικί.** *Ὅτι οὐδὲ οἰόμενος*=ἔτι διότι οὐδὲ φαντάζεσαι κἄν, δηλ. οὐ μόνον δὲν ἔχεις πεπεισθῆσιν, ἀλλὰ διότι οὐδὲ φαντάζεσαι ὅτι ἐγὼ φροντίζω περὶ τούτων.—*δομολογῶ μέντοι*=συμφωνῶ ἐν τούτοις καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ εἰς ταῦτα.

25) **Γλωσσικί.** *Πρόκειται*=κεῖνται ἔμπροσθεν τῆς χώρας.—*δρη μεγάλα*, δηλ. ὁ Κιθαιρῶν καὶ ἡ Πάρνηξ.—*καυθήκοντα ἐπὶ τὴν Β* ἐκτεινόμενα μέχρι τῆς Β.—*εἰς τὴν χώραν*, δηλ. τὴν Ἀττικὴν.—*προσάντης*=ἀνωφερῆς, ἀπότομος.—*καὶ ὅτι μέση διέζωσται*=καὶ ὅτι τὸ μέσον τῆς χώρας εἶναι διεζωσμένον ὑπὸ ὄρεων ἀποκρήμινων. Ἔννοεῖ τὸν Κορυθαλόν, τὸ Πεντελικόν, τὸν Λυκαθητῆτον, τὸν Ὑμηττὸν κτλ.

26) **Γλωσσικί.** *Ἐρμυῖος*=ἀπόκρημνος.—*ὄχυρός*.—*κοίφως*=ἐλαφρῶς.—*καιαθέοντες*=λεηλατοῦντες δι' εἰσβολῶν.—*πολλά.. κακοποιεῖν*=πολλὰς βλάβας νὰ προξενῶσι.—*βασιλέως*, βασιλεὺς κατ' ἐξοχὴν καλεῖται ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν.

Πραγματικί. *Μυσοὶ καὶ Πισοῖδαι*, κάτοικοι τῆς Μυσίας καὶ Πισιδίας, αἵτινες εἶναι γῶραι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

27) **Γλωσσικί.** *Οὐκ ἂν οἶει... εἶναι... κατεσκευάσθαι*. ὁ δυνητ. σύνδ. ἂν συνάπτεται μετὰ τοῦ *εἶναι* καὶ *κατεσκευάσθαι*.—*μέχρι τῆς ἐλαφρᾶς ἡλικίας*, ἐννοεῖ τὴν εὐκίνητον ἡλικίαν, δηλ. ἀπὸ τοῦ 18 μέχρι τοῦ 20 ἔτους, καθ' ἣν οἱ νέοι ἐν Ἀθήναις δὲν ἐξεστράτευον ἐκτὸς τῆς χώρας, ἀλλ' ὑπηρέτουσιν ὡς περίπολοι ἐντὸς αὐτῆς.—*ὥπλισμένους καί... κατέχοντας*, μετοχαὶ ὑποθετικά.—*ἂν... εἶναι*=ἔτι ἤθελον εἶναι βλ. εἰς τοὺς ἐχθρούς.—*προβολὴν τοῖς π. τῆς χ. (ἂν) κατεσκευάσθαι*=ἔτι μέγα προπύργιοι τῆς χώρας πρὸς ὠφέλειαν τῶν πολιτῶν ἤθελεν εἶναι κατασκευασμένον. Τὸ ὑποκ. τοῦ *κατεσκευάσθαι* εἶνε τὸ *προβολὴν*. Ἡ δοτ. *πολίταις* εἶναι χαριστική.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

1) **Γλωσσικά.** *Εἰ δέ τις οἶεται αὐτὸν ἐλέγχεσθαι περὶ τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, ὅτι θάνατος κατεγνώσθη ὑπὸ τῶν δικαστῶν, φάσκοντος αὐτοῦ τὸ δαίμονιον προσημαίνειν, ἃ τε δέοι καὶ ἃ μὴ δέοι ποιεῖν, ἐννοησάτω πρῶτον μὲν, ὅτι κτλ.*—ἐὰν δέ τις νομίζῃ ὅτι αὐτὸς ἐξελέγχεται ὅτι ψεύδεται περὶ τοῦ δαιμονίου, διότι κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν δικαστῶν εἰς θάνατον, ἐν ᾧ αὐτὸς δυσχυρίζετο ὅτι τὸ δαιμόνιον προέλεγεν εἰς αὐτὸν τί πρέπει νὰ πράττῃ καὶ τί νὰ μὴ πράττῃ, ὡς σκεφθῆ πρῶτον μὲν ὅτι. Ἔλεγον δηλ. τινὲς ὅτι ὁ Σωκρ. ἐψεύδετο περὶ τοῦ δαιμονίου λέγων ὅτι τοῦτο συνεδούλευεν εἰς αὐτὸν τὰ δέοντα· διότι ἐν τιαύτῃ περιπτώσει θὰ ὑπεδείκνυεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα, δι' ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον.—*οὕτως ἤδη*—τόσον πλέον.—*πόρρω τῆς ἡλικίας ἦν*—ἦτο προκεχωρημένης ἡλικίας.—*εἰ καὶ μὴ τότε*, δηλ. τελευτήσειεν.—*τὸ ἀχθεινότατον τοῦ θ.*—τὸ ἐπιπονώτατον μέρος τοῦ βίου, δηλ. τὸ γῆρας.—*τὴν δίκην...* εἰπὼν—διότι ἀπελογήθη.—*καὶ τὴν κατάγνωσιν τοῦ θ...* ἐνεργῶν—καὶ διότι τὴν εἰς θάνατον καταδίκην... ὑπέμεινε.

Ἱστορικὰ. *Πόρρω τῆς ἡλικίας ἦν.* Ὁ Σωκράτης ἦγε τότε τὸ 70 ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Τὴν δίκην... εἰπὼν. Ἀπολογίαν τοῦ Σωκράτους ἔχει γράψῃ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν.

Γλωσσικά. *Ὁμολογεῖται*—βεβαιοῦται παρὰ πάντων.—*διὰ τὸ Δῆλια* μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι—διότι κατ' ἐκεῖνον μὲν τὸν μῆνα ἐτελεῖτο ἡ ἑορτὴ τῶν Δηλίων.—(διὰ) δὲ τὸν νόμον μηδένα εἶναι κτλ.—διότι δὲ ὁ νόμος οὐδεὶς ἐπέτρεπε νὰ θανατώνεται δημοσίᾳ.—*ἡ θεωρία*—ἡ θρησκευτικὴ πομπή.—*συνήθης*—φίλος, σχετικὸς.—*καίτοι*—καὶ τῶ ὄντι.—*ἐπὶ τῶ...* ζῆν—διότι... ἔζη κτλ.

Ἱστορικὰ. *Δῆλια.* Ἑορτὴ τελουμένη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατ' ἔτος πρὸς ἀνάμνησιν τῆς εἰς Κρήτην ἐκστρατείας τοῦ Θησέως, δι' ἧς ἀπηλλάγησαν αἱ Ἀθῆναι ἀπὸ τοῦ ἐπονειδίστου φόρου τῶν 7 νέων καὶ 7 παρθένων. Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἡ ἱερὰ ναῦς ἔπλεεν εἰς Δῆλον, ὅπως μεταφέρῃ τοὺς θεωροὺς, μέχρι τῆς ἐπανόδου αὐτῆς, δὲν ἐπετρέπετο ἡ ἐκτέλεσις θανατικῆς ποινῆς.

Οὐδέν . . . διαβιούς. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ διαμονῆς τοῦ ὁ Σωκρ. συνωμίλει μετὰ τοῦ φίλου του εὐθύμως περὶ διαφόρων ὑποθέσεων.

Γλωσσικά. Οὕτως, δηλ. εὐθύμως τε καὶ εὐκόλως.—**θεοφιλέστερος τοῦ** κτλ. Ὁ ὠραῖον καὶ εὐδαίμονα θάνατον εὐρῶν ἐξαίρετως ἀγαπᾶται παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Σωκρ. ἀπέθανε τοιοῦτον θάνατον ὅθεν ὁ Θεὸς ἠγάπα τοῦτον. Ἐπομένως οὔτε τὸ δαιμόνιον ἠπάτησεν αὐτόν, οὔτε αὐτὸς ἐψεύδετο περὶ τοῦ δαιμονίου.

4) **Γλωσσικά.** Ἐρμολόγιος . . .—παρ' Ἐρμολόγιος ἤκουσα, ἔφη γὰρ=ἔλεγε δηλ. δῆ.—**Μελήτου**, ἰδὲ Α' 1, 1.—**γράφομαι**=καταγγέλλω ἐγγράφως.—**γραφή**=ἐγγράφος κατηγορία.—**αὐτός**, δηλ. ὁ Ἐρμολόγιος.—**πάντα μᾶλλον**=περὶ παντὸς ἄλλου μᾶλλον.—**τὸν δέ . . . εἰπεῖν**=ὅτι οὗτος δέ . . . εἶπεν.—**οὐ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο (τὸ ἀπολογεῖσθαι) μελετῶν** κτλ.=δὲν νομίζεις λοιπὸν ὅτι ἔχω διέλθει τὸν βίον μου μελετῶν τοῦτο.—**ὅπως**=πῶς, δηλ. τοῦτο μελετῶν διαθεβίωκε.—(ἔφη ὁ Ἐρμολόγιος) **εἰπεῖν αὐτόν**, τὸν Σωκράτην.—**οὐ . . . διαγεγνήηται**. Ὁ λόγος ἐστράπη ἀπὸ εὐθέως εἰς πλάγιον.—**ἤνπερ**, καθ' ἔλξιν ἀντὶ **ὅπερ**.

Παραγματικά. Ἐρμολόγιος, ἦτο εἰς ἐκ τῶν πιστοτάτων φίλων τοῦ Σωκράτους, υἱὸς τοῦ πλουσίου Ἰππονίκου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Καλλίου.

Ἦκουσα. Διότι εὐρίσκατο ἐν Ἀσίᾳ ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Κύρου.

5) **Γλωσσικά.** **Αὐτὸς δέ**, δηλ. ἔφη.—**παραχθέντες**=παρασυρθέντες, ἀπατηθέντες.—**τὸ δαιμόνιον**=τὸ θεῖον. θεῖα τις φωνή. Τὸ δαιμόνιον εἶναι ἡ φωνὴ τῆς συνεδήσεως.

6) **Γλωσσικά.** **Οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην**=εἰς οὐδένα ἐκ τῶν ἀνθρώπων δύναμαι νὰ ὑποχωρήσω (παραδεχόμενος) ὅτι ἔχει ζήσει καλύτερον ἢ εὐχαριστότερον ἀπὸ ἐμέ.—**ἐπιμελομένους**, ὑποκ. τοῦ ζῆν.—**ἤδιστα**, δηλ. οἶμαι ζῆν.

7) **Γλωσσικά.** **Ἄ**, δηλ. **τὸ ἐπιμελεῖσθαι βελτίονα γίνεσθαι καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι βελτίονα γιγνόμενον**.—**ἡσθανόμεν**, κατὰ τὸν βίον μου.—**ἐμαντῷ συμβαίνοντα**=ὅτι συνέβαινον εἰς ἐμέ.—**παραθεωρῶ**=παραβάλλω.—**οὕτω . . . γινώσκων**=ταύτην τὴν γνώμην ἔχων.—**οὕτως ἔχοντες**=ταύτην τὴν γνώμην ἔχοντες, δηλ. ὅτι ἄριστα καὶ εὐχαριστότατα ἔχω ζήσει.—**οὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμέ**=ὄχι διότι ἀγαπῶσιν ἐμέ.—**οὕτως ἂν εἶχον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους** ἢ ἔννοια: διότι καὶ οἱ ἀγαπῶντες τοὺς ἄλλους τοιαύτην γνώμην θὰ εἶχον περὶ τῶν φίλων των, (ὅτι δηλ. ἄριστα καὶ εὐχαριστότατα

ἔχουσι ζήσει), ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχουσι, καίτοι ἀγκυῶσιν αὐτοῦς.—
διόπερ=διότι.

8) **Γλωσσικά.** *Τὰ τοῦ γήρως ἐπιτελεῖσθαι*=νά γίνωνται (νά υπομένω) τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γήρατος.—καὶ ὄραν τε κτλ. πάντα τὰ ἐπόμενα ἀπαρέμφ. εἶναι ἐπεξηγήσεις εἰς τὸ *τὰ τοῦ γήρως*.—*ἐπιλήσμων*=ὁ εὐκόλως λησμονῶν.—*δυσμαθής*=ὁ δυσκόλως μανθάνων.—*ταῦτα μὴ αἰσθανομένων*=ἐὰν δὲν αἰσθάνωμαι ταῦτα, ὅτι δηλ. ὀλιγώτερον βλέπω καὶ ἀκούω καὶ ὅτι σκέπτομαι χειρότερον κτλ. *ἀβίωτος... βίος*=ὁ βίος ὃν δὲν δύναται τις νὰ ζήσῃ, ἀφόρητος.

9) **Γλωσσικά.** *Καὶ τὸ ἀδίκως διοῦν ποιεῖν*=καὶ τὸ νὰ πράττῃ τις ὀτιδήποτε ἀδίκως.—*τί αἰσχρὸν τὸ ἐτέρους μὴ δύνασθαι* κτλ.=διατί εἶναι αἰσχρὸν εἰς ἐμὲ τὸ νὰ μὴ δύνανται ἄλλοι περὶ ἐμοῦ μήτε νὰ κρίνωσι τὰ δίκαια μήτε νὰ κάμωσι;

10) **Γλωσσικά.** *Δόξαν*=γνώμην, ὑπόληψιν.—*ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις*=μεταξὺ τῶν μεταγενεστέρων.—*τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδ.*=περὶ τῶν ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδ.—*ἐπιμελείας τεύξομαι* (παθητ.)=θὰ ἀξιοῦμαι μνείας, θὰ μνημονεύωμαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.—*οὐχ' ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτεῖναι* ἢ σύνταξις: ἐπιμελείας τεύξομαι οὐχ' ὁμοίως τῶς ἐμὲ ἀποκτεῖναι=θὰ μνημονεύωμαι ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων οὐχὶ καθ' ὃν τρόπον οἱ ἀποκτείναντες ἐμέ. Περὶ ἐμοῦ δηλ. θὰ κάμωσι καλὴν μνείαν, ἐν ᾗ περὶ τῶν ἀποκτεινάντων ἐμὲ κακίην.—*μαρτυρησεσθαι*, παθητ.=ὅτι θὰ μαρτυρήται.—*ἀεὶ τοὺς ἐμοὶ συνόντας*=τοὺς ἀεὶ (=ἐκάστοτε) συνόντας ἐμοί. Ἡ ἔννοια: Ὁ Σ. προσεπάθει νὰ κάμῃ καλυτέρους τοὺς ἐκάστοτε συναναστρεφομένους μὲ αὐτόν, οἳ οἰδιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν, εἴτε δηλ. ἠρέσκοντο νὰ ἀκούωσι λόγους περὶ ἀρετῆς εἴτε μή.

11) **Γλωσσικά.** *Τῶν δέ, Σωκρ. γινωσκόντων*, ἔλξιν ἀντί: τῶν δὲ γινωσκόντων οἷος ἦν Σωκρ. *ἐμοὶ μὲν δὴ*=κατὰ τὴν κρίσιν μὲν λοιπὸν ἐμοῦ.—*δίκαιος δὲ* δηλ. οὕτως.—*προαιροῦμαι*=προτιμῶ.—*αὐτάρκης εἶναι*=μόνος αὐτὸς νὰ ἀρκῇ πρὸς γινῶσιν τούτων.—*λόγω*, ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸ *διορίσασθαι* ἢ εἰς τὸ *εἰπεῖν*.—*τὰ τοιαῦτα*, δηλ. τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ.—*προτρέψασθαι* (μέσον)=νά προτρέψῃ διὰ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας του.—*δέ τω*=δέ τινι.—*ταῦτα*, ἐννοεῖται ἢ περιγραφὴ τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ Σωκρ.—*παραβάλλον πρὸς ταῦτα*=παραβάλλον τὸν χαρακτήρα ἄλλων πρὸς ταῦτα (τὰ ὅποια ἐγὼ ἀφηγγήθην).—*οὕτω κρινέτω*=οὕτω (διὰ τῆς τοιαύτης παραβολῆς) ὡς κρίνῃ.

Sain-de-cler

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<i>Κείμενον</i>		<i>Σημειώσεις</i>	
Βιβλίον πρῶτον	κεφ. Α' σελ.	3	σελ. 54
»	» Β' »	7	» 61
»	» Γ' »	16	» 73
»	» Δ' »	17	» 75
»	» Ε' »	21	» 81
»	» Ζ' »	22	» 83
Βιβλίον δεύτερον	» Α' »	24	» 85
»	» Γ' »	32	» 95
»	» Δ' »	35	» 99
Βιβλίον τρίτον	» Α' »	37	» 101
»	» Β' »	39	» 103
»	» Γ' »	40	» 104
»	» Ε' »	42	» 106
Βιβλίον τέταρτον	» Η' »	48	» 113
Εισαγωγή σελ. 51			
Παροράματα σελ. 12».			

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

Ἐν σελ.	10	§	14	γραπτέον	κιχείη, ἀντὶ κιχείη.
»	»	25	»	7	» ἐπεσκέψω ἀντὶ ἐπισκέψω
»	»	29	»	22	» καὶ εἰ ἀντὶ καὶ ε
»	»	32	»	1	» γνωρίμω ἀντὶ γνωρίμω
»	»	»	»	»	» διαφορομένω ἀντὶ διαφορομένω
»	»	33	»	8	» οὐτ' ἀντὶ οὐτ'

Εν Ἀθήναις

Αριθ. Πρωτ. 44979 π. ἔ.
Διεκπ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ

Πρὸς τὸν κ. Σ. Στουρατζή

Γνωστὸν ποιῶμεν ὑμῖν δι' ἡμετέρας πράξεως ἐν προγράφῳ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ὑμέτερον βιβλίον γὰρ ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ ἐξουσιοδοτηθέντος ἐπιτρόπου ἐξεδόθη ἀπὸ τοῦ β' ἑξαμήνου τοῦ τελευτήσαντος ἐφεξῆς εἰς τὴν Β' τάξιν τῶν τετραταξίων γυμνασίων τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀστικῶν σχολείων τῶν θηλέων.

Ὁ Ὑπουργὸς
ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ

[Handwritten signature]

